

Sสุวรรณภูมิ แผ่นดินทอง

SUVARNABHUMI

The Golden Land

รหัสสีที่แสดงวัตถุวัฒนธรรมบนปกหลังและปีกทั้งสองด้าน

วัตถุวัฒนธรรมที่พบในสุวรรณภูมิ:

- จากโลกฟากตะวันตกไกลออกไปถึงกรีกและโรมัน
- จากโลกฟากตะวันตก ในเอเชียใต้ - อินเดีย
- จากโลกฟากตะวันออก - จีน
- จากถิ่นสุวรรณภูมิ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ภาพปกหน้า และ ปกหลัง

- ถ้วยแก้วจากการขุดค้นทางโบราณคดีที่ Huanglingtao Han tomb, Hepu, Guangxi, China
- ภาพพิมพ์แผ่นทองแดงระบายสี โดย GERHARD MERCATOR (1512-1594) จากงานของ CLAUDIUS PTOLEMY ในหนังสือ Mercator Classical Atlas.

อก - จีน

สำริด มีเศษคันฉ่องสำริดจีน พบที่ตอนใต้ของเมืองนมา

ชิ้นส่วนสำริด ต่างหูแก้วชาหวัน พบที่ตอนใต้ของเมืองนมา

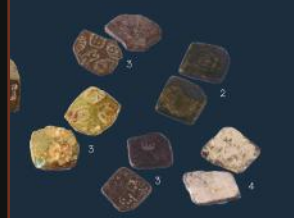

ชิ้นส่วนสำริด รูปบุคคล ข้าง เสด็จลงมโหระทึก พบที่ซาสามแก้ว จังหวัดชุมพร

กรอบหน้ากระเบื้องมุงหลังคา สมัยราชวงศ์ฮั่น พบที่ซาสามแก้ว จังหวัดชุมพร

เหรียญทองคำ ด้านหน้ามีรูปคล้ายกษัตริย์ ด้านหลังเป็นอักษรพราหมี พบที่คลองท่อม จังหวัดกระบี่

เหรียญโลหะตีตราสัญลักษณ์ คล้าย punched mark มกัรธาณี (2) ซาสามแก้ว จังหวัดชุมพร (3) ตอนใต้จังหวัดกระบี่ (5) บางกล้วย จังหวัดระนอง

S สุวรรณภูมิ แผ่นดินทอง
SUVARNABHUMI
The Golden Land

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 cm

ภาพที่ 1. รูปวงแหวนศิลา และ แป้นศิลา สมัยโมริยะ-คุงคะ พบในคลองท่าตะเภา เขาสามแก้ว อำเภอมือง จังหวัดชุมพร ขนาด 5.9 ซม. x 2.2 ซม. และ เขมายี่ ตอนใต้ของเมียนมา ขนาด 3.7 ซม. x 1.1 ซม.

Sสุวรรณภูมิ แผ่นดินทอง
SUARNABHUMI
The Golden Land

บัญชา พงษ์พานิช
(Bunchar Pongpanich)

สุวรรณภูมิ: แผ่นดินทอง (SUARNABHUMI: The Golden Land)

เรียบเรียง โดย บัญชา พงษ์พานิช

พิมพ์ครั้งที่ 1 มิถุนายน 2562 (500 เล่ม) โดย GISTDA and BIA

พิมพ์ครั้งที่ 2 สิงหาคม 2566 (2,000 เล่ม) โดย สถาบันสุวรรณภูมิศึกษา, วิทยาลัยสงฆ์วิทยาศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์แห่งประเทศไทย (ธัชชา)

ดำเนินการพิมพ์ โดย สถาบันสุวรรณภูมิศึกษา, สถาบันโลกคดีศึกษา, วิทยาลัยสงฆ์วิทยาศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์แห่งประเทศไทย (ธัชชา) และ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

อีเมล: tassha0221@gmail.com

Website: <https://tassha.mhesi.go.th/>

ประสานการจัดพิมพ์ โดย ผศ. ดร.พงศ์เทพ สุธีรวุฒิ, นพ.บัญชา พงษ์พานิช, นางอัญชลี ทองคง, นายไพโรจน์ สิงบัน, นางสาวอารีญา ตาหมาด

ISBN-978-616-8261-02-6

บรรณาธิการ โดย บัญชา พงษ์พานิช

พิสูจน์อักษร โดย กิตติศักดิ์ รุ่งเรืองวัฒนชัย

ออกแบบปก โดย ไพโรจน์ สิงบัน

ออกแบบและรูปเล่ม โดย ไพโรจน์ สิงบัน

สนับสนุนแผนที่ดาวเทียม โดย Geo-Informatics and Space Technology Development Agency (Public Organization): GISTDA

พิมพ์ที่ บริษัท พิมพ์ดี จำกัด

สารบัญ

คำนิยาม

6

โดย ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.เอนก เหล่าธรรมทัศน์

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

7

โดย สมปอง สงวนบรรพ์ ผู้อำนวยการสถาบันโลกคดีศึกษา

13

บทคัดย่อ

15

สุวรรณภูมิ – แผ่นดินทอง

15

การศึกษาค้นคว้าในรอบศตวรรษที่ผ่านมา

23

ความรู้ใหม่ล่าสุด

73

สุวรรณภูมิ : บทสรุปเบื้องต้น

76

คุณค่า 5 มิติ แห่งสุวรรณภูมิ

(5 Diamond Values of Suvarnabhumi)

77

อยู่บนสะพานเชื่อมโลกที่เต็มไปด้วยของดีมีค่า

ด้านภูมิศาสตร์กายภาพและทรัพยากร (Physical Geography, Natural and Resources)

78

เป็นย่านผ่านไปมา ตั้งถิ่นฐาน ทำการค้า ก่อตัวของนานาเมือง นคร รัฐและอาณาจักร

ด้านการตั้งถิ่นฐาน และพัฒนาการของรัฐ (Settlement and Polity Development)

85

เป็นแดนแลกเปลี่ยนและสังสมวิทยาการ เทคโนโลยีและการผลิตสำคัญของโลก

ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีวิทยาการและการผลิต (Science and Technology)

95

เป็นชุมทางและสถานีการค้าสำคัญของโลก

ด้านการค้าขาย พาณิชยกรรมและบริการ (Commodity Trade and Services)

99

เป็นอยู่แห่งศิลปะ วัฒนธรรมและอารยธรรมที่ยิ่งใหญ่

ด้านศิลปะและวัฒนธรรม (Art, Cultural, and Civilization)

121

มรดกสุวรรณภูมิ

122

บรรณานุกรม

คำนิยม

โดย ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.เอนก เหล่าธรรมทัศน์
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

ผมมีความภูมิใจที่จะแนะนำให้ท่านผู้อ่านได้เห็นความสำคัญของหนังสือขนาดกระทัดเล่มนี้ ที่เรียบเรียงขึ้นโดยนายแพทย์บัญชา พงษ์พานิช เพราะเป็นการยืนยันจากการศึกษาค้นคว้าโบราณสถานและโบราณวัตถุที่เหลืออยู่ในประเทศไทยและในประเทศเพื่อนบ้านทุกวันนี้ ทำให้เราได้ตระหนักว่า อดีตของประเทศเรานั้น ย้อนกลับไปได้จนถึงสองพันถึงสามพันปี แน่แน่นอนว่า สุวรรณภูมิย่อมไม่ได้หมายถึงประเทศไทยเท่านั้น หากยังหมายรวมถึงประเทศทั้งหลายที่อยู่ทั้งในภาคพื้นทวีปและมหาสมุทรที่อยู่ในเอเชียอาคเนย์และดินแดนจีนในตอนใต้ทุกวันนี้ด้วย

นี่เป็นตัวอย่างของงานวิจัยที่ทำให้เราได้เข้าใจดินแดนและผู้คนของเราทุกวันนี้ได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น ประเด็นสำคัญคือ ประเทศที่เราอยู่กันนี้มีกำเนิดอารยธรรมที่ยาวนานมาก ร่วมยุคร่วมสมัยกับจีน เปอร์เซีย กรีก และโรมัน ความรู้เช่นนี้ย่อมนำมาซึ่งความภูมิใจและความมั่นใจในตนเองของคนไทย และความรู้เหล่านี้ยังจะแปรเปลี่ยนเป็นการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ รวมถึงการสร้าง Soft Power ในหมู่คนไทยและประเทศไทยได้เป็นอย่างดี

งานวิจัยเหล่านี้เป็นงานของนักวิชาการนานาชาติทั้งที่เป็นชาวตะวันตกและชาวตะวันออก ที่มีเป็นชาวไทยก็มีอยู่บ้างและจะมีมากขึ้นเป็นลำดับ ขณะนี้ นายแพทย์บัญชา ซึ่งเป็นผู้อำนวยการสถาบันสุวรรณภูมิศึกษา ของ รัชชา (วิทยาลัยสงฆ์ศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์) กระทรวง อว. กำลังนำพานักวิจัยไปศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับสุวรรณภูมิเพิ่มขึ้นและลึกซึ้งเป็นลำดับ จะมีหนังสือหรือผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับสุวรรณภูมิออกมาอีกมากมาย โดยมีการใช้เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ที่ก้าวหน้ามาช่วยศึกษาโบราณคดีที่มีหลงเหลือน้อยให้ปรากฏชัดเจนขึ้นมา

หนังสือเล่มนี้อ่านง่าย มีรูปภาพให้ดูประกอบมากมาย อ่านแล้วได้ความสนุกเพลิดเพลินและได้ความรู้ที่ลึกซึ้งด้วย ผมหวังว่าท่านผู้อ่านจะรับประโยชน์จากหนังสือเล่มนี้ไม่มากนักน้อย และหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะทำให้ท่านผู้อ่านได้รับความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับสุวรรณภูมิแผ่นดินทองของเราครับ

คำนิยม

โดย สมปอง สงวนบรรพ์
ผู้อำนวยการสถาบันโลกคดีศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ธรรมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์แห่งประเทศไทย
และ คณบดีสถาบันการทูตและการต่างประเทศ มหาวิทยาลัยรังสิต

บรรพบุรุษของคนในพื้นที่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ยื่นและกล่าวถึงดินแดนแผ่นดินทองมาช้านาน และมีความเชื่อมั่นในชื่อ ‘สุวรรณภูมิ’ จนถึงปัจจุบัน ชนรุ่นที่เกิดในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง หรือ ยุค ‘เบบี้บูม’ เป็นรุ่นได้รับการศึกษาอย่างจริงจังในทุกสาขาวิชา ได้มีการสะสมและพัฒนาความรู้อย่างลึกซึ้งและ กว้างขวาง โดยที่พวกเราเชื่อมั่นใน “สุวรรณภูมิ” เช่นกัน การศึกษาค้นคว้าเรื่องราวและประวัติศาสตร์ย้อนไปจาก รัตนโกสินทร์ อยุธยา สุโขทัย ทวารวดี สุวรรณภูมิ จึงก้าวหน้าไปมาก บุคคลหนึ่งที่ทุ่มเทศึกษาค้นคว้าเรื่องสุวรรณภูมิอย่างมาก ทั้งความร่วมมือกับนักวิชาการไทยและต่างชาติศึกษาในทางวิชาการ ความร่วมมือกับนักโบราณคดีไทยและต่างชาติ การพูดคุยกับชาวบ้านในพื้นที่ ศึกษาค้นคว้ารวบรวมนาหาหลักฐานในรูปแบบต่าง ๆ ทำให้สุวรรณภูมิปรากฏเป็นรูปธรรม คือ คุณหมอบัญชา พงษ์พานิช และผมได้มีโอกาสร่วมเดินทางกับศาสตราจารย์พิเศษ ดร.เอนก เหล่าธรรมทัศน์ ไปเยี่ยมชมพื้นที่ที่มีหลักฐานทางโบราณคดีที่เกี่ยวข้องกับสุวรรณภูมิ ที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2563 โดยมีคุณหมอบัญชา เป็นผู้นำทางและบรรยายสรุปเกี่ยวกับหลักฐานและร่องรอยสุวรรณภูมิ

เมื่อต้นปี พ.ศ. 2564 ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.เอนก ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม จัดตั้งวิทยาลัยสงฆ์ธรรมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์แห่งประเทศไทย ซึ่งมีภารกิจพื้นฐานในการพัฒนาทางวิชาการด้านสังคมศาสตร์ของไทยให้ก้าวหน้าควบคู่กับการพัฒนาทางวิชาการด้านวิทยาศาสตร์ ประกอบด้วย 5 สถาบัน โดยมีสถาบันสุวรรณภูมิศึกษา และสถาบันโลกคดีศึกษารวมอยู่ในวิทยาลัยฯ ดังกล่าวด้วย จึงถือได้ว่าสถาบันทั้งสองเป็นแฝดกัน เนื่องจากเกิดขึ้นพร้อม ๆ กัน เมื่อคุณหมอบัญชา ประการกว่าประสงค์จะแปลหนังสือสุวรรณภูมิเป็นภาษาอังกฤษ ผมสนับสนุนทันที และได้มีกล่าวเอ่ยถึงการแปลหนังสือเล่มนี้เป็นภาษาต่าง ๆ ด้วย

ผมขอเชิญชวนให้คนไทยถวายบังคมและน้อมเกล้าฯ สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ล้นเกล้าฯ รัชกาลที่ 9 ที่ทรงตระหนักถึงความเป็นสุวรรณภูมิ และใช้ชื่อสุวรรณภูมิในฐานะที่เป็นแผ่นดินทองในภูมิภาคนี้ ถือเป็นจุดสำคัญยิ่งที่จะทำให้สุวรรณภูมิฟื้นขึ้นมาอีกครั้ง นับเป็นแรงบันดาลใจและกำลังใจให้แก่คนไทยรู้จักและเข้าใจความเป็นอารยะและความอุดมสมบูรณ์ของสุวรรณภูมิที่เป็นแผ่นดินทองของโลก

ผมขอขอบคุณศาสตราจารย์พิเศษ ดร.เอนก ที่จัดตั้งสถาบันสุวรรณภูมิศึกษา เพื่อชูธงให้ไทยมีบทบาทสำคัญในการพัฒนางานวิชาการ การศึกษาค้นคว้า และการวิจัยในมิติต่าง ๆ ของสุวรรณภูมิในฐานะอารยธรรมสำคัญของภูมิภาคนี้ ขอชื่นชมคุณหมอบัญชา ที่เป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการดังกล่าวมาเป็นเวลานานก่อนการก่อตั้งสถาบันสุวรรณภูมิศึกษาอย่างต่อเนื่องเรื่อยมา และขอรำลึกถึงทุกคนที่มีส่วนร่วมในการสร้างความเป็นสุวรรณภูมิ บันทึกเรื่องราว รวมทั้งศึกษาและค้นคว้าเกี่ยวกับสุวรรณภูมิเป็นลำดับมาแต่ดั้งเดิม ด้วยความขอบคุณ

สถาบันโลกคดีศึกษามีความภาคภูมิใจที่มีส่วนส่งเสริมการเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับสุวรรณภูมิซึ่งเชื่อว่าเป็นอารยธรรมหนึ่งบนพื้นที่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สู่ประชาคมโลกด้วยการแปลหนังสือ “สุวรรณภูมิ แผ่นดินทอง” เป็นภาษาต่างประเทศถึง 7 ภาษา ได้แก่ เขมร พม่า มาเลย์ เวียดนาม จีน อังกฤษ และ ฝรั่งเศส อันเป็นภารกิจสำคัญประเภทหนึ่งของสถาบันโลกคดีศึกษาในการเผยแพร่ให้ชาวโลกได้รู้จักประเทศไทยได้อย่างลึกซึ้งมากขึ้น ว่าสุวรรณภูมิเป็นประวัติศาสตร์ของไทย มีนัยยะสำคัญต่ออนาคตของไทย และภูมิภาค

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในฐานะที่เป็นดินแดนเชื่อมโยงการค้า ผลิตสินค้า วัฒนธรรมที่มีพื้นฐานของมนุษยธรรม และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ โดยหนังสือเล่มนี้จะนำความภาคภูมิใจมาสู่คนไทย ในฐานะชาวสุวรรณภูมิที่จะมีส่วนช่วยส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในทุก ๆ ด้านต่อไปในอนาคต

คำนำ

ในรอบศตวรรษที่ผ่านมาได้มีการศึกษาค้นคว้าว่าด้วยสุวรรณภูมิซึ่งมีการกล่าวขานถึงในหลายบันทึกหลักฐานแทบทั่วทั้งโลกมานับพันปีทั้งในระดับสากลและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในหลายมิติว่ามีอยู่จริงไหม อย่างไร และที่ไหน จนกระทั่ง สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน) สทอภ.(GISTDA) ร่วมกับ มูลนิธิหอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ ดำเนินการศึกษาเมื่อปี พ.ศ. 2559 – 2562 และตีพิมพ์เป็นหนังสือสองเล่ม คือ “SUARNABHUMI : The Golden Land, The New Finding on 2018 collected paper For Suvarnabhumi Terra Incognita” และ “สุวรรณภูมิ ภูมิอารยธรรมเชื่อมโยงโลก SUARNABHUMI TERRA INCOGNITA” ซึ่งได้ผลสรุปว่าปรากฏหลักฐานเป็นที่ยอมรับจากนักวิชาการทั้งในระดับภูมิภาคและสากลสอดคล้องกันว่ามีสุวรรณภูมิอยู่ในอาณาบริเวณที่เป็นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทุกวันนี้ก่อนที่จะเข้าสู่ยุคสมัยประวัติศาสตร์ที่เริ่มปรากฏรัฐและชาติต่าง ๆ ตามลำดับ ที่สำคัญคือมีคุณค่า 5 ประการ ประกอบด้วย (1) อยู่บนสะพานเชื่อมโลกที่เต็มไปด้วยของดีมีค่า, (2) เป็นย่านผ่านไปมา ตั้งถิ่นฐาน ทำการค้า ก่อตัวนานาเมือง นคร รัฐและอาณาจักร, (3) เป็นดินแดนแลกเปลี่ยนและสังฆวิทยาการ เทคโนโลยีและการผลิตสำคัญของโลก, (4) เป็นชุมทางและสถานีการค้าสำคัญของโลก และ (5) เป็นอู่แห่งศิลปะและอารยธรรมที่ยิ่งใหญ่

โดยในปี พ.ศ. 2564 กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ได้จัดตั้งสถาบันสุวรรณภูมิศึกษา หรือ Suvarnabhumi Studies Center ให้เป็น 1 ใน 5 สถาบันในวิทยสถานสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์แห่งประเทศไทย (ธัชชา) เพื่อทำการศึกษาค้นคว้า วิจัย จัดทำฐานข้อมูล พัฒนากำลังคน และนำพาสู่การพัฒนาต่อไป และเพื่อการขยายผลการศึกษาด้านสุวรรณภูมิศึกษาให้กว้างขวางขึ้น สถาบันสุวรรณภูมิศึกษาจึงได้ร่วมกับสถาบันโลกคดีศึกษาในการแปลและจัดพิมพ์บทสรุปเบื้องต้นจากงาน “สุวรรณภูมิ ภูมิอารยธรรมเชื่อมโยงโลก SUARNABHUMI TERRA INCOGNITA” เพื่อการสืบค้น ศึกษา ค้นคว้า หาคำตอบเชิงลึกและขยายผลเพื่อการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ ชีวิตวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง ทั้งในประเทศไทย ตลอดจนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่รวมกันเป็นประชาคมอาเซียน รวมทั้งในประชาคมโลก ที่พื้นที่ที่เป็นสุวรรณภูมิอันเป็นที่ตั้งของประชาคมอาเซียนมาจนถึงทุกวันนี้ยังมีศักยภาพและความหมายน่านับการสืบเนื่องตลอดมา

ในนามของสถาบันสุวรรณภูมิศึกษา ขอขอบพระคุณ สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน) สทอภ. (GISTDA) ร่วมกับ มูลนิธิหอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ ที่เป็นหน่วยริเริ่มดำเนินการจนเกิดการขับเคลื่อนขยายวงนี้ โดยสถาบันโลกคดีศึกษา วิทยสถานสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์แห่งประเทศไทย (ธัชชา), สำนักงานวิจัยแห่งชาติ และกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม รวมทั้งมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ที่เป็นหน่วยประสานจัดการให้กับสถาบันสุวรรณภูมิศึกษาในช่วงระยะแรกนี้ด้วย

นายแพทย์บัญชา พงษ์พานิช
ผู้อำนวยการสถาบันสุวรรณภูมิศึกษา (พ.ศ. 2564 - 2566)
วิทยสถานสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์แห่งประเทศไทย

ภาพที่ 2. แสดงหลักฐานโบราณคดี ด้านเครื่องประดับ ทำด้วยหิน แก้ว พบที่บ้านเก่า บ้านดอนตาเพชร จังหวัดกาญจนบุรี และพื้นที่ต่าง ๆ บริเวณเมืองโบราณอู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี และ จังหวัดนครปฐม ขณะนี้จัดแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ บ้านเก่า และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ อู่ทอง

SUVARNABHUMI: The Golden Land
สุวรรณภูมิ: แผ่นดินทอง

บัญชา พงษ์พานิช
Bunchar Pongpanich

Abstract

His Late Majesty King Bhumibol Adulyadej, in retelling the story of Mahajanaka from the Buddhist Jataka, included a map giving the purported locations of some fabled cities. Chief among these was a prosperous and bountiful land of trade and learning frequented by traders and wayfarers: Suvarnabhumi, the “Golden Land.” The name was given by the King to Bangkok’s ultramodern second international airport – an aviation hub at the heart of mainland Southeast Asia and its gateway to the world -- linking the Suvarnabhumi of lore to the present and future of the region.

Literature from the past century by Thai and foreign historians and archaeologists suggests that Suvarnabhumi was a real place at the crossroads between India and China, known today as Southeast Asia. However, it remains unclear whether the boundaries of Suvarnabhumi were well-defined as a city, state, or kingdom, much less exactly where it was located. Of particular note was that it formed the basis for the rise of Funan as the region’s first state, segueing into its recorded history, to wit the Dvaravati period beginning in the 4th century CE.

There have been efforts to broadly establish the location of Suvarnabhumi in the area between India and China. The most widely presumed hypothesis places it in southern Myanmar, western Thailand, and the upper Thai-Malay peninsula around the Kra Isthmus, the western coast of the Gulf of Thailand, and north-western Malaysia. It has also been suggested, based on discovered artifacts, that from the 3rd century CE, Suvarnabhumi was somewhere on the Mekong River estuary in Vietnam and Cambodia. Later, there were some findings that corresponded to contemporaneous records between the 5th century BCE – 1st century CE, suggesting the existence of Suvarnabhumi, especially at Sungai Batu in Bujang Valley, Kedah, Malaysia, and the Isthmus of Kra on the Thai-Malay peninsula straddling Ranong and Chumphon provinces, to the southern tip of Myanmar in Koh Thaung. Meanwhile, evidence has also been found in the river basin of the Chao Phraya-Pasak and Chi-Mun valleys across mainland Southeast Asia stretching from the Bay of Bengal to Tonkin Bay. Newer studies have found more traces of Suvarnabhumi in Myanmar, Thailand, Malaysia, Indonesia, Vietnam, and Cambodia.

The heritage of Suvarnabhumi leaves a legacy that lingers to this day in the form of the ASEAN Community. This legacy consists of:

1. **Physical Geography, Natural and Resources:** The wealthy land at the crossroads of the world: north and south, east and west, mainland and maritime.
2. **Settlement and Polity Development:** A place where travelers visited and passed through, where many settled and traded, forming towns, cities, states, and kingdoms.
3. **Science and Technology:** A space for the exchange and accumulation of knowledge, technology, and production.
4. **Commodity Trade and Services:** An important trading hub for the world.
5. **Art, Culture, and Civilization:** A cradle of arts, culture, and civilization.

บทคัดย่อ

สืบเนื่องจากพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงพระราชนิพนธ์พระมหาชนกและได้ทรงปรุงแผนที่แสดงที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของเมืองโบราณบางแห่ง รวมทั้ง “สุวรรณภูมิ” และทรงพระราชทานชื่อทำอากาศยานกรุงเทพแห่งที่ 2 ว่า “ทำอากาศยานสุวรรณภูมิ” มีความหมายว่า “แผ่นดินทอง” นำมาซึ่งความรับรู้อย่างกว้างขวางด้วยตำแหน่งที่ตั้งที่อยู่กึ่งกลางภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นศูนย์กลางการคมนาคมเสมือนประตูเชื่อมโยงกับทั่วโลก อันเป็นบริบทสำคัญของ “สุวรรณภูมิ” จากอดีตกาลมาจนถึงปัจจุบันและสืบเนื่องต่อไปในอนาคต จากการทบทวนประมวลผลงานที่มีการศึกษาค้นคว้าและรายงานในรอบศตวรรษที่ผ่านมาทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ที่เริ่มจากการสืบสวนจากนิทานชาดก พงศาวดารและบันทึกต่าง ๆ มาศึกษาค้นคว้าสืบเสาะเชิงประวัติศาสตร์เทียบเคียงกับวิทยาการต่าง ๆ ตามด้วยหลักฐานโบราณคดีและวิธีวิทยาศาสตร์ต่าง ๆ โดยเฉพาะผลงานการศึกษาล่าสุดเพื่อการนี้จากนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีชั้นนำของไทยและโลก ล้วนสรุปต้องตรงกันว่าสุวรรณภูมินั้นมิได้เป็นเพียงดินแดนในจินตนาการที่เลื่อนลอย แต่มีความเป็นไปได้มากที่จะมีอยู่จริง ตั้งอยู่ ณ อาณาบริเวณระหว่างอินเดียบกับจีนที่ทุกวันนี้เรียกว่าเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียน โดยยังไม่มีข้อยุติว่าเป็นเพียงอาณาบริเวณเป็นรัฐหรืออาณาจักร และตั้งอยู่ ณ ตำแหน่งแห่งหนจำเพาะที่พิภคใด มีความสำคัญในการเป็นฐานสำคัญของการก่อเกิดรัฐแรกคือพูนันท์ที่คลี่คลายต่อเนื่องเข้าสู่ยุคสมัยประวัติศาสตร์ของอาณาบริเวณนี้ โดยเฉพาะทวารวดีตามลำดับตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 10 เป็นต้นมา

ที่มีความพยายามแสดงตำแหน่งแห่งหนของสุวรรณภูมินั้น มีทั้งที่กำหนดเพียงขอบเขตอาณาบริเวณกว้าง ๆ ว่าหมายถึงดินแดนระหว่างอินเดียบกับจีน และกำหนดเป็นบางบริเวณหรือที่มีความพยายามกำหนดชัดเป็นจุดมีหลายข้อสันนิษฐาน ที่ได้รับข้อสันนิษฐานมากที่สุดอยู่ที่เมียนมาตอนใต้ภาคตะวันตกของไทยและตอนบนของคาบสมุทรไทย-มาเลย์ รวมทั้งรายรอบบริเวณกันอ่าวไทยหรือฝั่งตะวันตกของอ่าวไทยชายฝั่งตะวันตกเฉียงเหนือของมาเลเซีย และบริเวณสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขงในประเทศเวียดนามต่อเนื่องถึงกัมพูชา ซึ่งจากการศึกษาทางวิทยาศาสตร์โบราณคดีที่ผ่านมา หลักฐานส่วนใหญ่อยู่ในช่วง

สมัยพุทธศตวรรษที่ 9 เป็นต้นมา จนในระยะหลังเริ่มพบหลักฐานที่สอดคล้องกับที่ปรากฏในบันทึกสมัยโบราณต่าง ๆ โดยเฉพาะการพบหลักฐานใหม่ ๆ ที่มีค่าอายุสมัยใกล้เคียงสอดคล้องกัน คือถึงพุทธศตวรรษที่ 1 – 7 ก็ยังมีความเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาที่มีบทบาทมากต่อสุวรรณภูมิมากขึ้น เฉพาะอย่างยิ่งที่บริเวณสุโขทัย แถบลุ่มน้ำบุ่งจันท์ รัฐเคดะห์ ทางตะวันตกเฉียงเหนือของมาเลเซีย และที่คอคอดกระบนคาบสมุทรไทย-มาเลย์ที่จังหวัดระนองและชุมพรซึ่งต่อเนื่องถึงตอนปลายล่างสุดของเมียนมาบริเวณเกาะสอง ขณะที่พบบางหลักฐานในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก และต้นแม่น้ำชี-มูลบนเส้นทางข้ามคาบสมุทรจากอ่าวเบงกอลสู่อ่าวตังเกี๋ย โดยข้อมูลผลการขุดค้นศึกษาใหม่ ๆ ทั้งในเมียนมา ไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย เวียดนามและกัมพูชา อาจพบหลักฐานใหม่อื่น ๆ เพิ่มขึ้นอีก

โดยสามารถประมวลคุณค่าอันเป็นมรดกตกทอดแห่งสุวรรณภูมิในเชิงประจักษ์จากหลักฐานต่าง ๆ ได้ 5 ประการ ที่ยังสานต่อมาถึงปัจจุบันในนานาประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่รวมกันเป็นประชาคมอาเซียน ที่รอการสืบสานต่อไปสู่ออนาคตประกอบด้วย

1. **อยู่บนสะพานเชื่อมโลกที่เต็มไปด้วยของดีมีค่า:** ด้านภูมิศาสตร์กายภาพและทรัพยากร (Physical Geography, Natural and Resources)
2. **เป็นย่านผ่านไปมา ตั้งถิ่นฐาน ทำการค้า ก่อตัวนานาเมือง นคร รัฐ และอาณาจักร:** ด้านการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของรัฐ (Settlement and Polity Development)
3. **เป็นแดนแลกเปลี่ยนและสังสมวิทยาการ เทคโนโลยีและการผลิตสำคัญของโลก:** ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิทยาการและการผลิต (Science and Technology)
4. **เป็นชุมทางและสถานีการค้าสำคัญของโลก:** ด้านการค้าขาย พาณิชยกรรมและบริการ (Commodity Trade and Services)
5. **เป็นอยู่แห่งศิลปะ วัฒนธรรมและอารยธรรมที่ยิ่งใหญ่:** ด้านศิลปะและวัฒนธรรม (Art, Culture, and Civilization)

ภาพที่ 3. ภาพพิมพ์แผ่นทองแดงระบายสี โดย GERHARD MERCATOR (1512-1594) จากงานของ CLAUDIUS PTOLEMY ในหนังสือ Mercator Classical Atlas.

สุวรรณภูมิ – แผ่นดินทอง

สืบเนื่องจากพระมหากษัตริย์ในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงพระราชนิพนธ์พระมหาชนก ซึ่งทรงค้นเรื่อง แปล และดัดแปลงจากมหากษัตริย์ชาดกในพระไตรปิฎก (พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกายชาดก เล่มที่ 4 ภาคที่ 2) เมื่อ พ.ศ. 2531 และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้พิมพ์ในโอกาสเฉลิมฉลองกาญจนาภิเษกแห่งรัชกาล เมื่อ พ.ศ. 2539 ให้เป็นเครื่องพิจารณาเพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของสาธุชนทั้งหลาย และได้ทรงปรุงแผนที่แสดงที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของเมืองโบราณบางแห่งรวมทั้ง “สุวรรณภูมิ” ซึ่งทรงแสดงรายละเอียดในพระราชนิพนธ์ ว่า เป็นเมืองศูนย์กลางการค้าที่อุดมสมบูรณ์ ผู้เดินทางมาค้าขายจะประสบความสำเร็จ ร่ำรวย เป็นเมืองที่มีตำแหน่งที่ตั้งชัดเจน มีสถานที่สำคัญเป็นที่รู้จักทั่วไป สามารถเดินเรือไปถึงโดยคำนวณระยะทาง ระยะเวลาและคาดการณ์ภัยธรรมชาติที่จะเกิดขึ้นในแต่ละช่วงฤดูกาลได้ เป็นเมืองศูนย์กลางความเจริญและมีภาษาเฉพาะเป็นของตนเอง เป็นแหล่งเรียนรู้ศิลปะ วิทยาการ และมีสถาบันการศึกษาชั้นสูง โดยต่อมาในปี พ.ศ. 2543 ทรงพระราชทานชื่อท่าอากาศยานสากลกรุงเทพแห่งที่ 2 ของประเทศไทย ที่อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ว่า “ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ” เป็นภาษาอังกฤษว่า “Suvarnabhumi Airport” มีความหมายว่า “แผ่นดินทอง” แปลเป็นภาษาอังกฤษว่า “Golden Land” นับเป็นการหมุดหมายตำแหน่งที่ตั้ง “สุวรรณภูมิ” ลงบนพื้นพิภพอย่างชัดเจนเป็นครั้งแรกในโลก นำมาซึ่งการรับรู้อย่างกว้างขวางด้วยตำแหน่งที่ตั้งที่อยู่กึ่งกลางภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นศูนย์กลางการคมนาคมเสมือนประตูเชื่อมโยงกับทั่วโลก อันเป็บบริบทสำคัญของ “สุวรรณภูมิ” จากอดีตกาลมาจนถึงปัจจุบันและสืบเนื่องต่อไปในอนาคต

งานการศึกษาค้นคว้าในรอบศตวรรษที่ผ่านมา

จากการทบทวนประมวลจากผลงานที่มีการศึกษา ค้นคว้าและรายงานมาก่อนในรอบศตวรรษที่ผ่านมาทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ นอกจากประเด็นที่ว่าแท้จริงแล้วมีสุวรรณภูมิหรือไม่ และต่างกับสุวรรณทวีปอย่างไรแล้ว ยังมีประเด็นตำแหน่งแห่งหนที่ยากจะเป็นที่ยุติเนื่องจากมีหลายประเด็นในการพิจารณาประกอบ โดยเฉพาะประจักษ์พยานหลักฐานสนับสนุนและลัทธิชาตินิยมที่ทำให้เรื่องนี้ถูกทิ้งไว้เป็นตำนานปรัมปรา นำมาซึ่งการอภิปรายถกแถลงวงเวียนอยู่ที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือไม่ก็อินเดียตอนใต้ โดยฝ่ายที่ตั้งสมมุติฐานที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เสนอว่า สุวรรณภูมิ หมายถึงคาบสมุทรไทย-มาเลย์ที่รวมถึงตอนใต้ของพม่าด้วย ส่วน สุวรรณทวีป นั้นหมายถึงหมู่เกาะอินโดนีเซีย โดยเฉพาะเกาะสุมาตรา ที่อาจครอบคลุมถึงดินแดนมาเลเซียในปัจจุบันด้วย ขณะที่ฝ่ายที่ให้สมมุติฐานกับอินเดียตอนใต้นั้น เสนอว่าสุวรรณภูมิคือตอนใต้สุดของอินเดีย ขณะเดียวกันก็มีสมมุติฐานอื่น ๆ ด้วย ได้แก่ บริเวณเบงกอลตอนกลางของบังคลาเทศ บริเวณชายฝั่งตะวันออกเฉียงเหนือของเมียนมาบริเวณเมืองเก่าอู่ทองและทวารวดีของไทย บริเวณพูนันท์ที่ออกแก้วของเวียดนาม ขณะที่มีการทบทวนถึงสุวรรณภูมิเท่าที่ปรากฏในตำนาน นิทาน ชาดกต่าง ๆ แล้วสรุปว่า สุวรรณทวีป หรือสุวรรณภูมิ ตามความคิดของผู้เล่า ผู้ฟังนิทาน น่าจะหมายถึงดินแดนเดียวกัน เป็นแดนที่สมบูรณ์ ล้วนด้วยทอง เป็นดินแดนที่มั่งคั่ง จึงเป็นจุดหมายปลายทางของผู้แสวงโชคและพ่อค้าทั้งหลาย สุวรรณทวีป หรือสุวรรณภูมิ เป็นดินแดนที่อยู่ติดทะเล สุวรรณทวีป หรือสุวรรณภูมิ เป็นดินแดนที่อยู่ระหว่างชมพูทวีปไปยังจีนทวีป ต้องเดินทางไกลจากชมพูทวีป และส่วนมากต้องเดินทางเรือ และ สุวรรณทวีป หรือสุวรรณภูมิ บางครั้งก็มีความสัมพันธ์กับชื่อเมืองมณีปุระ (ชายแดนอินเดีย ติดกับเมียนมา) และจะเดินทางจากหงสาวดีใช้เวลาหลายวัน

ภาพที่ 4. ภาพปกหนังสือที่ว่าด้วยผลการศึกษาค้นคว้าเรื่องสุวรรณภูมิของวงวิชาการไทย

วงวิชาการประวัติศาสตร์และโบราณคดีของไทย

สำหรับในวงวิชาการประวัติศาสตร์และโบราณคดีของไทย ในรอบ 100 ปี เริ่มมีการศึกษาเรื่องสุวรรณภูมิตั้งแต่ พ.ศ. 2455 คือ พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ทรงตรวจชำระจากต้นฉบับที่กรมหลวงวงศาธิราชสนิททรงชำระ แล้วสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพทรงพระนิพนธ์คำอธิบายเพิ่มเติม ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ได้นำมาประกอบการทบทวนร่วมกับงานอื่น ๆ ได้แก่ สยามกับสุวรรณภูมิ โดยหลวงวิจิตรวาทการ พ.ศ. 2476 เมืองทองหรือสุวรรณภูมิ โดย ขุนศิริวิฒนาอาณาทร (ผล ศิริวิฒนากุล) พ.ศ. 2479 แหลมอินโดจีนสมัยโบราณ โดย พระยาอนุমানราชธน พ.ศ. 2481 สุวรรณภูมิและทวารวดีอยู่ที่ไหน? โดยขจร สุขพานิช พ.ศ. 2500 สุวรรณภูมิ โดย ธนิต อยู่โพธิ์ พ.ศ. 2510 สุวรรณภูมิ โดย ปรีวาท ทรศนสฤกษ์ พ.ศ. 2515 สุวรรณภูมิอยู่ที่ไหน โดยมานิต วัลลิโกดม พ.ศ. 2517 - 2521 ตำนานและประวัติศาสตร์ไทย ฉบับ 80 ปี ท่านจันทร์ โดยหม่อมเจ้าจันทร์จิริยาวัณน์ รัชนี้ พ.ศ. 2536 สุวรรณภูมิอยู่ที่นี้ ที่ลุ่มน้ำจระเข้สามพันย่านแม่กลอง-ท่าจีน โดยศรีศักร วัลลิโกดม พ.ศ. 2543 สุวรรณภูมิอยู่ที่นี้ ที่แผ่นดินสยาม โดย สุจิตต์ วงศ์เทศ พ.ศ. 2545 สุวรรณภูมิ ดินแดนทองแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์ พ.ศ. 2546 สุวรรณภูมิในนิทาน โดยกุสุมา รักษมณี พ.ศ. 2547 สุวรรณภูมิจากหลักฐาน

โบราณคดี โดยผาสุข อินทราชู พ.ศ. 2548 สุวรรณภูมิ ต้นกระแสประวัติศาสตร์ไทย และ สุวรรณภูมิ ศูนย์กลางการค้าข้ามภูมิภาค 2 มหาสมุทรที่พระเจ้าอโศกส่งพุทธศาสนามาถึงครั้งแรก ต้นกระแสประวัติศาสตร์ไทย เมื่อ 2,500 ปี มาแล้ว โดยสุจิตต์ วงษ์เทศ พ.ศ. 2549 รูปเขียนดึกดำบรรพ์ สุวรรณภูมิ 3,000 ปีมาแล้ว โดย อพิสิทธิ์ อธิระจาวรุวรรณ พ.ศ. 2552 ศรีวิชัยในสุวรรณทวีป โดยอมรา ศรีสุชาติ พ.ศ. 2558 รอยทางพระพุทธศาสนาแรก ๆ จากอินเดียถึงไทย โดยบัญชา พงษ์พานิชและคณะ พ.ศ. 2559 สุวรรณภูมิ กับ เส้นทางสายไหมทางทะเลและรัฐโบราณในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ช่วงก่อน พ.ศ. 1100 โดยสุฤกษ์ดีพงษ์ ขุนทรง พ.ศ. 2560 และ เอกสารและข้อมูลองค์ความรู้เกี่ยวกับสุวรรณภูมิศึกษา โดย รศ.ดร.รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรืองและคณะ พ.ศ. 2560 และ อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าวงวิชาการไทยในรอบ 100 ปีที่ผ่านมา มีข้อคิดความเห็นที่เห็นว่าสุวรรณภูมินั้นมีจริง ผ่านพัฒนาการมาแต่ก่อนประวัติศาสตร์หลายพันปี จนอาจถึงระดับ นคร รัฐ หรืออาณาจักรเมื่อประมาณ 2,000 ปีที่แล้ว มีที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งหมด ที่เรียกว่าอินโดจีน ระหว่างอินเดียบกับจีน ตั้งแต่เขตที่ลุ่มน้ำพรหมบุตร ผ่านดินแดนเมียนมา มอญ ไทย ไปตลอดแหลมมลายู ไปจนถึงเขตแม่น้ำโขงรวมถึงในดินแดนญวนนาน โดยเฉพาะที่บริเวณเมืองสะเทิมบ้านดอนตาเพชร อุ้ทอง นครปฐม ละโว้ ลุ่มน้ำเจ้าพระยา ปากอ่าวสยาม คาบสมุทไทย รวมถึงที่เวสาลี ไบลาโน และ ออกแาว และมีการเสนอไม่น้อยว่าอยู่ที่บริเวณก้นอ่าวไทย อุ้ทอง นครปฐม รวมทั้งมีข้อเสนอในชื่อโลกแห่งสุวรรณภูมิที่มีภาคพื้นดินเป็นศูนย์กลาง แวดล้อมด้วยอ่าวเบงกอลและอ่าวเมาะตะมะ แหลมมลายูและหมู่เกาะอินโดนีเซีย และ ทะเลจีนใต้ ก็ยังมีการเสนอผ่านหลักฐานทางโบราณคดีแยกเป็น 2 ศูนย์ คือศูนย์การค้า ที่อุ้ทอง ไซยา คาบสมุทมาเลย์

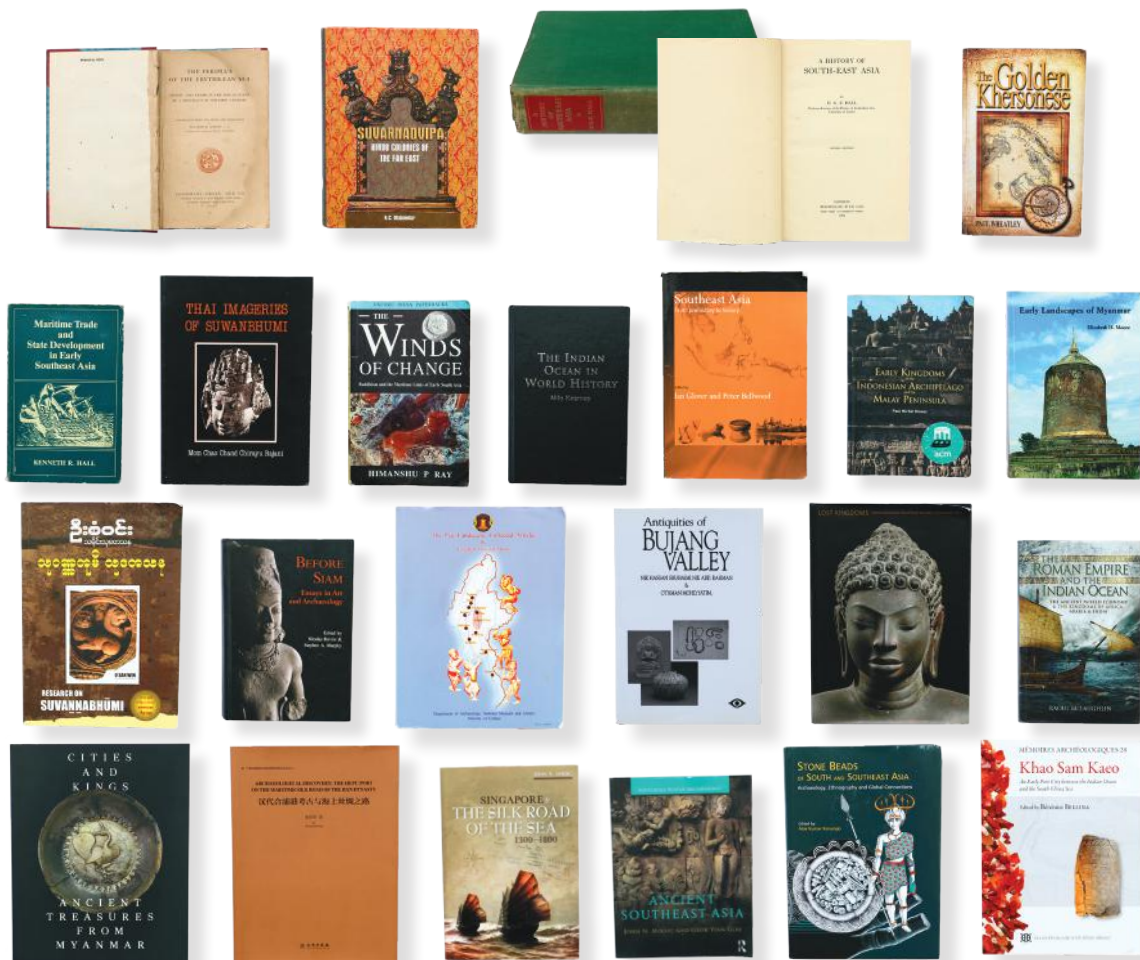
และกันอ่าวสยาม และศูนย์ความเจริญทางพระพุทธศาสนาที่ สะเทิมกับนครปฐม ที่เจริญสืบต่อถึงสมัยประวัติศาสตร์ที่ทวารวดี พุณัน ศรีเกษตรและศรีวิชัย ขณะที่มิชชันนารีต่างว่าหลายหลักฐานที่นิยมใช้นั้นไม่เก่าแก่พอ ที่มายังไม่ชัดเจนพอ กำหนดอายุ ได้ยากยิ่ง โดยมีการหยิบยกหลักฐานโบราณคดีใหม่ ๆ โดยเฉพาะ ลูกปัดหิน ลูกปัดแก้ว เครื่องประดับ ภาชนะสำริด เครื่องมือเหล็ก ที่มีการกำหนดอายุว่าอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 2 ซึ่งสัมพันธ์กับ ช่วงเวลาของ “สุวรรณภูมิ” แต่ยังคงขาดหลักฐานที่ยืนยันอย่าง ชัดเจนจนกว่าจะมีการค้นพบหลักฐานใหม่หรือมีการตีความหลัก ฐานเก่าด้วยวิธีใหม่ ๆ ในอนาคต

วงวิชาการต่างชาติ

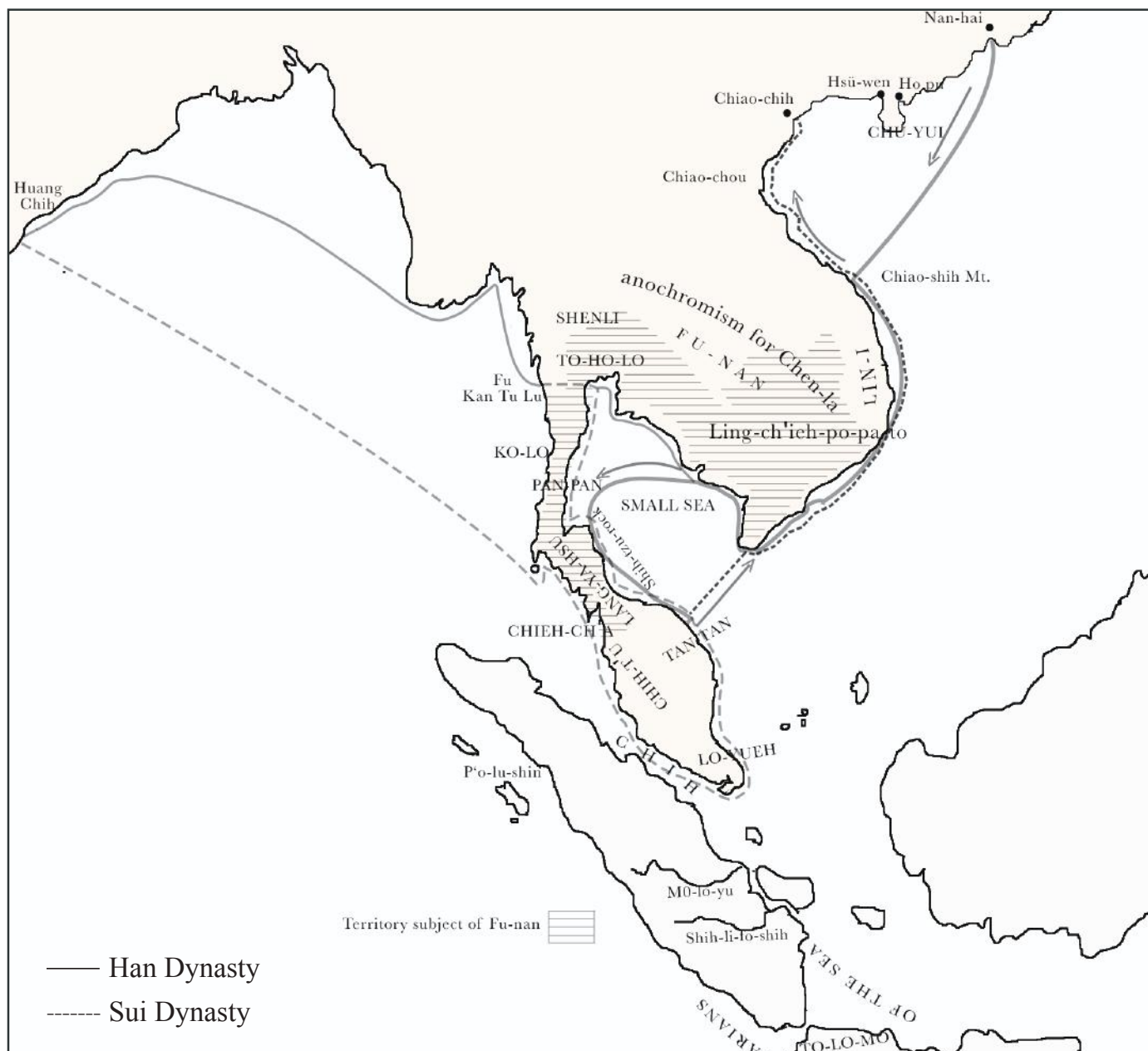
ส่วนงานของวงวิชาการชาวต่างชาติหรือในภาษาอังกฤษ นั้น จากการทบทวนงาน *The Periplus of The Erythraean Sea : Travel and Trade in the Indian Ocean by Merchant of the First Century* โดย Wilfred H.Schoff พ.ศ. 2455 *SUVARNADVIPA : Hindu Colonies Of The Far East* โดย R.C.Marjumdar พ.ศ. 2479 *A History of Southeast Asia* โดย D.G.E. Hall พ.ศ. 2498 และ *The Golden Kher-sonese* โดย Paul Wheatley พ.ศ. 2504 *Maritime Trade and State Development in Early Southeast Asia* โดย Kenneth R.Hall พ.ศ. 2528 *THAI IMAGERIES OF SU- WANBHUMI* โดยหม่อมเจ้าจันทร์จิรายุวัฒน์ รัชนิ พ.ศ. 2530 *The Winds of Change : Buddhism and the Maritime Links of Early South Asia* โดย Himanshu P. Ray พ.ศ. 2537 *Southeast Asia From prehistory to history* โดย Ian Glover and Peter Bellwood (บรรณาธิการ) พ.ศ. 2547 *The Indian Ocean in World History* โดย Milo Kearney พ.ศ. 2547 *Early Kingdoms of the Indonesian Archipelago and the Malay Peninsula* โดย Paul Michel Munoz พ.ศ. 2549 *Early Landscape of Myanmar* โดย Elizabeth H.Moore พ.ศ. 2550 *The Pyu Landscape : Collected Articles* โดย Elizabeth H.Moores พ.ศ. 2555 *BEFORE SIAM : Essays in Art and Archaeology* โดย Nicolas Revire & Stephen A.Murphy (บรรณาธิการ) พ.ศ. 2557 *RESEARCH ON SUVANNABHUMI* ภาษาเมียนมาโดย U SAN WIN พ.ศ. 2558 *Bujang Valley : The Wonder that*

was Ancient Kedah โดย V.Nadarajan พ.ศ. 2555 *Antiquities of Bujang valley* โดย Nik Hassan Shuhaimi Nik Abd.Rahman & Othman Mohd.Yatim พ.ศ. 2533 *Kedah Tua Kingdom : New Evidence from Sungai Batu Complex* โดย Mokhtar Saidin พ.ศ. 2559 *LOST KING- DOMS : Hindu-Buddhist Sculpture Of Early Southeast Asia* โดย John Guy (บรรณาธิการ) พ.ศ. 2557 *THE ROMAN EMPIRE AND THE INDIAN OCEAN : The Ancient World Economy & The Kingdom Of Africa, Arabia & India* โดย Raoul McLaughlin พ.ศ. 2557 *CITIES AND KINGS : Ancient Treasures From Myanmar* โดย Stephen A.Murphy (บรรณาธิการ) และคณะ พ.ศ. 2559 *SINGAPORE&THE SILK ROAD OF THE SEA 1300-1800* โดย John N.Miksic พ.ศ. 2557 *ANCIENT SOUTHEAST ASIA* โดย John N.Miksic and Geok Yian Goh พ.ศ. 2560 *Revisiting the Bujang Valley : A Southeast Asian Entrepot Complex In The Maritime Trade Route* โดย Stephen A.Murphy พ.ศ. 2560 *Khao Sam Kaeo : An Early Port-City between the Indian Ocean and the South China Sea* โดย Berenice Bellina พ.ศ. 2560 *Ancient Stone Beads of Southeast Asia and Indian Connection* ใน *Stone Beads of South and Southeast Asia : Archaeology, Ethnography and Global Connections* พ.ศ. 2560 โดย Bunchar Pongpanich, *Beads of Thailand at the Crossroad of Ancient Maritime Trade* ใน *Journal Borneo International Beads Conference 2017* พ.ศ. 2560 โดย Bunchar Pongpanich&Pairot Singbun และ *The Ashes of the Buddha* โดย Harry Falk พ.ศ. 2556 ซึ่งโดยสรุป งานวิชาการต่างประเทศในรอบ 100 ปีที่ผ่านมา ใช้ หลักฐานบันทึกและเรื่องราวบอกเล่าทั้งฝ่ายกรีก โรมัน อาหรับ อินเดียและจีน ซึ่งให้รายละเอียดถึงเส้นทาง สินค้า ตลอดจน เรื่องราวประกอบอื่นอย่างพิสดารที่เชื่อได้ว่ามีสุวรรณภูมิแล้ว เมื่อประมาณ 2,000 ปีที่แล้วในหลายชื่อ ที่เกี่ยวข้องกับทอง คือ สุวรรณ (อินเดีย) Chryse (กรีก) Aureaus (โรมัน) จีน (จีน) โดยอาจเป็นเกาะ ทวีป หรือเมืองที่มั่งคั่งอุดมสมบูรณ์ด้วยสิ่ง มีค่าหายากจากแผ่นดิน ทองทะเลและที่นำมาจากถิ่นอื่น เช่น ทองคำ ของป่า ของจากทะเลและผ้า ตั้งอยู่เลยจากลุ่มน้ำคงคา ก่อนถึงจีน อาจแบ่งได้เป็น 2 ขอบเขต คือ ภาคพื้นแผ่นดิน กับ คาบสมุทรและหมู่เกาะ ที่เรียกคาบเกี่ยวกันว่าสุวรรณภูมิ

สันนิษฐานว่าอยู่ที่เมียนมา คาบสมุทรมไทย-มาเลย์และสุมาตรา กับสุวรรณทวีป หมายถึงคาบสมุทรมไทย-มาเลย์ สุมาตราและเกาะอื่น ๆ เป็นดินแดนที่ปรากฏเมืองท่านคร แวนแคว้น รัฐน้อย ๆ หลายรัฐก่อนที่จะเกิดรัฐขนาดใหญ่ในสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะพื้นที่บริเวณปากแม่น้ำโขงในพุทธศตวรรษที่ 8 - 10 ก่อนที่จะเคลื่อนเป็นสุวรรณทวีปซึ่งหมายถึงศรีวิชัยในสมัยต่อมา โดยมีการค้าเป็นปัจจัยหลัก ตามด้วยการจัดการบ้าน เมือง และการศาสนาซึ่งพระพุทธศาสนามีบทบาทมาก โดยในระยะหลัง เมื่อมีการศึกษาค้นคว้าขุดค้นด้านโบราณคดีประกอบเพิ่มขึ้นทั้งในเมียนมา ไทย มาเลเซีย อินโดนีเซียและ เวียดนามรวมทั้งในอินเดียและจีน พบหลักฐานจำแนกและสนับสนุนต่าง ๆ มากขึ้นทั้งในเขตลุ่มน้ำอิระวดี ปากแม่น้ำสะโตง และตอนล่างของเมียนมา ทั้งที่ราบภาคกลาง ภาคตะวันตก และคาบสมุทรมบริเวณคอคอดกระของ ไทย ทั้งที่ตอนบนและฝั่งตะวันตกของมาเลเซีย ที่สุมาตราและน่านาหมู่เกาะของอินโดนีเซีย และที่ชายฝั่งของเวียดนามจนถึงบริเวณปากแม่น้ำโขง โดยมีการขุดค้นทางโบราณคดีใหม่ล่าสุดที่เขาสามแก้ว จังหวัดชุมพร บริเวณคอคอดกระของคาบสมุทรมไทย-มาเลย์ที่ต่อเนื่องกับเมียนมาตอนใต้ และสุโขงบาตูที่เคดะห์ที่เก่าแกถึงพุทธศตวรรษที่ 2 พร้อมกับพบหลายหลักฐานทางโบราณคดีที่อาจบ่งบอกถึงสุวรรณภูมิ

ภาพที่ 5. ภาพปกหนังสือที่วาดด้วยผลการศึกษาค้นคว้าเรื่องสุวรรณภูมิของวงวิชาการต่างประเทศ

ภาพที่ 6. แผนที่แสดงเส้นทางไปอินเดียและกลับจีนผ่านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในสมัยราชวงศ์ฮั่น พุทธศตวรรษที่ 5 - 6 และ สมัยราชวงศ์สุย พุทธศตวรรษที่ 11
ที่มา : ปรับปรุงจาก The Golden Khersonese, Paul Wheatley

แผนที่ 1 แสดงตำแหน่งเมืองโบราณที่กล่าวถึงในบทความและอาณาบริเวณที่มีข้อเสนอว่าเป็น สุวรรณภูมิ

: วงวิชาการไทย

- 1 สุวรรณภูมิ คือ ดินแดนอินโดจีนระหว่างอินเดียกับจีน
- 2 สุวรรณทวีป คือ คาบสมุทรไทย - มาเลย์ สุมาตรา และ เกาะอื่น ๆ
- 3 บริเวณก้นอ่าวมะตะมะ ชายฝั่งตะวันออกเฉียงใต้
- 4 บริเวณที่ราบลุ่มภาคกลางไทย ที่อุทองและทวารวดี
- 5 บริเวณลุ่มปากแม่น้ำโขง พุันทันที่ออกแคว
- 6 บริเวณคอคอดกระ เมียนมา และ ไทย

: วงวิชาการต่างประเทศ

- 1 สุวรรณภูมิ บริเวณคาบสมุทรไทย-มาเลย์ที่รวมถึงตอนใต้ของเมียนมา
- 2 สุวรรณทวีป หมู่เกาะอินโดนีเซีย โดยเฉพาะเกาะสุมาตรา
- 3 บริเวณก้นอ่าวมะตะมะ ชายฝั่งตะวันออกเฉียงใต้
- 4 บริเวณที่ราบลุ่มภาคกลางไทย ที่อุทองและทวารวดี
- 5 บริเวณลุ่มปากแม่น้ำโขง พุันทันที่ออกแคว
- 6 บริเวณคอคอดกระ เมียนมา และ ไทย
- 7 บริเวณแหลมมลายู เกาะสุมาตรา
- 8 บริเวณเกาะสุมาตรา

ข้อมูลระดับความสูงเชิงเลข SRTM รายละเอียด 1 ตารางกิโลเมตร
 ดัดแปลงโดย : สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน)

South China Sea

Gulf of Thailand
Andaman Sea

II
สุวรรณภูมิ
2

ยาลิน
อังวะ
ทุกาม
แควตี
ไมมอ
โบกัถาโน
คำวตวินจี

หนานเยว-กว้างโจว

เหอเป่

ดงเซ็น

ศรีเกษตร

ทริภุชไชย

พระธาตุหลวง
บ้านเชียง

3
โจกยะลา
พะโค
สะเทิม
เมฆะลิวเล็ง

สุวรรณภูมิ
กุดโจ่ง

ฟ้าแดดสงยาง

หมี่เจิน
ตราเกียว
ดงเดือง

4
บ้านดอนตาเพชร
ท่าการ
บ้านเกา
นครบดิน
อู่ทอง
บ้านแพงแสน
นครมฤค
สุมา

พิมาย

วัดพู จำปาศักดิ์

สมโปรไพรฤก

1

5

อ่าวใหญ่-คลองหน
เกาะเปือ
ทุ่งตึก-เกาะคอเขา
คลองท่อม

6
สามแก้ว
ท่าชนะ
แหลมโพธิ์
เขาศรีวิชัย

วายุชบุระ
พนมตา
อังกอร์บอเรย
ออกแก้ว

7
บุงจิง
วัดเลย
สุโหงมาส

สุวรรณภูมิ
ปาหัง

8
จัมบี
บันลัมบัง

สิงหปุระ

ดารามา

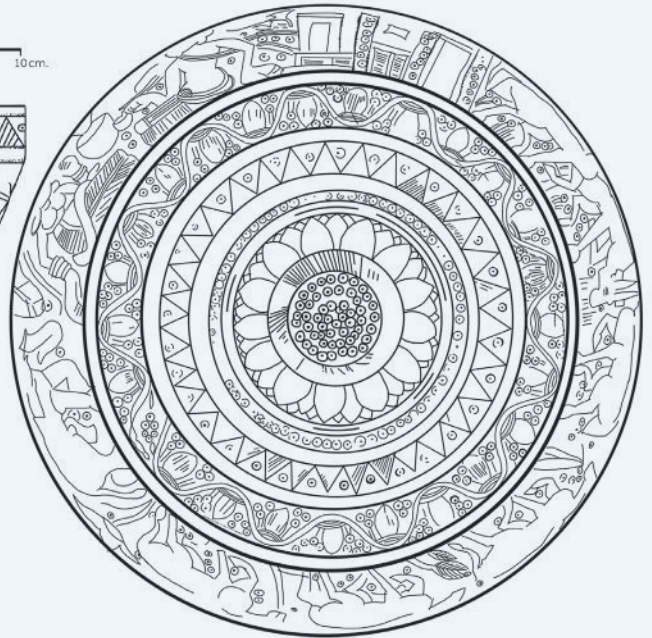
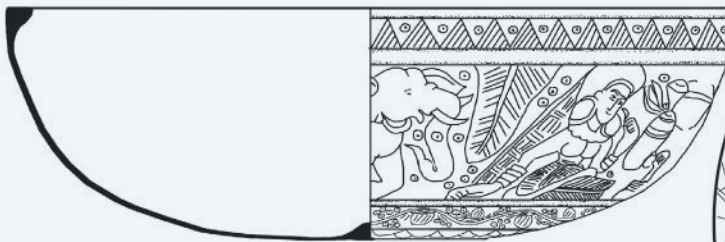
บุโรพุทโธ

รัมบานัน

สุราบายา

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10cm.

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10cm.

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10cm.

ภาพที่ 7. a & b ชามหรือขันสำริด ชนิดมีลวดส่วนตีบุกลง พบในคลองท่าตะเภา เขาสามแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร มีภาพบนผิวเป็นรูปดอกบัวบาน มาลัยพฤกษา สัตว์ บุคคล และ อาคาร ศิลปะอินเดียโบราณ

ความรู้ใหม่ล่าสุด

(2561)

ความรู้ใหม่ล่าสุด

โดยในการศึกษาคั้งนี้ ได้รับผลงานการศึกษาล่าสุดเพื่อ การนี้ จากนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีชั้นนำของ ไทยและโลกที่ประกอบด้วยข้อคิดและหลายหลักฐานการค้นพบ ใหม่ ประกอบด้วย *Suvarnabhumi : Myth or Reality?* โดย Dr. Ian C. Glover, *Sailing into Suvarnabhumi : View from Jatakas and Inscriptions* โดย Dr. Suchandra Ghosh, *Sailing to Suvarnabhumi : Maritime Routes and Cultural Landscapes* โดย Himanshu Prabha Ray, *โครงการวิจัยภูมิ สันฐานชายฝั่งทะเลโบราณ เมืองท่า เส้นทางการค้า และความ เชื่อมโยงกับการตั้งถิ่นฐานแรกเริ่มในประเทศไทยในบริบทของภูมิ อารยธรรมสุวรรณภูมิ* โดยผู้ช่วยศาสตราจารย์ชวลิต ขาวเขียวและ คณะ แห่งคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, *A Roman gold coin found in Peninsular Thailand* โดย Dr. Brigitte Borrel, *Suvarnabhumi in the 1st century CE: The glass evidence* โดย James W. Lankton และ Bernard Gratuze, *Suvarnabhumi : Land of Gold* โดย Dr. Anna T Bennet, *Chinese Knowledge on Suvarnabhumi before the 10th century* โดย Profes sor Lin Yin และ Dr. Xiong Zhaoming, *Khao Sam Kaeo : An Early Port-City between the Indian Ocean and the South China Sea* โดย Dr. Berenice Bellina, *ความ ก้าวหน้าเรื่องสุวรรณภูมิ* โดย ศาสตราจารย์พิเศษศรีศักร วัล ลิภอดม, *สุวรรณภูมิ คือดินแดนตามเส้นทางข้ามคาบสมุทร ระหว่างอ่าวมะตะมะสู่อ่าวตังเกี๋ย* โดย ภูธร ภูมะธน และ *Many Lands of Gold* โดย Dr. Peter Skilling ซึ่งมีความ ก้าวหน้าจากผลการศึกษาวิเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์โบราณคดี เพิ่มเติม รวมทั้งการค้นพบใหม่ต่าง ๆ สรุปโดยสังเขปได้ ดังนี้

Suvarnabhumi : Myth or Reality ? โดย Dr. Ian C. Glover

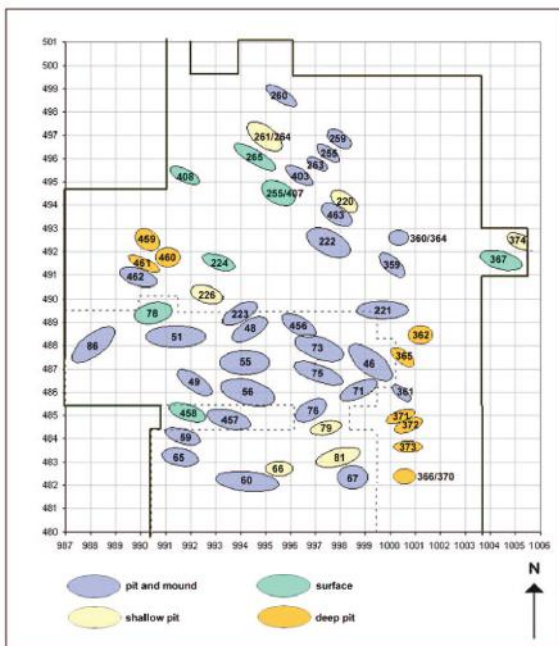
หลังจากชี้ว่ายังไม่มีข้อยุติว่าสุวรรณภูมิซึ่งปรากฏ ในหลายวรรณกรรมโบราณเป็นอย่างไรแน่ ดร.เอียน ซี โกลฟเวอร์ กล่าวถึงการพบหลักฐานโบราณคดีเกี่ยวกับการค้าและความสัมพันธ์ ระหว่างผู้คนในอินเดียกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงต้นพุทธ ศตวรรษเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะลูกปัดหินสีมีค่ากึ่งอัญมณีและ ลูกปัดแก้ว ภาชนะสำริดและนानาเครื่องประดับ ตลอดจนเครื่องมือเหล็ก โดยเฉพาะที่เขาสามแก้วควนลูกปัด ภูเขาทอง กัวลาเซเลน ชิง และแหล่งวัฒนธรรมชาหวิน เฉพาะอย่างยิ่งขามหรือชั้นสำริดที่ มีสัดส่วนดีบุกสูง มีรูปสัตว์ โครงสร้างอาคารและบุคคลอย่างอินเดีย โบราณ พบที่บ้านดอนตาเพชร เขาจุมก และ 4 ใบล่าสุดที่เขาสาม แก้ว ซึ่งมีอายุเก่าแก่ถึงพุทธศตวรรษที่ 2 - 4 มีแม่รูปตัวกริฟฟิน ซึ่ง พบแต่ทางตะวันตกเฉียงเหนือของอินเดียในศิลปะสูงคะและภูเขาณะ นำมาซึ่งข้อเสนอลงถึงความเป็นไปได้ว่าเป็นสิ่งผลิตในวัฒนธรรมสูงคะ ทางตะวันตกเฉียงเหนือของเอเชียใต้ซึ่งเป็นศูนย์พุทธศาสนาสำคัญ ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 4 - 6 และเป็นหนึ่งในหลักฐานเก่าแก่ที่สุด ที่แสดงถึงความเชื่อมสัมพันธ์กับพุทธศาสนาในเอเชียใต้ที่พบในดิน แดนประเทศไทย

ภาพที่ 8. หลุมขุดค้น C56 ที่บ้านดอนตาเพชร จังหวัดกาญจนบุรี เมื่อปี 2524 มีเครื่องมือและอาวุธเหล็กในตอนกลางของภาพ พบหอกเหล็กแบบมีใบ้าถูกพบไว้ ทางด้านขวาของภาพมีชิ้นสำริดแตกวางอยู่บนแท่นทำตะกั่ว อาจเป็นสิ่งนำเข้ามาจากวัฒนธรรมดองซอนทางเวียดนามตอนเหนือ (ภาพโดย I. C. Glover)

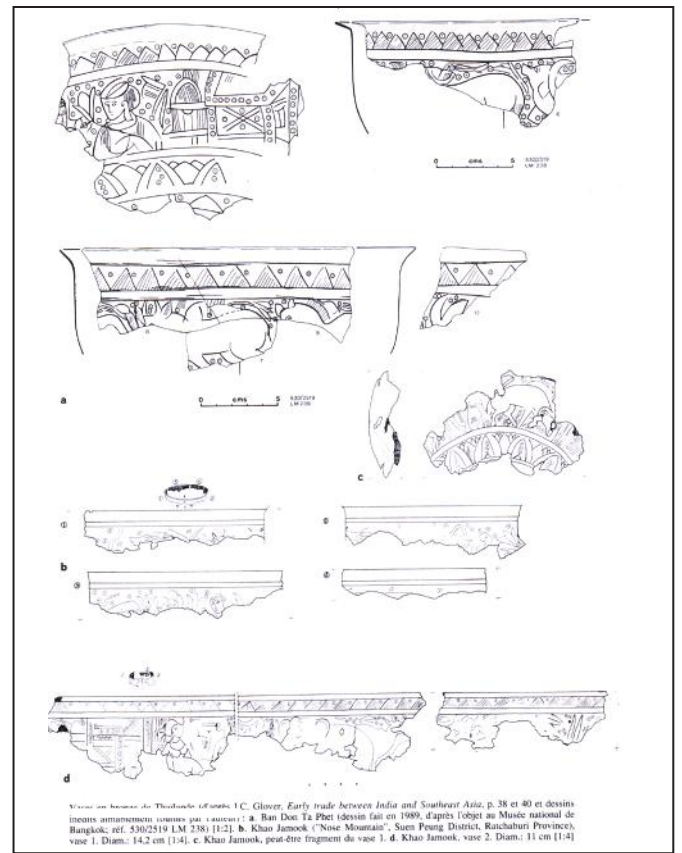
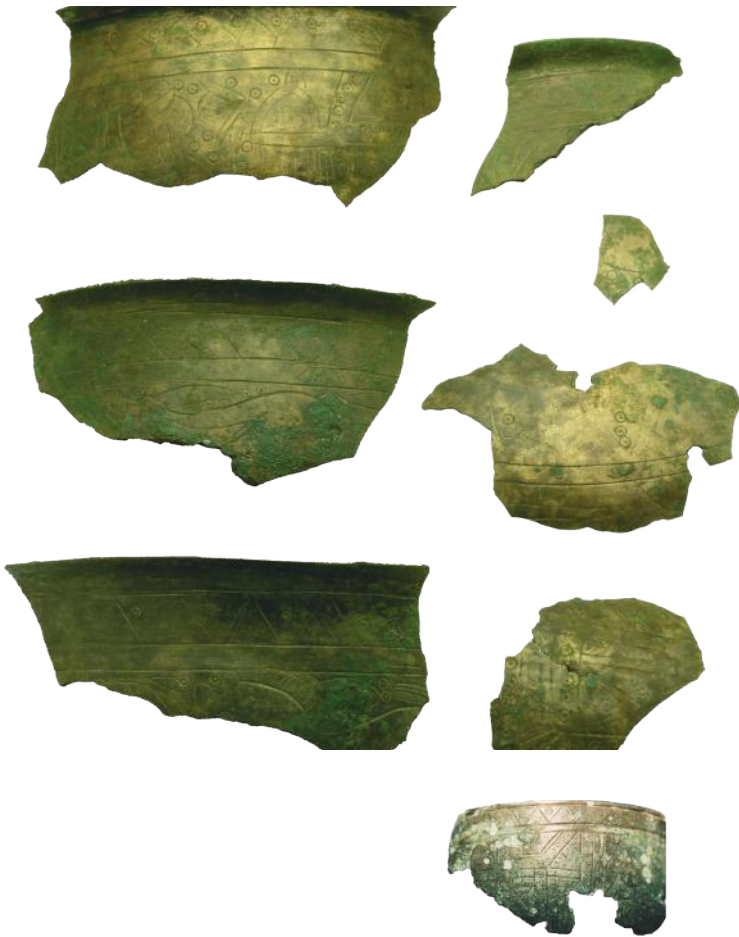
ภาพที่ 9. เครื่องประดับ ต่างหู ลูกปัดทำจากหิน พบจากการขุดค้นทางโบราณคดี ที่บ้านดอนตาเพชร อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ปัจจุบันจัดแสดงที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร

ภาพที่ 10. แผนที่แสดงหลุมฝังร่างที่หลุมขุดค้นบ้านดอนตาเพชร ปี พ.ศ. 2523 จากงานของ Woods, M., 2002, 'A Spatial and Statistical Analysis of Ban Don Ta Phet', M.A.thesis, SOAS, University of London (Unpublished)

ภาพที่ 11. ชิ้นสำริด ลูกปัดหินคาร์เนเลียน และเครื่องมือเหล็ก พบระหว่างการขุดค้นทางโบราณคดีที่หลุมขุดค้นที่ 46 ที่บ้านดอนตาเพชร ในปี 2524 พบไม้สำริดที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร บริเวณใต้ชิ้นสำริดทางตอนล่างของภาพ เห็นซี่กรงปรากฏทางด้านซ้ายของชิ้นใบที่สาม (ภาพโดย I. C. Glover)

ภาพที่ 12. a & b ชิ้นส่วนขามหรือขันสำริด ชนิดมีสัดส่วนติบูกสูง และภาพร่างบนผิว เป็นรูปดอกบัวบาน สัตว์ บุคคล และ อาคาร ศิลปะอินเดียโบราณ พบที่บ้านดอนตาเพชร อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี และ เขาจมูก อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี

ภาพที่ 13. a-c ชิ้นสำริด ชนิดมีสัดส่วนติบูกสูง พบในคลองท่าตะเภา เขาสามแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร และภาพบนผิว เป็นรูปดอกบัวบาน สัตว์ บุคคล อาคาร และ มาลัยพฤกษา โดยเฉพาะรูปสัตว์ สิงโตมีปีก หรือ กรีฟฟิน ซึ่งพบมากในแวดวงผู้นับถือพุทธศาสนา ทางตะวันตกเฉียงเหนือของอินเดีย
ที่มา : ปฐมบทพระพุทธศาสนาในภาคใต้ ประเทศไทย : หลักธรรมและหลักฐานโบราณคดี, ฤทธ ภูมะธน และ บัญชา พงษ์พานิช

Sailing into Suvarnabhumi: View from Jatakas and Inscriptions
 โดย Dr. Suchandra Ghosh และ
Sailing to Suvarnabhumi: Maritime Routes and Cultural Landscapes โดย
 Himanshu Prabha Ray

c

b

a

ภาพที่ 14. a-c แสดงหลักฐานโบราณคดี ด้านเครื่องมือเครื่องใช้สำริดและเหล็ก พบที่บ้านดอนตาเพชร จังหวัดกาญจนบุรี ขณะนี้จัดแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร

ในขณะที่ ดร.สุจันทร์ โกช ยกข้อเสนอลงถึงสุวรรณภูมิที่แม้จะยังหาข้อยุติไม่ได้ ว่าคือภาคพื้นดินของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หาได้เป็นรัฐหรืออาณาจักรใด เป็นแต่เพียงอาณาบริเวณที่เลยอินเดียออกไป เป็นแหลม คืออินโดจีนที่บ่งชี้ว่าเป็นดินแดนอันมั่งคั่ง การเดินเรือไปต้องอาศัยกับตันที่เรียกว่ามหานาวิก ซึ่งมีการพบจารึกเก่าแก่ที่สุดว่าด้วยมหานาวิก มีอายุพุทธศตวรรษที่ 7 ที่ Ghantasala ทางตะวันตกของ Masulipatnam เขตแคว้นอาณัฏฐะ สอดคล้องกับการพบเหรียญรูปเรือมีสองใบและวัวมีโหนกอย่างเหรียญอาณัฏฐะที่ควนลูกปิด ก็ยังพบตราประทับทองคำมีอักษรอ่านว่า “พฤหัสติศรมสนาวิกสะ” แปลว่าของนายเรือพฤหัสติศรมวนรอบตราภัทรปิฐุ อายุประมาณพุทธศตวรรษที่ 8 - 10 ที่บางกล้วยนอก ใกล้กับภูเขาทอง ตรงข้ามฝั่งคาบสมุทรมกับเขาสามแก้ว ขณะที่มีการจารึกพบที่ Seberang Perai กล่าวถึงมหานาวิกที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา ชื่อพุทธคุปต์จากรักตมฤตติกา มหาวิหารในเบงกอลตะวันตก อายุประมาณพุทธศตวรรษที่ 11 และจารึกของกลุ่มการค้าทมิฬที่ตะกั่วป่า นำมาสู่ความชัดเจนขึ้นว่ามหานาวิกที่ออกเดินทางจากอินเดียทั้งหลายนั้นมีความเชื่อมโยงกับคาบสมุทรมไทย-มาเลย์ โดยที่ ดร.อิमानู ประภา เรย์ ที่มุ่งพิจารณาการเคลื่อนย้ายถ่ายเทของพืชพันธุ์ธัญญาหารที่มีความสัมพันธ์กันระหว่างอินเดียบกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่มากว่า 3,000 ปีก่อนแล้ว ขณะที่โบราณวัตถุทั้งเครื่องปั้นดินเผาชนิดมีลายลูกกลิ้ง (Rouletted ware) ที่พบรายรอบอ่าวเบงกอลจากลุ่มน้ำกฤษณา โคทาวารี กาเวรีในอินเดีย ลงไปถึงชายฝั่งไทย มาเลเซีย ขวา บาห์ลีและเวียดนาม รวมทั้งตราประทับมีอักษร วงแหวนศิลา ชั้นสำริดมีตีบุกในสัดส่วนสูง อายุสมัยพุทธศตวรรษที่ 3 - 7 รวมถึงโบราณวัตถุที่ทำด้วยทองคำด้วย โดยเฉพาะวงแหวนศิลาที่นับเป็นหนึ่งในสัญลักษณ์เฉพาะของยุคแรกเริ่มประวัติศาสตร์ของกลุ่มน้ำคงคา ซึ่งล้วนร่วมสมัยกับที่นิยมระบุถึงการเดินทางไปยังสุวรรณภูมิในแวดวงพุทธศาสนาโดยในเขตอาณัฏฐะของอินเดีย ก็มีหลักฐานการแพร่หลายของพุทธศาสนา มาก รวมทั้งมีการกล่าวถึงนิคม ผู้อุทิศ แสวงบุญในลักษณะของเครือข่ายความเชื่อมโยงเชิงซ้อนและหลากหลายทั้งทางสังคม ศาสนาและวัฒนธรรมรายรอบอ่าวเบงกอลอย่างมีพลวัต โดยเฉพาะเครือข่ายแห่งสังฆะในพุทธศาสนาที่มีบทบาทสำคัญในการหนุนเสริมการเดินทางและสร้างเสริมความมั่งคั่ง

ภาพที่ 15. ตราประทับทองคำ มีอักษรพราหมีวนรอบตรา
ภัทรบิฐ พบที่บางกล้วยนอก อำเภอสุขสำราญ จังหวัดระนอง

ภาพที่ 16. เหรียญรูปเรือมีสองใบและวัวมีหนก
พบที่ควนลูกปัด อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่

ภาพที่ 17. เหรียญรูปเรือมีสองใบและวัวมีหนก
พบที่ควนลูกปัด อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่

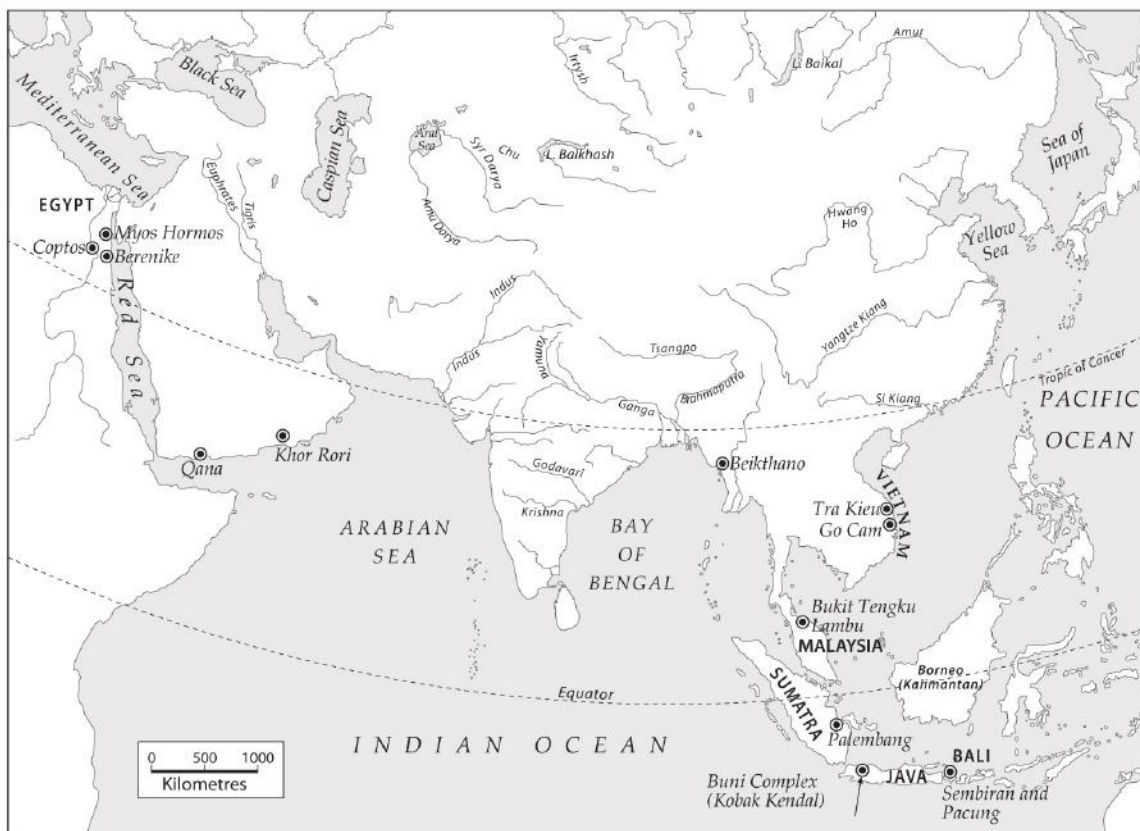
ภาพที่ 18. ตราประทับรูปเรือใบพบที่นครปฐม

ภาพที่ 19. เศษภาชนะ Rouletted Ware จากชายฝั่ง Tamil

ภาพที่ 20. เศษกระเบื้อง จาก Alagankulam บนชายฝั่ง Tamil พร้อมสัญลักษณ์เรือ

ภาพที่ 21. แสดงแหล่งโบราณคดีที่พบ Rouletted Ware ในภูมิภาคมหาสมุทรอินเดีย ที่มา : Sailing to Suvarnabhumi : Maritime Routes and Cultural Landscapes, Himanshu Prabha Ray

ภาพที่ 22. ปูนปั้นรูปเรือ ประดับโบราณสถานที่เมืองนครปฐมโบราณ จัดแสดงที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม

แผนที่ 2. แสดงเมืองโบราณบนเส้นทางข้ามคาบสมุทร จากผลการวิจัยโครงการภูมิสารสนเทศชายฝั่งทะเลโบราณ เมืองท่า เส้นทางการค้าและความเชื่อมโยงกับการตั้งถิ่นฐานแรกเริ่มในประเทศไทยในบริบทของภูมิภาคอารยธรรมสุวรรณภูมิ (Paleo-shoreline, Port Polity, Trade Routes and Its Connectivity to Early Settlement in Thailand in the context of Suvarnabhumi)

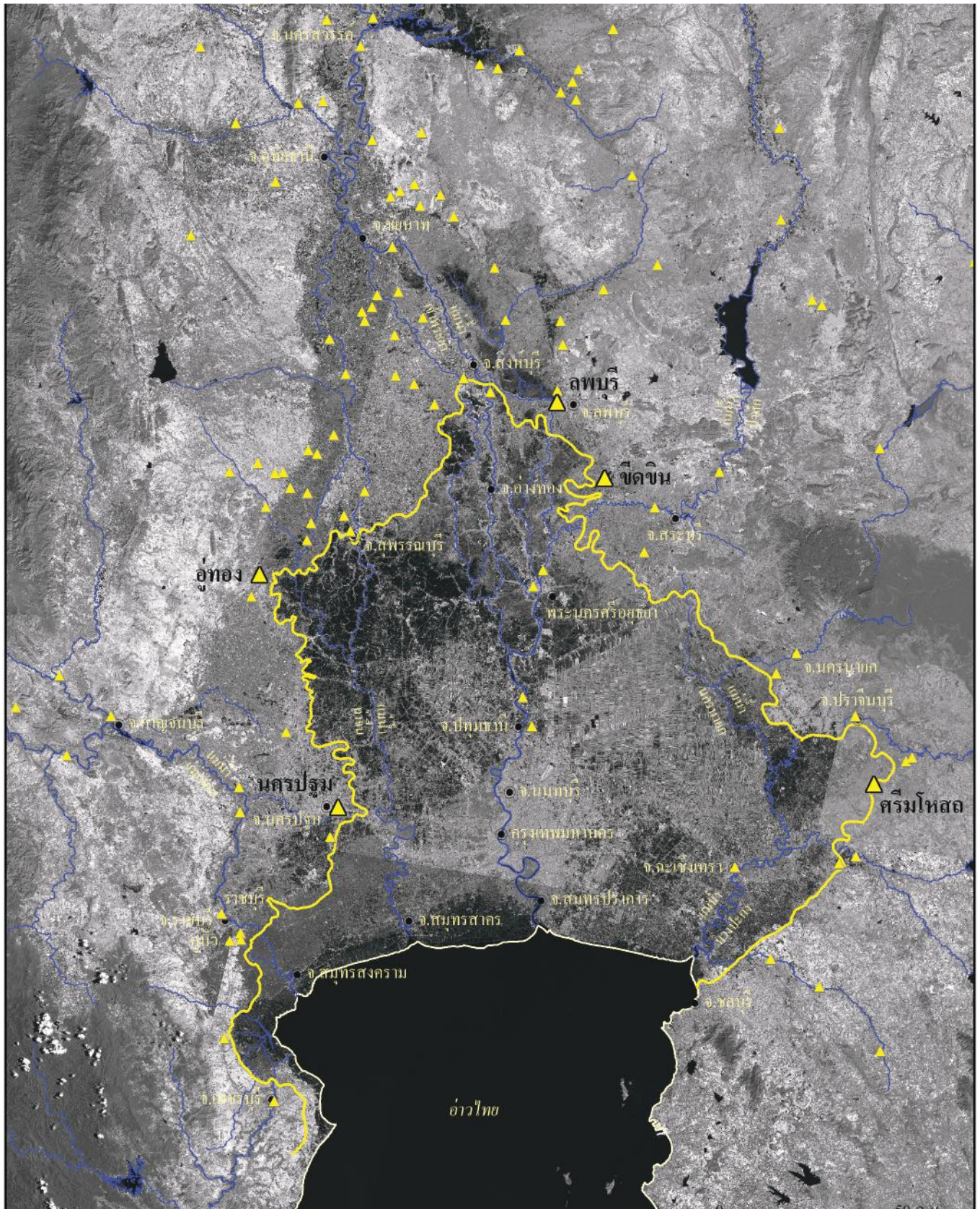
โครงการวิจัยภูมิสถานชายฝั่งทะเลโบราณ
เมืองท่า เส้นทางการค้า และความเชื่อมโยง
กับการตั้งถิ่นฐานแรกเริ่มในประเทศไทยใน
บริบทของภูมิอารยธรรมสุวรรณภูมิ โดยผู้

ช่วยศาสตราจารย์ชวลิต ขาวเขียวและคณะ แห่งคณะ
โบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

ซึ่งศึกษาจากข้อมูลดาวเทียม ข้อมูลภูมิสารสนเทศ และเทคโนโลยีการสำรวจจากระยะไกลอื่น ๆ เชื่อมโยงกับ ข้อมูลจากเอกสาร จารึก หลักฐานด้านศิลปะโบราณคดี การ ตั้งถิ่นฐาน การค้า การคมนาคม สถาปัตยกรรมบรรพกาล ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในช่วง 2,000 - 3,000 ปีที่ผ่านมา พบว่าพื้นที่ 5 เมืองโบราณที่นครปฐม อุทอง ลพบุรี ชิดจีน และศรีมโหสถ เคยเป็นบริเวณที่เคย ถูกน้ำทะเลท่วมมาก่อนและเป็นส่วนของชะวากทะเลในอดีต ตั้งอยู่บริเวณขอบที่ราบติดที่ราบลุ่มต่ำ มีคลองขุด จากบริเวณตั้งเมืองไปสิ้นสุดที่ขอบแนวพื้นที่ลุ่มต่ำทุกเมือง ต่อเนื่องถึงที่ราบลุ่มต่ำของแม่น้ำสายหลักในปัจจุบัน จัด อยู่ในช่วงสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายหรือยุคเหล็ก ถึงต้นประวัติศาสตร์ น่าจะเป็นยุคแรกเริ่มของอารยธรรม สุวรรณภูมิสอดคล้องกับการพบหลักฐานโบราณคดีต่าง ๆ รายรอบ ส่วนการศึกษาเมืองท่า เมืองโบราณ เส้นทาง การค้าและการตั้งถิ่นฐานเส้นทางปากมั่งกร-ปากโขง พบว่าด้าน ตะวันตกที่กลุ่มเมืองทวาย เมืองสิงห์ นครปฐม-ราชบุรี มีการ ใช้แล้วตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ แต่ทางด้านตะวันออก จากชลบุรีถึงออกแก้ว 8 กลุ่มเมือง ข้อมูลสมัยก่อน ประวัติศาสตร์ไม่เพียงพอ มีการใช้ตลอดสายเมื่อก่อน ประวัติศาสตร์ตอนปลายจนถึงทวารวดีเรื่อยมาถึงปัจจุบัน

แผนที่ 3. แสดงชายฝั่งทะเลโบราณ และเมืองท่าชายฝั่ง จากผลวิจัยโครงการภูมิฐานฐานชายฝั่งทะเลโบราณ เมืองท่า เส้นทางการค้าและความเชื่อมโยงกับการตั้งถิ่นฐานแรกเริ่มในประเทศไทยในบริบทของภูมิอารยธรรมสุวรรณภูมิ (Paleo-shoreline, Port Polity, Trade Routes and Its Connectivity to Early Settlement in Thailand in the context of Suvarnabhumi)

A Roman gold coin found in Peninsular Thailand

โดย Dr. Brigitte Borrel

หลังจากทบทวนงานของกรีก-โรมันและพงศาวดารราชวงศ์ฮั่นของจีนที่ล้วนชี้ว่าการเดินทางของชาวตะวันตกเลยพ้นจากอินเดียจนถึงทะเลจีนใต้แล้ว โดยมีการพบหลักฐานจากย่านเมดิเตอร์เรเนียนมากขึ้นในแถบคอคอดกระ ทั้งฝั่งตะวันตกและตะวันออก ดร.บริจิตต์ บอเรลล์ ได้ยกเหรียญทองคำโรมันที่เพิ่งพบใหม่ที่บางกล้วยในจังหวัดระนอง ซึ่งเป็นเหรียญทองของจักรพรรดิโดมิเทียนแห่งจักรวรรดิโรมัน (พ.ศ. 624 - 639) ซึ่งผลิตขึ้นในโรมเมื่อ พ.ศ. 629 แล้วสันนิษฐานว่าถูกส่งข้ามทะเลเมดิเตอร์เรเนียนสู่อเล็กซานเดรียเพื่อล่องตามลำน้ำไนล์ไปชนข้ามทะเลทรายสู่เมืองท่าริมทะเลแดงที่ Myos Hormos หรือ Berenike ในอียิปต์โดยมิได้ถูกใช้เป็นเงินตราซื้อขายเพราะผลิตเพื่อส่งไปค้าขายที่อินเดียเท่านั้น โดยในอินเดียหลังจากถูกใช้จนสึกกร่อน น่าจะถูกนำมาเจาะ 2 รูสำหรับร้อยห้อยแขวนแบบที่นิยมในอินเดีย ก่อนที่จะมีผู้นำข้ามอ่าวเบงกอลมายังบริเวณคอคอดกระแล้วมีการเติมห่วงด้วยลวดทองตามแบบนิยมในท้องถิ่นแล้วตกหล่นจนเพิ่งถูกพบ อันเป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงความผูกสัมพันธ์โยงใยแลกเปลี่ยนกันผ่านเส้นทางสายไหมทางทะเลระหว่างทะเลเมดิเตอร์เรเนียนและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 7 - 8 แล้ว

ภาพที่ 23. จี๋จำลองเหรียญโรมัน รูปพระนางฟอสตินา พบที่ควนลูกปัด อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่.

ภาพที่ 24. เหรียญทองคำขนาดเล็กจำนวนมาก พบที่ควนลูกปัด อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่

ภาพที่ 25. เหรียญทองคำโรมัน รูปจักรพรรดิโดมิเทียน พบที่บางกล้วยนอก อำเภอสุขสำราญ จังหวัดระนอง ภาพโดย: Brigitte Borell.

ภาพที่ 26. ภาพด้านหลังของเหรียญ ภาพโดย: Brigitte Borell.

ภาพที่ 27. รายละเอียดด้านหน้าของเหรียญ ภาพโดย: Brigitte Borell.

ภาพที่ 28. รายละเอียดด้านหลังของเหรียญ ภาพโดย: Brigitte Borell.

ภาพที่ 29. เศษภาชนะแก้วโรมัน
พบที่ภูเขาทอง อำเภอเกาะเปอรัง จังหวัดระนอง
ภาพโดย: Brigitte Borell.

ภาพที่ 30. เศษภาชนะแก้วโรมันสมัยต้น ประมาณพุทธศตวรรษ
ที่ 6 เรียก reticula glass พบที่ภูเขาทอง จังหวัดระนอง ภาพโดย
Brigitte Borell

ภาพที่ 31. ตราประทับหัวแหวนพบที่ท่าชนะ ภูเขาทอง และบางกล้ายนอก (จากซ้ายไปขวา) มีลักษณะจากย่านทะเลเมดิเตอร์เรเนียน
ภาพโดย: a Bunchar Pongpanich, b-c Brigitte Borell

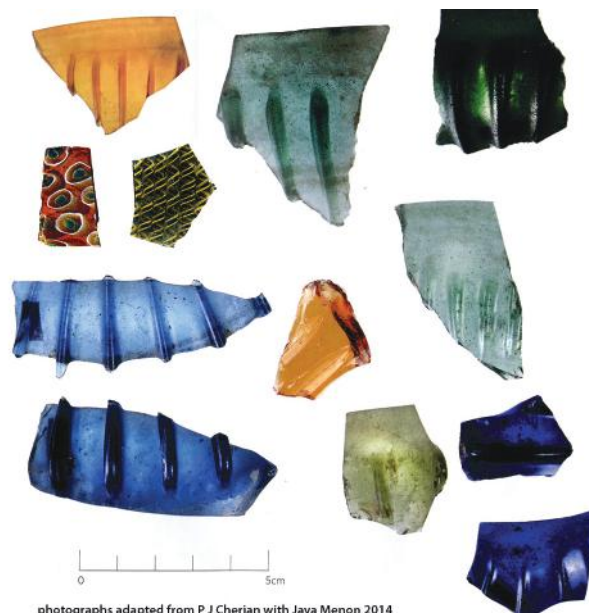

Suvarnabhumi in the 1st century CE: The glass evidence โดย James W. Lankton และ Bernard Gratuze

เช่นเดียวกับที่ ดร.เจมส์ ดับบลิว แลงค์ตัน และ ดร.เบอร์นาร์ต กราตุซ ที่ยกเอกสารกรีก-โรมันเช่นกันซึ่งบ่งชี้ว่าย่านเมดิเตอร์เรเนียน อินเดียใต้ และ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีการติดต่อสัมพันธ์ถึงกันแล้ว โดยที่เลยไปทางทะเลจีนใต้นั้นน่าจะอยู่ภายใต้การกำกับของคนท้องถิ่น และจากการศึกษาแก้วโรมันที่พบในหลายพื้นที่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้พบหลักฐานที่ชี้ว่ามีแก้วจากโรมันมาถึงแถบปลายใต้สุดของเมียนมาถึงชายฝั่งตะวันตกของคอคอดกระในไทยที่ภูเขาทองและบางกล้วยซึ่งอาจเป็นศูนย์ของสุวรรณภูมิในพุทธศตวรรษที่ 7 ก่อนที่จะมีการย้ายศูนย์ไปที่บางโร-นางย่อนในช่วงพุทธศตวรรษที่ 10 - 12 แต่ไม่ลงไปไกลถึงควนลูกปัดที่คลองท่อม เนื่องจากไม่พบแก้วโรมันที่นั่นเลย

ภาพที่ 32. ชิ้นส่วนแก้วโรมัน จากภาชนะ ลูกปัด และเศษแก้วพบที่ภูเขาทอง และ อ่าวใหญ่ ภาพโดย JWL.

ภาพที่ 33. เศษแก้วภาชนะโรมัน แบบมีครีป, แก้วโมเสคพบที่ Patanam ที่ Kerala อินเดีย ซึ่งอาจจะคือเมืองท่าการค้าโบราณ Muziris ในพุทธศตวรรษที่ 7 ตามระบุใน The Periplus Maris Erythrari ภาพปรับปรุงโดยได้รับอนุญาตจาก Cherian and Menon 2014

Region	Site	Date	Number of samples	Data source	Egypt 1-3c	Egypt 4-6c	Levant 1-3c	Levant 4-6c	Egypt 7-8c	total Roman
Myanmar north	Sri Ksetra	1c-8c CE	47	own data	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
Myanmar north	Mu Pon	1c BCE-4c CE	139	own data	1.4%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	1.4%
Myanmar north	Winka	1c-6c CE	34	own data	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
Myanmar south	Ao Yai	1c-4c CE	75	own data	21.3%	0.0%	10.7%	0.0%	0.0%	32.0%
Myanmar south	purchased Ranong	2c-7c CE	60	own data	20.0%	0.0%	3.3%	0.0%	0.0%	23.3%
Thailand Kra Isthmus W	Ban Kluay Nok	1c BCE-4c CE	96	own data	0.0%	4.2%	0.0%	0.0%	0.0%	4.2%
Thailand Kra Isthmus W	Phu Khao Thong	1c BCE-4c CE	236	Dussubieux et al 2012; own data	11.9%	0.0%	2.5%	0.0%	0.0%	14.4%
Thailand Nang Yong estuary	Ban Triam	2c-7c CE	52	own data	0.0%	1.9%	0.0%	0.0%	0.0%	1.9%
Thailand Nang Yong estuary	Bang Ro	2c-7c CE	105	own data	1.0%	16.2%	1.0%	0.0%	0.0%	18.1%
Thailand south	Khuan Lukpat	1c-7c CE	291	own data	0.3%	2.1%	0.3%	0.0%	0.0%	2.7%
Thailand south	Ko Kho Khao	8c-11c CE	117	own data	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.9%	0.9%
Thailand north-east	Ban Chiang	2c BCE-4c CE	51	own data	2.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	2.0%
Thailand north-east	Ban Non Wat	2c BCE-4c CE	27	Carter and Lankton 2012	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
Thailand north-east	Don Klang	2c BCE-4c CE	41	own data	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
Thailand north-east	Noen U-Loke	1c-5c CE	83	Carter and Lankton 2012; Saitowitz and Reid 2001	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
Laos	Plain of Jars	1c-6c CE	29	own data	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
Thailand Kra Isthmus E	Khao Sam Kaeo	4c-1c BCE	232	Lankton et al 2008; Dussubieux and Bellina 2017	1.3%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	1.3%
Thailand Kra Isthmus E	Tha Chana	1c BCE-4c CE	327	own data	8.3%	0.0%	5.5%	0.0%	0.0%	13.8%
Cambodia	Angkor Borei	2c BCE-3c CE	175	Dussubieux 2001; own data	0.0%	1.7%	0.0%	0.0%	0.0%	1.7%
Cambodia	Phum Snay	1c-6c CE	271	own data	0.0%	4.1%	0.4%	0.0%	0.0%	4.4%
Cambodia	Prei Khmeng	2c BCE-4c CE	53	Carter 2010	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
Vietnam north	Dong Son	1c BCE-3c CE	31	own data	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
Vietnam north	Thung-thon	1c BCE-3c CE	45	own data	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
Vietnam south	Oc-Eo	1c-7c CE	69	Dussubieux 2001; own data	0.0%	0.0%	1.4%	0.0%	0.0%	1.4%
Indonesia-Bali	Gilimanuk	1c BCE-3c CE	56	Calo et al 2015	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
Indonesia-Bali	Pacung	1c BCE-3c CE	36	Calo et al 2015	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
Indonesia-Bali	Sembiran	1c BCE-3c CE	128	Calo et al 2015	0.8%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.8%
Indonesia-Bali	Pankung Perak	1c BCE-3c CE	9	Calo et al 2015	22.2%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	22.2%
totals			2915		3.2%	1.4%	1.3%	0.0%	0.0%	6.0%

ตารางที่ 1. ตัวอย่างแก้วโรมันที่พบในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แสดงเป็นร้อยละจากจำนวนที่พบในแต่ละแหล่ง แบ่งแก้วโรมันตามเขตการผลิตระหว่าง Egypt และ Levant และจัดเป็นสองสมัย คือสมัยต้น พุทธศตวรรษที่ 6 - 9 และสมัยหลัง พุทธศตวรรษที่ 10 - 12 จากข้อมูลการวิเคราะห์ที่ IRAMAT ที่ Orleans ทั้งที่ตีพิมพ์แล้วและยังไม่ได้ตีพิมพ์

แผนที่ 4. แสดงการกระจายของแก้วโรมันในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่นำเสนอในบทความจากข้อมูลในตารางที่ 1 สีขาว คือ สมัยพุทธศตวรรษที่ 7 - 9 สีม่วง คือ สมัยพุทธศตวรรษที่ 10 - 12 มีขนาดสัมพันธ์กับสัดส่วนการพบแก้วโรมันในแต่ละแหล่ง โดยวงที่ใหญ่ที่สุดมีสัดส่วนร้อยละ 20 สีดำ คือ ตำแหน่งในอินเดียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่ไม่พบแก้วโรมัน ปรับปรุงจาก Google maps.

Suvarnabhumi : Land of Gold
โดย Dr. Anna T. Bennett

งานของ ดร.แอนนา ที เบนเน็ตต์ ซึ่งถึงบทบาทของทองคำในการค้าสมัยโบราณซึ่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นแหล่งทองคำสำคัญอันเป็นสิ่งดึงดูดการเดินทางถึงทั้งของจีนและอินเดีย โดยยกหินลองทองของช่างทองชาวอินเดียแดนทมิฬพุทธศตวรรษที่ 9 พบที่คลองท่อม การทำเหรียญทอง การพบเศษทองเข้าหิน จีโลหะเลียนแบบสมัยพุทธศตวรรษที่ 9 - 12 ซึ่งสัมพันธ์กับภูเขาทองและเขาสามแก้วที่มีการพบตริทันนะอันเป็นรูปสัญลักษณ์ในพุทธศาสนาด้วย แต่ที่สำคัญคือการพบต่างหูทองคำสมัยศุงคะที่ชายฝั่งตะวันตกของคาบสมุทรทางตอนใต้ของเมียนมาและวงแหวนสมัยโมริยะ-ศุงคะ ที่เขาสามแก้ว อันมีความสำคัญที่สุดว่าด้วยรอยศรัทธาความเชื่อของวัฒนธรรมอินเดียที่พบในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีอายุในช่วงพุทธศตวรรษที่ 3 - 5 มีรายงานการพบแล้วแต่ในอินเดีย เพียง 32 ชิ้น ล้วนที่ศูนย์กลางระดับเมืองบนเส้นทางค้าสายเหนือในสมัยโบราณระหว่างพินาร์ถึงตักศิลา ซึ่งเกี่ยวกับการค้นคว้าเรื่องสุวรรณภูมิที่สัมพันธ์กับการเผยแผ่พุทธศาสนาสู่

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สอดคล้องกับการพบสิ่งอื่น ๆ อีก ซึ่ง ดร.แอนนา ที เบนเน็ตต์ สรุปว่าล้วนเป็นประจักษ์พยานแสดงถึงเครือข่ายการค้าขายทางไกลเมื่อ 2,000 ปีก่อน ที่พ่อค้าอินเดียเป็นผู้ขับเคลื่อนสำคัญในการมาเสาะแสวงหาทองคำในแม่น้ำที่สุวรรณภูมิ โดยเครื่องทองต่าง ๆ ที่มีรายงานการพบในประเทศไทยนั้น เริ่มเมื่อพุทธศตวรรษที่ 2 ร่วมสมัยกับที่มีการผลิตเหล็ก การขัดแต่งหินสีมีค่ากึ่งอัญมณี และการทำแก้ว โดยสันนิษฐานว่าเทคโนโลยีเหล่านี้ น่าจะนำมาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทางอินเดียเพราะเป็นที่ต้องการแสวงหาของพ่อค้าจากจีน และการติดต่อค้าขายนี้ที่นำมาซึ่งวัฒนธรรม ศาสนารวมทั้งสิ่งของเหล่านี้ซึ่งวัดมีบทบาทมากเนื่องจากเป็นหน่วยที่ร่วมใช้สิ่งสูงค่าเหล่านี้ ก็ยังมีการเดินทางแสวงบุญ เผยแผ่ เป็นหนึ่งในพลังขับเคลื่อนสำคัญด้วย

ภาพที่ 34. รูปหินลองทองมีจารึกอักษรทมิฬโบราณ พบที่คลองท่อม จังหวัดกระบี่ ปัจจุบันจัดแสดงที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติคลองท่อม จังหวัดกระบี่

ภาพที่ 35. a ตริทันนะทองคำ พบที่เขาสามแก้ว จังหวัดชุมพร, สุธีรัตนามูลนิธิ KSK 38

ภาพที่ 36. b, c และ d ตริทันนะทองคำ พบที่เขาสามแก้ว จังหวัดชุมพร, สุธีรัตนามูลนิธิ KSK 232, 355 และ 185

ภาพที่ 37 a-e ตราประทับทองคำ อักษรพราหมี จารึกว่า พรหส
 ปติศรมส นาวิกส แปลว่า “ของนายเรือพรหสปติศรมัน” หรือ “ของ
 พรหสปติศรมันผู้เป็นนายเรือ” (brahaspatīśarmasa nāvika, ‘of
 the mariner Brahaspati’) อายุราวพุทธศตวรรษที่ 7 - 8 พบที่
 บางกล้วยนอก อำเภอสุขสำราญ จังหวัดระนอง (จากภาพถ่าย a
 เพื่ออ่านได้ง่ายควรเริ่มที่ 10 นาฬิกา)

ภาพที่ 38. ภาพสลักหินรูปจักรวาทินที่มหาสถูป Jaggayyapeta สมัยพุทธศตวรรษที่ 5 ที่อานธรประเทศ อินเดีย ในพิพิธภัณฑสถานที่มีทราส (เซนไน) มีภาพองค์จักรวาทินรายล้อมด้วยธรรมจักร ช้าง ม้า

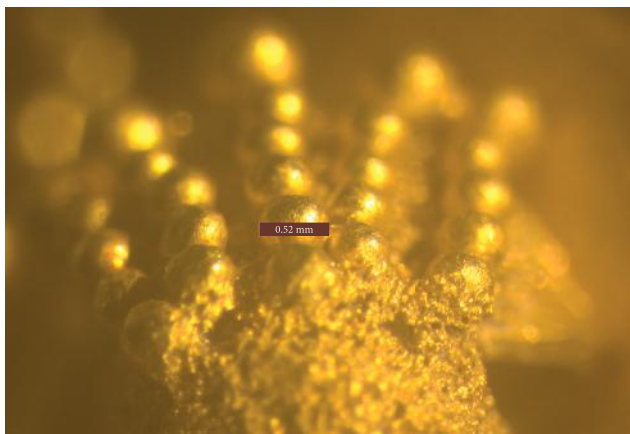
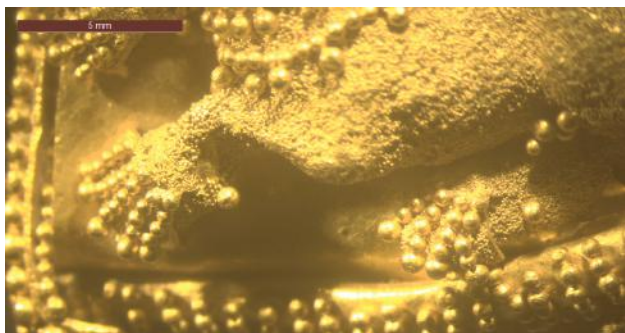
ภาพที่ 39. ต่างหูทองคำ พบที่เขม่ายี่ ตอนใต้ของเมียนมา ทำจากแผ่นทองคำประดับด้วยเม็ดทองและเส้นลวดทองที่บิดขด พุทธศตวรรษที่ 5
4.8 ซม. x 2.9 ซม. x 1.9 ซม. 44 กรัม

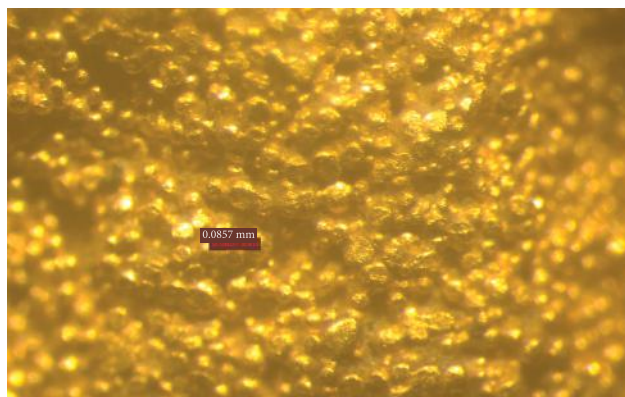
ภาพที่ 40. a และ b ภาพสลักหินบุคคลผู้อุทิศที่มหาสถูปการุฬ พพิธภัณฑสถานโลกัตตา

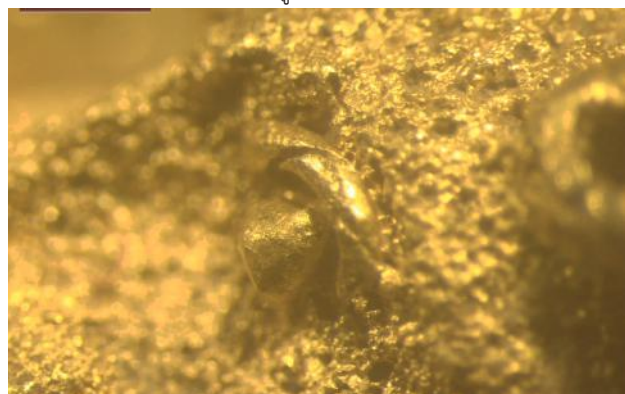
ภาพที่ 41. a, b, c และ d ต่างหูทองคำ ทำจากแผ่นทองคำประดับด้วยเม็ดทองคำและเส้น
ลวดทองคำ พุทธศตวรรษที่ 5 พบที่เขมายี่ เกาะสอง เมียนมา, สุธีรัตนามูลนิธิ

ภาพที่ 43. a และ b แท้สิ่งโตทำจากเม็ดทองขนาดเล็ก 0.4 มม.

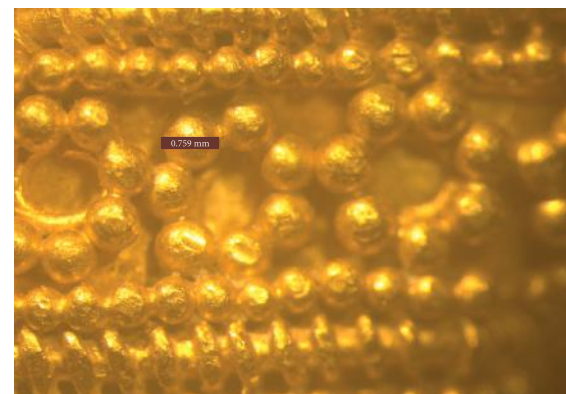
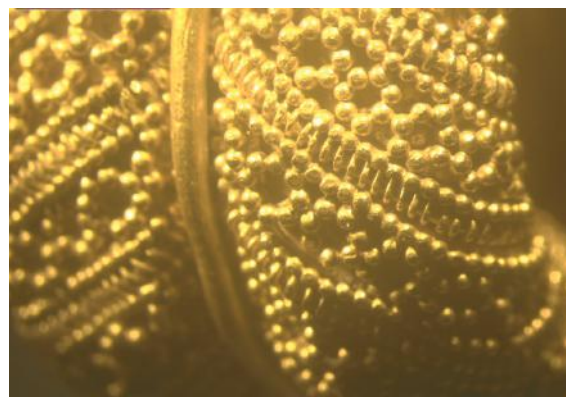
ภาพที่ 44. a และ b ส่วนกลางของต่างหูประดับด้วยเม็ดทองเป็นวงกลมและเป็นแถวเรียงเฉียงอยู่ระหว่างเส้นลวดทองบิดเป็นเกลียว

ภาพที่ 45. ตาลิ่งโตใช้เส้นลวดทองม้วนบิด เห็นเป็นรอย

ภาพที่ 42. ส่วนกลางของต่างหูทองคำประดับตกแต่งด้วยเม็ดทองเป็นลายเรขาคณิต วงกลม กลุ่มและแถว พร้อมกับเส้นลวดทองม้วน เม็ดทองมีขนาด 0.8 มิลลิเมตร

ภาพที่ 46. ตอนกลางของต่างหูประดับด้วยเม็ดทองเป็นวงกลมและเป็นแถว

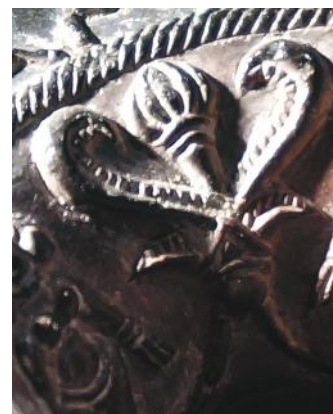
ภาพที่ 47. วงแหวนศิลาแกะสลักจากหินแปร จากหินโคลนเนื้อละเอียด (hard fine grained metamorphous mud stone) มีภาพสิ่งมงคล ประกอบด้วย ตรีรัตนะ เทพีแห่งความอุดมสมบูรณ์ ทั้ง 4 นาคะบุษบา (nagapushpa หรือ Indian honeysuckle) หรือ ต้นไม้แห่งชีวิต (Tree of Live) พบที่เขาสามแก้ว จังหวัดชุมพร, สุธีรัตนมูลนิธิ KSK 522

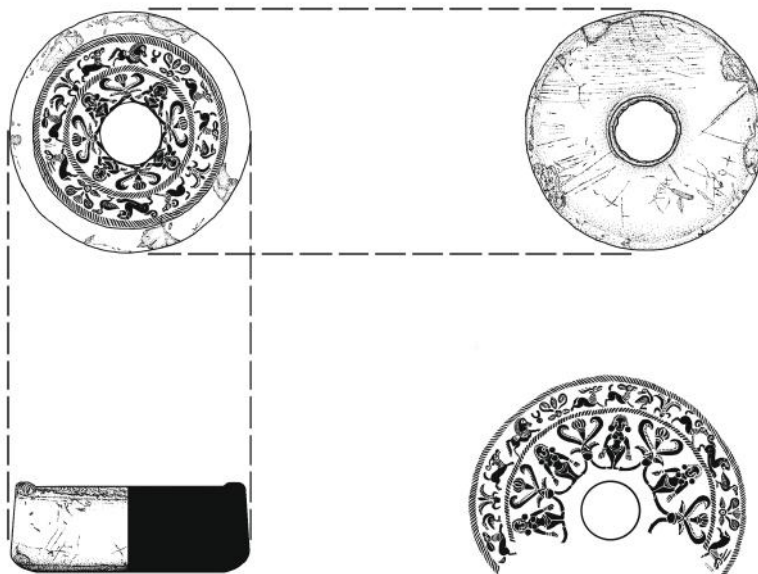
ภาพที่ 48. ตรีรัตนะ

ภาพที่ 49. ภาพเทพีแห่งความ มั่งคั่ง (mother goddess) เปลือยกาย ทรวงอกอ้ม เอวคอด สะโพกผาย เปิดเผยเครื่องเพศ หันปลายเท้าทั้งสองออกนอก สองแขนหึ่งลงตรง สวมต่างหูใหญ่ กำไลและเครื่องห้อยเหนื่อ สะโพก

ภาพที่ 50. นาคะบุษบาที่ต่อออกมา จากปลายเท้าของเทพี

ภาพที่ 51. ภาพร่างจากวงแหวนศิลาแสดงความละเอียดประณีตของการแกะสลัก มีภาพสัตว์เรียงกันหันไปทางขวาที่ขอบ ระหว่างสองเส้นคู่ขนาด ประกอบด้วย สิงโต นกกระสา ละมั่ง กวาง หงส์ แกะภูเขา ม้า กวาง ละมั่ง หงส์ และ แพะ โดยมีดอกไม้คั่นอยู่ 4 ดอก ที่รอบช่องตรงกลางมีภาพสตรีเปลือย 4 นางที่นิยมตีความว่าเป็นเทพีแห่งความมั่งคั่ง ยืนสลับกับภาพคล้าย ต้นไม้ที่นิยมเรียกว่า Indian Honey suckle หรือ ต้นไม้แห่งชีวิต (Tree of Life and Fortune) ขณะที่ด้านหลังที่ดูว่างเปล่า มีรอยชุดขีดคล้ายจารึกอักษร (วาดโดย Khun Watinee)

Some ringstones in western museums

ภาพที่ 52 a และ b ชิ้นส่วนของวงแหวนศิลา เห็นภาพเทพีสลักับ Nagapushpa มีสองแถบ กากบาทที่ขอบ เป็นอีกตัวอย่างที่แสดงให้เห็น การงอกออกมาจากเท้าของเทพี Los Angeles County Museum of Art

ภาพที่ 53. วงแหวนศิลาจากตักสิลา ที่ V & A Museum of Art นครลอนดอน มีรูป 4 เทพีสลักับ Nagapushpa และสองแถบกากบาทล้อม

ภาพที่ 54. วงแหวนศิลา ที่ Museum of Asian Art ในเบอร์ลิน มี 3 เทพีสลักับ Nagapushpa และแถบกากบาท

ภาพที่ 55. ชิ้นส่วนวงแหวนศิลา ที่ British Museum มีเทพีสลักับ Nagapushpa และ สองแถบกากบาท

ภาพที่ 56. ชิ้นส่วนวงแหวนศิลามีเทพีสลักับ Nagapushpa และแถบกากบาท ที่ Metropolitan Museum of Art นิวยอร์ก

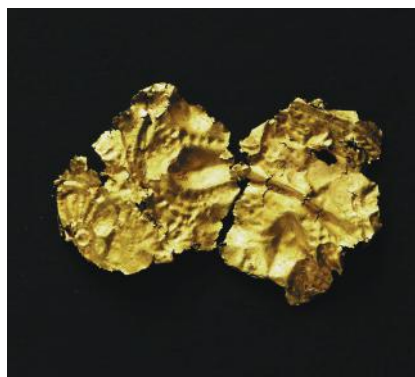
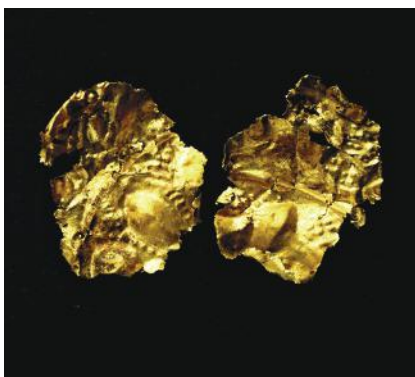

ภาพที่ 57. ชิ้นส่วนวงแหวนศิลามีเทพีกับนก และ แถบดอกไม้ที่ขอบ ที่ Metropolitan Museum of Art นิวยอร์ก

ภาพที่ 58. วงแหวนศิลามีเทพีสลักับ Nagapushpa และแถบกากบาท ที่ Metropolitan Museum of Art นิวยอร์ก

ภาพที่ 59. ภาพร่างแผ่นทองกุดนลวดลาย
ดอกบัวและสัตว์ พบที่เขาสามแก้ว จังหวัด
ชุมพร ประกอบด้วยทอง ร้อยละ 84.49 เงิน
ร้อยละ 12.06 ทองแดง ร้อยละ 2.6 และ
เหล็ก ไทเทเนียม ซิลิกาเล็กน้อยที่ปะปนมา
กับดิน
น้ำหนัก: 0.57 g
ความหนา: 0.38 mm
วาดโดย วาดโดย Khun Watinee

ภาพที่ 60. a-b-c-d ภาพ แผ่นทองคำกุดน เป็นลวดลายดอกบัวบาน และสัตว์ต่าง ๆ
พบที่เขาสามแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร

ภาพที่ 61. แبنศิลา พบที่ Murtaziganj ใน
อินเดีย มีดอกบัวและนก

ภาพที่ 62. ภาพร่างแผ่นทองกุดนลายตัว S สลับกัน พบ
 ที่เขาสามแก้ว จังหวัดชุมพร ประกอบด้วยทอง ร้อยละ
 82.75 เงิน ร้อยละ 13.54 ทองแดง ร้อยละ 3.6 และ เหล็ก
 ไทเทเนียม ซิลิกาเล็กน้อยที่ปะปนมากับดิน
 น้ำหนัก: 0.57 g
 ความหนา: 0.38 mm
 วาดโดย Khun Watinee

ภาพที่ 63. ด้านหน้าและด้านหลังของแผ่นทองพบที่เขาสามแก้ว จังหวัดชุมพร มีลายกุดนเป็นตัว S สลับ
 เหมือนกับที่พบจากการขุดค้นทางโบราณคดีที่อินเดีย ของ Gupta 1980

ภาพที่ 64. แผ่นทองที่พบจากการขุดค้นทางโบราณคดีในอินเดีย
 โดย Gupta (Gupta 1980:77)

65

66

67

68

ภาพที่ 65. แปนศิลา พบที่เขมายี่ จังหวัดเกาะสอง เมียนมา
 ภาพที่ 66. วงแหวนศิลา พบเมื่อปี 2556 ที่เหมืองทรายริมคลอง
 ท่าตะเภาใกล้เขาสมแก้ว จังหวัดชุมพร บนคอคอดกระตรงข้าม
 กับเขมายี่
 ภาพที่ 67. ทิวทัศน์จากระนองไปทางเขมายี่อยู่เบื้องหน้า
 ภาพที่ 68. เหมืองทรายริมคลองท่าตะเภาที่ไหลมาจากเทือกเขา
 ตะนาวศรีสู่อ่าวไทย

**Chinese Knowledge on
Suvannabhumi before the 10th
century โดย Professor Lin Yin และ
Dr. Xiong Zhaoming**

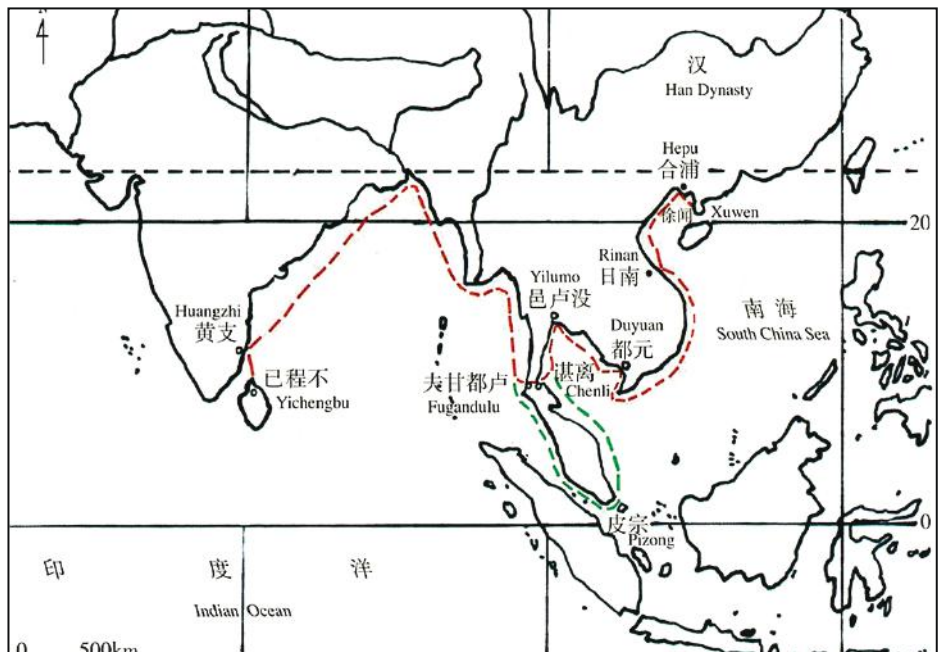
ศาสตราจารย์หลิน หยิน กับ ดร.เซียง เจ้าหมิง ได้ประมวลความรู้เกี่ยวเนื่องกับสุวรรณภูมิทางฝ่ายจีนจากพงศาวดารราชวงศ์ฮั่น (พ.ศ. 341 - 551) ที่กล่าวถึงการเดินทางจากชายแดนจีนไปยังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และอินเดียด้วยเรือผ่านดินแดนที่ต้องลงเดินกว่า 10 วัน จาก Yilumo ถึง Fugandulu เพื่อเสาะแสวงหาลูกปัดสีสดใส (biliulu) และของมีค่าต่าง ๆ ซึ่งจากการขุดค้นทางโบราณคดีในสุสานสมัยราชวงศ์ฮั่นที่เมืองชายทะเลเหอฝู่ พบสิ่งมีค่าจำพวกเครื่องประดับ หินสีมีค่า ลูกปัดแก้วและทองคำเป็นจำนวนมาก สอดคล้องกับที่พบตลอดแนวเส้นทางการค้ากับทะเลจีนใต้และมหาสมุทรอินเดีย โดยต่อมาในสมัยของขุนกวนแห่งก๊กหู่ เมื่อ พ.ศ. 769 มีการส่งทูตไปยังฟูนันและกล่าวถึง 3 แคว้นสำคัญซึ่งสรุปว่าเป็นเขตสุวรรณภูมิที่ไกลออกไปจากฟูนัน เป็นเมืองท่าค้าขายระหว่างตะวันออกกับตะวันตก ซึ่งต่อมากลี่ยุคกลายเป็นสุวรรณทวีป ศรีวิชัย ในสุมาตรา

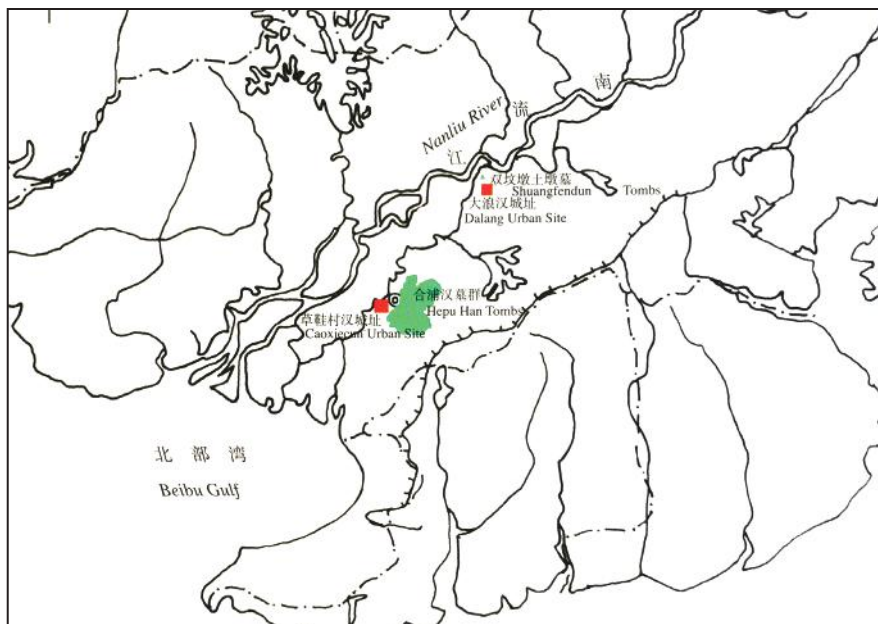
ภาพที่ 69. สร้อยลูกปัดทอง พบจากการขุดค้นทางโบราณคดีที่ Beichajiang Yandui, tomb no.4 เมื่อปี 1993 (Xiong 2015, fig.91)

ภาพที่ 70. สร้อยลูกปัดทอง พบจากการขุดค้นทางโบราณคดีที่ Beichajiang Yandui, tomb no.1 เมื่อปี 1978 (Xiong 2015, fig.92)

ภาพที่ 71. แผนที่เส้นทางสายไหมทางทะเลสมัยราชวงศ์ฮั่น ที่มา : The Hupu Port On The Maritime Silk Road Of The Han Dynasty : ARCHAEOLOGICAL DISCOVERY, Xiong Zhaoming

ภาพที่ 72. แผนที่แสดงเขตเมืองและ
สุสานโบราณที่ Hedu
ที่มา : The Hedu Port On The
Maritime Silk Road Of The Han
Dynasty : ARCHAEOLOGICAL DIS-
COVERY, Xiong Zhaoming

Figs a

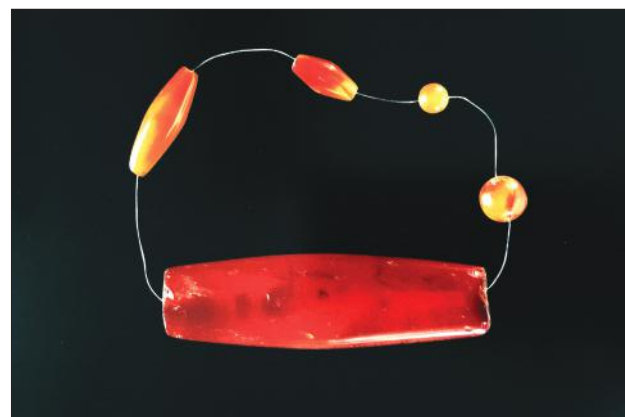

Figs b

ภาพที่ 73. a, b ลูกบิดหินอะเกตจากการขุดค้นเมื่อปี 1971 ที่ Wangniuling, tomb no.1 กับ วงแหวนอะเกตชุดพบบที่ Tuguilng Car Parts Factory, tomb no.1 (Xiong 2015, fig 44-45)

ภาพที่ 74. สร้อยลูกบิดหินอมิติสต์ ขุดพบที่ Beichajiang Yandui, tomb no.4 เมื่อปี 1978 (Xiong 2015, fig.64)

ภาพที่ 75. ลูกปัดคาร์เนเลียน ขุดพบในปี 1995 ที่ Tuguilng Podder Factory, tomb no.1 (Xiong 2015, fig 38)

ภาพที่ 76. ลูกปัดหินสีมีค่าและลูกปัดแก้ว พบที่คอคอดกระฝั่งเมียนมา

ภาพที่ 77. เศษภาชนะแก้ว พบในหลายแหล่งโบราณคดีบริเวณคอคอดกระที่ท่าชนะ สุราษฎร์ธานี บางกลัย ระนอง และ เมียนมาตอนใต้

ภาพที่ 78. ลูกปัดรูปสัตว์ทำจากหินและแก้ว พบที่ท่าชนะ สุราษฎร์ธานี

ภาพที่ 79. ลูกปัดหินสีมีค่าพบจากการขุดค้นทางโบราณคดีที่ Hepu Huangnigang, tomb no. 1 ปี 1990

ภาพที่ 80. ถ้วยแก้วจากการขุดค้นทางโบราณคดีที่ Huanglingtao, tomb no.34 Hepu Guangxi (Xiong 2015, fig.14)

ภาพที่ 81. ลูกปัดหินคาร์เนเลียนเลียนรูปสัตว์ พบจากการขุดค้นทางโบราณคดีที่สุสานบริเวณ Hepu เมื่อปี 1990 และ 2003

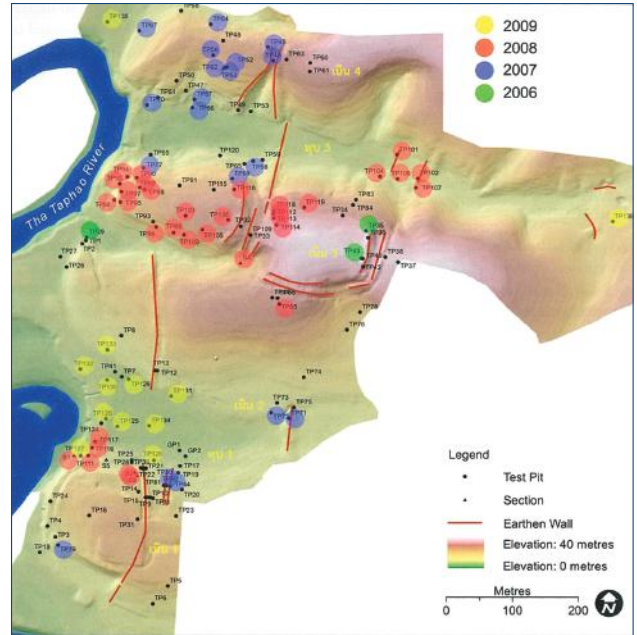
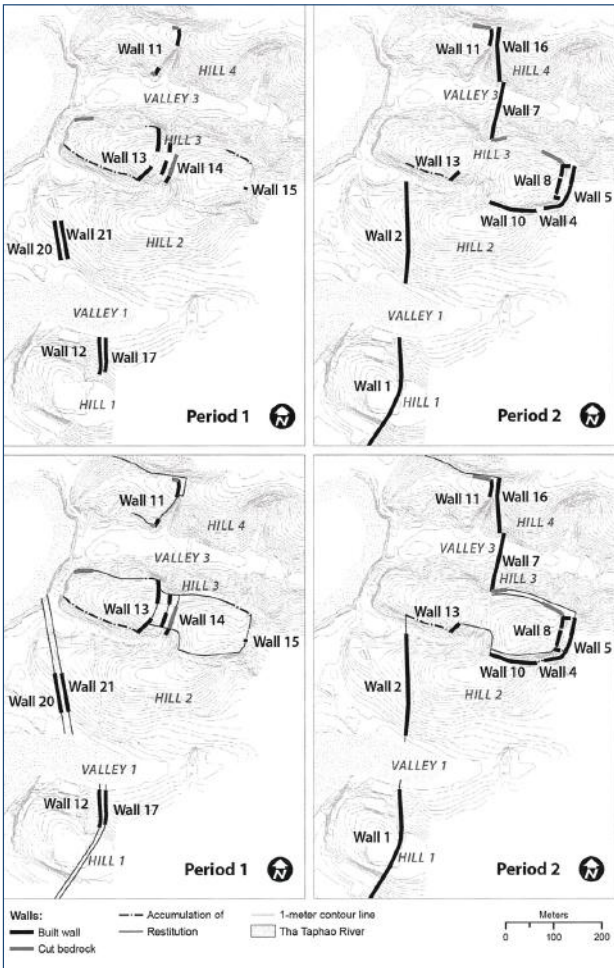
Khao Sam Kae : An Early Port-City between the Indian Ocean and the South China Sea โดย Dr. Berenice Bellina

ขณะที่ ดร.เบเรนิซ เบลลิน่า เสนอข้อสรุปโดยมิได้เอ่ยถึงสุวรรณภูมิเลย จากผลการขุดค้นและศึกษาทางโบราณคดีร่วม 10 ปีว่าเขาสามแก้วเป็นหนึ่งในเมืองท่าและเริ่มนครรัฐระหว่างมหาสมุทรอินเดียและทะเลจีนใต้ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 2 - 3 ซึ่งเก่ากว่าเมืองอื่น ๆ ที่ล้วนมีอายุเพียงพุทธศตวรรษที่ 8 - 10 พบหลักฐานในแต่ละเขตพื้นที่ของเนินเขาทั้ง 4 ที่ตั้งอยู่ริมลำน้ำเป็นเขตของผู้คนจากต่างถิ่น ทั้งคนท้องถิ่น ช่างฝีมือต่างแดน ตลอดจนผู้คนจากทั้งเอเชียใต้ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียตะวันออก เริ่มจากคนท้องถิ่นที่อยู่ทางตอนใต้แสดงถึงความสัมพันธ์ผ่านกาลเวลากันในย่านทะเลจีนใต้มาเป็นเวลานานจนน่าจะเกิดการรวมตัวเป็นรัฐอิสระที่เกี่ยวข้องกับการค้า เช่น ดีบุก ของมีค่า อาทิกลองมโหระทึก จนเกิดระบบคุณค่าร่วมในเชิงสัญลักษณ์และวัตถุวัฒนธรรม ก่อนที่จะซึมซับระบบ คุณค่า สัญลักษณ์อย่างอินเดียมากขึ้นดังปรากฏบนเครื่องประดับหินทั้งหลาย จากนั้นด้วยหลักฐานที่บริเวณตอนเหนือพบหลายหลักฐานจากต่างแดนที่เกี่ยวข้องกับสมัยราชวงศ์ฮั่น ซึ่งสรุปจากการขุดทดสอบ ตลอดจนหลักฐานการผลิต โบราณคดีธรณีวิทยาและโบราณคดีพฤกษศาสตร์ได้ว่าเขาสามแก้วเป็นแหล่งตั้งถิ่นฐานในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายที่มีอยู่อย่างหนาแน่นในลักษณะที่เป็นสากล มีสิ่งก่อสร้างขนาดใหญ่ คือผนังกำแพง คู และระบบทางน้ำ ที่ก่อสร้างและบำรุงรักษาต่อเนื่องนับศตวรรษ ภายใต้ระบบสังคม การเมืองของชาวเมืองเพื่อหลายวัตถุประสงค์ ทั้งเชิงสัญลักษณ์ การป้องกันน้ำท่วมและการกิจกรรมที่เป็นกรณีแรก ๆ ของเอเชียที่มีระบบทางสังคม การเมืองและอำนาจในการกำกับกำลังคนเพื่อการสร้างและบำรุงรักษา ขณะที่ยังมีระบบสังคม การเมืองภายในจากกลุ่มสังคม อาชีพในเขตต่าง ๆ ในการผลิตท่ามกลางระบบการค้าแห่งทะเลจีนใต้จนเป็นการผลิตเพื่อสนองตลาดท่ามกลางเครือข่ายการกระจายผลผลิตที่เกี่ยวข้องกับความชำนาญการเฉพาะจากต่างแดนเพื่อสนองความต้องการที่ประสมประสานและต่างระดับของตลาด ซึ่งล้วนแสดงให้เห็นว่านครรัฐการค้าแห่งนี้สามารถจัดการอาหารอุปโภคบริโภคของระบบการผลิตของนานาผู้เชี่ยวชาญ ไม่ว่าจะเป็นการนำเข้ามาจากแดนไกลหรือการปลูกเลี้ยงในอาณาบริเวณรายรอบ ชี้ว่าเขาสามแก้วมีประชากรหนาแน่น มีความซับซ้อนทางสังคม มีระบบศูนย์ประสานจัดการเมือง ระบบเศรษฐกิจที่มีผู้เชี่ยวชาญหรือแรงงานเฉพาะด้าน

การผลิตที่เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายการนำเข้าวัสดุและการกระจายผลผลิต การกิจกรรมที่มากพอเลี้ยงดูผู้คนทั้งที่อยู่ในถิ่นและที่ผ่านไปมา มีลักษณะเป็นชุมชนการค้าบนฝั่งทะเลจีนใต้อย่างชัดเจน จนอาจเป็นเมืองแรกสุดของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แม้ยังไม่มีหลักฐานมากพอที่จะกล่าวว่าเป็นนครรัฐแล้ว แต่อาจเป็นไปได้ในขั้นก่อร่างการเป็นนครรัฐแล้วตั้งแต่ตอนปลายของยุคก่อนประวัติศาสตร์เมื่อพุทธศตวรรษที่ 2 - 4 หรือ 5 และอาจจะเป็นกลุ่มของเมืองท่าค้าขายบริเวณตะวันตกของทะเลจีนใต้ที่ปรากฏในหลักฐานจีนโบราณเมื่อช่วงสมัยเดียวกันนั้นซึ่งก่อตัวเกิดเส้นทางค้าขายสายใหม่ทะเลด้วย มีความเป็นศูนย์การผลิตอุตสาหกรรมสู่เครือข่ายตลาดจากวัตถุดิบและเทคโนโลยีทั้งในถิ่นและนำเข้าจากต่างถิ่น โดยผลผลิตมีลักษณะตอบสนองตลาดที่มีความแตกต่างทั้งด้านเศรษฐกิจและการเมือง มีความเป็นสากลทางอุตสาหกรรมและการค้าที่มีระบบสังคม เศรษฐกิจและการเมืองเชิงซ้อนแล้ว ก่อนที่จะเข้าสู่ยุคแรกเริ่มประวัติศาสตร์โดยพุนั้นตามที่ปรากฏในพงศาวดารสมัยราชวงศ์เหลียงในช่วงพุทธศตวรรษที่ 9

แผนที่ 5 ภาพถ่ายทางดาวเทียมบริเวณเขาสามแก้ว จังหวัดชุมพร

ภาพที่ 82. แผนที่และแผนผังจากการศึกษาที่เขาสามแก้ว จังหวัดชุมพร ที่มา : Khao Sam Kaeo : An Early Port-City between the Indian Ocean and the South China Sea, Dr. Berenice Bellina

ภาพที่ 85. รูป Mars บนหัวแหวนโรมัน พบที่เขาสามแก้ว จังหวัดชุมพร cat. 17. Photos: B. Bellina.

ภาพที่ 83. ก้อนหินทรงกลมมีจารึกอักษร พบที่เขาสามแก้ว จังหวัดชุมพร cat. 18. Photos: B. Bellina.

ภาพที่ 84. รายละเอียดจารึก cat. 18. Photos: B. Borell.

ภาพที่ 86. รูปสิงโตนั่งบนหัวแหวนโกเมน พบที่เขาสามแก้ว จังหวัดชุมพร cat. 16. Photos: B. Borell.

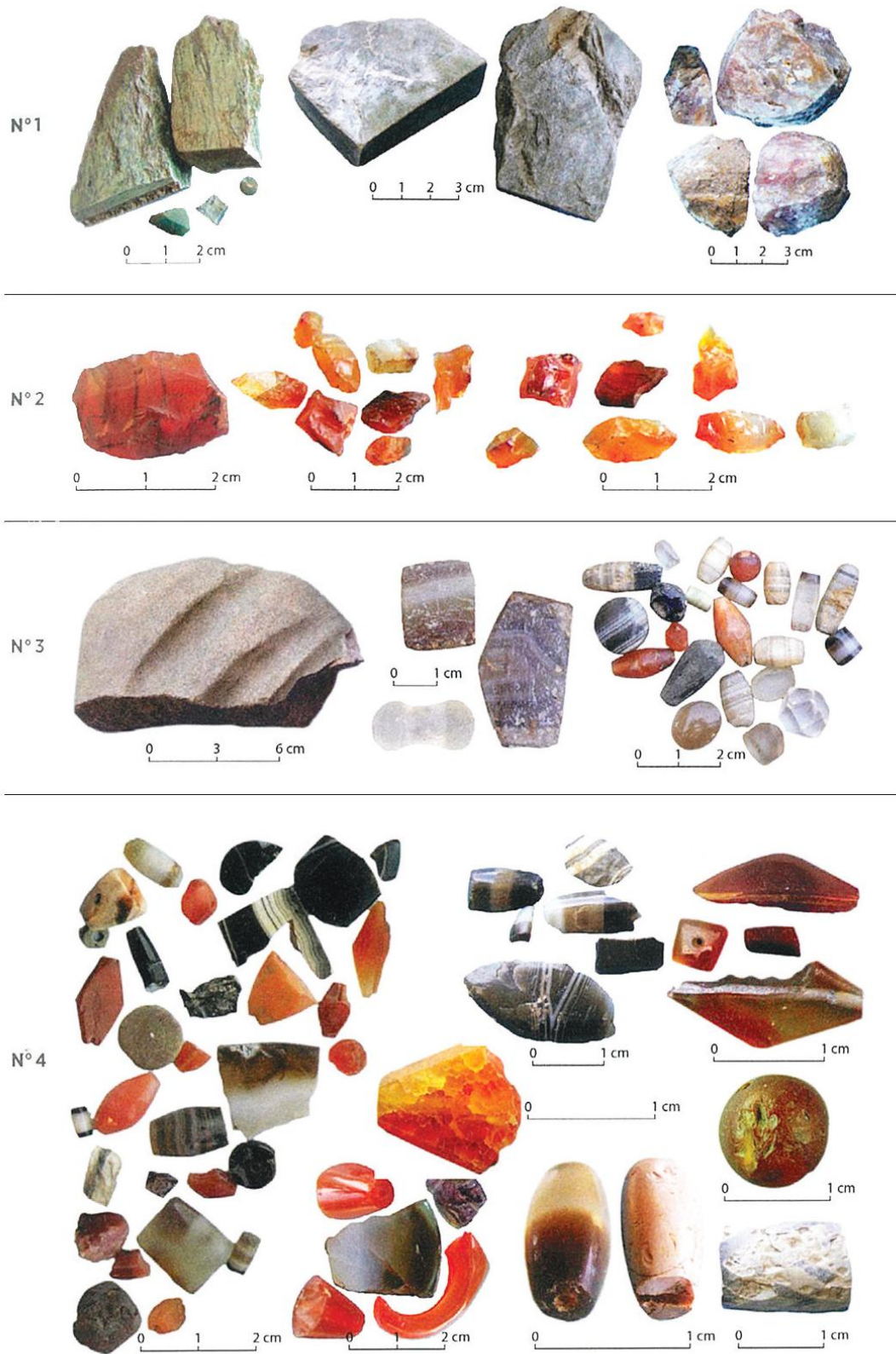
ภาพที่ 87. แหวนมีจารึกอักษร พบบที่เขาสามแก้ว จังหวัดชุมพร cat. 15. Photos: B. Borell; drawing: V. Bernard.

ภาพที่ 88. หินมีจารึกทรงสี่เหลี่ยม พบบที่เขาสามแก้ว จังหวัดชุมพร cat. 9. Photos: B. Bellina and B. Borell.

ภาพที่ 89. หินมีจารึกทรงสี่เหลี่ยม พบบที่เขาสามแก้ว จังหวัดชุมพร cat. 10. Photos: B. Borell.

ภาพที่ 90. ร่องรอยหลักฐานการผลิต ทั้งวัตตุดิบ หินขัดลูกปัด และเศษเหลือ พบที่เขาสามแก้ว จังหวัดชุมพร
 ที่มา: Khao Sam Kaeo : An Early Port-City between the Indian Ocean and the South China Sea.
 Berenice BELLINA, Editor. 2017.

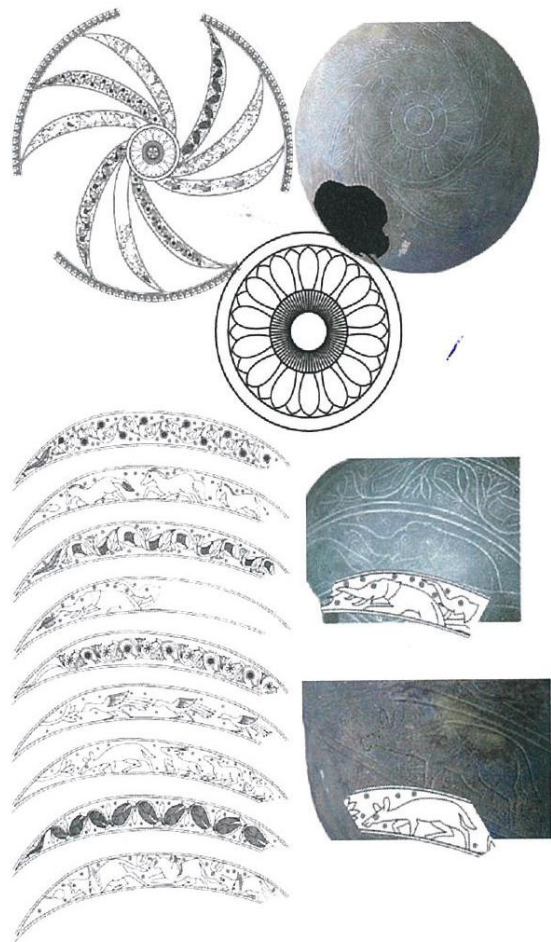
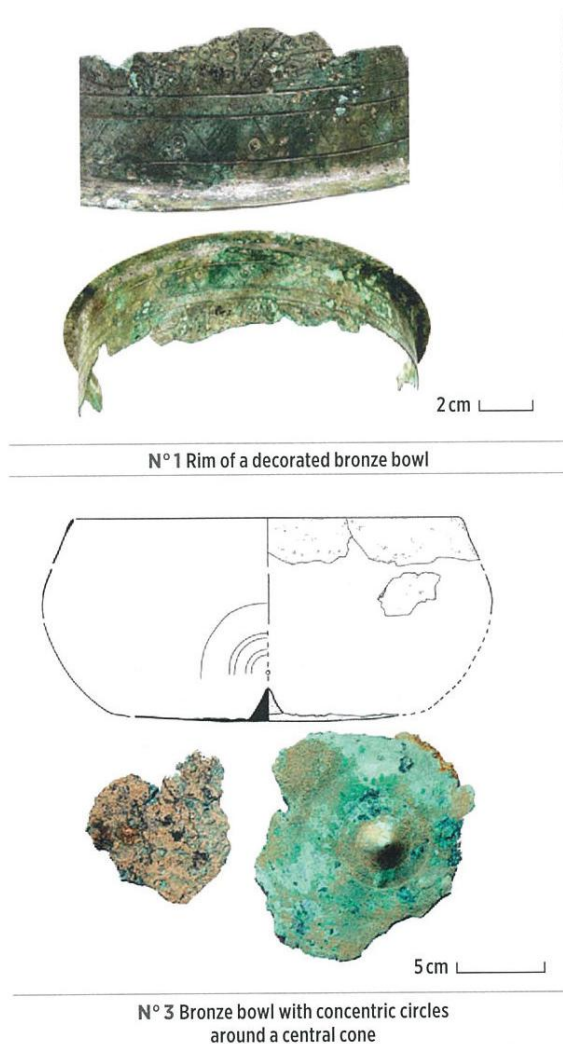
		The Four Hard Stone groups			
N°1	Techniques: Indian Style: South China Sea Sphere	 0 1 2cm	 0 1cm	 0 5cm	 0 2cm
N°2	Techniques: South China Sea Sphere Style: South China Sea Sphere	 0 5cm	 0 5cm	 0 3cm	
N°3	Techniques: Indian Style: Indian	 0 1cm	 0 1cm	 0 1cm	 0 1cm
		 0 1cm		 0 1cm	 0 2cm
N°4	Techniques: to define Style: to define	 0 3cm			

ภาพที่ 91. 4 เทคนิคการผลิตลูกปัดที่เขาสามแก้ว จังหวัดชุมพร : เทคนิคอินเดียด้วยรูปแบบทะเลจีนใต้, เทคนิคทะเลจีนใต้ในรูปแบบทะเลจีนใต้, เทคนิคอินเดียในรูปแบบอินเดีย และ ที่ต้องค้นคว้าต่อ
ที่มา: Khao Sam Kaeo, illustrate the production process from Khao Sam Kaeo : An Early Port-City between the Indian Ocean and the South China Sea. Berenice BELLINA, Editor. 2017.

ภาพ 92. หยกเนฟไฟรท์จากไต้หวันพบที่เขาสามแก้ว จังหวัดชุมพร ทั้งก้อน วัตถุประสงค์ เศษเหลือ (2, 3, 6 - 12) จี๋ห้อย (4) และ เศษจากเจาะรู (1 และ 5)

ภาพที่ 93. หินหยกเนฟไฟรท์จากไต้หวัน พบที่เขาสามแก้ว จังหวัดชุมพร ทั้งที่เป็นก้อนวัตถุประสงค์ (1, 6 และ 7) ก้อนในการทำงาน (2 และ 3) เศษ (5) และแท่งกลมใหญ่ (4)

Drawings: Shahnaj Husne Jahan and Kwanpoom Wilaival.

ภาพที่ 94. ภาชนะสำริดและชิ้นส่วนภาชนะสำริดที่มีอิทธิพลอินเดียใต้ พบที่เขาสามแก้ว จังหวัดชุมพร
ที่มา: Khao Sam Kaeo : An Early Port-City between the Indian Ocean and the South China Sea. Berenice BELLINA, Editor. 2017.

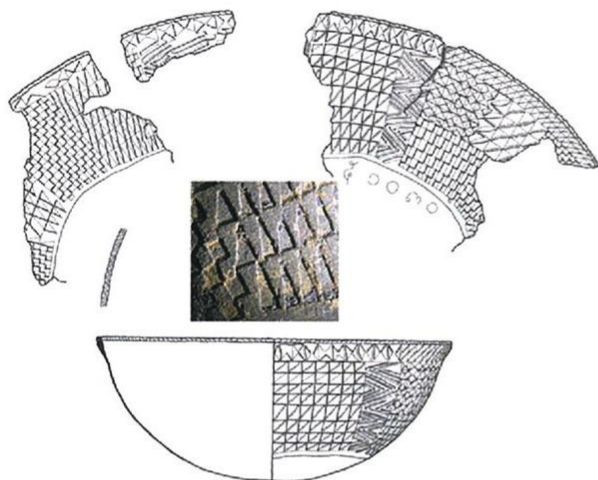
1cm

N° 1A Rim fragment of a Western Han mirror

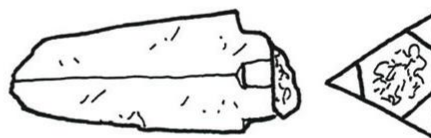

2cm

N° 1B Complete Han Mirror

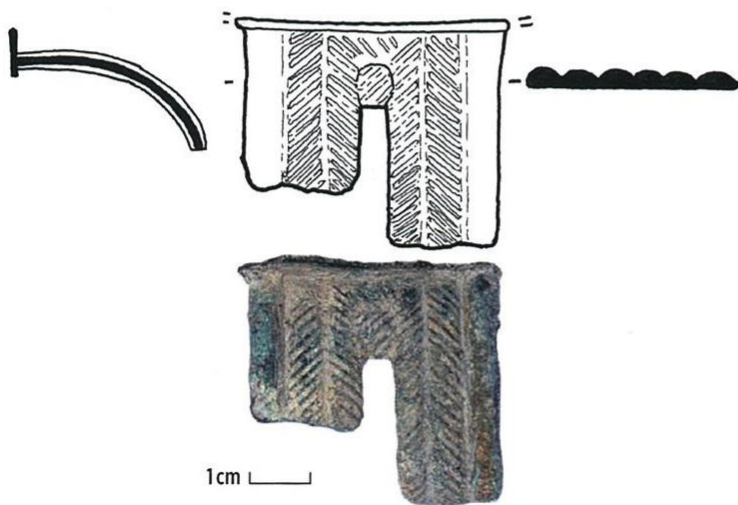

N° 2 Decorated vessel with "Dong Son" geometrical motif

2cm

N° 3 Fragment of a prismatic projectile point

1cm

N° 4 Handle of a Dong song drum

1cm

N° 5 Two "Western Han" seals

ภาพที่ 95. วัสดุสำริดและชิ้นส่วนสำริดเวียดนามที่มีอิทธิพลจีน พบที่เขาสามแก้ว จังหวัดชุมพร
 ที่มา: Khao Sam Kaeo : An Early Port-City between the Indian Ocean and the South China Sea. Berenice
 BELLINA, Editor. 2017.

ภาพที่ 96. เครื่องประดับทองคำพบที่เขาสามแก้ว จังหวัดชุมพร

ที่มา: Khao Sam Kaeo : An Early Port-City between the Indian Ocean and the South China Sea. Berenice BELLINA, Editor. 2017.

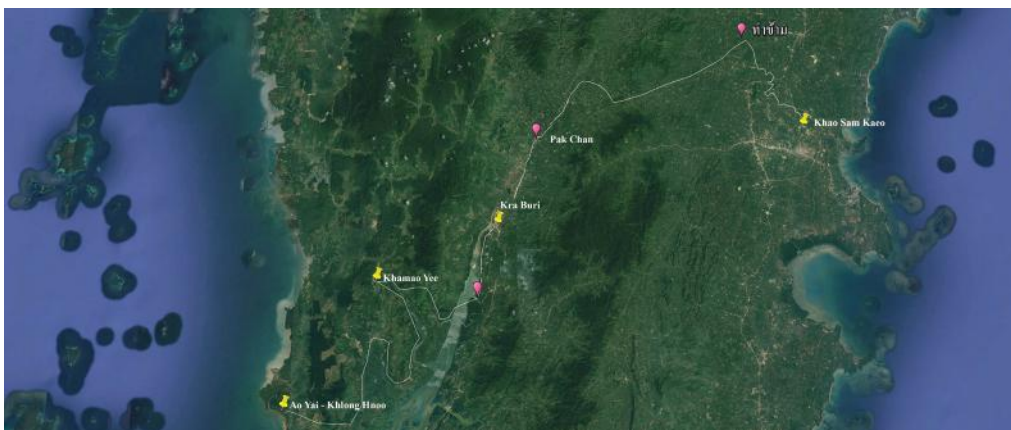
ความก้าวหน้าเรื่องสุวรรณภูมิ โดย ศ.พิเศษ ศรีศักร วัลลิโภดม

ศาสตราจารย์พิเศษศรีศักร วัลลิโภดม ได้นำเสนอถึงความก้าวหน้าเรื่องสุวรรณภูมิจากงานเดิมของมานิต วัลลิโภดม และของตนเองที่ชี้ถึงความสัมพันธ์ของดินแดนลุ่มน้ำจรเข้สามพันของเมืองอู่ทองกับอินเดียลงไปถึงฝั่งอันดามัน อ่าวไทย และทะเลจีนใต้ หรือคาบสมุทรทั้งหมดที่เริ่มแต่ลุ่มน้ำเจ้าพระยาของภาคกลางลงไปทางใต้จนสุดปลายแหลมมลายูที่มีมาแต่สมัยสุวรรณภูมิจนถึงพุนั้นก็คือดินแดนที่เรียกว่าแหลมทอง (Golden Khersonese) ในจดหมายเหตุกรีก-โรมันอันเป็นดินแดนโพ้นทะเลข้ามมหาสมุทรอินเดียของคนอินเดียสมัยพุทธกาลที่เรียกว่า สุวรรณภูมิ เมื่อผนวกกับข้อมูลใหม่ทางโบราณคดีที่พบตามชายฝั่งทะเลทางตะวันตกของไทย ที่ ภูเขาทอง บางกล้วย เขาสามแก้ว หลังสวน ท่าชนะ ที่พบความเกี่ยวเนื่องกับพุทธศาสนา โดยเฉพาะการพบเมืองท่าสุวรรณภูมิปากทะเลอันดามันและเส้นทางข้ามคาบสมุทรที่มีความแน่นอนและชัดเจนที่เกาะสองในเขตแดนเมียนมาที่เรียกว่าเขมายี่ที่คล้ายกับเขาสามแก้ว โดยสรุปว่าสุวรรณภูมิซึ่งมีทั้งเกาะ อ่าว คาบสมุทรและแผ่นดินใหญ่ที่เป็นดินแดนมั่งคั่งด้วยทรัพยากรโลหะ

ธาตุและความหลากหลายทางชีวภาพ ทั้งผู้คน สัตว์ป่า พืชพันธุ์ทางธรรมชาตินานาชนิดที่พ่อค้าอินเดียและผู้ที่มาจากตะวันออกกลางแล่นเรือมาแสวงหาเป็นสินค้าเพื่อความมั่งคั่งของตน หลักฐานจากทางโบราณคดีของภูมิภาคนี้แสดงให้เห็นว่าในช่วงเวลาพุทธศตวรรษที่ 1 สังคมของภูมิภาคได้มีการพัฒนาขึ้นเป็นสังคมบ้านเมืองและรัฐเล็ก ๆ เกิดขึ้นแล้ว เป็นการขานรับความสัมพันธ์ทางการค้าขายและการเคลื่อนย้ายของผู้คนจากอินเดียและผู้คนจากภายในบริเวณใกล้เคียงเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ทำให้เกิดเป็นความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมขึ้น ซึ่งทั้งหลายเหล่านี้สะท้อนให้เห็นจากหลักฐานทางวัฒนธรรมที่เป็นศิลปวัฒนธรรม ภาษา ศาสนาและพิธีกรรมที่อาจสืบเนื่องเป็นสมัยเวลาทางประวัติศาสตร์แรกเริ่มของดินแดนบ้านเมืองและผู้คนได้ นั่นคือสมัยสุวรรณภูมิที่บรรดานักโบราณคดีไทยและเทศต่างเรียกว่าเป็นยุคเหล็ก หรือสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลาย และกำหนดสมัยเวลาออกเป็นยุคต้นและยุคปลาย ยุคต้นตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 1 ลงมาจนถึงพุทธศตวรรษที่ 3 และยุคปลายตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 4 ลงมาจนถึงพุทธศตวรรษที่ 8

ภาพที่ 97. แหล่งโบราณคดีคลองหนู (ขวา) กับชิ้นส่วนโบราณวัตถุ ที่พบตามผิวดิน (ซ้าย)

ภาพที่ 98. แผนที่ภาพถ่ายดาวเทียมบริเวณคอคอดกระ แสดงช่องทางข้ามจากคลองหนู อ่าวใหญ่ ผ่านเขมายี่ที่เกาะสองในเมียนมา มายังคลองท่าตะเภา เขาสามแก้ว ในจังหวัดชุมพร จากงานของ ศรีศักร วัลลิโภดม

ภาพที่ 99. แหล่งโบราณคดีเขมาอี

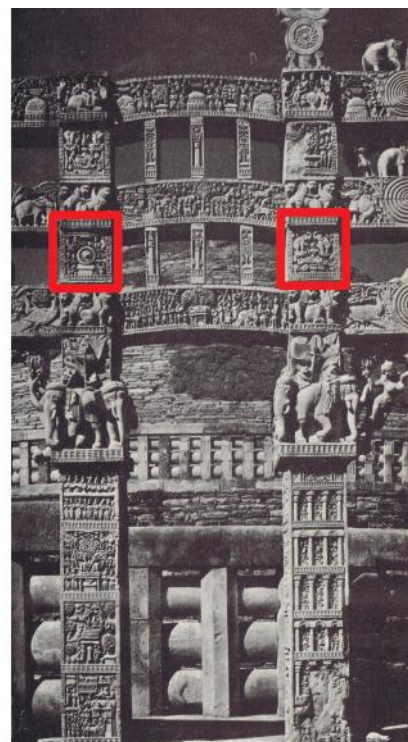

ภาพที่ 100. งานหินและดินเผาพบในแหล่งที่เขมาอี จังหวัดเกาะสอง ตอนใต้ของเมียนมา

สุวรรณภูมิคือดินแดนตามเส้นทางข้ามคาบสมุทรระหว่างอ่าวมะตะมาสู่อ่าวตังเกี๋ย โดย ภูธร ภูมะธน

ส่วนอาจารย์ภูธร ภูมะธน เสนอว่าข้อสันนิษฐานต่าง ๆ แต่เดิมนั้นล้วนมีที่มาจากหลักฐานที่เปราะบางและมักสรุปจากตรรกะง่าย ๆ แต่หากยอมรับว่าสุวรรณภูมิคือชื่อดินแดนสำคัญแรกประดิษฐานพระพุทธศาสนาในภาคพื้นทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่ต้นพุทธกาลจริง ช่องทางพิสูจน์ที่หนักแน่นน่าเชื่อถือคือการแสวงหาให้ค้นพบหลักฐานเนื่องในพระพุทธศาสนาที่มีอายุครั้งรัชสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ซึ่งที่ผ่านมายังไม่พบยกเว้นการพบหลักฐานขนาดเล็กซึ่งน่าจะนำเข้ามาจากอินเดีย เช่น เครื่องหมายไตรรัตน์ะ ลูกปัด ชิ้นสัมฤทธิ์ เครื่องประดับ ส่วนใหญ่พบตามชุมชนริมทะเลในคาบสมุทรเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งเป็นชุมชนเส้นทางการค้าขายทางทะเลตั้งแต่ยุคต้นพุทธกาล รวมทั้งตามแหล่งโบราณคดีแถบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา-แม่กลอง รวมทั้งที่อุทองซึ่งยังมีอายุหลังสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชหลายศตวรรษ และจากหลักฐานโบราณคดีที่มีอายุครั้งต้นพุทธกาลซึ่งนำเข้ามาจากอินเดียและที่สืบเนื่องที่พบ ประกอบด้วย ลูกปัดรูปแบบพิเศษ รูปสิงห์ ไตรรัตน์ะ ลูกเต๋า ตราประทับ เหรียญ ธรรมจักร ลวดลายศิลปกรรม รูปสิงห์และรูปคช-ลักขมี ตลอดจนลายมงคลต่าง ๆ เสนอว่าอาจจะเป็นไปได้ว่าดินแดนสุวรรณภูมิคือดินแดนที่อยู่ตามเส้นทางจากริมฝั่งอ่าวมะตะมาแถบเมืองสะเทิม ผ่านมายังลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา-ป่าสักสู่ลุ่มแม่น้ำชี-มูล ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือประเทศไทย สู่ทะเลที่อ่าวตังเกี๋ยสุวรรณภูมิคือชื่อรวมของชุมชนเมืองตามเส้นทางข้ามคาบสมุทรระหว่างมหาสมุทรอินเดียกับมหาสมุทรแปซิฟิก เป็นส่วนหนึ่งของเส้นทางสายไหมทางใต้ที่มีบทบาทด้านการค้าและการปลูกฝังรับรู้เรื่องพระพุทธศาสนาที่นำมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 3 ก่อนที่จะมาปักหลักอย่างมั่นคงในช่วงพุทธศตวรรษที่ 11 - 12 พร้อมกับที่ชื่อสุวรรณภูมิได้กลายเป็นมงคลนามที่นิยมนำมาใช้

ภาพที่ 101. สลักประติมากรรมรูปหมายเลข 1 สาญจี พุทธศตวรรษที่ 3-6 มีลายรูปธรรมจักร (1) และลายรูปคช-ลักขมี (2) ตกแต่ง จาก Hugo Münsterberg, Le Domaine indien, Italy, 1971

ภาพที่ 102. คช-ลักขมี คือรูปพระลักขมีนั่งขัดสมาธิบนดอกบัว พระหัตถ์ทั้งสองทรงถือดอกบัว และรับน้ำสรงบรรจุในคนโทที่มีข้างใช้วงนำมาประพรมให้ใช้เป็นเครื่องรางเพื่อความมั่งคั่ง-โชคดี อายุราวพุทธศตวรรษที่ 12-13 พบที่ตรอกโกษา จังหวัดลพบุรี (พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สมเด็จพระนารายณ์)

ภาพที่ 103. คช-ลักขมี คือรูปพระลักขมีนั่งขัดสมาธิบนดอกบัว พระหัตถ์ทั้งสองทรงถือดอกบัว และรับน้ำสรงบรรจุในคนโท ที่มีข้างใช้วงนำมาประพรมให้ใช้เป็นเครื่องรางเพื่อความมั่งคั่ง-โชคดี อายุราวพุทธศตวรรษที่ 12-13 พบที่เมืองดงมะรุ่ จังหวัดลพบุรี (สมบัติเอกชน)

ภาพที่ 104. รูปสลักนูนต่ำเรียงจากซ้ายไปขวา คือ พระธรรมจักรบนเสา พระพุทธรูปปางสมาธิ พระสลูป อายุราวพุทธศตวรรษที่ 11-12 พบที่เมืองคูบัว จังหวัดราชบุรี (พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ราชบุรี)

ภาพที่ 105. รูปสิงห์นั่งชันขาหน้าบนก้อนดินเผา ซึ่งเกิดจากการใช้แม่พิมพ์ พิมพ์บนก้อนดินจากนั้นนำไปเผา เบื้องซ้าย-ขวาของหัวสิงห์ คือลายรูป ดาว ดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ และแส้ ลายประดับดังกล่าว น่าจะเกี่ยวข้องกับเรื่องอำนาจชนชั้นปกครอง อายุราวพุทธศตวรรษที่ 11-12 พบที่บ้านซับน้อย จังหวัดลพบุรี (พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สมเด็จพระนารายณ์)

ภาพที่ 106. ยอดเสารูปสิงห์สร้างในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช อายุราวพุทธศตวรรษที่ 3 พิพิธภัณฑ์เมืองสารนาถ อินเดีย ภาพจาก Gilles Béguin, L' Art Indien, France, 1984

ภาพที่ 107. รูปสิงห์ยืน ดินเผา คงใช้ในพิธีกรรมหรือใช้เป็นฝาจุกภาชนะ อายุราวพุทธศตวรรษที่ 11-12 พบที่ตรอกโกษา จังหวัดลพบุรี (พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สมเด็จพระนารายณ์)

ภาพที่ 108. เหรียญรูปช้างขวงวงยึดกิ่งไม้ พบที่บ้านท่าแค จังหวัดลพบุรี นักวิชาการระบุว่าอาจจะ เป็นเหรียญราชวงศ์ ศาตวาหนะอินเดีย พุทธศตวรรษ 4-8

ภาพที่ 109. รูปสลักนูนต่ำเรียงจากซ้ายไปขวาคือ พระธรรมจักรบนเสา พระพุทธรูปปางสมาธิ พระสลูป อายุราวพุทธศตวรรษที่ 11-12 ภาพสลักนูนต่ำบนผนังถ้ำยอดเขาอมรรัตน์ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์

ภาพที่ 110. แผ่นหินสลักนูนต่ำเรียงจากซ้ายไปขวา คือ พระธรรมจักรบนเสาศา พระพุทธรูปปางสมาธิ? พระสถูปอายุราวพุทธศตวรรษที่ 11-12 พบที่เมืองดงคอน จังหวัดชัยนาท (พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ชัยนาทมุนี)

ภาพที่ 111. จี๋ห้อยรูปไตรรัตน์ซึ่งเชื่อว่าเป็นสัญลักษณ์พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ลูกปัดรูปแบบนี้แพร่หลายในอินเดียตั้งแต่ต้นพุทธกาล พบที่บ้านวังจั่น จังหวัดชลบุรี

ภาพที่ 112. แผ่นหินสลักนูนต่ำรูปคช-ลักษณะมีและรูปหม้อน้ำ (ปुरुณฆเฐ) พบที่เมืองนครปฐม อายุราวพุทธศตวรรษที่ 11-12 (พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร)

ภาพที่ 113. แม่พิมพ์หินจี๋ห้อยคอรูปบุคคลนั่งน่าจะเป็นรูปจักรพรรดิ Tiberius (Early CE) มีจารึกอักษรพราหมี? ที่ขอบแม่พิมพ์ พบที่เมืองอุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพที่ 114. รูปใบหน้าชาวตะวันตกบนก้อนดินเผา ซึ่งเกิดจากการใช้หัวแหวนหินพิมพ์บนก้อนดินจากนั้นนำไปเผา หัวแหวนคงนำเข้ามาจากอินเดียหรือโรมัน อาจจะเป็นรูปใบหน้าเทพหรือกษัตริย์ (a) พบที่เมืองอุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี (b) พบที่เมืองชัยจำปา จังหวัดชลบุรี

ภาพที่ 115. ลายสลักนูนต่ำบนเสาศาหินรูปสิงห์มีปีกอาจจะเป็นตัว Griffin ซึ่งเป็นสัตว์ในจินตนาการผสมผสานระหว่างนกอินทรี และสิงห์ กำเนิดลายนี้นี้จากกรีก-โรมันสู่เปอร์เซียตั้งแต่ครั้งต้นพุทธกาล และแพร่หลายเข้ามาในภาคกลางประเทศไทย เมื่อราวพุทธศตวรรษที่ 11-12 พบที่เมืองลพบุรี (พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สมเด็จพระนารายณ์)

Suvarnabhumi
โดย ภัทร รุจิรทัศน์
(Dr. Peter Skilling)

ในขณะที่ ภัทร รุจิรทัศน์ หรือ **Peter Skilling** เริ่มด้วยการยกถึงการกล่าวถึงดินแดนที่มั่งคั่งด้วยทองเมื่อสมัยพุทธศตวรรษต้น ๆ ของเอเชียใต้ที่กล่าวถึงการเดินทางที่ยากลำบากและเต็มไปด้วยภัยอันตรายด้วยเรือโดยไม่มีภาระระบุชื่อกว่าที่ไหนคือสุวรรณภูมิซึ่งนำมาสู่หลายทฤษฎีสันมุติฐานที่ยากจะหาข้อยุติ และไม่ยากที่ไม่เพียงลอกเอาแต่ข้อเสนอเก่า ๆ เท่านั้น พร้อมกับตั้งคำถามว่ามีอะไรใหม่ ๆ ไหม ? ซึ่งหากเคร่งครัดอยู่แต่กับบรรดาจารึกหรือวรรณกรรมแล้ว ถึงทุกวันนี้ยังไม่มียังไม่มีอะไรที่ตอบได้ว่า “สุวรรณภูมินั้นคืออะไรและอยู่ที่ไหน?” แต่จากวัตถุเชิงประจักษ์ด้านโบราณคดีและเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการค้า การผลิต การกระจายของลูกปัด กลองสำริด และแก้ว ที่เขาสามแก้ว ภูเขาทอง และอื่น ๆ ในประเทศไทยและที่สุโขทัยในมาเลเซีย ได้ให้ภาพใหม่ ๆ ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว่าเป็นศูนย์กลางอารยธรรม การพัฒนาเทคโนโลยีและการค้าสมัยแรกเริ่มแห่งเอเชียแห่งหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากชิ้นสำริดที่เขาร่องรูปคนและสัตว์และต่างหูทองคำที่ย้อนไปได้ 2,000 ปีถึงสมัยสูงคะ กระทั่งวงแหวนศิลาสมัยลิกถึงโมริยะ และเหรียญตราที่สิ่งจำหลักจารึกต่าง ๆ ที่ล้วนชี้แสดงถึงการเดินทางค้าขายแลกเปลี่ยนข้ามโลกที่เกิดขึ้นแล้วอย่างเหลือเชื่อ จนต้องกลับไปทบทวนในเอกสาร วรรณกรรมต่าง ๆ อีกคำรบ ทั้งสันสกฤต บาลี ปรากฏ ทมิฬ กระทั่งจีน อารบิก เปอร์เซีย และทิเบต ซึ่งแม้มีก็น้อยมาก และยังมีไขข้องดั้งเดิมแท้ โดยส่วนใหญ่ชายฝั่งทะเลปลายทางหรือสุวรรณภูมินั้นหมายถึงภาคพื้นแผ่นดินเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีหลาย “ทวีป” และรัฐหรืออาณาจักรตั้งอยู่โดยไม่ได้มีแห่งใดคือสุวรรณภูมิ ซึ่งแตกต่างจาก ชุมทอง หรือ Eldorado ในโลกตะวันตกที่อยู่บนเขาในดวงจันทร์หรือหุบเขาแห่งเงื่อมเงา และต้องขบคิดและข่งน้ำหนักใหม่ระหว่าง “ตำนาน” กับ “ความเป็นจริง” ว่าแท้จริงแล้วต้องขาดกันเป็นอย่างดีโดยหนึ่งเท่านั้นหรือ สำหรับสุวรรณภูมิที่อยู่ในจินตนาการของมนุษย์มากกว่า 2,000 ปี ว่าแท้ที่จริงแล้วเรากำลังค้นหาอะไร ? และอะไรเล่าที่เราจะพึงพอใจ ?

สำหรับชื่อสุวรรณภูมิ ที่แปลตรงตัวได้ว่า “แผ่นดิน” กับ “ทอง” ซึ่งในภาษาสันสกฤตอาจหมายถึงได้ทั้งแผ่นดินที่มีทองคำหรือดินแดนที่มั่งคั่งที่เป็นเป้าหมายปลายทางของนักเดินเรือจากอินเดีย (ซึ่งมักจะออกเดินทางจากท่าภารุกัจฉะทางฝั่งตะวันตก

ของอินเดียหรือตามลปติในอ่าวเบงกอล) โดยบอกแต่เพียงว่าเป็นป่าดิบแห่งความโรแมนติกและการผจญภัย ในขณะที่คำว่า “ทวีป” ในสุวรรณทวีปนั้นมีการใช้อย่างกว้างขวางมากในอินเดียโบราณหมายถึงเกาะ หรือแผ่นดิน หรืออาณาบริเวณทั้งทางภูมิศาสตร์และจักรวาลวิทยา เช่น ชมพูทวีป จันทราทวีป ศกทวีป การบูรทวีป ยาวาทวีป มาลัยทวีป นาฬิเกศวทวีป สิงหลทวีปหรือลังกาทวีป รวมทั้งตาหทวีปที่คือเมืองท่าค้าขายที่ยิ่งใหญ่ซึ่งทุกวันนี้อยู่ที่เกาะชวาในมาเลเซีย เป็นศูนย์กลางการผลิตเหล็กมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 1 โดยมีทั้งทั้งเกาะและคาบสมุทร และความหมายดั้งเดิมแท้ของทวีปนั้นน่าจะเพียงหมายถึงว่าคือท่าบ่นฝั่งที่สามารถมาถึงได้ทางน้ำ

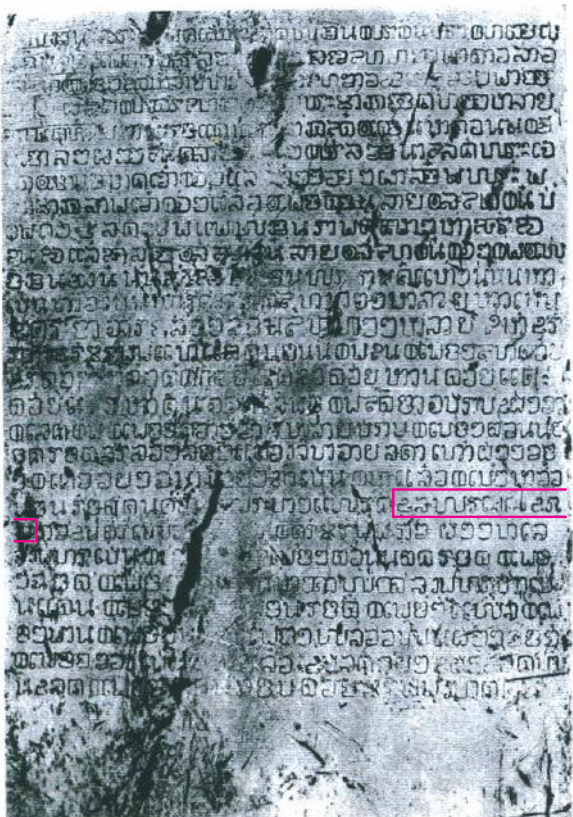
การที่สุวรรณภูมิมีความเกี่ยวเนื่องกับพุทธศาสนามากดังที่ปรากฏในทั้งพระไตรปิฎกอรุทธกถาบาลี ทั้งใน นิทเทส มิลินทปัญหา ตลอดจนพงศาวดารลังกามหาวงศ์และที่ปวงค์ ซึ่งแม้ยังไม่พบหลักฐานการมาถึงของพระโสณะและพระอุตระในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช แต่ก็ยังไม่พบหลักฐานอะไรที่แสดงว่าไม่มี ขณะที่แม้การพบวัตถุพยานของการพัฒนาเทคโนโลยีและวัฒนธรรมแรกเริ่มในเอเชียอาคเนย์โดยเฉพาะบนคาบสมุทรไทย-มาเลย์จะมีได้สนับสนุนอะไร แต่ก็ยังชี้ถึงความเป็นไปได้มากของการเกิดศูนย์พระพุทธรูปศาสนาขึ้นแล้ว ดังที่เป็นที่รู้จักกันแล้วว่าสมัยนั้นมีการเดินทางของเหล่าชาวพุทธอย่างกว้างขวาง พร้อมทั้งมีการแลกเปลี่ยนทางเทคโนโลยีและการค้าอย่างมากมาย สุวรรณภูมิเป็นอาณาเขตชายฝั่งที่กว้างขวาง มีเทือกเขา หุบเขา แม่น้ำคดเคี้ยว บริเวณปากแม่น้ำ หมู่เกาะน้อยใหญ่ที่มีผู้คนอยู่อาศัยประปราย และไม่พบการระบุชื่อกันใด ๆ ในหลักฐานโบราณ เป็นอาณาบริเวณที่หลายรัฐได้เริ่มต้น รุ่งเรืองแล้ววิวัฒน์พัฒนา จนกระทั่งในยุคหลัง ๆ แล้ว ที่มีการสำรวจจนออกมาเป็นแผนที่แผนที่ปรากฏชื่อเป็นเมืองต่าง ๆ ในพุทธศตวรรษที่ 20 พร้อมทั้งการพบจารึกที่ระบุถึงสุวรรณภูมิ ได้แก่ จารึกพ่อขุนรามคำแหง (พ.ศ. 1835) ที่สุโขทัย และจารึกวัดสองคอบ (พ.ศ. 1951) ที่ชัยนาท โดยที่เมืองพะโคในเมียนมาตอนล่าง มีจารึกกัลยาณี (พ.ศ. 2019) บันทึกของ Jacques de Coutre ในปี พ.ศ. 2138 กล่าวถึง Sapampur ที่อาจคือสุพรรณภูมิ และของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในปี พ.ศ. 2451 ที่มีผู้กราบทูลว่าคลองมะขามเฒ่าและแม่น้ำสุพรรณบุรีคือแม่น้ำแห่งสุวรรณภูมิ ในขณะที่มีหลักฐานของอาจารย์ธรรมกิติผู้รจนารอดกลาของ Abhisamaya-alamkara ประมาณว่าน่าจะระจนา ก่อน พ.ศ. 1548 แปลเป็นภาษาทิเบตในช่วงที่มีการสื่อสารแลกเปลี่ยน

อย่างมากมายสมัยนั้น โดยพระภิกษุอดีสะ ที่ปังกรศรีชญาณ (Atisa Dipamkarasrijnana พ.ศ. 1525 – 1597) รวมถึงจารึกในแผ่นจารึกทองแดงนาลันทาของเทวपालเทวะ (พ.ศ. 1403) ถวายกัลปนา 5 หมู่บ้านแก่สังฆะตามคำขอของมหाराชศรีพาลบุตรเทวะ ผู้เป็น “สุวรรณทวีปธิบดี”

ภัทร รุจิรทรศน์ หรือ ปีเตอร์ สกิลลิ่ง สรุพบว่ามีหลายสุวรรณภูมิในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งที่เพิ่งพบใหม่ (รวมทั้งจารึกสมัยก่อนเมืองพระนครที่เพิ่งพบในกัมพูชาที่กำปางสะพือ เทียบได้กับปีพุทธศักราช 1176 ภาษาสันสกฤตกล่าวถึงพระเจ้าอีสานวรมันผู้ปกครองแห่งสุวรรณภูมิ) และนานมาแล้ว โดยที่สุวรรณภูมิเป็นเสมือนรหัสแห่งวัฒนธรรมที่บางรัฐเลือกที่จะเกี่ยวเนื่อง การที่จะบอกได้ว่าอยู่ที่ไหนนั้นไม่ถ้ง่าย ดังกรณีของลังกาในรามายณะที่ถึงทุกวันนี้ยังมีความเห็นที่แตกต่าง แม้จากจารึกต่าง ๆ ที่แสดงชัดว่ามีสุวรรณภูมิเกี่ยวพันกับรัฐในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่ก็ยังไม่ใช่รัฐ ชาติ หรือตำแหน่งใดที่ใช่ชัด รวมทั้งในตำราทิเบตภาษาสันสกฤต ชื่อ Sthaviropanimantrana (Invitation of Elders) ของพระเจ้า Khri srong lde'u (พ.ศ. 1286 – 1340) ที่มีกล่าวถึงภูมิศาสตร์และสถานที่ต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก็มี Gser gyi sa คือ สุวรรณภูมิด้วย สุวรรณภูมินั้น มิได้เป็น

รัฐ อาณาจักร หรือมหานครที่จะระบุชี้ชัดได้ ถึงขณะนั้นนั้น แม้นักวิชาการได้พยายามเสนอว่าสุวรรณภูมิอยู่ในพม่าตอนใต้ ประเทศไทยคาบสมุทรมาเลย์และไกลถึงสุมาตรา แต่ก็ยังไม่ม้หลักฐานยืนยันใด ๆ ไม่ว่าจะเป็ฉบับที่ก จดหมาย หมายเหตุ แผนที่ที่จะรองรับ กระนั้นการที่ตีความอย่างผิด ๆ ว่าสุวรรณทวีปที่ดูเหมือนว่าจะสรุปกันให้เป็นสุมาตราโดยเฉพาะที่ปาเล็มบังนั้น ก็มาจากการตีความสมัยใหม่ในเรื่องการเดินทางในพุทธศตวรรษที่ 17 ของท่านอดีสะ (พระที่ปังกรศรีชญาณ) เพื่อศึกษากั้อาจารย์ธรรมกิริติที่ระบุในทิเบตว่าเป็นอาจารย์จากสุวรรณทวีป ที่ยังมีได้มีหลักฐานรองรับใด ๆ ว่าสุวรรณทวีปนั้นอยู่ที่ไหน แต่คนก็นิยมสรุปทั้ง ๆ ที่เป็นเพียงการตีความหรือสมมุติฐานเท่านั้น จึงไม่เป็นการควรที่จะตอบคำถามที่ยังตอบไม่ได้ รู้ในสิ่งที่ยังไม่รู้ เรายังรู้น้อยมาก ว่าตปุสสะและภัลลิกะมาจากไหนและจะไปไหน กระทั่งพระโสณะและพระอุตตระที่ถูกส่งจากปาฏลีบุตรไปสุวรรณภูมิในพุทธศตวรรษที่ 3 นั้นอยู่ที่ใด รวมทั้งได้ไปถึงที่นั่นหรือไม่ จริง ๆ แล้ว เราไม่รู้ด้วยซ้ำว่าเรือของชาวอินเดียไปแตกล่มจมที่ไหน เราไม่รู้ว่อาจารย์ธรรมกิริติพำนักและสอนอยู่ที่ไหน ท่านอดีสะเดินทางไปไหน แม้จะเป็นเป้าหมายของนักประวัติศาสตร์ในการค้นหาให้พบ เพื่อจบคำถามและการค้นหา รวมทั้งเลิกแสวงหาหลักฐานอื่นอีก แต่เราจะต้องชื่อตรงต่อานาจารึกและหลักฐานโดยพึงระวังการตีความว่ามีใช่หลักฐานถึงสุวรรณภูมิ สุวรรณภูมิที่เราคงความทรงจำและจินตนาการ ทำความเข้าใจอดีตเพื่อการเข้าใจรากเหง้าแห่งวัฒนธรรมของเรา โดยไม่พึงบังคับขึ้นให้คนอื่นยอมตาม

สุวรรณภูมิ เป็นดินแดนที่วัฒนธรรมสันสกฤตเคยรุ่งเรืองและทิ้งจารึกสำคัญไว้มัน้อย สุวรรณภูมิเป็นแดนแห่งการทำมาค้าขายที่เปิดกว้าง เต็มไปด้วยมิตรไมตรี มีจิตวิญญาณและวัฒนธรรมของตนเอง รวมทั้งพร้อมรับทั้งระบบคุณค่าพราหมณ์และพุทธ ตลอดจนระบบคุณค่าของจีน กระทั่งคริสต์และอิสลาม แม้กระทั่งระบบคุณค่าสมัยใหม่ไม่ว่าจะเป็นวิทยาศาสตร์หรือชุดความคิดต่าง ๆ ระบบคุณค่า ประเพณี วิถีท้องถิ่นเหล่านี้ที่ผสมผสานผ่านระบบคุณค่าสันสกฤต ก่อเกิดเป็นนานาามรดกอันสุดแสนมหัศจรรย์ร่วมกันของประชาคมอาเซียน สุวรรณภูมิเป็นสถานแห่งการผ่านพบ เชื่อมต่อและแลกเปลี่ยน แห่งการค้าและประกอบกิจการ สมต่อการที่เป็นชื่อของท่าอากาศยานหลัก ณ ใจกลางของภาคพื้นดินแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในทุกวันนี้ แม้เราจะไม่ล่วงรู้ได้ถึงการเสกสรรถึงทั้งสุวรรณทวีปและสุวรรณภูมิอันเลื่องชื่อในสมัยก่อน แต่ทุกวันนี้แผ่นดินทองนี้ก็ยังคงอยู่และยังสำแดงถึงภูมิอารยะอันสร้างสรรคโอกาสเสมอแห่งมนุษย์ทั้งมวล

ภาพที่ 116. ลอกลายศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหง พบคำว่า “สุวรรณภูมิ” ในด้านที่ 4 บรรทัดที่ 20-21 ตามที่ล้อมกรอบไว้ จากรายงาน จารึกพ่อขุนรามคำแหง หน้า 68

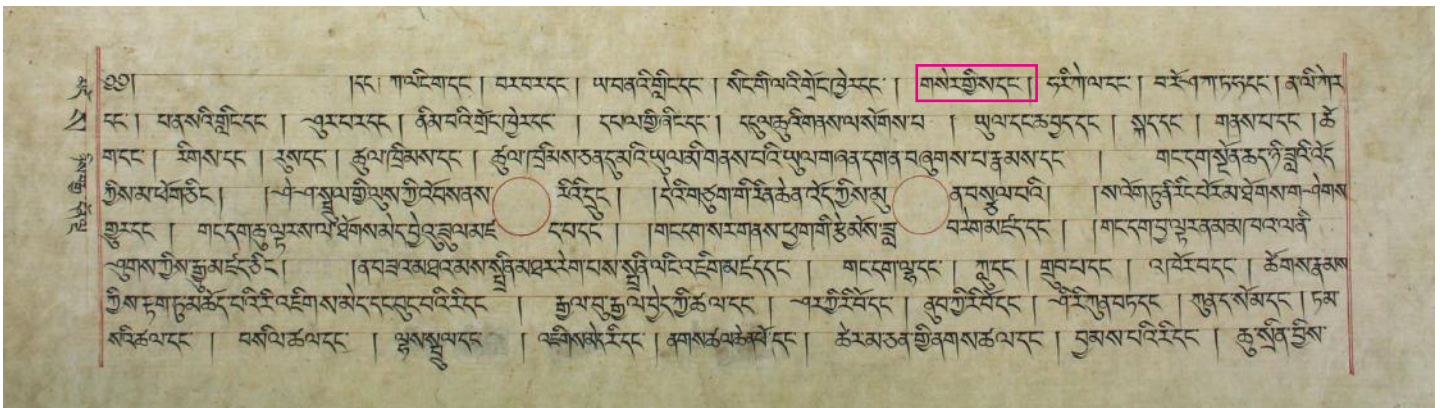

ภาพที่ 122. จารึกจากจังหวัดกำปงสะพือ กัมพูชา
After Phnom Penh Post, 5 January, 2018.

ภาพที่ 123. จารึกจากกำ
ปงสะพือ ปรากฏคำอ่านว่า
'สุวรรณภูมิ'

ภาพที่ 124. เอกสารทิเบต, U-med script, Them Spangs ma Kanjur, Mdo, sa, 275a, National Library of Mongolia, Ulan Bator.

Fig a

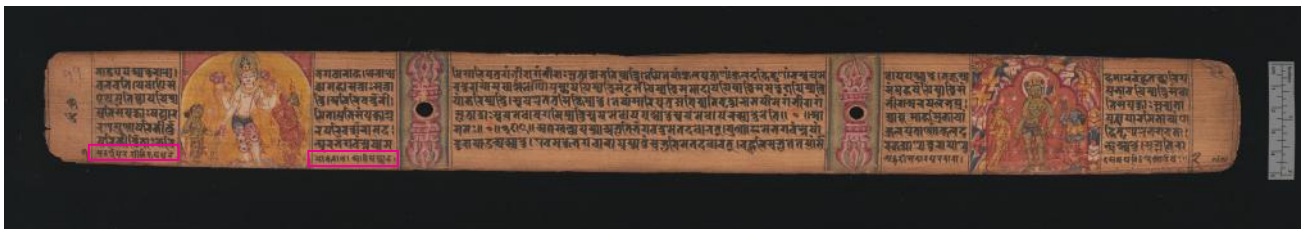

Fig b

ภาพที่ 125. a, b คัมภีร์ใบลานมีข้อความกล่าวถึงพระโลกนาถแห่งสุวรรณปุระในนครวิชัยอันรุ่งเรือง (*svarṇapura śrī vijayapura lokanātha*). Palm-leaf manuscript of the *Perfection of Wisdom in 8000 Lines*, Cambridge University.

सुवर्णधूम शीघ्रियपुरे

svarṇabhūme śrīvijayapūre

लोकनाथ। अरिष्टहान।

lokanātha | ariṣṭhāna*

*The meaning of *āriṣṭhāna*, which occurs with variants in the ‘captions’ of many of the miniatures, has not been satisfactorily explained.

ภาพที่ 126. ประติมากรรม Amoghavajra ในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติอินโดนีเซีย , inv. No. 6469. After John N. Miksic, *Icons of Art: The Collections of the National Museum of Indonesia*, BAB Publishing Indonesia, 2007, p. 100.

ภาพที่ 127. แผ่นจารึกทองแดงแห่งนาลันทา อินเดีย Recto. Nalanda Museum, Nalanda. Photo courtesy 'On the Nalanda Trail' exhibition, ACM, Singapore.

ภาพที่ 128. รายละเอียดของจารึกนาลันทา

ภาพที่ 129. รายละเอียดของจารึกนาลันทา After Sastri, 'The Nalanda Copper-plate of Devapāladeva', Epigraphia Indica XVII, plate facing p. 320.

Fig 127

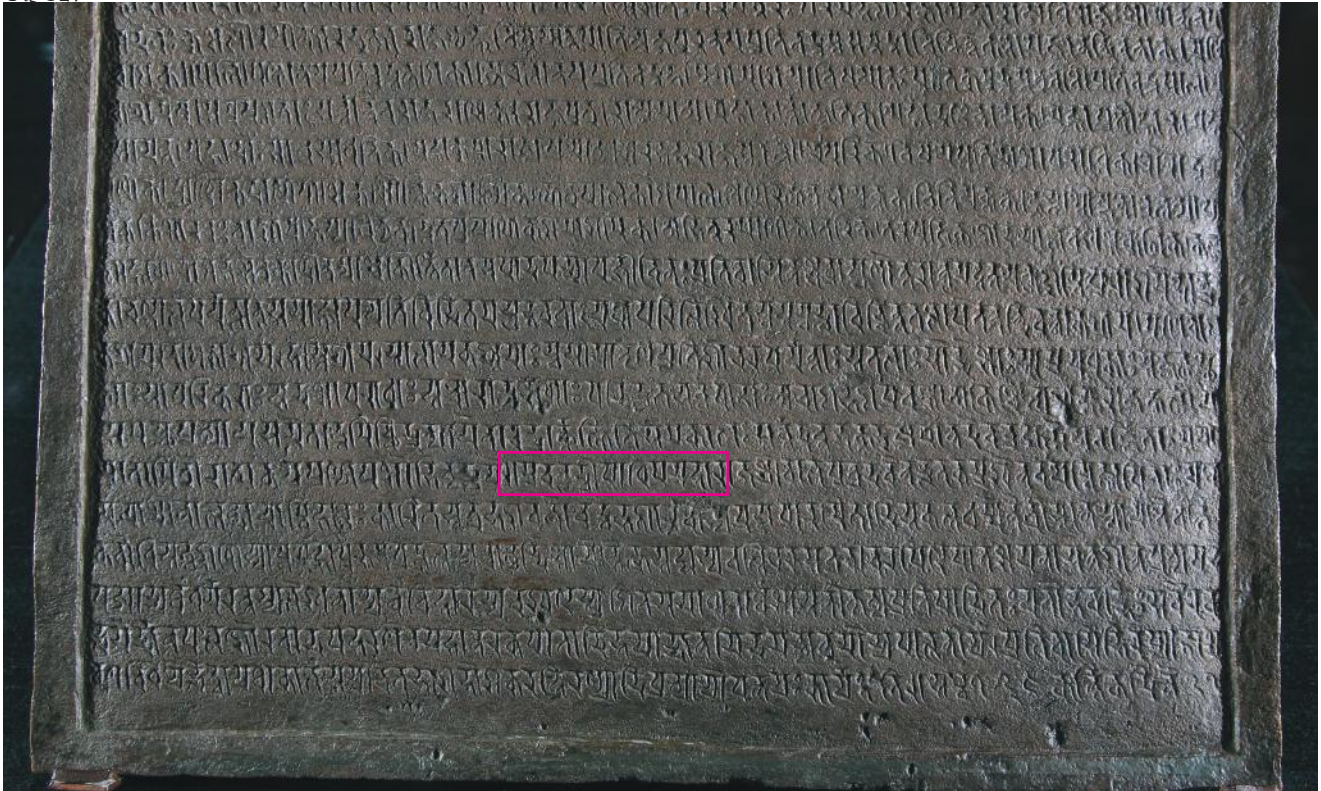

Fig 128

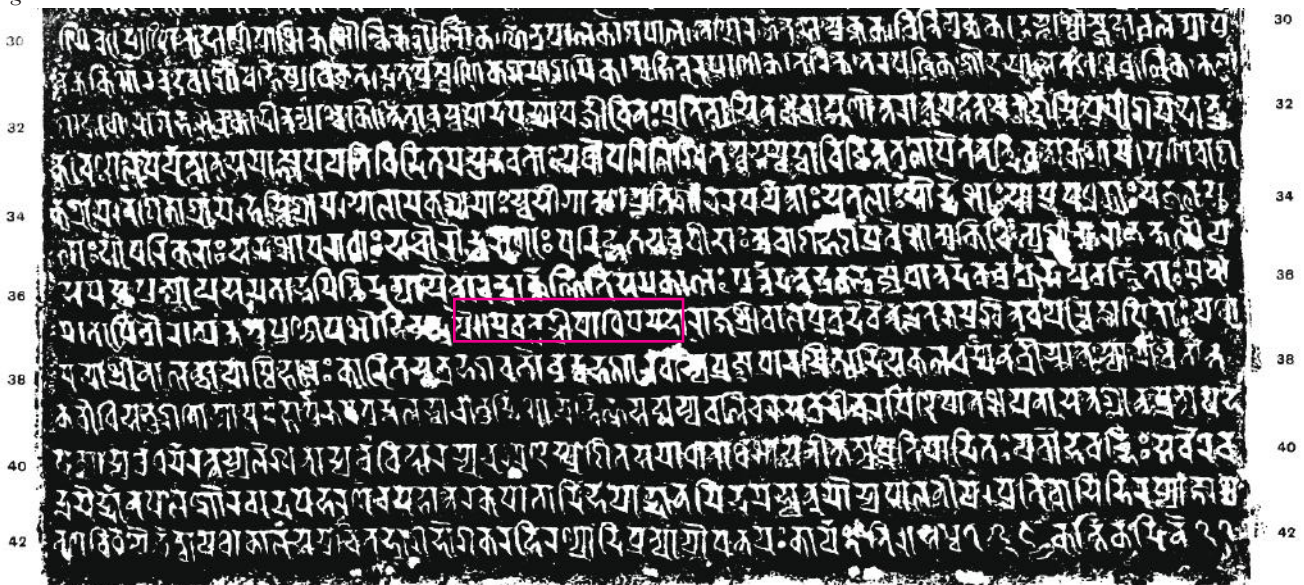

Fig 129

ภาพที่ 130. ลูกปัดหิน แก้ว และ ทองคำ พบที่เขาสามแก้ว
จังหวัดชุมพร

สุวรรณภูมิ : บทสรุปเบื้องต้น

ภาพที่ 131. เครื่องประดับทองคำและเศษทองพบที่เขาสามแก้ว จังหวัดชุมพร (บน) และ ภูเขาทอง จังหวัดระนอง (ล่าง)

สุวรรณภูมิ : บทสรุปเบื้องต้น

เมื่อประมวลจากผลงานทั้งหลายข้างต้นที่เริ่มมีการศึกษาค้นคว้าและรายงานทั้งภายในและต่างประเทศในระยะ 100 ปีที่ผ่านมา ซึ่งเริ่มจากการสืบสวนจากนิทานชาดกของอินเดีย ตลอดจนพงศาวดารและบันทึกต่าง ๆ ทั้งของอินเดีย ลังกา กรีก โรมัน และจีน โดยยังมีส่วนของฝ่ายเปอร์เซียและอาระเบียน้อยมาก ก่อนที่จะเป็นการศึกษาค้นคว้าและสืบเสาะเชิงประวัติศาสตร์เทียบเคียงกับวิทยาการต่าง ๆ โดยเฉพาะภูมิศาสตร์ ภาษาศาสตร์ มนุษยศาสตร์และสังคมวิทยา ตลอดจนถึงเศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ และการเมือง ตามด้วยวิทยาการด้านหลักฐานโบราณคดีและวิธีวิทยาศาสตร์ต่าง ๆ ในระยะหลัง โดยเฉพาะในงานของนักวิชาการทั้งไทยและต่างประเทศล่าสุด ล้วนสรุปต้องตรงกันว่าสุวรรณภูมินั้นมิได้เป็นเพียงดินแดนในจินตนาการที่เลื่อนลอย แต่มีความเป็นไปได้มากที่จะมีอยู่จริง ตั้งอยู่ ณ อาณาบริเวณระหว่างอินเดียบกับจีนที่ทุกวันนี้เรียกว่าเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียน โดยยังไม่มีข้อยุติว่าเป็นเพียงอาณาบริเวณ เป็นรัฐหรืออาณาจักร และตั้งอยู่ ณ ตำแหน่งแห่งหน่งเฉพาะที่พิภคใด ที่สำคัญคือเป็นฐานสำคัญของการก่อเกิดรัฐแรกคือพูนันท์ที่คลี่คลายต่อเนื่องเข้าสู่ยุคสมัยประวัติศาสตร์ของอาณาบริเวณนี้โดยเฉพาะทวารวดีตามลำดับ ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 10 เป็นต้นมา โดยมีภาพรวมเบื้องต้น ดังนี้

จากสมมุติฐานเบื้องต้นซึ่งเป็นคำถามเสมอมาว่าจริงแล้วมีสุวรรณภูมิใหม่ เป็นเพียงจินตนาการ ความใฝ่ฝัน หรือเพียงเรื่องแต่งในนิทาน ตำนาน ชาดก ตลอดจนจนเรื่องเล่าและการจดจารบันทึกต่าง ๆ ที่สืบต่อกันมา ด้วยเหตุที่มีการบันทึกบอกเล่ากันมารวม 2,000 ปี เป็นไปอย่างกว้างขวางทั้งในฟากตะวันตก คือกรีก อียิปต์ โรมัน กระทั่งอินเดียและจีน รวมทั้งอาหรับ ซึ่งล้วนเป็นอารยธรรมสำคัญของโลกที่มีวิถีการบันทึก จดจรรอย่างต่อเนื่อง โดยมีพิภคตำแหน่งอยู่ ณ อาณาบริเวณจำเพาะเดียวกันต่อเนื่องสัมพันธ์กับอาณาบริเวณและพิภคตำแหน่งอื่น ๆ อย่างสอดคล้องต้องกัน ณ ช่วงระยะเวลาส่วนร่วมกันเมื่อประมาณ 2,500 - 1,500 ปีที่แล้ว ยิ่งกว่านั้นยังมีการระบุถึงคุณลักษณะประกอบต่าง ๆ อาทิการต้องไปทางทะเล รวมทั้งการมีผลิตผลอันเป็นที่ต้องการในสมัยนั้น ๆ ที่สอดคล้องต้องตรงกัน และจากการศึกษาวิเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์โบราณคดีสมัยใหม่ที่ทยอยถูกนำมาใช้ ก็พบความสอดคล้องต้องกันกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์โบราณคดีต่าง ๆ นักประวัติศาสตร์โบราณคดีจำนวนมากต่าง

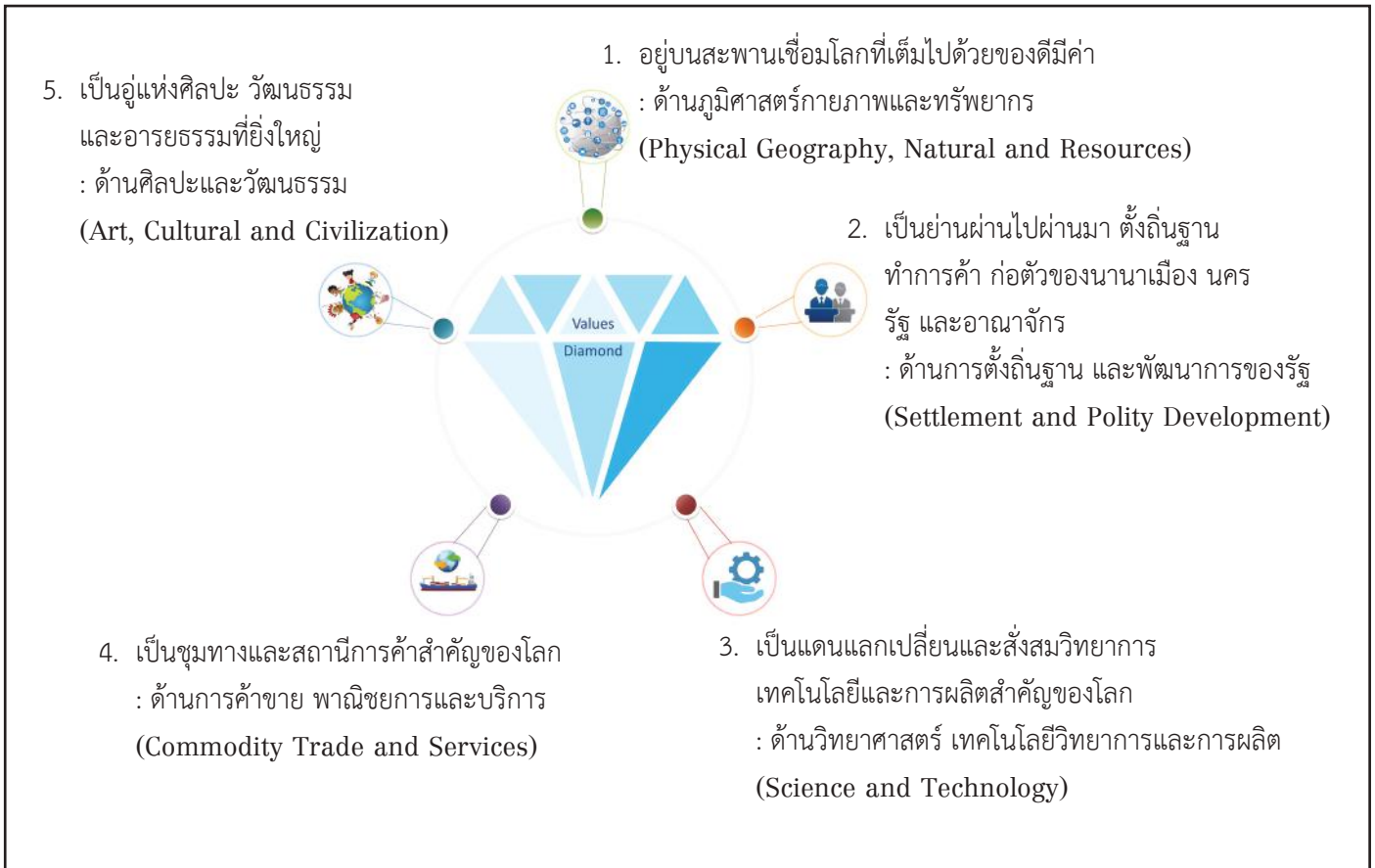
เห็นว่าสุวรรณภูมิในสมัยโบราณนั้นมิจริง หรือไม่ก็มิความเป็นไปได้สูงมาก ในชื่อต่าง ๆ ที่แปลได้ความหมายเดียวกัน สัมพันธ์กัน คือ Chryse (กรีก) Aureus (โรมัน) สุวรรณ (อินเดีย) ทอง (ไทย) และ จีน (จีน) ซึ่งล้วนแปลว่า “ทอง”

ส่วนตำแหน่งแห่งหน่งของสุวรรณภูมิที่มีความพยายามกำหนดชั้ดนั้น มีทั้งที่กำหนดเพียงขอบเขตอาณาบริเวณกว้าง ๆ กำหนดเป็นบางบริเวณ และที่มีความพยายามกำหนดชั้ดเป็นจุด กล่าวคือที่กำหนดเป็นขอบเขตอาณาบริเวณกว้าง ๆ ว่าหมายถึงดินแดนระหว่างอินเดียบกับจีน ทั้งภาคพื้นแผ่นดินตั้งแต่บังคลาเทศ เมียนมา ไทย กัมพูชา ลาว เวียดนาม และคาบสมุทรมหุ่เกาะ มีมาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย บรูไน และ ฟิลิปปินส์ ขณะที่ความพยายามกำหนดเป็นบางบริเวณกระทั้งเป็นจุดชั้ดนั้นมิหลายข้อสันนิษฐานที่ได้รับข้อสันนิษฐานมากที่สุดอยู่ที่เมียนมาตอนใต้ ภาคตะวันตกของไทย และตอนบนของคาบสมุทรไทย-มาเลย์ รวมทั้งรายรอบบริเวณก้นอ่าวไทย หรือฝั่งตะวันตกของอ่าวไทย ชายฝั่งตะวันตกเฉียงเหนือของมาเลเซีย และ บริเวณสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขงในประเทศเวียดนามต่อเนื่องถึงกัมพูชา โดยมีอาณาบริเวณสำคัญ ๆ 5 บริเวณ คือ 1) ที่สะเทิม Kyaikkatha ในเมียนมาที่บริเวณปากแม่น้ำอิระวดีและแม่น้ำสะโตงในเมียนมา 2) ที่ภาคตะวันตกของไทยที่ดอนตาเพชร อุ่ทอง คูบัว นครปฐม ในลุ่มน้ำแม่กลอง-ท่าจีนที่ภาคตะวันตกของประเทศไทยต่อเนื่องกับเมียนมาตอนใต้ที่ทวายและมะริด 3) ที่คอคอดกระบริเวณตอนปลายของเมียนมาที่อ่าวใหญ่ คลองหนู เขมายี่ ต่อเนื่องถึงในประเทศไทยที่กระบี่ บางล้วยภูเขาทอง บางโร นางยอน ในจังหวัดระนอง พังงา และที่เขาสามแก้ว เขาเสกในจังหวัดชุมพร และท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประเทศไทย 4) ที่ตะวันตกเฉียงเหนือของมาเลเซียบริเวณลุ่มน้ำบูจิงในรัฐเคดะห์ต่อเนื่องถึงรัฐเปรัก และ 5) บริเวณปากแม่น้ำโขงที่ออกแอวในเวียดนามต่อเนื่องถึงอังกฤษ บอเรียและอื่น ๆ ในกัมพูชา ซึ่งจากการศึกษาทางวิทยาศาสตร์โบราณคดีที่ผ่านมา หลักฐานส่วนใหญ่อยู่ในช่วงสมัยพุทธศตวรรษที่ 9 เป็นต้นมา จนในระยะหลังเริ่มพบหลักฐานที่สอดคล้องกับที่ปรากฏในบันทึกสมัยโบราณต่าง ๆ โดยเฉพาะการพบหลักฐานใหม่ ๆ ที่มีค่าอายุสมัยใกล้เคียงสอดคล้องกัน คือถึงพุทธศตวรรษที่ 1 - 7 ก็ยังมีความเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาที่มีบทบาทมากต่อสุวรรณภูมิมากขึ้น เฉพาะอย่างยิ่งที่บริเวณสุโขทัย แถบลุ่มน้ำบูจิง รัฐเคดะห์ทางตะวันตกเฉียงเหนือของมาเลเซีย และที่คอคอดกระบนคาบสมุทรไทย-มาเลย์ที่จังหวัดระนองและชุมพรซึ่งต่อเนื่องถึงตอนปลายล่างสุดของเมียนมาบริเวณเกาะสอง ขณะเดียวกันก็กำลังมีการขุดค้นศึกษา

ค้นคว้าใหม่ ๆ ทั้งในเมียนมา ไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย เวียดนาม และกัมพูชาที่อาจจะพบหลักฐานใหม่อื่น ๆ เพิ่มขึ้นโดยมีข้อเสนอจากการพบหลักฐานโบราณคดีที่มีอายุครั้งพุทธกาลซึ่งนำเข้ามาจากอินเดียในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา-ป่าสัก และต้นแม่น้ำชี-มูล ประกอบกับร่องรอยเมืองโบราณที่มีกำแพงคูเมืองตามเส้นทางข้ามคาบสมุทรจากอ่าวเบงกอลผ่านดินแดนมอญ-ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือประเทศไทย-ภาคใต้ประเทศลาวและภาคใต้ประเทศเวียดนามสู่ทะเลจีนใต้ว่าสุวรรณภูมิอาจจะอยู่ตามแนวเส้นทางนี้ด้วย

คุณค่า 5 มิติ แห่งสุวรรณภูมิ (5 Diamond Values of Suvarnabhumi)

เท่าที่พอจะประมวลคุณค่าอันเป็นมรดกตกทอดแห่งสุวรรณภูมิในเชิงประจักษ์ทั้งด้านภูมิศาสตร์กายภาพและทรัพยากร ด้านการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของรัฐ ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิทยาการและการผลิต ด้านการค้าขาย พาณิชยกรรมและบริการ และ ด้านศิลปะและวัฒนธรรม รวมกัน 5 มิติ ของสุวรรณภูมิ ถือเป็น Diamond Values of Suvarnabhumi 5 ประการ ดังนี้

1 อยู่บนสะพานเชื่อมโลกที่เต็มไปด้วย ของดีมีค่า

ด้านภูมิศาสตร์กายภาพและทรัพยากร (Physical Geography, Natural and Resources)

ด้วยธรณีสัณฐานที่มีลักษณะพิเศษหลายประการ กล่าว
คือเป็นคาบสมุทรแคบ ๆ ระหว่าง 2 มหาสมุทรสำคัญของโลก
เสมือนสะพานแผ่นดินที่คั่นระหว่างโลกตะวันตกและโลกตะวันออก
พร้อมกับทำหน้าที่เป็นสะพานจากผืนแผ่นดินทวีปอันกว้างใหญ่
ไพศาลของเอเชีย ยุโรป ต่อเนื่องถึงแอฟริกา ลงไปสู่ซีกโลกใต้อัน
เป็นหมู่เกาะน้อยใหญ่และทวีปออสเตรเลียที่กลางมหาสมุทร ตั้ง
อยู่ใกล้เส้นศูนย์สูตร มีภูมิอากาศชุ่มชื้น มีลมมรสุมพัดผ่าน ผ่าน
การเปลี่ยนแปลงของผืนแผ่นดินทวีปมาช้านาน นำมาซึ่งความอุดม
สมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติทั้งในดิน หิน บนบกและในน้ำ
ไม่ว่าจะเป็นแร่ธาตุและโลหะ โดยเฉพาะทองแดง ดีบุก เหล็ก ตะกั่ว
จนกระทั่งทองคำซึ่งล้วนเป็นแร่ธาตุสำคัญในสายวิวัฒนาการด้าน
เทคโนโลยีการผลิตของมนุษย์ รวมทั้งอัญมณีมีค่า ผลผลิตจาก
ป่าสารพัดทั้งพืชพันธุ์ธัญญาหารและสัตว์ป่า ไผ่หอมและเครื่องเทศ
สมุนไพร ยาอายุวัฒนะจนกระทั่งเครื่องหอม ซึ่งเป็นที่ต้องการของ
ตลาดโลกมาตั้งแต่โบราณกาล โดยเฉพาะตลาดของชนชั้นสูงใน
กรีก อียิปต์ โรมัน อาระเบีย อินเดียและจีน แม้กระทั่งทรัพยากร
จากทะเล ตั้งแต่อาหารจนกระทั่งกระดองเต่า-กระ กระดุกปลา
ปะการัง เปลือกหอยและไข่มุก หลายสิ่งได้รับการระบุว่าเป็นของ
เฉพาะถิ่นจากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเป็นของดีที่สุดที่เป็นที่
ต้องการและเสาะแสวงหา

สองมหาสมุทรที่กระหนาบอยู่คือ มหาสมุทรอินเดีย
และมหาสมุทรแปซิฟิก มีทะเลย่อยที่ล้วนมีความสำคัญ ไม่ว่าจะเป็น
เป็นทะเลแดง อ่าวเปอร์เซีย ทะเลอาระเบีย อ่าวเบงกอล ทะเล
อันดามัน อ่าวไทย ทะเลจีนใต้ ทะเลชวา ทะเลฟิลิปปินส์ จนถึง
อ่าวตังเกี๋ย มีกระแสลมและกระแสน้ำพัดพาโดยเฉพาะลมมรสุม
ที่พัดไปมาตามฤดูกาล นำพาให้เกิดและมีพัฒนาการการเดินทาง
สัญจรทางน้ำในหลายลักษณะ ในขณะที่ภาคพื้นทวีปและแผ่นดิน
ก็มีเกาะแก่ง อ่าว ชะวากเว้งที่เหมาะสมต่อการจอดพักหลบคลื่นลม
แรงได้เป็นระยะ ๆ ที่สำคัญคืออ่าว ทะเลและมหาสมุทรเหล่านี้ ล้วน
เชื่อมต่อกับที่ราบและลุ่มน้ำสำคัญที่อุดมสมบูรณ์ และเป็นแหล่ง
ตั้งถิ่นฐานก่อเกิดอารยธรรมสำคัญแรก ๆ ของโลก ทั้งลุ่มแม่น้ำไนล์

แห่งอารยธรรมอียิปต์โบราณ ลุ่มแม่น้ำไทกริส-ยูเฟรติสแห่งอารย
ธรรมเมโสโปเตเมีย ลุ่มแม่น้ำสินธุแห่งอารยธรรมโมहनโชฑะโร ลุ่ม
แม่น้ำคงคาแห่งอารยธรรมอินเดีย และลุ่มแม่น้ำฮวงเหอและแยงซี
แห่งอารยธรรมจีน

เหล่านี้ไม่เพียงเป็นมรดกตกทอดหรือคุณค่าที่ร้างรา
แล้ว เมื่อผ่านกาลผ่านเวลามาร่วม 2,000 ปี ด้วยการทำเล
เสมือนสะพานเชื่อมสองโลกอย่างรอบทิศทาง ไม่ว่าจะโลก
เหนือและโลกใต้ โลกตะวันออกกับโลกตะวันตก รวมทั้งโลกบก
และโลกทะเล สุวรรณภูมิ หรือ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จึงตั้ง
อยู่ ณ ตำแหน่ง “ทำเลทอง” ของทั้งโลกสืบต่อมาในทุกยุค
และสมัย ไม่ว่ามนุษย์และโลกจะวิวัฒนาการอย่างไร ที่
สำคัญคือมิได้มีแต่เพียงทำเลเท่านั้น เอเชียตะวันออกเฉียงใต้
หรือสุวรรณภูมินี้เต็มไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นของดี
มีค่าและเป็นทีเสาะแสวงหาของผู้คนจากทั่วทุกมุมโลกเสมอมา

2 เป็นย่านผ่านไปมา ตั้งถิ่นฐาน ทำการ ค้า ก่อตัวของนานาเมือง นคร รัฐ และอาณาจักร ด้านการตั้งถิ่นฐาน และพัฒนาการของรัฐ (Settlement and Polity Development)

จากภูมิศาสตร์ ภายภาพ ทรัพยากรอันอุดมสมบูรณ์ ยิ่งตลอดจนทำเลที่ตั้งของ “สุวรรณภูมิ” ซึ่งมีหลักฐานการมาถึง เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของมนุษย์ดึกดำบรรพ์ตั้งแต่ห้าล้านปีก่อน ก่อนที่จะวิวัฒนาการต่อเนื่องสู่มนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์ มีการตั้งถิ่นฐานตามเพิงผาและถ้ำตามไหล่เขา ก่อนการเคลื่อนย้ายลงมาตามลุ่มน้ำ เป็นชุมชนลักษณะต่าง ๆ ตั้งแต่สมัยหินเก่า จนกระทั่งหินใหม่ และสมัยโลหะทั้งสำริดและเหล็กเป็นจำนวนมาก ในหลายละแวก ร่วมกับอารยธรรมย่อยอื่น ๆ ที่กระจายตัวอยู่ทั้งท่ามกลางและระหว่างกลางในหลายสหัสวรรษถัดมา มีพัฒนาการตามลำดับจากชุมชนล่าสัตว์และเก็บของป่า สู่ชุมชนกสิกรรมเริ่มตั้งถิ่นฐาน กระทั่งมีระบบเชิงซ้อนทางสังคม มีผู้นำ ก่อนที่จะเกิดเป็นสังคมเมือง รัฐ นครรัฐ อาณาจักร รวมทั้งกลุ่มชนที่นิยมร่อนเร่ย้ายถิ่น โดยในระยะก่อนที่จะเกิดเป็นสังคมเมืองหรือรัฐในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น พบร่องรอยการตั้งถิ่นฐานของผู้คนออสโตรเอเชียติกส์ที่นิยมปลูกข้าวเจ้าซึ่งต่อมาพัฒนาเป็นคนมอญ-ขแมร์ กับออสโตรนีเซียที่นิยมเคลื่อนย้ายสู่ทะเลและหมู่เกาะที่ต่อมาเป็นคนมาเลย์ เมื่อประมาณ 4,000 ปีก่อน พร้อมกับการทยอยเข้ามาของคนไทที่นิยมปลูกข้าวจากแถบกันอ่าวตังเกี๋ยแล้วค่อย ๆ เข้าสู่สมัยสำริดด้วยเหล็กเมื่อประมาณ 3,000 - 2,500 ปีก่อน ทั้งบริเวณกันอ่าวตังเกี๋ย ที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง แม่น้ำโขง ชายฝั่งทะเลเวียดนาม สามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขง ที่ราบสูงสองฝั่งโขงของลาวและอีสานของไทย แอ่งสกลนคร แอ่งโคราช ลุ่มแม่น้ำป่าสัก-ลพบุรี รอบทะเลสาบใหญ่เขมร ลุ่มน้ำปราจีนบุรี-บางปะกง ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา และปิง-วัง-ยม-น่าน ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง-ท่าจีน บนคาบสมุทรไทย-มาเลย์ เกาะสุมาตรา ชาว กาลิมันตัน นานาหมู่เกาะทะเลใต้และออสโต-โพลินีเซียน จนถึงลุ่มน้ำสะโตง-สาละวิน ลุ่มน้ำอิรวดี-ชามอน โดยมีแหล่งโบราณคดีสำคัญที่เด่นชัด นับเป็นอารยธรรมย่อยที่สำคัญเป็นจำนวนมากไม่น้อย อาทิ วัฒนธรรมสมัยสำริดของซอน ต่อเนื่องกับหนานเยว อันนัม เวียด ในเวียดนามตอนเหนือในปัจจุบัน วัฒนธรรมสมัยเหล็กซาฮวินในเวียดนามตอนกลางและใต้ในปัจจุบัน วัฒนธรรม(สมัยสำริดและเหล็ก)

บ้านเชียงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยปัจจุบัน วัฒนธรรมสมัยหินเก่าทางภาคตะวันตกของไทยปัจจุบัน วัฒนธรรมสมัยหินใหม่และเหล็กลพบุรี-ป่าสัก ที่พื้นที่ภาคกลางตอนบนของไทยปัจจุบัน วัฒนธรรมสมัยเหล็ก-หัวเลี้ยวหัวต่อประวัติศาสตร์แม่กลอง-ท่าจีนทางตะวันตกของไทยปัจจุบัน วัฒนธรรมสมัยหัวเลี้ยวหัวต่อประวัติศาสตร์พุนัน บริเวณตอนใต้ของกัมพูชาและเวียดนามใต้ปัจจุบัน วัฒนธรรมสมัยหิน-สำริดลุ่มน้ำชามอน วัฒนธรรมหัวเลี้ยวหัวต่อประวัติศาสตร์พยู ในเมียนมาปัจจุบัน รวมทั้งก่อตัวในภายหลังเป็นวัฒนธรรมทวารวดีบริเวณภาคพื้นแผ่นดินของประเทศไทย และศรีวิชัยบนคาบสมุทรไทย-มาเลย์และหมู่เกาะต่าง ๆ

สุวรรณภูมิซึ่งตั้งอยู่บนทำเลพิเศษ เต็มไปด้วยของมีค่า จึงเป็นทั้งชุมทางย่านผ่านไปมาและชุมชนที่ผู้คนจากหลากหลายดินแดนทั่วทุกทิศมุ่งมาเสาะแสวงหาผลิตผลและผลิตภัณฑ์ทั้งจากแผ่นดินและแดนดินอื่น ๆ มีการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน เป็นชุมทางกระทั่งพัฒนาเป็นเมืองท่าและสถานีการค้า ตามด้วยการเกิดเป็นนคร รัฐ ก่อนที่จะยกระดับพัฒนาต่อเป็นนครรัฐและอาณาจักรต่าง ๆ ในยุคสมัยถัดมา ดังที่ปรากฏหลักฐานในพงศาวดารจีนสมัยราชวงศ์ฮั่น (พุทธศตวรรษที่ 4 - 8) ที่ระบุชื่อประเทศหรือแคว้นชื่อ Shen-li และ Fu-kan-du-lu ที่ส่วนใหญ่สันนิษฐานว่าอยู่ที่บริเวณคอคอดกระ บนคาบสมุทรไทย-มาเลย์ และพงศาวดารราชวงศ์เหลียง (พุทธศตวรรษที่ 8 - 10) ที่ระบุว่าในย่านทะเลใต้นั้นมีรัฐหรือแคว้นอยู่มากกว่า 100 แห่ง พร้อมทั้งระบุถึงการที่พุนันซึ่งมีสถานะเสมือนอาณาจักรแรกของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้กรีธาทัพเรือยิ่งใหญ่ข้ามอ่าวมาจูโจมได้กว่า 10 รัฐ รวมทั้ง Chu-tu-kun, Chiu-chih, Tien-sun, Chin-lin และ Pien-tou, Tu-kun และ Chu-li ในขณะที่ฝ่ายอินเดีย ไม่ว่าจะเป็นมิลินทปัญหา มหาวินยต เมื่อพุทธศตวรรษที่ 3 ก็ระบุชื่อเมืองหรือท่า ที่สันนิษฐานว่าอยู่ในย่านนี้ มี ตักโกลา ชาว ตะมะลี และ สุวรรณภูมิ เช่นกันกับในจดหมายเหตุกรีก-โรมัน อาทิ Periplus of the Outer Sea ของ Martianus of Heraclea ถึงกับระบุว่า “...ในเส้นทางข้ามแดนคองคาของอินเดียที่ Golden Khersonese มีอ่าวใหญ่อยู่คั่นกลางระหว่างอินเดียกับ Sinai จนถึง Sinai ที่นครหลวงชื่อ Thinai (จีน) ซึ่งอยู่ระหว่างดินแดนที่รู้จักและไม่รู้มาก่อน...” “...บนเส้นทางข้ามแดนอินเดีย โกล 11,650 stades กว้าง 19,000 stades นี้ มีผู้คนถึง 50 ชนเผ่า 67 เมือง หมู่บ้านหรือตลาด 18 ทิวเขา 5 ถ้ำสำคัญ 3 เมืองท่าสำคัญ 1 อ่าวใหญ่ และ 30 เกาะสำคัญ...” รวมทั้งใน Guide to Geography ของปีโตเลมี เขียนเมื่อ พ.ศ. 708

แผนที่ 6 แสดงตำแหน่งเมืองโบราณในยุคสุวรรณภูมิ บริเวณเขาสามแก้ว จังหวัดชุมพร

ที่ให้รายละเอียดสถานที่ใน Golden Khersonese มากที่สุด ว่า มีสถานีการค้า Takola emporium ปากแม่น้ำ Khrysoanas สถานีการค้า Sabara emporium ปากแม่น้ำ Palanda แหลม Maleoykolon ปากแม่น้ำ Atabas เมือง Kole Perimula อ่าว Perimulikos พร้อมกับระบุชื่อเมืองในแผ่นดินเข้าไปอีก 3 เมือง มี Kalonka Konkonagara และ Palanda ซึ่งพอล วิทลีย์เสนอใน Golden Khersonese ว่าเหล่านี้เป็นการค่อย ๆ ก่อตัวเป็นรัฐ ขึ้นในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำโขงตอนล่าง ตามแนวชายฝั่งแคบ ๆ ของเวียดนามตอนกลางและบนคาบสมุทรไทย-มาเลย์ที่แถบ คอคอดกระ ขับเคลื่อนผ่านความร่วมมือทางการค้าของชนชั้นนำ จนนำมาสู่การรวมผนวกนับสิบแคว้นบนคาบสมุทรเข้าร่วมอยู่ในจักรวรรดิพุนันอันเป็นการแรกเริ่มสู่สมัยประวัติศาสตร์ที่บริเวณปากแม่น้ำโขงจนรุ่งเรืองสูงสุดในพุทธศตวรรษที่ 8 โดยมี 4 หรือ 5 แคว้น แคว้นที่รุ่งเรืองพอที่จะปรากฏในพงศาวดารแห่งราชสำนักจีน อาทิ พินัน ลังกาสูกะ ก่อนการผนวกรวมเบ็ดเสร็จในพุทธศตวรรษที่ 10 ที่พุนันมีสถานะเป็นเมืองหรืออาณาจักร กล่าวคือ “มีกำแพงล้อมรอบ มีพระราชวังและบ้านประชาชน ประชาชนมีหน้าตาน่าเกลียด ผิวดำ ผมหยิก ไม่สวมเสื้อผ้าเดินเท้าเปล่า มีอัยยาศัยใจคอง่าย ๆ และ

ไม่ชอบลักขโมย ทำการเพาะปลูกโดยหว่านพืชปีหนึ่งและเก็บเกี่ยว ผลไป 3 ปี ชอบสลักเครื่องประดับและทำการแกะสลัก ภาชนะที่ใช้ รับประทานอาหารมักทำด้วยเงิน ภาชนะที่เก็บเป็นทอง ไข่มุกและเครื่อง หอม มีหนังสือ จดหมายเหตุและอื่น ๆ ตัวอักษรที่ใช้ คล้ายกับตัว อักษรของชนชาติพู (ประชาชนในภาคกลางของเอเชียที่ใช้ตัวหนังสือ ตามแบบอินเดีย)”

ทั้งหมดนี้ สอดคล้องกับข้อเสนอของ Kenneth R.Hall ใน Maritime Trade and State Development in Early South-east Asia ที่ว่าการก่อตัวเป็นรัฐในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แบ่งเป็น สองกลุ่ม คือ กลุ่มชายฝั่งริมน้ำและหมู่เกาะ กับกลุ่มภาคพื้นดิน ที่ผ่านอิทธิพลของการค้าระหว่างดินแดน อาศัยการเชื่อมสัมพันธ์ ร่วมมือพึ่งพากันเป็นย่าน ละแวก สายน้ำและลุ่มน้ำ โดยมีบริเวณปากน้ำ เป็นสำคัญ มีการผูกสัมพันธ์กันเป็นเครือข่ายและขอบข่ายการแลกเปลี่ยนค้าขาย พันธะสัญญา พึ่งพา ปกป้อง ค้ำครองกัน ก่อนที่จะ เกิดเมืองในภาคพื้นแผ่นดินที่ควบคุมพื้นที่ราบลุ่มน้ำที่อุดมสมบูรณ์ สำหรับกิจกรรมในระยะต่อมา

ถึงขณะนี้ มีการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมจนพบว่ามี 2

แผนที่ 7 แสดงแหล่งโบราณคดีบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำบูจิง รัฐเคดะห์ ประเทศมาเลเซีย

อาณาบริเวณสำคัญ คือ เขาสามแก้วที่คอคอดกระและที่สุโหงบาตูในลุ่มน้ำบูจิง กล่าวคือเขาสามแก้วนั้นเป็นเมืองท่ากลางจากหลายทิศทางมีพัฒนาการเป็นเมืองท่าบนเส้นทางสายไหมทะเลที่ถือว่าเป็นต้นเค้าของโลกาภิวัตน์จนอาจนับเป็นเมืองท่าแห่งแรกของทะเลจีนใต้ มีความเป็นนครที่ก่อรูปเริ่มแรกเป็นนครรัฐในระดับสากลมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 2 - 5 เป็นชุมชนนานาชาติอยู่ตามชายน้ำเป็นนิคมทำการค้า มีวิถีวัฒนธรรมและการผลิตที่ก้าวหน้าทางศิลปะ เทคโนโลยีวิทยาการที่หลากหลาย ป้อนสู่หลายเครือข่ายการค้าตลอดจนกลุ่มชนชั้นและชนชาติอย่างผสมผสานสืบมาตั้งแต่ยุคหินใหม่ก่อนหน้าการสถาปนาเป็นเส้นทางสายไหมทะเลอันเนื่องมาจากความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ อยู่บนตำแหน่งและมีชัยภูมิสัมฤทธิ์ที่เหมาะสม มีการใช้ทั้งขอบเขตทางธรรมชาติและการก่อสร้างในลักษณะที่สอดคล้องกับภูมิประเทศครอบคลุม 4 เนินเขากินอาณาบริเวณถึง 35 เฮกตาร์ภายในแนวเนินคันทันคูขนาน รวมทั้งสร้างคันรักระดับน้ำเพื่อการสัญจรและกั้นน้ำเพื่อการเกษตรสร้างที่อยู่อาศัยบนเสาหรือบนลานตามลาดไหล่เนินเขาถึงริมลำน้ำท่ามกลางลาน พื้น บ่อ คัน ร่องระบายและหลุมเสา ตลอดจนทางเดิน ร่องระบายและลานกว้าง เต็มไปด้วยร่องรอยหัตถกรรมงาน

เหล็ก สำริด หิน แก้ว ทองคำ จารึก และภาชนะที่หลากหลายเป็นจำนวนมาก รวมทั้งแหล่งฝังศพ มีอายุระหว่างพุทธศตวรรษที่ 1 - 4 ต่อเนื่องถึงพุทธศตวรรษที่ 7 ในระดับของความเป็นเมืองที่มีความเป็นสากลแล้ว ขณะที่บริเวณลุ่มน้ำบูจิง มีบทบาทเป็นสถานีการค้าที่ยิ่งใหญ่ที่สุดบนฝั่งตะวันตกของคาบสมุทรไทย-มาเลย์ ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 6 - 20 โดยมีลักษณะเป็นเมืองการค้านานาชาติที่สำคัญมีการเติบโตต่อเนื่อง มีรากฐานอาคาร สิ่งก่อสร้าง ศาสนสถาน ท่าเรือ รวมทั้งยังเป็นแหล่งถลุงเหล็กขนาดใหญ่ ย้ายฐานไปตามสายน้ำตั้งแต่สุโหงบาตู ไปยังสุโหงมาต และ เป็งกาลัน บูจิง ตามลำดับสอดคล้องกับหลายหลักฐานจากอินเดีย กรีกและโรมัน โดยเฉพาะจากหลักฐานการขุดค้นทางโบราณคดีที่ Hepu บริเวณก้นอ่าวตั้งเกี่ยวในจีน ที่พบสุสานสมัยราชวงศ์ฮั่นเป็นจำนวนมากพร้อมหลักฐานทางโบราณคดีที่สอดคล้องกัน โดยเริ่มมีข้อสันนิษฐานว่า Chenli ในพงศาวดารราชวงศ์ฮั่นน่าจะคือที่เขาสามแก้ว ส่วน Fukan-du-lu อาจจะเป็นที่ภูเขาทอง-บางกล้วย หรือ เขมายี่-อ่าวใหญ่

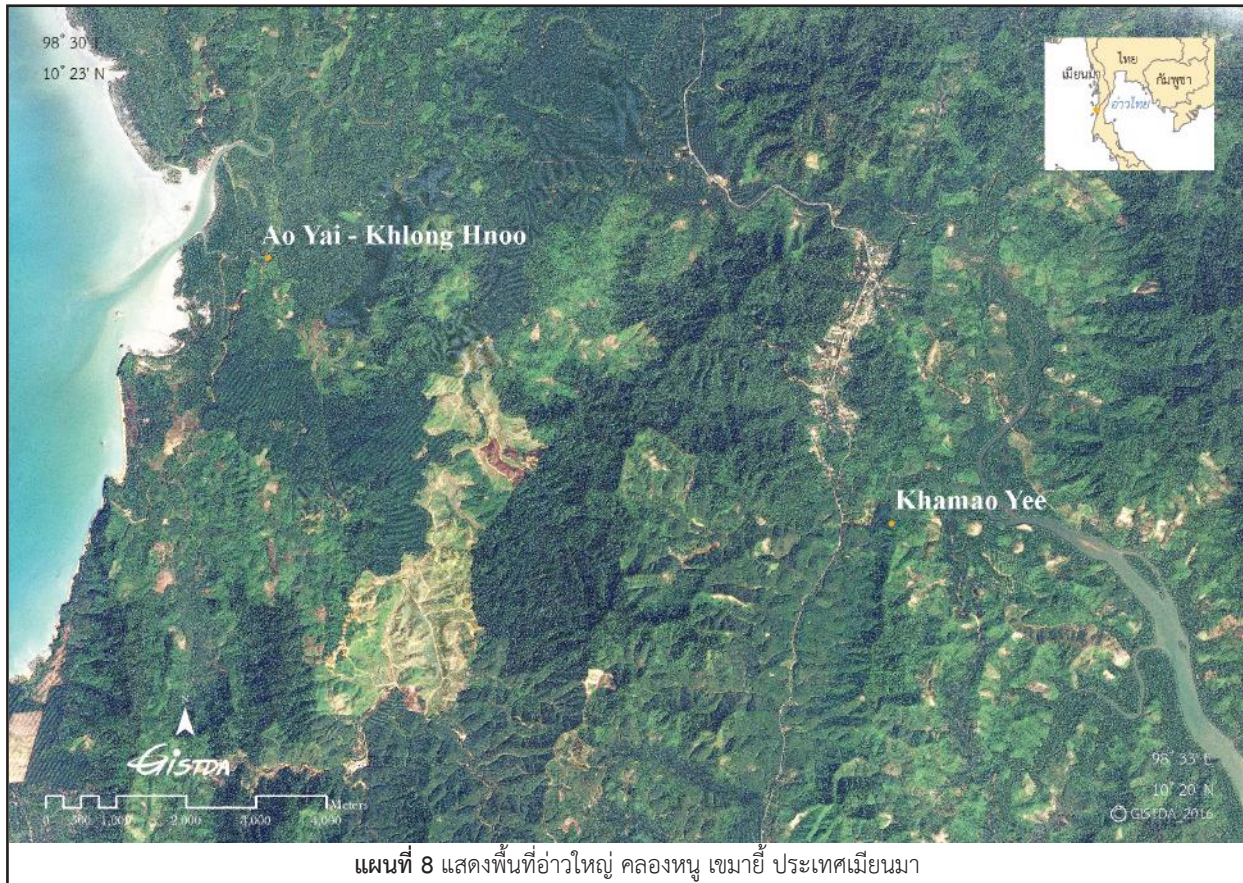
ดร.เบเลน่า เบเรนิช และคณะ เสนอว่าเขาสามแก้ว แสดงถึงความสัมพันธ์ผ่านกาลเวลากันในย่านทะเลจีนใต้มาเป็นเวลานานจนน่าจะเกิดการรวมตัวเป็นรัฐอิสระที่เกี่ยวข้องกับการค้า

จนเกิดระบบคุณค่าร่วมในเชิงสัญลักษณ์และวัฒนธรรม ก่อนที่จะซึมซับระบบคุณค่าสัญลักษณ์อย่างอินเดียมากขึ้นดังที่ปรากฏบนเครื่องประดับหินทั้งหลาย เป็นแหล่งตั้งถิ่นฐานในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายที่มีการอยู่อย่างหนาแน่นในลักษณะความเป็นสากลที่มีสิ่งก่อสร้างขนาดใหญ่ ผนังกำแพง คู และระบบทางน้ำที่ก่อสร้างและบำรุงรักษาต่อเนื่องนับศตวรรษ ภายใต้ระบบสังคมการเมืองของชาวเมืองเพื่อหลายวัตถุประสงค์ ทั้งเชิงสัญลักษณ์ การป้องกันน้ำท่วมและการกสิกรรมที่เป็นกรณีแรก ๆ ของเอเชียที่มีระบบทางสังคม การเมืองและอำนาจในการกำกับกำลังคนเพื่อการสร้างและบำรุงรักษานี้ ขณะที่ยังมีระบบสังคมการเมืองภายในจากกลุ่มสังคม-อาชีพต่าง ๆ ในการผลิตท่ามกลางระบบการค้าแห่งทะเลจีนใต้ กระทั่งสังคม-เทคโนโลยี และสังคม-เศรษฐกิจด้วย จนเป็นการผลิตเพื่อสนองตลาดท่ามกลางเครือข่ายการกระจายผลผลิตที่เกี่ยวข้องกับความชำนาญการเฉพาะจากต่างแดน เพื่อสนองความต้องการที่ประสมประสานและต่างระดับของตลาด ซึ่งล้วนแสดงให้เห็นว่านครรัฐการค้าแห่งนี้สามารถจัดการอาหารอุปโภคบริโภคของระบบการผลิตของนาและผู้เชี่ยวชาญ ไม่ว่าจะเป็นการนำเข้ามาจากแดนไกลหรือการปลูกเลี้ยงในอาณาบริเวณรายรอบ จนสามารถสรุปได้ว่าเขาสามแก้วมีประชากรหนาแน่น มีความซับซ้อนทางสังคม มีระบบศูนย์ประสานจัดการเมือง ระบบเศรษฐกิจที่มีผู้เชี่ยวชาญหรือแรงงานเฉพาะด้าน มีการผลิตที่เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายการนำเข้าวัสดุและการกระจายผลผลิต การกสิกรรมที่มากพอเลี้ยงดูผู้คนทั้งที่อยู่ในถิ่นและที่ผ่านไปมา มีคุณลักษณะแจ่มชัดตรงตามพจนานุกรมนิยามว่าเป็นชุมชนการค้าบนฝั่งของทะเลจีนใต้ เข้ากันได้กับอีกหลาย ๆ นิยามถึงความเป็นเมือง และหากจะเสนอว่าเป็นหนึ่งในเมืองแรกสุดของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็เป็นได้เนื่องจากเท่าที่รู้ ยังไม่พบแห่งใดในเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีคุณลักษณะอย่างที่เขาสามแก้วนี้ แม้ยังไม่มียุคหลักฐานมากพอที่จะกล่าวว่าเป็นนครรัฐแล้ว แต่อาจจะเป็นได้ในช่วงก่อนการเป็นนครรัฐด้วยแล้วตั้งแต่ตอนปลายของยุคก่อนประวัติศาสตร์เมื่อพุทธศตวรรษที่ 2 - 4 หรือ 5 และอาจจะเป็นกลุ่มของเมืองท่าค้าขายบริเวณตะวันตกของทะเลจีนใต้ที่ปรากฏในหลักฐานจีนโบราณเมื่อช่วงสมัยเดียวกันนั้นซึ่งก่อตัวเกิดเส้นทางค้าขายสายใหม่ทะเลด้วยแล้ว

เขาสามแก้วอาจมีส่วนในการก่อรูปและพัฒนาระบบนครรัฐขึ้นที่ภาคตะวันตกของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ส่วนจะเป็นแห่งเดียวโดยลำพังหรือร่วมกันเป็นสมาพันธ์ของหลายรัฐน้อย ๆ ยังยากที่จะตอบได้ แต่ที่ตอบได้คือตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอน

ปลายเป็นต้นมา ภูมิภาคนี้มีความเป็นศูนย์การผลิตอุตสาหกรรมสู่เครือข่ายตลาดจากวัตถุดิบและเทคโนโลยีทั้งในถิ่นและนำเข้าจากต่างถิ่น โดยผลผลิตมีลักษณะตอบสนองตลาดที่มีความแตกต่างทั้งด้านเศรษฐกิจและการเมือง โดยกลวิธีการควบคุมกำกับช่างฝีมือผู้ชำนาญการเฉพาะน่าจะจะเป็นปัจจัยสำคัญของพัฒนาการที่เต็มไปด้วยการแข่งขันกับรัฐการค้าอื่น ๆ ทั้งในเอเชียใต้และตะวันออกเฉียงใต้ เหล่านี้ล้วนสะท้อนถึงความเป็นสากลของอุตสาหกรรมและการค้าที่มีระบบสังคม เศรษฐกิจและการเมืองเชิงซ้อนแล้ว โดยตอนบนของคาบสมุทรไทย-มาเลย์ซึ่งเป็นจุดศูนย์กลางของนาเส้นทางเชื่อมต่อระหว่างอ่าวเบงกอลและทะเลจีนใต้ นับเป็นพื้นที่แห่งการซึมซับขับเคลื่อนแรงบันดาลใจให้กับนครแห่งอุตสาหกรรมและวัฒนธรรมที่เขาสามแก้วแห่งนี้ ไม่ว่าจะวัตถุหรือผลิตผลทางวัฒนธรรมที่สั่งสมและสร้างสรรค์ล้วนถูกส่งต่อถ่ายทอดไปตามระบบเส้นทางยังชุมชนเป้าหมายในเครือข่ายการค้ารอบทะเลจีนใต้และเป็นไปได้ว่าน่าจะรอบอ่าวเบงกอลด้วย ผลผลิตอุตสาหกรรมเครื่องประดับทำจากหินเนื้อแข็งของเขาสามแก้วซึ่งไม่เพียงทำจากวัสดุและเทคโนโลยีจากต่างแดน แต่ยังสำแดงชัดถึงความแตกต่างจากแหล่งอื่นอันเป็นอัตลักษณ์ของเขาสามแก้วที่เป็นลักษณะเชิงคุณค่าจำเพาะของเครือข่ายวัฒนธรรมแห่งทะเลจีนใต้ที่เต็มไปด้วยศักยภาพในการรับ ปรับปรนนวัตกรรมใด ๆ จากต่างแดนได้อย่างยอดเยี่ยมเหลือเชื่อจนนับเป็นอีกคุณสมบัติเชิงกลยุทธ์ทางสังคมเศรษฐกิจด้วย ดังที่ปรากฏร่องรอยที่ออกแหว่งแห่งพูนัน ตามที่ปรากฏในพงศาวดารจีนสมัยราชวงศ์เหลียง ว่าภายใต้พินซิมัน ได้เข้าครอบครองเมืองท่าค้าขายบนคาบสมุทรไต้หวันช่วงพุทธศตวรรษที่ 9 และอาจจะเป็นผู้สืบต่อกันได้ โดยรัฐการค้าเหล่านี้ล้วนพึ่งพาอาศัยไม่มากนัก้อยทั้งในการผลิตและการส่งผลผลิตไปยังดินแดนอื่น ไม่ว่าจะบนเส้นทางการค้าทะเลหรือบนบก ซึ่งจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมในการที่จะเข้าใจได้ทั้งระบบ รวมทั้งเส้นทางข้ามคาบสมุทรหรือเส้นทางในท้องทะเลที่ไม่เพียงนำสินค้าไปเท่านั้น แต่ยังนำผู้คนและปฏิสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่นำความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ไปถึงกัน และมีส่วนร่วมในการสร้างการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ นั้นด้วย

โดยมีอีกพื้นที่บนคอคออดกระทางชายฝั่งทะเลตะวันตกของเขาสามแก้วที่ปลายแดนเมียนมาต่อเนื่องกับแดนไทยที่จังหวัดระนอง ไม่ไกลจากปากแม่น้ำกระบุรีหรือปากจั่นที่เมืองมะลิวัลย์ คือเขม้ายี่และคลองหนู ดังที่ ศาสตราจารย์พิเศษศรีศักร วัลลิโภดมสรุปว่า “...อาณาบริเวณที่พบของโบราณเหล่านี้มีพื้นที่กว้างขวางพอแบ่งออกได้เป็นสองบริเวณ คือบริเวณชายทะเลที่เป็นแหล่งท่าเรือจอด และบริเวณภายในที่เป็นที่ราบระหว่างเขาที่มีลำน้ำ

แผนที่ 8 แสดงพื้นที่อ่าวใหญ่ คลองหนู เขมายี่ ประเทศเมียนมา

ลำห้วยไหลผ่าน ที่เรียกว่า เขมายี่ บรรดาโบราณวัตถุที่พบในทั้งสองบริเวณนี้นอกจากลูกปัดหินสี แก้ว และดินเผาหลายขนาดและรูปแบบ รวมทั้งที่มีสัญลักษณ์รีตนะ หรือนันทียัตตะแล้ว ก็มีเครื่องประดับที่ทำด้วยทองคำและดวงตรามีลายประทับศิลปะสมัยโมริยะ และศุภะที่มีอายุสืบเนื่องมาแต่สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ลวดลายและรูปแบบตามสมัยดังกล่าวนี้ได้รับการศึกษาเปรียบเทียบโดยนักวิชาการทางโบราณคดีอเมริกัน อังกฤษ และอินเดีย อย่างถูกต้องตามหลักวิชา ณ บริเวณนี้มีทางน้ำไหลผ่านกลางไปลงทะเลที่ฝั่งทะเลอันดามัน และฝั่งแม่น้ำกระบุรีทางตะวันออก ณ บริเวณแห่งหนึ่งที่อยู่ตีนเขาเตี้ย ๆ ที่ลาดลงสู่ลำน้ำ พบเศษหินที่เกิดจากการกะเทาะเพื่อทำเป็นสิ่งประดิษฐ์ เช่นมีการสลักลวดลายที่อาจเป็นส่วนหนึ่งของสถาปัตยกรรมและเครื่องใช้ นั้น แสดงให้เห็นว่าเป็นแหล่งผลิต (industrial sites) พบแผ่นหินที่เป็นส่วนหนึ่งของสถาปัตยกรรมที่น่าจะสัมพันธ์กับระบบความเชื่อทางพระพุทธศาสนา เพราะแผ่นหินที่ตัดออกมาบางชิ้นมีภาพสลักรีตนะ และพุทธประวัติบางตอน เช่น ปางประสูติของพระพุทธเจ้าที่พวกนักโบราณคดีเรียกตามอย่างฝรั่งว่า คชลักษณ์ ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ มีรูปสลักดินเผาจำลองขนาดเล็ก (votive stupas) แบบคล้าย ๆ กับสลักดินเผาในสมัยศรีวิชัยสืบมา แต่มีทรวดทรงลักษณะสูงชะลูดกว่า พระสถูปดินเผา

เหล่านี้สัมพันธ์กับบรรดาโบราณวัตถุที่มีภาพแกะสลักภาพรีตนะ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเป็นของที่อยู่ที่ติดที่ไม่ได้เคลื่อนย้ายมาจากที่อื่น ๆ จนคาดคะเนว่าบริเวณที่เรียกว่าเขมายี่นี้ คือบริเวณที่ตั้งของเมืองท่าที่มีทั้งพื้นที่อยู่อาศัย แหล่งอุตสาหกรรมและแหล่งศาสนสถานคล้าย ๆ กันกับเขาสามแก้วที่ริมลำน้ำท่าตะเภาทางฝั่งทะเลอ่าวไทยที่ชุมพร ส่วนพื้นที่ชายฝั่งทะเลอันดามันของเกาะสองอยู่ต่ำลงมาทางตะวันตกเฉียงใต้ ห่างจากเขมายี่มาราว 9 กม. อยู่ในเขตเวียงอ่าวของอ่าวใหญ่ เป็นพื้นที่ลาดลงสู่ป่าชายเลนที่มีเขาเตี้ย ๆ คั่นอยู่ในบริเวณอ่าวได้แหลมของอ่าวใหญ่ที่มีลำน้ำไหลลงจากเขาและที่สูงภายในของบริเวณเขมายี่มาออก ชื่อว่าคลองหนู พื้นที่ข้างเขาเป็นที่ดอนพดตั้งที่อยู่อาศัย ในขณะที่พื้นที่ป่าชายเลนที่สัมพันธ์กับหาดทรายเป็นบริเวณที่พบซากเรือและโบราณวัตถุ เช่น ลูกปัดหินสี กระเบื้องถ้วย วัตถุต่าง ๆ ที่เป็นทั้งสินค้าและของใช้สอย ของที่พบที่เป็นลูกปัด เครื่องประดับ ดวงตราและอื่น ๆ พบเศษเครื่องปั้นดินเผาแบบกรีก-โรมัน และรูเล็ตแวร์ เช่นที่มาจากชายฝั่งทะเลฟากมหาสมุทรอินเดีย ซึ่งเมื่อประมวลอายุแล้ว ลงมาจนถึงพุทธศตวรรษที่ 5-6 อันนับเนื่องเป็นสุวรรณภูมิตอนปลายที่เข้าสู่ยุคเส้นทางสายไหมทางทะเล แต่โบราณวัตถุ เช่น ลูกปัด และเครื่องประดับ ดวงตราอื่น ๆ ที่ค้นพบและที่รวบรวม

ไว้ มีอายุเก่าขึ้นไปถึงสุวรรณภูมิยุคของพระเจ้าอโศกมหาราช คือเป็นของในราชวงศ์โมริยะและคุงคะลงมา สิ่งสำคัญของวัตถุที่อยู่ติดกับที่ถือว่าเป็นวัตถุสำคัญอยู่กับที่ เช่นเดียวกันกับแผ่นหินแกะสลักเป็นรูปตรีรัตน์ และสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาอื่น ๆ ล้วนเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า บุคคลที่เป็นพ่อค้า และคนที่ตั้งถิ่นฐานในพื้นที่นับถือพระพุทธศาสนา ยืนยันความเป็นสุวรรณภูมิที่มีมาแต่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเจ้าอโศกมหาราชที่มีการเปิดพื้นที่ไว้ในตำนานมหาวงศ์ของศรีลังกา สามารถหักล้างความคิดเห็นของนักโบราณคดี และนักประวัติศาสตร์ที่ยังเชื่อว่าการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสุวรรณภูมิครั้งพระเจ้าอโศกมหาราช เป็นสิ่งที่เลื่อนลอย มีอยู่แต่เพียงในตำนานที่มีอายุต่ำลงมาเกือบพันปี

“เหล่านี้ ล้วนเป็นประจักษ์พยานการเป็นย่านผ่านไปมาการเริ่มตั้งถิ่นฐาน ทำการค้า ก่อตัวของนานาเมือง นคร รัฐ และอาณาจักร ของสุวรรณภูมิ ณ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่สืบต่อเนื่องมาหลายพันปีตั้งแต่ก่อนประวัติศาสตร์ ของหลากหลายชนเผ่าพันธุ์ทั้งจากในถิ่นและที่เคลื่อนย้ายมาจากต่างถิ่น ทั้งใกล้และไกล ก่อเกิดอารยธรรมต่าง ๆ ที่หลากหลาย ไม่ว่าจะ

จะเป็นสมัยหิน สมัยโลหะสำริดและเหล็ก ซึ่งล้วนรุ่งเรือง ก่อนที่จะก่อตัวเป็นเมือง นคร และรัฐ ซึ่งมีการพบหลักฐานการพัฒนาเป็นเมืองที่เต็มไปด้วยผู้คนทีหนาแน่นหลากหลาย มีการจัดการเชิงซ้อนทั้งเชิงโครงสร้างและระบบจัดการทางสังคมเครือข่าย พร้อมกับการสืบต่อเป็นนครรัฐในระดับอาณาจักรในสมัยต่อมา โดยล้วนมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันในลักษณะต่าง ๆ ท่ามกลางการพัฒนาไปด้วยกันตลอดมาแม้อถึงปัจจุบันที่มีการร่วมกันก่อตัวเป็นประชาคมอาเซียนของ 10 ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในปัจจุบันประกอบด้วย อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ไทย บรูไนดารุส-ซาลาม เวียดนาม ลาว เมียนมา และกัมพูชา ท่ามกลางนานาประชาคมในระดับอนุภูมิภาคและภูมิภาคอื่น จนกระทั่งข้ามทวีปและประชาคมโลก ในขณะที่ในระดับชน-ชาติ ก็มีการเคลื่อนย้ายและผสมผสานอย่างต่อเนื่องและขยายขอบเขตจนเลยพรมแดนหรือขอบเขตใด ๆ ในโลกสมัยใหม่และในอนาคต ช้างหน้าของความเป็นแผ่นดินทอง สุวรรณภูมิ ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”

ภาพที่ 132. เศษชิ้นส่วนก้อนหิน มีลายสลักรูปสัญลักษณ์ในพระพุทธศาสนา พบที่เขมายี่ บริเวณคอคอดกระ ตอนใต้ของประเทศเมียนมา

ภาพที่ 133. เศษชิ้นส่วนต่างๆ มีรูป
สลักศิลปะสูงคระ พบที่เขมายี่
บริเวณคอคอดกระ ตอนใต้ของ
ประเทศเมียนมา

0 1cm

3 เป็นแดนแลกเปลี่ยนและสังสม วิทยาการ เทคโนโลยีและการผลิต สำคัญของโลก

ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีวิทยาการและ การผลิต (Science and Technology)

วิทยาการการเดินทางไกลทางทะเล

การเดินทางไกลทางทะเลของผู้คนทั้งที่อยู่และเดินทางมายังดินแดนสุวรรณภูมิ นับเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมความเป็นสุวรรณภูมิ ในฐานะเมืองชุมทางย่านผ่านไปมาและชุมชนที่มีผู้คนมาตั้งถิ่นฐาน เก็บเกี่ยวผลิตผลและพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เป็นที่ต้องการจนกระทั่งพัฒนาเป็นเมืองท่า เป็นสถานีการค้า เป็นนคร ซึ่งมีสิ่งสนับสนุนมากมาย ไม่ว่าจะเป็นหลักฐานความเชี่ยวชาญในการเดินเรือมาแต่เดิมของชนชาวออสโตรนีเซียแห่งย่านทะเลจีนใต้ รวมทั้งหลักฐานการพบรอยวัฒนธรรมดองซอน สมัยเมื่อพุทธศตวรรษที่ 3 และชาห์วิน สมัยพุทธศตวรรษที่ 2 - 5 โดยทั่วไปตามแหล่งโบราณคดีจำนวนมาก รายรอบทะเลจีนใต้ รวมทั้งพงศาวดารราชวงศ์ฮั่น (พุทธศตวรรษที่ 5 - 8) และราชวงศ์เหลียง (พุทธศตวรรษที่ 8 - 10) ที่กล่าวถึงการเดินทางเรือผ่านอาณาบริเวณนี้ โดยยังได้กล่าวถึงการกรีธาทัพเรือที่ยิ่งใหญ่ของอาณาจักรฟูนัน ในพุทธศตวรรษที่ 9 เพื่อโจมตีแคว้นและรัฐน้อยใหญ่ในเขตคาบสมุทรไทย-มาเลย์ รวมทั้งจีนหลินที่สันนิษฐานว่าเป็นส่วนหนึ่งของสุวรรณภูมิด้วย ในขณะที่ทางฝั่งตะวันตกในทะเลอันดามัน อ่าวเบงกอล จนตลอดมหาสมุทรอินเดีย ถึงชายฝั่งอาระเบียและแอฟริกา ซึ่งมีบันทึก จดหมายเหตุกรีกและโรมัน เมื่อพุทธศตวรรษที่ 6 ต่อเนื่องถึงพุทธศตวรรษที่ 12 กล่าวถึงการเดินเรือไปมาด้วยลมมรสุมตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 5 ถึงขั้นมีตำราการเดินทางเรือทะเลรายทางระบุว่าเรือที่ไปยัง Chryse รวมทั้งไปยังลุ่มแม่น้ำคงคาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 7 ว่าเรือมีขนาดใหญ่มากเรียกว่า colandia หรือ kolandiphonta พร้อมกับการระบุพิกัดตำแหน่งแห่งหนของเมืองท่า นคร รัฐ เมื่อต้นพุทธศตวรรษที่ 8 ซึ่งมาบรรจบประสานกันได้กับพงศาวดารฝ่ายจีนและหลักฐานสนับสนุนต่าง ๆ รวมทั้งของอินเดีย ทั้งที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณหรือชาดกต่าง ๆ (พุทธศตวรรษที่ 3 - 8) รวมทั้งการพบเหรียญรูปเรือใบมีเสาสองกระโดงสมัยราชวงศ์สาตวาหนะของอินเดีย เมื่อพุทธศตวรรษที่ 8 ที่คลองท่อม ที่สำคัญคือการพบจารึกอินเดียโบราณที่กล่าวถึง “มหานาวิก” หรือกลาสีเรือที่บางกล้วยนอก อายูราวัฏพุทธศตวรรษที่ 7 - 9 ชื่อ “พฤหัสบดีศรม” รวมทั้งการพบ

ไม้ที่เป็นชิ้นส่วนเรือโบราณพร้อมกับหลักฐานอื่น ๆ จากทางอินเดีย ตะวันออกกลาง โรมันและกรีกด้วยแล้ว และจารึกกล่าวถึงอีกมหา นาวิกที่เคาะห้ สมัยพุทธศตวรรษที่ 11 ชื่อพุทธคุปต์ ล้วนยืนยันว่า ดินแดนนี้มีการมาถึงของวิทยาการการเดินทางเรือที่ก้าวหน้าแล้ว แม้จะไม่สามารถชี้ชัดว่าเป็นอย่างไรในรายละเอียด นอกจากสันนิษฐานว่าเป็นการเดินทางมาเป็นทอด ๆ ตลอดสายจากทะเลแดงถึง ทะเลจีนใต้ตั้งแต่ยุคโลหะ ที่มีผู้เกี่ยวข้องตลอดเส้นทาง ตั้งแต่กรีก อียิปต์ โรมัน อาหรับ ปาร์เถียน อินเดีย จีน โดยเฉพาะชาวมาเลย์ คุนลัน จาม และ เยว่ ที่จีนเรียกว่าเป็น “คนป่าเถื่อน” และใช้เป็น ช่องทางในการเสาะแสวงหาของดีมีค่าจากแดนไกล ก่อนที่จะขยาย ขอบเขตลงมาครอบคลุมโดยจีนซึ่งต่อเนื่องถึงสมัยราชวงศ์ฮั่น ราชวงศ์เหลียง และซุนกวนในสมัยสามก๊ก แล้วรุ่งเรืองมากในสมัย

ภาพที่ 134. ต่างหูลึงลึงโอ พบที่เขาสามแก้ว จ.ชุมพร

ภาพที่ 135. เหรียญทองแดงผสมรูปเรือ พบที่คลองท่อม จ.กระบี่

ภาพที่ 136. ตราประทับทองคำ พบที่บางกล้วยนอก จ.ระนอง

ราชวงศ์ถังต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน โดยมีมหาสมุทรอินเดียและทะเลจีนใต้เป็น 2 ย่านการเดินทางทางทะเลที่สำคัญของโลกแล้วตั้งแต่เมื่อ 2,000 กว่าปีที่แล้ว และ สุวรรณภูมิที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นี้ เป็นทั้งขอบเขต ปรากฏ และสะพานเชื่อมต่อของพัฒนาการและเทคโนโลยีตลอดจนวิทยาการการเดินทางเรือทะเลแล้ว

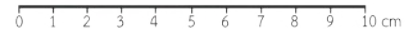
วิทยาการการตั้งถิ่นฐาน การจัดการพื้นที่ การเกษตร และกสิกรรม

นอกจากที่ปรากฏในพงศาวดารราชวงศ์เหลียง ที่กล่าวถึงอาณาจักรฟูนันที่ก่อตัวต่อกันจากยุคสมัยสุวรรณภูมิในพุทธศตวรรษที่ 8 - 10 ว่า “มีกำแพงล้อมรอบ มีพระราชวังและบ้านประชาชน ประชาชนมีหน้าตาน่าเกลียด ผิวดำ ผมหยิก ไม่สวมเสื้อผ้าเดินเท้าเปล่า มีอหิวาต์ใจคอง่าย ๆ และไม่ชอบลักขโมย ทำการเพาะปลูกโดยหว่านพืชปีหนึ่งและเก็บเกี่ยวผลไป 3 ปี ชอบสลักเครื่องประดับและทำการแกะสลัก ภาพยนตร์ที่ใช้รับประทานอาหารมักทำด้วยเงิน ภาพที่เก็บเป็นทอง ไข่มุกและเครื่องหอม มีหนังสือ จดหมายเหตุและอื่น ๆ ตัวอักษรที่ใช้ คล้ายกับตัวอักษรของชนชาติหู (ประชาชนในภาคกลางของเอเชียที่ใช้ตัวหนังสือตามแบบอินเดีย)” ซึ่งผลการขุดค้นศึกษาวิเคราะห์ล่าสุด ทั้งที่เขาสามแก้วและสุโขทัยซึ่งก่อนกว่า กล่าวคือ เริ่มตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 2 เป็นต้นมา ล้วนแสดงถึงวิทยาการการตั้งถิ่นฐาน กล่าวคือที่เขาสามแก้ว ดังที่กล่าวมาแล้ว มีการจัดการเชิงพื้นที่ตามไหล่เขาใกล้ลำน้ำในลักษณะต่าง ๆ ทั้งผนัง กำแพง คู ระบบทางน้ำ เขื่อน ตลอดจนเขตที่พักอาศัย การผลิต การค้า ตลอดจนการกสิกรรม ขณะที่สุโขทัย มีการก่อสร้างด้วยอิฐเป็นอาคารศาสนสถานและท่าเรือแล้ว ทำนองเดียวกับที่เขม่ายและคลองหนู สำหรับ การเกษตรและกสิกรรมก็เช่นกัน ดังที่ ดร.เบเลน่า เบเรนซ สรุปลงจากการศึกษาโบราณคดีพฤกษศาสตร์ว่าที่เขาสามแก้วนั้นสามารถจัดการอาหารอุปโภคบริโภคระบบการผลิตของนานาผู้เชี่ยวชาญ ไม่ว่าจะเป็นการนำเข้ามาจากแดนไกลหรือการปลูกเลี้ยงในอาณาบริเวณรายรอบ มีการกสิกรรมที่มากพอเลี้ยงดูผู้คนที่อยู่ในถิ่นและที่ผ่านไปมา

วิทยาการหัตถอุตสาหกรรม ประกอบด้วย

การผลิตภาชนะ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ จากดินเผา เหล็กและสำริด

โดยเฉพาะเครื่องปั้นดินเผาซึ่งพบมากมายทั้งของในถิ่นและจากต่างถิ่นนั้น เฉพาะที่เขาสามแก้วซึ่งมีการศึกษาอย่างละเอียดล่าสุด พบว่ามีความหลากหลายชนิดและประเภทจากหลายแหล่งที่มา รวมอยู่ ทั้งที่ผลิตในถิ่น ทั้งเครื่องปั้นดินเผาท้องถิ่นที่ยังไม่ใช้แป้นหมุนถึง 4 จำพวก เครื่องปั้นดินเผาเนื้อละเอียดจากอินเดียที่พบมากแบบกว่าที่เคยมีการศึกษาค้นคว้ารายงานจากอินเดีย รวมทั้งเครื่องปั้นดินเผาผิวขัดมันสีดำและสีแดง

ภาพที่ 137. ชิ้นสำริด และ เครื่องมือเหล็ก พบในคลองท่าตะเภา และ เขาสามแก้ว จังหวัดชุมพร

และที่ใช้เป็นหมุนอีก 3 จำพวกที่ยังไม่พบแหล่งเปรียบเทียบอ้างอิงอื่นว่าเป็นสิ่งนำเข้าหรือผลิตขึ้นในถิ่นด้วยเทคนิควิธีอย่างอินเดีย พบแม้เครื่องปั้นดินเผาแบบชาววินคาลานายที่แพร่หลายรอบทะเลจีนใต้ ทั้งแบบที่นำเข้ามาจากแหล่งอื่นและแบบที่ผลิตขึ้นในถิ่นตามแบบจากภายนอก และที่สำคัญไม่แพ้กันคือการพบเศษเครื่องถ้วยสมัยราชวงศ์ซันเป็นจำนวนมากที่สุดที่พบนอกผืนแผ่นดินจีนและเขตประชิด ทั้งแบบขึ้นรูปด้วยขดดินและแบบปั้นหมุน ทั้งแบบกตลายประทับและไม่กตลายประทับ จัดได้ถึง 3 จำพวก คือแบบจินตอนใต้ แบบจินตะวันออก และแบบเวียดนามเหนือ ซึ่งบางแบบไม่เคยพบในจินตอนใต้และเวียดนามเหนืออีกด้วย ส่วนเหล็กที่ส่วนใหญ่อยู่ในสภาพสึกหรอนั้นพอเห็นได้ว่าเป็นเหล็กหลอมแบบ bloomery iron ผลิตด้วยการตีเหล็กด้วยเทคนิคที่ทำโดยทั่วไปในอินเดียใต้เป็นอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้จำพวกเครื่องมืออากพินแหง อาทิต ขวาน สิว หอก ต่าง ๆ ขณะที่ทองแดงกับสำริดนั้น ทั้งรูปแบบ เทคนิควิธีตลอดจนวัตถุดิบ สะท้อนถึงความสัมพันธ์กันอย่างกว้างขวางระหว่างจีน เวียดนาม ภาคพื้นแผ่นดินไทยและเอเชียใต้ โดยเฉพาะสำริดมีดีบุกในสัดส่วนสูง (high tin bronze) น่าจะมีช่างจากเอเชียใต้มาตั้งฐานการผลิตที่เขาสามแก้วด้วยแล้ว ในขณะที่ฝั่งตะวันตกที่ภูเขาทองทีในระยะแรกอาจรวมสมัยกับเขาสามแก้วเมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 3 - 5 ต่อเนื่องถึงพุทธศตวรรษที่ 8 - 9 พบภาชนะจากเอเชียใต้เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะภาชนะดินเผาจากอินเดียกลุ่ม Rouletted Wares ทั้งที่มีกตลาย ไม่มีลาย มีปุ่มกลางข้างในและที่กดเป็นลายดอกไม้ และยังพบสิ่งของจากทางตะวันตกไกลออกไปทั้งที่ทำด้วยหินและแก้ว ทั้งหัวแหวนคล้ายโรมัน จี้เศษภาชนะแก้วโมเสก

การผลิตเครื่องประดับจากหิน แก้ว ทองคำ

โดยเฉพาะลูกปัดและตราประทับทั้งหิน แก้วและทองคำที่มีความหลากหลายตามตลาดต้องการโดยคนท้องถิ่นระดับสูงที่รู้จักเรียนรู้และพัฒนาอย่างเป็นระบบ เป็นเครือข่ายและการค้าระหว่างกัน อย่างมีการจัดการทางสังคมเป็นกลุ่มพวก คือ มีช่างประดิษฐ์ คนค้าทั้งชาวอินเดียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีฐานะสูง ทั้งทางศาสนา เศรษฐกิจและการเมือง มีการถ่ายทอดทักษะ เทคโนโลยี วัตถุดิบ ผลิตผล ตลอดจนกระบวนการปรับปรุงและพัฒนาการระหว่างกันอย่างสูง ไม่ว่าจะชนิดและถิ่นที่มาของวัตถุดิบ หิน แก้ว โลหะ เทคนิควิธีในการตัด แกะ เจาะ ชัด แต่งรูปแบบและสัญลักษณ์เฉพาะของเครื่องประดับ ตลอดถึงตลาดทั้งในท้องถิ่นและในดินแดนไกลออกไป โดยพบเป็นจำนวน

มาก บนคาบสมุทรไทย-มาเลย์ตอนบน มีอายุสมัยต่อเนื่องตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 1 - 16 เฉพาะเครื่องประดับที่เขาสามแก้วซึ่งมีรายงานการศึกษาอย่างละเอียด โดย ดร.เบเลน่า เบเรนชและคณะนั้น พบถึง 4 จำพวกทางเทคนิควิทยาการผลิต คือ แบบทะเลจีนใต้จากหินซิลิเซียส แบบทะเลจีนใต้จากหินหยก แบบอินเดียใต้จากหินซิลิเซียส และแบบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่ล้วนมีการผสมผสานด้วยกันระหว่างช่างฝีมือ เทคนิควิธีและรูปแบบจากหลายแหล่งของเอเชีย บ่งชี้ว่าเป็นการปรับปรุงพัฒนาเชิงช่างเพื่อสนองตลาดที่เป็นตลาดชั้นสูงในระดับชนชั้นปกครอง พ่อค้าใหญ่ หรือชนชั้นนำซึ่งมีความมั่นคงและผูกพันกับชนชั้นปกครองทั้งภายในและภายนอกในลักษณะของการแข่งขันที่นำมาซึ่งการเผยแพร่เทคนิควิทยาการ ความรู้และอื่น ๆ ในท่ามกลางชนชั้นนำหลายชนชาติในย่านทะเลจีนใต้ต่อเนื่องถึงจีนและอินเดีย มีการนำวัตถุดิบหินและแก้วมาจากหลากหลายถิ่นทั้งอินเดีย ใต้หวันและฟิลิปปินส์ในลักษณะของเครือข่ายระดับภูมิภาค มีทั้งช่างต่างถิ่นช่างในถิ่น เฉพาะแก้วซึ่งพบเป็นจำนวนมากนั้น มีทั้งแก้วที่ผลิตขึ้นที่เขาสามแก้วและที่นำมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดียและจากจินตอนใต้ มีการผลิตทั้งลูกปัดและกำไลโดยช่างที่น่าจะมาจากอินเดียในลักษณะเครือข่ายการค้ากับย่านอ่าวเบงกอลและทะเลจีนใต้ โดยเขาสามแก้วมีฐานะเป็นผู้ผลิตลูกปัดรายหลักป้อนทั้งตลาดเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และที่ไกลออกไป รวมแม้กระทั่งการผลิตตราประทับ หัวแหวนที่มีรูปแบบและอักขระที่รับอิทธิพลจากเอเชียใต้ ทั้งรูปสัญลักษณ์ที่แพร่หลายในอินเดียในสมัยราชวงศ์โมริยะตอนปลายถึงสมัยคุงคะรวมทั้งอักขระพราหมีในช่วงพุทธศตวรรษที่ 3 - 5 ต่อเนื่องถึงสมัยพุทธศตวรรษที่ 7 - 9 ที่เรียกว่าผลผลิตอย่างอินเดียแห่งทะเลจีนใต้ที่มีความเป็นอินเดียมากเกินกว่าอินเดีย ซึ่งเมื่อรวมกับตราประทับสำริดสมัยราชวงศ์ซันที่พบด้วย ยิ่งแสดงถึงความเป็นสากล ความรุ่งเรืองของเครื่องประดับ ตลอดจนอาจจะเป็นตราประจำตัวบุคคลจดหมายสื่อสารหรือบรรจุมณีในการค้าด้วย ที่สำคัญคือการเสนอล่าสุดของ Harry Falk ใน The Ashes of the Buddha ที่เสนอว่าจากการพบดอกไม้รูปดาวและนกที่เขาสามแก้ว ซึ่งเหมือนมากกับที่พบในหีบศิลาบรรจุศพประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าในความครอบครองของเจ้าแห่งคากยะพบที่ปีปราหวัะที่น่าจะดำเนินการโดยพระเจ้าอโศกมหาราชเมื่อ พ.ศ. 295 โดยในอินเดียนั้นมีพบน้อยมากเพียงที่สาญจีและตักสิลาเท่านั้น อาจเป็นไปได้ว่าดอกไม้รูปดาวนี้น่าจะแรกผลิตในอินเดีย ก่อนที่จะมีการเคลื่อนย้ายเทคนิคและการผลิตมายังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เขาสามแก้วก็เป็นได้

ภาพที่ 138. ลูกปัดหินและแก้ว รูปดอกไม้ และ สัตว์ต่างๆ พบที่เขาสามแก้ว จังหวัดชุมพร

ภาพที่ 139. ลูกปัดหิน รูปสัตว์ชนิดต่าง ๆ
พบที่ท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ภาพที่ 140. ตราประทับอักษรพราหมี พบที่เขาสามแก้ว จังหวัดชุมพร
(ชิ้นกลางแถวกลาง มีรอยกะเทาะจากการจารึก สันนิษฐานว่าอาจจะจารึกที่เขาสามแก้ว)

ภาพที่ 141. ลูกปัดหินและแก้ว มีรูปสัญลักษณ์ ตรีรัตนะ และ สวัสดิกะ พบที่ภูเขาทอง จังหวัดระนอง

ทองคำ (Gold)

ดร.แอนนา เป็นเน็ต ระบุว่า การพบหินลงทองของช่างทำทองชาวอินเดียจากแดนทมิฬมีจารึกสมัยพุทธศตวรรษที่ 9 ที่คลองท่อม ถือเป็นหลักฐานเก่าที่สุดที่แสดงว่ามีช่างทำทองจากอินเดียเดินทางมาถึงเพื่อหาทองคำและทำการผลิตแล้วตั้งแต่สมัยนั้น รวมทั้งมีหลักฐานแสดงว่ามีการผลิตเหรียญทองคำจำนวนมาก จากรายงานของ ดร.ปริจิตต์ บอเรล ที่เสนอว่าอาจจะเป็นการผลิตเหรียญชุดแรกสุดในภูมิภาคนี้ด้วย ก็ยังพบหลักฐานเข้าหินและจัดึกตลอดทั้งจังหวัดทองคำเลียนแบบเหรียญโรมันที่แสดงว่าที่คลองท่อมเป็นแหล่งผลิตแรก ๆ อีกจำนวนมากด้วย

ภาพที่ 142. หินลงทอง มีจารึกภาษาทมิฬพบที่คลองท่อม จังหวัดกระบี่

ภาพที่ 143. เหรียญทองคำ มีรูปสัญลักษณ์ต่าง ๆ ต่างหูทองคำและเศษทองพบที่คลองท่อม จังหวัดกระบี่

(ด้านหน้า)

(ด้านหลัง)

ภาพที่ 144. จีโลหะ จำลองจากเหรียญโรมันแบบต่าง ๆ ทั้งด้านหน้าและด้านหลัง มีทั้งที่ทำเสร็จ ผ่านการใช้งานจนสึกหรอชำรุด และที่ไม่เสร็จเรียบร้อย พบที่คลองท่อม จังหวัดกระบี่

“เฉพาะจากร่องรอยหลักฐานที่ยังเหลือไว้และแสดงถึงพัฒนาการของวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิทยาการและการผลิตในดินแดนสุวรรณภูมิที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ไม่ว่าจะเป็นการเดินทางทางทะเลข้ามทวีป การตั้งถิ่นฐานในระดับเมืองหรือมหานคร การกสิกรรมเชิงซ้อน การผลิตภาชนะเครื่องใช้จากดินเผาและสำริดที่หลากหลายหลากหลาย การผลิตเครื่องมือเหล็ก จนกระทั่งเครื่องประดับอย่างประณีตและสูงค่าจากหิน แก้ว กระจกทองคำ ล้วนชี้ชัดถึงความก้าวหน้าอย่างยิ่งในดินแดนสุวรรณภูมิเมื่อร่วม 2,000 ปีที่แล้ว ดังที่แม้ทุกวันนี้ก็ยังดำรงไว้ซึ่งความมีชื่อเสียงด้านการเป็นฐานการผลิตในแทบทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ตลอดจนอุตสาหกรรมอื่น ๆ รวมทั้งการเดินทางติดต่อที่มีหลายนครยังดำรงสถานะการเป็นศูนย์การสัญจรไปมาทั้งทางบกทางทะเลและทางอากาศของภูมิภาคและของโลก โดยเฉพาะ กรุงเทพมหานคร กัวลาลัมเปอร์ สิงคโปร์ จากาตาร์ และ โฮจิมินห์”

ภาพที่ 145. เหรียญ ตราประทับ และ อักขระ
พบที่บางกล้วยนอก จังหวัดระนอง

ภาพที่ 146. ตราประทับหัวแหวน (Intaglios และ Cameos) มีภาพศิลปะต่างๆ อย่างเอเชียใต้และโรมัน พบที่บางกล้วยนอก จังหวัดระนอง

4 เป็นชุมทางและสถานีการค้าสำคัญ ของโลก

ด้านการค้าขาย พาณิชยกรรมและบริการ
(Commodity Trade and Services)

**ดินแดนสุวรรณภูมิ อุดมด้วยผลิตผล และ
ผลิตภัณฑ์อันเป็นสินค้าหายากและสินค้าชั้นดี เป็น
ที่ต้องการของโลก**

ซึ่งจากหลักฐานบันทึกจดหมายเหตุต่าง ๆ ทั้งของจีน อินเดีย โดยเฉพาะกรีก โรมัน และอาหรับ รวมทั้งจากผลการศึกษาค้นคว้าทางโบราณคดีอย่างต่อเนื่อง ปรากฏหลักฐานกล่าวถึงผลิตผลและผลิตภัณฑ์ในตลาดการค้าที่เกี่ยวข้องถึงกัน ตั้งแต่ที่มีถิ่นกำเนิดในดินแดนและที่ถูกลำนำซื้อหาค้าขายแลกเปลี่ยนในดินแดนที่เรียกว่า Chryse Aurea สุวรรณภูมิ หรือ จินหลิน เป็นจำนวนมาก ดังนี้

ผลิตผลอันเกิดแต่ทะเล ได้แก่ กระจตองกระระ กระจตองเต่า ทางปลากระเบน กระจตองปลา เปลือกหอย เปลือกหอยเบี้ย (cowrie) ไข่มุก ปะการัง ปลาแห้ง ปลิง สาหร่าย โดยมีการระบุชื่อในตำราเดินเรือของกรีกสมัยพุทธศตวรรษที่ 7 Periplus of the Erythraean Sea ว่ากระที่ Chryse หรือสุวรรณภูมินี้ดีที่สุด

ผลิตผลพืชพันธุ์จากป่า ของป่า รวมถึง ข้าว อาหาร พืช ผล ผลไม้ จาก สาकु มะพร้าว ใผ่ กล้วย ส้ม ไม้ซุง ไม้ใช้งาน เปลือกไม้ ฝ้าย สีย้อมผ้า เกลววัลย์ หวาย ไม้หอม ไม้กฤษณา (Gharu-wood) ไม้มะเกลือ กายาน รูป น้ำมัน น้ำหอม น้ำอบ อำพัน ชีชัน น้ำมันยาง น้ำมันปาล์ม ยางไม้ ไม้หอม bezoar เครื่องหอม เกสซ์ สมุนไพรรสมุนไพรรหายาก เครื่องเทศ พริกไทย กานพลู ลูกจันทน์ การบูร ชิงช้า ขมิ้น กายาน อบเชย กระบอง น้ำผึ้ง ครั่ง ซาด สีย้อมผ้า คราม เหล้า โดยในหนังสืออรรถศาสตร์ของเกาฏิลยะ มหาบุโรहितแห่งราชวงศ์โมริยะ เมื่อพุทธศตวรรษที่ 3 ได้ระบุว่าไม้หอมชั้นดีนั้นต้องมาจากสุวรรณภูมิ

ผลิตผลจากสัตว์ป่า อาทิ เสือ ช้าง งาช้าง แรด นอแรด หนังสัตว์ เขาสัตว์ กระจตองสัตว์ ซากสัตว์ ขนเม่น นานานก นกแก้ว นกยูง กากขาว ไก่ฟ้า ขนนก ขนนกกระเต็น จงอยปากเหยี่ยว รังนก

แร่ธาตุและโลหะมีค่าทั้งที่เป็นวัตถุดิบและผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ทอง เงิน ดีบุก ตะกั่ว เหล็ก ทองแดง สำริด พลวง กำมะถัน แก้วก้อน เกลือ สีสกัด โดยสุวรรณภูมิเป็นแหล่งดีบุกที่ใหญ่ที่สุดของโลก

ภาพที่ 147. ลูกปัดทองคำ มีรูปสัญลักษณ์มงคล 4 ด้าน พบที่คลองท่อม จังหวัดกระบี่

ภาพที่ 148. แหวนทองคำ มีรูปสัญลักษณ์ตรีศุนะ พบที่เขาสามแก้ว จังหวัดชุมพร

ภาพที่ 149. เหรียญทองคำ ด้านหน้ามีรูปคล้ายกษัตริย์ ด้านหลังเป็นอักษรพราหมี พบที่คลองท่อม จังหวัดกระบี่

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 cm

ภาพที่ 150. ก้อนดีบุกรูปแบบและสัญลักษณ์ต่าง ๆ พบที่เขาสามแก้ว จังหวัดชุมพร

รัตนชาติ เครื่องประดับ ตลอดถึงสิ่งของเพื่อการสักการบูชา อาทิ หยก เพชร พลอย หินมีค่า หินเขียนสีมีลาย เพชรนิลจินดา ทับทิม หยก เครื่องประดับ แก้ว แก้วทึบแสง หินหายาก ลูกปัด เครื่องราง ของเคลรพ พระทันตธาตุ สลุปเขียนสี พระธาตุไบโพธิ์ ที่มีการระบุชุดถึงการมุ่งเดินทางไปแสวงหาในพงศาวดารราชวงศ์ฮั่น พุทธศตวรรษที่ 4 - 6

เส้นใยและผ้าผืน เครื่องนุ่งห่มชนิดี อาทิ ไหมดิบ เส้นไหม เช็ดไหม ผ้าแพร ผ้าไหม ผ้ามัสลิน ผ้าเนื้อทอชนิดดี ผ้าฝ้าย ผ้าที่ทำมาจากแร่ใยหิน เยียระบับ พรหม เสื้อทอ ที่ฝ้ายโลกตะวันตกระบุว่าสามารถหาซื้อผ้าไหมชนิดีจากจีนได้ที่สุวรรณภูมิ ขณะที่ฝ้ายจีนก็ระบุว่าหาซื้อผ้าฝ้ายได้เช่นกันที่สุวรรณภูมิ

อื่น ๆ อาทิ เครื่องโลหะ เครื่องตัด เครื่องจิ้ม เกราะ สิ่งของที่ทำด้วยงาช้าง ที่เผารูปหอม แม็กกระตังขันที่ คนฝึกช้าง กระทั่งทาส

เหล่านี้ล้วนมีความหลากหลาย สูงค่า เป็นที่ปรารถนาของชนชั้นนำในทุกอารยธรรมชั้นนำของโลกในสมัยนั้น และส่วนใหญ่ล้วนมีถิ่นกำเนิดในอาณาบริเวณที่เรียกว่าสุวรรณภูมิ หรือไม่ก็ต้องส่งผ่านสุวรรณภูมิ

สุวรรณภูมิเข้าร่วมในเครือข่ายการค้าของโลกตั้งแต่ยุคโลหะ

เนื่องจากเป็นแหล่งดีบุกที่ใหญ่ที่สุดของโลก รวมทั้งยังเป็นแหล่งทองคำสำคัญด้วย บนเส้นทางที่พาดผ่านจากทะเลแดงถึงทะเลจีนใต้ในลักษณะค้าขายส่งต่อกันเป็นทอด ๆ โดยไม่มีการเดินทางตลอดสายจากต้นทางถึงปลายทาง สินค้าจากสุวรรณภูมิล้วนแต่เป็นของหรูหราและฟุ่มเฟือยมีราคาแพงปรากฏทั้งในจดหมายเหตุของกรีก อินเดีย และพงศาวดารราชวงศ์ฮั่น ต่อเนื่องจากสมัยพุทธกาลที่เริ่มเกิดศูนย์กลางระดับเมืองขึ้นในอินเดีย เชื่อมโยงไปกับเส้นทางการเผยแพร่พระพุทธศาสนาโดยมีสุวรรณภูมิเป็นหนึ่งในเป้าหมายสำคัญของการเดินทางไปค้าขายแสวงหาความมั่งคั่ง ก่อนที่ชาติอาหรับจะเข้ามาผูกขาดในย่านทะเลอาระเบียในพุทธศตวรรษที่ 5 พร้อมกับการค้นพบการเดินทางเรือด้วยลมมรสุมโดยนักเดินเรือชาวกรีก อีลิปต์ จนสามารถแบ่งตลาดการค้าเครื่องเทศ ไม้หอม รัตนชาติ ไข่มุก ไปสร้างกำไรสูงยิ่งในย่านทะเลเมดิเตอร์เรเนียนในอาณาจักรโรมัน ที่มีผู้เกี่ยวข้องตลอดเส้นทางตั้งแต่กรีก อีลิปต์ โรมัน อาหรับ ปาร์เทียน อินเดีย จีน โดยเฉพาะชาวมาเลย์ คุณลัน จาม และ เยว่ ที่จีนเรียกว่าเป็น “คนป่าเถื่อน” ส่งต่อสินค้าต่าง ๆ เป็นทอด ๆ ตลอดเส้นทาง มีเมืองท่าสำคัญระดับศูนย์กลางการค้าขายใหญ่อย่างน้อยหลายแห่งที่ปรากฏในคู่มือการเดินทางเรือทะเลของ

กรีกเมื่อพุทธศตวรรษที่ 7 คือ 3 สถานีการค้า 2 เมืองท่า โดยเฉพาะ Takola emporium ใกล้ปากแม่น้ำ Khrysoanas และสถานีการค้า Sabara emporium ใกล้ปากแม่น้ำ Palanda หรือที่ ดร.สฤชดีพงศ์ ขุนทรง เสนอว่ามีเมืองท่าสามเหลี่ยมเศรษฐกิจเกิดขึ้นแล้วที่อุทองตะโกลาและพูนันในช่วงพุทธศตวรรษที่ 6 - 11

เกิดเป็นนิคมหรือสมาคมพ่อค้า

น่าจะเกิดเป็นนิคมหรือสมาคมพ่อค้าขึ้นแล้วในสุวรรณภูมิ สะสมความมั่งคั่งในลักษณะเดียวกับที่เกิดขึ้นโดยทั่วไปในอินเดีย ดังที่ Himanshu Prabha Ray เสนอว่าพุทธศาสนาและการค้าเป็นกลไกสำคัญของการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ โดยการค้ำมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมทั้งในกลุ่มคน ระหว่างชุมชน ชนชั้นนำที่ขึ้นมาเป็นผู้นำ ชนชั้นสูง ผู้มีกำลังอำนาจและผูกขาดการค้า โดยเฉพาะรัฐในอินเดียที่พุทธศาสนาได้ค่อย ๆ พัฒนาจากระดับอุดมคติเป็นระบบเชิงคุณค่าทางสังคม เชื่อมกับระบบเศรษฐกิจจนกระทั่งเกิดเป็นระบบของหมู่ของคณะหรือสังฆะในระหว่างพุทธศตวรรษที่ 3 - 9 ไม่ว่าจะเป็นการร่วมปาฏิโมกข์ ลงอุโบสถ ร่วมจำพรรษา เกิดอาวาสและอาราม มีการส่งคณะออกเผยแผ่ เชื่อมโยงเป็นพุทธบริษัท รัฐ นายวานิช ระบบทาน พัฒนาจากเถรวาทผ่านมหาสังฆิกะสู่มหายาน มีส่วนในการร่วมส่งเสริมการค้าขายและขับเคลื่อนเศรษฐกิจทั้งภายในและต่างแดนเพื่อเสาะแสวงหาโภคทรัพย์มาบำรุงคณะและประกอบพิธีกรรม เกิดเป็นกลุ่มอาชีพ สมาคมการค้าแทนระบบชนชั้นวรรณะ เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายตามชุมชนและนครตลอดเส้นทางการค้าตามลุ่มน้ำต่าง ๆ ทั่วชมพูทวีปต่อเนื่องไปยังต่างแดน มีการใช้จารึกอักษร ตลอดจนรูปสัญลักษณ์ ที่แพร่มาถึงเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 2 - 3 ที่กลายเป็นศาสนาหลักในหมู่ชนชั้นสูงและผู้ปกครองรวมทั้งบรรดาพ่อค้าวานิช ในลักษณะเครือข่ายการค้าของชาวพุทธที่เปิดกว้างและสัมพันธ์กับคนท้องถิ่นทุกระดับที่ชาวพุทธมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนไปกับการแผ่ขยายของพุทธศาสนา

ภาพที่ 151. เบ้าหิน สำหรับหลอมเป็นรูปจำลองจากเหรียญโรมัน พบที่ภูเขาทอง จังหวัดระนอง

สุวรรณภูมิเทียบพร้อมด้วยระบบรวบรวม จัดหา ส่งต่อ

ทั้งวัตถุดิบและผลผลิต เป็นเครือข่ายในลักษณะตลาด และการค้าที่เป็นระบบ ครบวงจร ดังปรากฏในรายงานเสนอของ ดร.เบเลน่า เบเรนิซและคณะ และ ดร.บริจิตต์ บอเรล ช่างต้น โดยอาจร่างภาพเส้นทางสายหลักในการขนส่งค้าขายจากทะเลเมดิเตอร์เรเนียนสู่เอเชียแล้วล่องตามแม่น้ำไนล์ จากนั้นจึงข้ามทะเลทรายไปยังเมืองท่าริมทะเลแดง Myos Hormos หรือ Berinike ในอียิปต์ก่อนที่จะข้ามอ่าวเปอร์เซียมายัง Barygaza Muziris แล้วอ้อมปลายคาบสมุทรเอเชียใต้หรืออินเดียสู่ Arikamedu Sopatma อาจเลยไปถึง Tamralipti ในลุ่มน้ำคงคา และที่ Huangzhi ก่อนที่จะข้ามอ่าวเบงกอลมายัง Fugandulu แล้วเดินข้ามคอคอคดกระมายัง Yilumo เพื่อเดินทางต่อไปยังนครหลวงลั่วหยางแห่งราชอาณาจักรฮั่นตะวันออก ที่สำคัญคือมีระบบเงินตรา พร้อมระบบการสื่อสาร แลกเปลี่ยนทางการค้า แล้ว กล่าวคือไม่เพียงผลิตภัณฑ์ ผลผลิตและบันทึกจดหมายเหตุเท่านั้น ยังมีการพบเงินตราจากหลากหลายดินแดนโดยเฉพาะจากโรมัน อินเดียและจีนมาถึงอาณาบริเวณนี้แล้ว โดยเฉพาะเหรียญทองของจักรพรรดิโดมิเทียนแห่งจักรวรรดิโรมัน (พ.ศ. 624 - 639) พบที่บางกล้วย เหรียญทองแดงของจักรพรรดิวิกโตริอุส (พ.ศ. 812 - 814) พบที่ อุ่ทอง เหรียญดีตราประทับที่เรียกว่า Punch Mark Coin ที่เริ่มใช้ในสมัยพุทธกาลตามมหาชนบทต่าง ๆ ในอินเดีย ตลอดจนเหรียญ

ทองแดงผสมจากสมัยราชวงศ์สาตวาหนะ พุทธศตวรรษที่ 8 รูปเรือสองใบกับวัวมีโหนกที่คลองท่อม เฉพาะอย่างยิ่งการพบจัดดีบุกและเข้าหินจำลองเหรียญของจักรพรรดิทิเบอริอุส (พ.ศ. 557 - 580) ที่คลองท่อม พบจัดทองคำจำลองเหรียญของจักรพรรดิแอนโตนิอุส ไพอุส (พ.ศ. 681 - 704) ที่ออกแควและคลองท่อม จำลองเหรียญจักรพรรดิคอมโมดุส (พ.ศ. 723 - 735) พบที่ออกแคว กระทั่งการพบหลักฐานการผลิตเงินตราของถิ่นที่ ดร.บริจิตต์ บอเรล เสนอว่าเป็นหลักฐานการผลิตเงินตราแรกสุดในอาณาบริเวณนี้เมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 8 ส่วนระบบภาษีแม้ไม่มีการระบุชัด นอกจากที่ระบุไว้ในพูนันันมีระบบภาษีแล้ว เช่นเดียวกับในโรมันสมัยนั้นกล่าวไว้เก็บภาษีสูงถึงร้อยละ 25 และ ราคาสิ่งของจากแดนไกลเหล่านี้มีค่าในตลาดโรมันสูงถึง 100 เท่าของตลาดต้นทาง อาทิพริกไทยมีราคาแพงมาก 1 ปอนด์มีค่าถึง 4 เหรียญเงิน denarii เทียบเท่ากับค่าแรงงานถึง 4 วัน และยังเป็นที่ยังเป็นที่ปรารถนาของบรรดาผู้คนชั้นสูงจนทำให้ผู้ค้ากล้าเสี่ยงเนื่องจากได้กำไรงาม ถึงขนาดที่อาณาจักรโรมต้องออกระบบควบคุมอย่างแข็งแรงจนล่มสลายในที่สุด

สำหรับตราประทับจำนวนมากที่พบ ไม่ว่าจะเป็นอักขระหรือรูปสัญลักษณ์ ทั้งตราประทับสำริด 2 ชั้นรูปเต่าสมัยราชวงศ์ฮั่น หัวแหวนตราประทับรูปสัตว์ เทพเจ้าและอักขระ ทั้งจากอินเดีย เปอร์เซีย กรีกและโรมันจำนวนมากที่พบนั้น สันนิษฐานว่าเป็นเสมือนเครื่องสื่อสาร ตราผ่านหรือตราประจำการค้าก็นับเป็นหลักฐานที่สำคัญมากเช่นกัน

ภาพที่ 152. เหรียญโลหะต่าง ๆ พบที่คลองท่อม จังหวัดกระบี่

“

เฉพาะรายซื้อสินค้าที่เป็นที่ปรารถนาและมีการค้าขาย สามารถหาได้ที่สุวรรณภูมิในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เมื่อ 2,000 ปีก่อน ซึ่งล้วนเป็นผลิตผลและผลิตภัณฑ์ชั้นสูงของโลกไม่เพียงแต่ในสมัยนั้น แม้ในสมัยนี้ยังมีราคาแพงและเป็นที่ใสสะอาดอย่างยิ่ง ประกอบกับหลักฐานการเป็นศูนย์กลางการผลิตและการค้า ไม่ว่าจะเป็นวัตถุดิบ หรือผลิตผลและผลิตภัณฑ์ทั้งของสุวรรณภูมิเอง ของอาณาจักรเวียงจันทน์และจากแดนไกลในลักษณะกลุ่ม สมาคม องค์กรการค้าเป็นเครือข่ายการค้าที่เชื่อมโยงกันถึงทั่วโลก มีระบบการสื่อสารและเงินตราสืบเนื่องมาตั้งแต่สมัยโลหะ สำริด เหล็กจนถึงหัวเลี้ยวหัวต่อประวัติศาสตร์ที่เริ่มก่อตัวเส้นทางสายไหมทะเลเหล่านี้ ล้วนเป็นคุณค่าที่สะสมส่งต่อมาถึงปัจจุบันในการเป็นศูนย์หรือสถานีทางการค้า พาณิชยกรรมและบริการของทั้งแผ่นดินทองคือสุวรรณภูมินี้ในระดับและบริบทต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นในเมียนมา ไทย มาเลเซีย สิงคโปร์ บรูไน ดารุส-ซาลาม อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ กัมพูชา ลาว และเวียดนาม”

ภาพที่ 153. แป้นแก้วน้ำเคลือบ (Faience) รูปคนบนเรือ ด้านหลังมีอักษรยังไม่ได้อ่านได้ พบที่เขาสามแก้ว จังหวัดชุมพร

5 เป็นอยู่แห่งศิลปะ วัฒนธรรมและอารยธรรมที่ยิ่งใหญ่

ด้านศิลปะและวัฒนธรรม (Art, Cultural and Civilization)

ดังที่กล่าวเป็นลำดับมาตั้งแต่ต้นถึงคุณค่าอันเป็นมรดกตกทอดแห่งสุวรรณภูมิในเชิงประจักษ์ทั้งด้านภูมิศาสตร์กายภาพและทรัพยากร ด้านการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของรัฐ ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีวิทยาการและการผลิต ด้านการค้าขาย พาณิชยกรรมและบริการ ซึ่งล้วนเป็นฐานสำคัญของการก่อเกิดศิลปะและวัฒนธรรม ดังรายละเอียดที่บ่งชี้แล้ว ไม่ว่าจะผ่านการรวมกลุ่มเป็นหมู่คณะ เมือง มหานคร และก่อตัวเริ่มรัฐ การประดิษฐ์คิดค้น แลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาอุปกรณ์เครื่องมือท่ามกลางการซื้อขายแลกเปลี่ยนเชิงระบบที่เชื่อมโยงผ่านการเดินทางไกลกับตลาด กลุ่มคนและอารยธรรมสำคัญต่าง ๆ ของโลกอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์จนถึงช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อและแรกเริ่มประวัติศาสตร์ บนฐานทรัพยากรและทำเลที่ตั้งพร้อมทั้งศักยภาพเดิมที่มีพร้อมมาก่อนแล้ว มรดกเชิงคุณค่าด้านศิลปะและวัฒนธรรมอันยิ่งใหญ่ที่สะสมอยู่ในสุวรรณภูมิจึงมีทั้งที่จับต้องได้และไม่อาจจับต้องได้ หลากหลายประการ อาทิ มีพื้นฐานการเป็นชุมทาง การตั้งถิ่นฐาน วิวัฒนาการชีวิตวิถีวัฒนธรรม การเดินทางติดต่อปะทะสังสรรค์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้คนชน-ชาติ มาเนิ่นนานหลายพันปีตั้งแต่สมัยหินและโลหะ จนเข้าสู่ยุคหัวเลี้ยวหัวต่อประวัติศาสตร์ มีภาษา อักษร และจารึก การสื่อสาร และอาจมีการจดหมายเหตุด้วยแล้วตามที่มีระบุในพงศาวดารราชวงศ์เหลียง มีวิถีวัฒนธรรม การอยู่ร่วม ส่งเสริมสนับสนุน แลกเปลี่ยน เต็มไปด้วยความเป็นมิตรไมตรีที่นอ�ง เอื้ออาทร พร้อมต้อนรับผู้คน การพร้อมรับและเรียนรู้ระบบคุณค่า ศรัทธา ศาสนา

การจัดการบ้านและเมือง พร้อมการปรับปรนอย่างเหมาะสม โดยมีพระพุทธศาสนาเป็นปฐมฐาน มีการผสมผสานการเป็นอยู่ อาหารการนุ่งห่ม ประดับประดาตกแต่งร่างกาย ตลอดจนการประดิษฐ์ในเชิงศิลปะและความงาม ตลอดจนศิลปกรรมต่าง ๆ อันแสดงถึงวัฒนธรรมที่ดงามมากมาย ดังหลายมรดกทางศิลปะและวัฒนธรรมที่ยังคงเหลือมาตั้งแต่เมื่อ 2,000 ปีก่อน อาทิ

ภาพที่ 154. ลูกปัดหินและแก้ว ชนิดและรูปร่างต่าง ๆ พบที่ท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

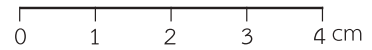
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 cm

จากโลกฟากตะวันตก ในเอเชียใต้

พบเป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่เป็นเครื่องใช้ชั้นสูง เครื่องสักการบูชา เครื่องประดับสูงค่า จารึก เงินตรา และภาชนะต่าง ๆ อาทิ

วงแหวนและแผ่นเป็นศิลา สมัยโมริยะ-คุงคะ

สมัยพุทธศตวรรษที่ 3 - 5 ที่เขาสามแก้วและเขมายี่มีภาพสัญลักษณ์ มงคลของอินเดียโบราณรวมทั้งตรีรัตนะ เทพแห่งความสมบูรณ์ และ *Nagapushpa* ประสมกับศิลปะตะวันออกไกลและกรีก อันนับเป็นหนึ่งในหลักฐานสำคัญที่สุดว่าด้วยรอยครีธาและความเชื่อของวัฒนธรรมอินเดียที่พบใน เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พร้อมกับการพบแผ่นทองคำบางมีรอยกดตุ่มนูน ลักษณะคล้ายลายบนแผ่นแป้นศิลาที่น่าจะถูกใช้เป็นแป้นพิมพ์แผ่นทองคำด้วย

ภาพที่ 155. แป้นศิลา สมัยโมริยะ-คุงคะ พบที่แหล่งโบราณคดีเขมายี่ ตอนใต้ของเมียนมา

ภาพที่ 156. แผ่นทองคำกดตุ่มนูน พบที่เขาสามแก้ว จังหวัดชุมพร

ภาพที่ 157. วงแหวนศิลา สมัยโมริยะ-คุงคะ พบในคลองท่าตะเภา เขาสามแก้ว จังหวัดชุมพร

ผอบศิลา ประติมากรรม ภาพชนะในการอันเป็นมงคล

รวมทั้งขามหรือขันสำริดซึ่งมีภาพแถวสัตว์ โครงสร้างอาคาร บุคคลชายหญิงที่ถือว่าเป็นภาพบุคคลเก่าแก่ที่สุดที่พบในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะรูปกริพพินจากทิศตะวันตกเฉียงเหนือของเอเชียใต้ ที่แสดงถึงความสัมพันธ์กับพุทธศาสนาในเอเชียใต้เมื่อ 2,000 ปีที่แล้ว อันอาจจะเป็นสิ่งแสดงถึงการมาถึงของพุทธศาสนาแล้วจากแหล่งในวัฒนธรรมคุงคะบริเวณตะวันตกเฉียงเหนือของเอเชียใต้ที่เป็นศูนย์พุทธศาสนาสำคัญในช่วงพุทธศตวรรษที่ 5 - 6 และนับเป็นหนึ่งในหลักฐานเก่าแก่ที่สุดอย่างหนึ่ง ที่แสดงถึงความเชื่อมสัมพันธ์กับพุทธศาสนาในเอเชียใต้ ในขณะที่มีการพบเศษชิ้นภาชนะศิลาเป็นจำนวนมากที่มีลักษณะเช่นเดียวกับผอบศิลาประดิษฐานพระธาตุที่พบตามสถูปในพระพุทธรูปต่าง ๆ ในเอเชียใต้ และหลายชิ้นมีลวดลายจำหลักศิลปะอย่างสมัยคุงคะ

0 1 2 3 cm

ภาพที่ 158. ชิ้นส่วนผอบศิลาแบบต่าง ๆ พบที่ตอนล่างสุดของเมียนมา บริเวณคอคอดกระ

0 1 2 3 4 5 cm

ภาพที่ 159. เศษผอบศิลาตราประทับ มีอักษรพระพราหมณ์และเบ้าศิลารูปดอกบัวบนแท่น พบที่ท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

0 1 cm

ภาพที่ 160. เศษผอบศิลา และ ภาชนะดินเผาแบบมีลายกด พบที่แหล่งโบราณคดีเขม้ายี่ ตอนใต้ของเมียนมา

ภาพที่ 161. ภาชนะชั้น หรือ อ่างสำริด ชนิดมีตีบุกในสัดส่วนสูง มีลายอย่างอินเดียโบราณ พบในคลองท่าตะเภา เขาสามแก้ว จังหวัดชุมพร

เครื่องสักการบูชา

สัญลักษณ์แทนเครื่องระลึกในศาสนา ศรัทธา ในลักษณะของลูกปัด ดวงตรา จี้สัญลักษณ์ หลายลักษณะ โดยเฉพาะที่มีความเป็นอินเดียมากเกินกว่าอินเดีย ด้วยรูปสัญลักษณ์ที่แพร่หลายในอินเดียในสมัยราชวงศ์โมริยะ ตอนปลายถึงสมัยคุงคะ มักพบร่วมในการประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุและพระธาตุ ๓ มหาสถูปต่างๆ ในอินเดียโบราณ

ภาพที่ 162. จี้ ลูกปัด รูปสัญลักษณ์มงคล เช่น สัตว์ต่างๆ พบที่ภูเขาทอง (บน) และตอนใต้ของเมียนมา (ล่าง)

เครื่องประดับ ตกแต่ง ถนิมพิมพาภรณ์

รวมทั้งต่างหูทองคำที่เขมายี่ มีลวดลายลักษณะวิจิตร ประณีตเป็นรูปบุคคลและสัตว์มงคล คือสิงโต ช้างและม้า มีร่องรอยจากหลายอารยธรรม ทั้งอินเดีย เปอร์เซียและกรีก เปรียบเทียบได้กับต่างหูบนประติมากรรมหินสลักรูปองค์จักรวาทินพบที่มหาสถูป Jaggayapeta ในอาณาจักรประเทศ และรูปผู้อุทิศแห่งมหาสถูปการหุต พุทธศตวรรษที่ 5 และบ่งบอกถึงรสนิยม ความมั่งคั่ง สถานะ ชนชั้น ฝีมือเชิงช่าง และอื่น ๆ อีกมากมายที่ดินแดนแถบนี้

ภาพที่ 163. จี้ ลูกปัด รูปสัญลักษณ์มงคล โดยเฉพาะตรีรัตนะ พบที่ตอนใต้ของเมียนมา

ภาพที่ 164. ต่างหูทองคำ พบที่เขมายี่ ตอนใต้ของเมียนมา

ภาพที่ 165. เครื่องประดับและเศษทองคำ
พบที่ตอนใต้ของเมียนมา (บน) และภูเขาทอง (ล่าง)

อักขระ จารึก และเงินตรา

พบทั้งเงินตราหาปณะในสมัยมหาชนบท จนกระทั่งเงินตราจากรัฐและแว่น
แคว้นต่าง ๆ ในอินเดียและศรีลังกาหลายแคว้น รัฐและราชวงศ์ ในช่วงพุทธศตวรรษแรก
รวมถึงจารึกอักขระพราหมีจำนวนมากไม่น้อยที่ปรากฏบนหัวแหวน ตราประทับ และ อื่น ๆ

ภาพที่ 166. ตราประทับอักขระพราหมี และเหรียญโลหะตีตราสัญลักษณ์ คล้าย punched mark พบที่ (1) ท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี (2) เขาสามแก้ว จังหวัดชุมพร (3) ตอนใต้ของเมียนมา (4, 6) คลองท่อม จังหวัดกระบี่ (5) บางกล้วย จังหวัดระนอง

ภาพที่ 167. แผ่นทองแดงผสม คล้ายเงินตรา มีรูปร่างกับสิงห์ (บน) และไม่มีรูปร่าง (ล่าง) พบที่คลองท่อม จังหวัดกระบี่

(ด้านหลัง)

(ด้านหลัง)

ภาพที่ 168. แผ่นทองแดงผสม มีรูปสัญลักษณ์ต่าง ๆ พบที่คลองท่อม จังหวัดกระบี่

ภาชนะ เครื่องปั้นจากอินเดีย

โดยเฉพาะแบบเนื้อละเอียดและกลุ่ม Rouletted Wares ทั้งที่มีการกดลาย ไม่มีลาย มีปุ่มกลางข้างในและกดเป็นลายดอกไม้ ตลอดจนแบบอื่น ๆ ที่เพิ่งมีการศึกษาพบใหม่ รวมทั้งที่เป็นคนโตขนาดใหญ่ ที่อาจใช้ในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ

ภาพที่ 169. เศษภาชนะแบบเนื้อละเอียด และมีลายกด พบที่ตอนล่างของเมียนมา (บน) และภูเขาทอง จังหวัดระนอง (ล่าง)

จากโลกฟากตะวันตกไกลออกไปถึงกรีกและโรมัน

แม้พบเหรียญไม่มาก แต่การพบจีจาลองจากเหรียญโรมันมีความสำคัญมาก เช่นเดียวกับเครื่องประดับและเครื่องแก้วที่ประณีตมาก

เหรียญและจีจาลองเหรียญของจักรพรรดิจากจักรวรรดิโรมัน

เหรียญทองของจักรพรรดิโดมิเทียนแห่งจักรวรรดิโรมัน (พ.ศ. 624 - 639) พบที่บางกล้วย เหรียญทองแดงของจักรพรรดิวิกโตรินุส (พ.ศ. 812 - 814) พบที่อุทอง จีดีบุกและเบ้าหินจีจาลองเหรียญของจักรพรรดิทิเบอริอุส (พ.ศ. 557 - 580) ที่คลองท่อม จีทองคำจีจาลองเหรียญของ จักรพรรดิแอนโตนิอุส ไพอุส (พ.ศ. 681 - 704) ที่ออกแวนและคลองท่อม จีจาลองเหรียญจักรพรรดิคอมโมดัส (พ.ศ. 723 - 735) พบที่ออกแวน และอื่น ๆ ที่แสดงว่ามีการมาถึงหรือการรับรู้โดยตรงก็โดยอ้อมของโลกโรมันที่สุวรรณภูมิแล้ว ถึงขนาดมีการสร้างทำจีจาลองเครื่องห้อยแขวนระลึกถึงอย่างพิเศษนี้

ภาพที่ 170. จีจาลองรูปจักรพรรดิโรมันต่าง ๆ พบที่คลองท่อม จังหวัดกระบี่ (2 แถวบน) และออกแก้ว เวียดนาม (แถวล่าง)

ตราประทับ หัวแหวน เครื่องห้อยแขวนประดับ

มีรูปลักษณะจากโลกโรมัน ซึ่งพบเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะรูปของเทพ เทพี ตลอดจนเรื่องราวและสัตว์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นที่นิยมในโลกโรมัน

ภาพที่ 171. หัวแหวนตราประทับ (Intaglios และ Cameos) รูปบุคคล สัตว์ และเรื่องราวต่าง ๆ พบที่ตอนใต้ของเมียนมา

ภาพที่ 172. หัวแหวนตราประทับ (Intaglios และ Cameos) รูปบุคคล สัตว์ และเรื่องราวต่าง ๆ พบในพื้นที่ภาคใต้ของไทย

แก้ว ทั้งที่ทำเป็นภาชนะและเครื่องประดับ

ตกแต่งในลักษณะและลวดลายต่าง ๆ โดยเฉพาะที่ผลิตด้วยเทคนิคโมเสก
อย่างประณีต เป็นรูปใบหน้า หรือบุคคล

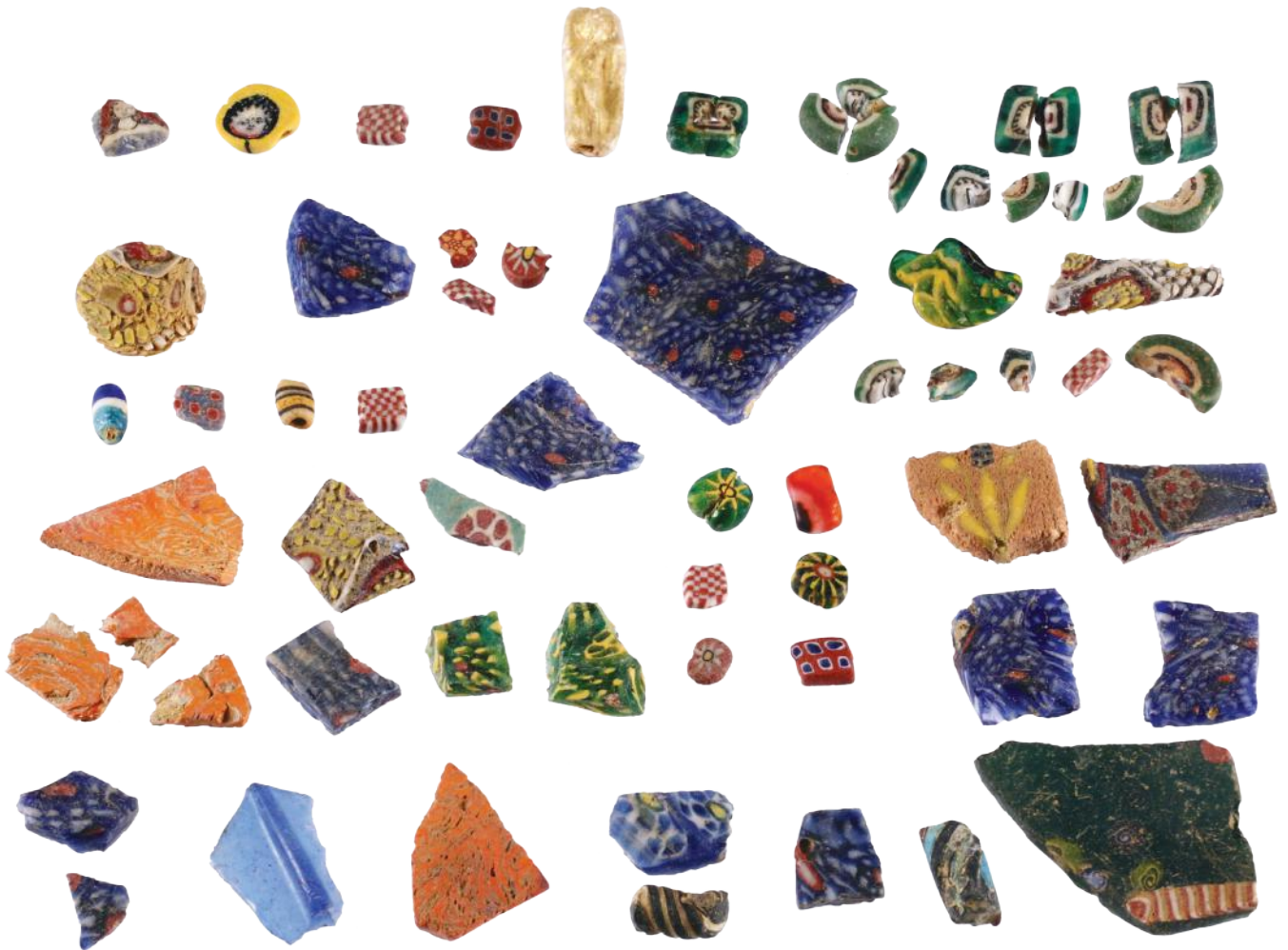
ภาพที่ 173. ลูกปัดแก้วโมเสกรูปใบหน้าบุคคล
พบที่เขาสามแก้ว (ขวา) และตอนใต้ของเมียนมา (ซ้าย)

ภาพที่ 174. ลูกปัดแก้วโมเสก พบที่ท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ภาพที่ 175. ลูกปัดแก้ว และ เศษภาชนะ เป็นแก้วโมเสกและเทคนิคอื่น ๆ พบที่ภูเขาทอง จังหวัดระนอง

ภาพที่ 176. ลูกปัดแก้ว และ เศษภาชนะแก้วโมเสก พบที่ตอนใต้ของเมียนมา

จากฟากตะวันออกจากจีน

ซึ่งแสดงถึงการมาถึงของผู้คนจากแผ่นดินใหญ่ โดยเฉพาะเครื่องใช้ต่าง ๆ เช่น

เครื่องสำริด ตราประทับ คันฉ่อง

และชิ้นส่วนสิ่งของต่าง ๆ จากจีนในสมัยราชวงศ์ฮั่น

ภาพที่ 177. ชิ้นส่วนสำริด มีเศษคันฉ่องสำริดจีน ต่างหูแก้วชาหวัน พบที่ตอนใต้ของเมียนมา

0 1 cm

ภาพที่ 178. คันฉ่องสำริด
พบที่เขาสามแก้ว จังหวัดชุมพร

0 1 cm

ภาพที่ 179. ชิ้นส่วนสำริด มีเศษคันฉ่องสำริดจีน และห่วงเข็มขัด
พบที่ท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ภาพที่ 180. ชิ้นส่วนสำริด รูปบุคคล ข้างเศษกลองมโหระทึก (ล่าง)
ตราประทับ หัวลูกศร และเศษคั่นฉ่องสำริดจีน (บน)
พบที่เขาสามแก้ว จังหวัดชุมพร

ภาชนะ เครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์ฮั่น

ที่พบมากที่สุดนอกแผ่นดินใหญ่จีน ทั้งแบบจีนตอนใต้
แบบจีนตะวันออก และ แบบเวียดนามตอนเหนือ

ภาพที่ 181. กรอบหน้ากระเบื้องมุงหลังคาสมัยราชวงศ์ฮั่น
พบที่เขาสามแก้ว จังหวัดชุมพร

0 1cm

0 1 2 3 4 5cm

ภาพที่ 182. ชิ้นส่วนภาชนะ สมัยราชวงศ์ฮั่น
พบที่เขาสามแก้ว จังหวัดชุมพร และ ท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ในถิ่นสุวรรณภูมิ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้

โดยเฉพาะในวัฒนธรรมดองซอน ซาฮวิน คาลานาย รวมทั้งเครื่องประดับต่าง ๆ

เครื่องสำริด จากวัฒนธรรมดองซอน โดยเฉพาะกลองมโหระทึกและชิ้นส่วน ตลอดจนภาชนะอื่น ๆ

เครื่องประดับ ตกแต่ง ได้แก่ ต่างหู เครื่องประดับลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมซาฮวินแห่งย่านทะเลจีนใต้ รวมทั้งเครื่องทองและลูกปัดบางลักษณะ และที่ผลิตที่คาบสมุทรมไทยตอนบนบริเวณคอคอดกระ ทั้งแบบทะเลจีนใต้จากหินซิลิเซียสแบบทะเลจีนใต้ จากหินหยก แบบอินเดียนใต้จากหินซิลิเซียส และแบบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

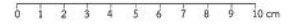
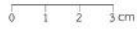

0 1 cm

ภาพที่ 183. เครื่องประดับทำจากหินและแก้ว เศษแตกและที่ทำเสร็จกับยั้งค้างอยู่ วัฒนธรรมซาฮวิน พบที่เขาสามแก้ว จังหวัดชุมพร

ภาพที่ 184. ขามอ่างสำริด วัฒนธรรมดองซอน
พบที่คลองท่าตะเภา เขาสามแก้ว จังหวัดชุมพร

ภาพที่ 185. ชิ้นส่วนกลองมโหระทึกสำริด วัฒนธรรมดองซอน
พบที่คลองท่าตะเภา เขาสามแก้ว จังหวัดชุมพร

ภาพที่ 186. เครื่องดินเผาอย่างวัฒนธรรมคาลานาย
พบในแม่น้ำท่าตะเภาบริเวณเขาสามแก้ว จังหวัดชุมพร

ภาพที่ 187. ภาชนะดินเผา มีลวดลายในวันวัฒนธรรมชาห์วิน-คาลานาย พบที่ในคลองท่าตะเภา เขาสามแก้ว จังหวัดชุมพร

“ จากมรดกเชิงคุณค่าด้านศิลปะและวัฒนธรรมอันยิ่งใหญ่ ที่สะสมอยู่ในสุวรรณภูมินานับการที่จับต้องได้และยังคงทนหลงเหลือผ่านกาลเวลามาร่วม 2,000 ปีที่ยกมาข้างต้น โดยไม่อาจประเมินถึงมรดกที่จับต้องได้แต่ไม่หลงเหลือไว้ รวมทั้งที่ไม่อาจจับต้องได้อีกมากมาย ไม่ว่าจะจากพื้นฐานการเป็นชุมทาง ตั้งถิ่นฐาน วิวัฒนาการชีวิตวิถีวัฒนธรรม มีภาษา อักษรและจารึก การสื่อสาร ทำให้ผู้คนในสุวรรณภูมิมีลักษณะนิสัยที่เต็มไปด้วยความเป็นมิตรไมตรี เอื้ออาทร

พร้อมต้อนรับผู้คน อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการท่องเที่ยวที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในปัจจุบัน พร้อมกับธำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละถิ่น ตามระบบคุณค่า ศรัทธา ศาสนา การจัดการบ้านและเมือง พร้อมรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการปรับปรุงอย่างเหมาะสม โดยมีพระพุทธศาสนาเป็นปฐมนฐาน และยังสืบสานตั้งมั่นอยู่บนภาคพื้นแผ่นดิน ในขณะที่ภาคพื้นคาบสมุทรตอนล่างและหมู่เกาะใต้น้อมรับระบบคุณค่าอิสลาม และคริสต์ไว้ ที่สำคัญคือมีการผสมผสานการเป็นอยู่ อาหาร การนุ่งห่ม ประดับประดาตกแต่งร่างกาย ตลอดจนงานประดิษฐ์ในเชิงศิลปะและความงาม ตลอดจนศิลปกรรมและประเพณีต่าง ๆ อย่างมากมายจนนับเป็นเสน่ห์สำคัญของสุวรรณภูมิในปัจจุบันที่จะสืบสานต่อไปสู่นาคต ”

มรดกสุวรรณภูมิ

กล่าวโดยสรุป มรดกและคุณค่าแห่งสุวรรณภูมิบนดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ประสานสืบเนื่องเป็นประชาคมอาเซียนในทุกวันนี้ มีการสืบต่อมาทั้ง 5 มิติ คือ ด้านภูมิศาสตร์กายภาพและทรัพยากร (Physical Geography, Natural and Resources) ซึ่งสุวรรณภูมิตั้งอยู่บนสะพานเชื่อมสองโลก เหนือและใต้ ตะวันออกกับตะวันตก ทั้งบกและทะเล ที่เต็มไปด้วยของดีมีค่า ด้านการตั้งถิ่นฐานและการพัฒนาการของรัฐ (Settlement and Polity Development) สุวรรณภูมิเป็นย่านผ่านไปมา ตั้งถิ่นฐาน ทำการค้า ก่อตัวของนานาเมือง นครรัฐและอาณาจักร ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีวิทยาการและการผลิต (Science and Technology) สุวรรณภูมินั้นเป็นแดนแลกเปลี่ยนและสังสมวิทยาการ เทคโนโลยีและการผลิตสำคัญของโลก ขณะที่ด้านการค้าขาย พาณิชยกรรมและบริการ (Commodity Trade and Services) มีสถานะเป็นชุมทางและสถานีการค้าสำคัญของโลก โดยยังเป็นอู่แห่งศิลปะ วัฒนธรรมและอารยธรรมที่ยิ่งใหญ่ในด้านศิลปะและวัฒนธรรม (Art, Culture and Civilization) ด้วย

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 cm

ภาพที่ 188. คันฉ่องสำริด และ ชิ้นส่วนโลหะ
มีส่วนปลายประดับด้วยรูปตรีรัตน์
พบที่คลองท่อม จังหวัดกระบี่

REFERENCES

- ชาวเขียว, ขวลิขิต ผศ. 2561. *ภูมิถิ่นฐานชายฝั่งทะเลโบราณ เมืองท่าเส้นทางการค้า และความเชื่อมโยงกับการตั้งถิ่นฐานแรกเริ่มในประเทศไทยในบริบทของภูมิอารยธรรมสุวรรณภูมิ*. Suvarnabhumi The golden Land the new finding on 2018 collected papers for SUVARNABHUMI TERRA INCOGNITA
- ขุนทรง, สฤณีพงศ์ รศ.ดร. 2560. *สุวรรณภูมิ กับ เส้นทางสายไหมทางทะเลและรัฐโบราณในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ช่วงก่อน พ.ศ. 1100*. สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน). กรุงเทพฯ
- ชุ่มเพ็ญพันธุ์, ประทุม 2546. *สุวรรณภูมิ ดินแดนทองแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้*. สุวีริยาสาส์น. กรุงเทพฯ
- พรรณสนสฤณี, ปรีวาท 2515. *สุวรรณภูมิ*. วิทยานิพนธ์ประกอบการศึกษาปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร
- ธรรมรุ่งเรือง, รุ่งโรจน์ รศ.ดร. และ คณะ 2560. *เอกสารและข้อมูลองค์ความรู้เกี่ยวกับสุวรรณภูมิศึกษา*. สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน). กรุงเทพฯ
- ธีระจารุวรรณ, อพิสิทธิ์ 2549. *สุวรรณภูมิ : รูปเขียนดึกดำบรรพ์ 3,000 ปีมาแล้ว ต้นแบบงานช่างเขียนปัจจุบัน*. ศิลปวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ
- บอเรลล์, บริจิตต์ 2560. *รอยโรมันที่อุทงและภาคใต้ของประเทศไทย*. หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ และ องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). กรุงเทพฯ
- ประมวญมารค, พ.ณ. (หม่อมเจ้าจันทร์จิรายุวัฒน์.รัชณี) 2543. *ตำนานและประวัติศาสตร์ไทย ฉบับ 80 ปี ท่านจันทร์*. มูลนิธิไชยง์ ลี้มทองกุล.
- พงษ์พานิช, บัญชา 2559. *ลูกปัดลพบุรี...ที่สุดพิเศษและรอยการศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบ*. สุธีรัตนมูลนิธิ และ บวรนคร. นครศรีธรรมราช
- พงษ์พานิช, บัญชา และ ภูมะธน, ภูธร 2558. *อุทง...ที่รอการฟื้นคืน : ผ่านรอยลูกปัดและพระพุทธศาสนาแรกเริ่มในลุ่มน้ำแม่กลอง-ท่าจีน*. องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน(องค์การมหาชน) กับ มูลนิธิหอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ. กรุงเทพฯ
- พงษ์พานิช, บัญชา และคณะ 2559. *จากอินเดียถึงไทย : รอยทางพระพุทธศาสนาแรก ๆ*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และ สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน). กรุงเทพฯ
- พระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร 2539. *พระมหาชนก*. บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน). กรุงเทพฯ
- ภูมะธน, ภูธร และ พงษ์พานิช, บัญชา 2557. *ปฐมบทพระพุทธศาสนาในภาคใต้ ประเทศไทย : หลักธรรมและหลักฐานโบราณคดี*. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, นครศรีธรรมราช
- มหาวิทยาลัยศิลปากร 2550. *พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับงานศิลปะและการออกแบบ*. บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน). กรุงเทพฯ
- รักษมณี, กุสุมา รองศาสตราจารย์. 2548. *สุวรรณภูมิในนิทาน*
- วงษ์เทศ, สุจิตต์ 2549. *สุวรรณภูมิ ต้นกระแสประวัติศาสตร์ไทย*. ศิลปวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ
- วงษ์เทศ, สุจิตต์ 2549. *สุวรรณภูมิ ศูนย์กลางการค้าข้ามภูมิภาค 2 มหาสมุทรที่พระเจ้าอโศกส่งพุทธศาสนามาถึงครั้งแรก ต้นกระแสประวัติศาสตร์ไทย เมื่อ 2,500 ปีมาแล้ว*. โครงการสถาบันสุวรรณภูมิ มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- วัลลิโกดม, มานิต 2521. *สุวรรณภูมิอยู่ที่ไหน*. การเวก. กรุงเทพฯ.
- วัลลิโกดม, ศรีศักร 2561. *ความก้าวหน้าเรื่องสุวรรณภูมิ*. Suvarnabhumi The golden Land the new finding on 2018 collected papers for SUVARNABHUMI TERRA INCOGNITA
- ศรีสุชาติ, อมรา 2557. *ศรีวิชัยในสุวรรณทวีป*. กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ
- ศิริวัฒนอาณาทร, ขุน (ศิริวัฒนกุล, ผล) 2479. *เมืองทอง หรือสุวรรณภูมิ*. โรงพิมพ์ทรงธรรม พระนคร
- อยู่โพธิ์, ธนิต 2510. *สุวรรณภูมิ*. กรมศิลปากรจัดพิมพ์เป็นพุทธบูชาในโอกาส ฯพณฯ จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี ทำพิธีเปิดป้ายพระนามพระพุทธรูปศิลาขาวและวางศิลาฤกษ์พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม. พระนคร
- อินทราวุธ, ผาสุข 2548. *สุวรรณภูมิ จากหลักฐานโบราณคดี*. ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร. กรุงเทพฯ

- Bellina, Berenice et al 2014. *The Development of Coastal Polities in the Upper Thai-Malay Peninsula*. In Before Siam : Essay in Art and Archaeology, Eds., Revire. N. & Murphy, S.A. River Books & The Siam Society, Bangkok
- Bellina, Berenice. 2017. *Khao Sam Kaeo : An Early Port-City between the Indian Ocean and the South China Sea*. Ecole Francaise d'Extreme-Orient, Paris.
- Bellwood, Peter 2004. *The Origins and Dispersals of Agricultural Communities in Southeast Asia*. In Southeast Asia From prehistory to history, Eds., Glover, I. & Bellwood, P. RoutledgeCurzon, Oxfordshire OX
- Bennett, Anna T. 2018. *Suvarnabhumi 'Land of Gold'*. Suvarnabhumi The golden Land the new finding on 2018 collected papers for SUVARNABHUMI TERRA INCOGNITA
- Bhumadhon, Phutorn. 2018. *Suvarnabhumi: transpeninsula land between the Gulf of Martaban and the Gulf of Tonkin*. Suvarnabhumi The golden Land the new finding on 2018 collected papers for SUVARNABHUMI TERRA INCOGNITA
- Borell, Brigitte. 2017. *Gold Coin from Khlong Thom*. In The Journal of the Siam Society, volume 105
- Borell, Brigitte. 2018. *A Roman gold coin found in Peninsular Thailand*. Suvarnabhumi The golden Land the new finding on 2018 collected papers for SUVARNABHUMI TERRA INCOGNITA
- Borell, Brigitte & Bellina, Berenice and Chaisuwan, Boonyarit 2014. *Contacts between the Upper Thai-Malay Peninsula and the Mediterranean World*. In Before Siam : Essay in Art and Archaeology, Eds., Revire. N. & Murphy, S.A. River Books & The Siam Society, Bangkok
- Falk, Harry 2013. *The Ashes of the Buddha*. Bulletin of the Asia Institute Vol.7 2013
- Ghosh, Suchandra 2018. *Sailing into Suvarnabhumi : View from Jatakas and Inscriptions*. Suvarnabhumi The golden Land the new finding on 2018 collected papers for SUVARNABHUMI TERRA INCOGNITA
- Glover, Ian C. & Jahan, Shahnaj Husne 2014. *An Early Northwest Indian Decorated Bronze Bowl from Khao Sam Kaeo*. In Before Siam : Essay in Art and Archaeology, Eds., Revire. N. & Murphy, S.A. River Books & The Siam Society, Bangkok
- Glover, Ian C. 2018. *Suvarnabhumi – Myth or Reality ?*. Suvarnabhumi The golden Land the new finding on 2018 collected papers for SUVARNABHUMI TERRA INCOGNITA
- Gutman, Pamela & Hudson, Bob 2004. *The Archaeology of Burma (Myanmar) From the Neolithic to Pagan*. In Southeast Asia From prehistory to history, Eds., Glover, I. & Bellwood, P. RoutledgeCurzon, Oxfordshire OX
- Guy, John 2014. *Lost Kingdoms : Hindu-Buddhist Sculpture of Early Southeast Asia*. The Metropolitan Museum of Art, New York in association with River Books, Bangkok
- Hall, D.G.E. 1964. *A History of Southeast Asia*. Macmillan & Co. Ltd., New York
- Hall, Kenneth R. 1985. *Maritime Trade and State Development in Early Southeast Asia*. University of Hawaii Press. Honolulu
- Haywood, John 2011. *The New Atlas of World History : Global Events at a Glance*. Thames&Hudson Ltd, London
- Indrawooth, Phasook 2004. *The Archaeology of the Early Buddhist Kingdoms of Thailand*. In Southeast Asia From prehistory to history, Eds., Glover, I. & Bellwood, P. RoutledgeCurzon, Oxfordshire OX
- Kearney, Milo 2004. *The Indian Ocean in World History*. Routledge, New York.
- Lankton, James W. and Gratuze, Bernard. 2018. *Suvarnabhumi in the 1st century CE: The glass evidence*. Suvarnabhumi The golden Land the new finding on 2018 collected papers for SUVARNABHUMI TERRA INCOGNITA
- Majumdar, R.C. 2004. *Suvarnadvipa : Ancient Indian Colonies in the Far East*. Cosmo Publication, New Delhi
- McLaughlin, Raoul 2014. *Roman Empire and The Indian Ocean : The Ancient World Economy & The Kingdoms of Africa, Arabia & India*. Pen & Sward Military, South Yorkshire, Great Britain
- Miksic, John N. & Goh, Geok Yian 2017. *Ancient Southeast Asia*. Routledge, London and New York.
- Miksic, John N. 2013. *Singapore & The Silk Road of The Sea 1300 – 1800*. NUS Press Singapore & National Museum of Singapore, Singapore
- Moore, Elizabeth H 2007. *Early Landscapes of Myanmar*. River Books Co.Ltd. Bangkok
- Moore, Elizabeth H. 2012. *The Pyu Landscape*. Collected Articles Department of Archaeology, National Museum and Library, Ministry of Culture Republic of the Union of Myanmar. Myanmar
- Munoz, Paul Michel 2006. *Early Kingdoms of the Indonesian Archipelago and the Malay Peninsula*. Editions Didier Millet Pte. Ltd, Singapore.
- Murphey, Stephen A. 2017. *Cities and Kings : Ancient Treasures from Myanmar*. Asian Civilisations Museum, Singapore
- Murphy, Stephen A. 2018. *Revisiting the Bujang Valley: A Southeast Asian entrepot complex in the maritime trade route*. Journal of the Royal Asiatic Society Vol.28 Issue 2.
- Nadarajan, V. 2012. *Bujang Valley : The Wonder that was Ancient Kedah*. Kedah, Malaysia.
- Nik Hassan Shuhaimi Nik Abd. Rahman & Othman Mohd, Yatim 1990. *Antiquities of Bujang valley*. Museum Association of Malaysia, Kuala Lumpur
- Pongpanich, Bunchar 2017. *Ancient Stone Beads of Southeast Asia and Indian Connection*. In Stone Beads of South and Southeast Asia : Archaeology, Ethnography and Global Connections. Eds., Kanungo, Alok Kumar. Indian Institute of Technology Gandhinagar, Gandhinagar & Aryan Books International, New Delhi.
- Pongpanich, Bunchar and Singbun, Pairote 2017. *Beads of Thailand at The Crossroad of Ancient Maritime Trade*. In Journal Borneo International Conference 2017. Eds., Munan, Heidi. Craithub Sdn.Bhd. Sarawak, Malaysia
- Rajani, Chand Chirayu, M.C. 1987. *Thai Imageries of SuwanBhumi*. Yodtow Studio, Bangkok.
- Ray, Himanshu P 2000. *The Winds of Change : Buddhism and the Maritime Links of Early South Asia*. Oxford University Press. New Delhi, India
- Ray, Himanshu Prapha 2018. *Sailing to Suvarnabhumi : Maritime Routes and Cultural Landscapes*. Suvarnabhumi The golden Land the new finding on 2018 collected papers for SUVARNABHUMI TERRA INCOGNITA
- Saidin, Mokhtar 2016. *Kedah Tua Kingdom : New Evidence from*

Sungai Batu Complex

- Schoff, Wilfred H. 1912. *The Periplus of the Erythraean Sea : Travel and Trade in the Indian Ocean by a Merchant of the First Century.* Longman, Green, and Co. New York.
- Skilling, Peter 2018. *Many Lands of Gold.* Suvarnabhumi The golden Land the new finding on 2018 collected papers for SUVARNABHUMI TERRA INCOGNITA
- Wheatley, Paul 2017. *The Golden Khersonese.* University of Malaya Press, Kuala Lumpur, Malaysia
- Win, U San. *Research on Suvarnabhumi.* Classic Media Group. Myanmar (in Myanmar)
- Yin, Lin and Zhaoming, Xiong. 2018. *Chinese knowledge on Suvarnabhumi before the 10th century.* Suvarnabhumi The golden Land the new finding on 2018 collected papers for SUVARNABHUMI TERRA INCOGNITA
- Zhaoming, Xiong 2015. *Archaeological Discovery : The Hepu Port on the Maritime Silk Road of the Han Dynasty.* Central Relics Press, People Republic of China.

**Sailing into Suvarṇabhūmi:
View from Jatakas and Incriptions**
by Suchandra Ghosh

In-text citation

- ¹ E.B.Cowell ed. *The Jataka Or Stories of the Buddha's Former Births*, Delhi, D.K.Publishers(reprint), 2001, pp.123-124.
- ² Wilhelm Geiger, *The Mahāvamsa or the Great Chronicle of Ceylon*, London: PTS, 1912, p. 86.
- ³ Nicolas Revire, 'Fact and Fiction: The Myth of Suvanabhumi through the Thai and Burmese Looking Glass', *Mahachulalongkorn Journal of Buddhist Studies*, Vol. 4, 2011, pp. 79-114.
- ⁴ Peter, Skilling, "Two Ports of Suvarṇabhūmi: A brief note," *JSS*, 80 (1), 1992, p. 131.
- ⁵ E.B.Cowell, 'The Mahajanaka Jataka (Jataka no.539)', in E.B.Cowell ed. *The Jataka or Stories of The Buddha's Former Births(-BookXXII)*, Delhi:D.K.Publishers, 2001(reprint), p.22.
- ⁶ Ranabir Chakravarti, 'Nakhuda and Nuvittakas in the West coast of India (c. 1000-1500)', *JESHO*, III, 2000, pp. 34-64.
- ⁷ E.B.Cowell, 'The Supparaka Jataka(Jataka no. 463)', in E.B.Cowell ed. *The Jataka or Stories of The Buddha's Former Births*, Delh, D.K.Publishers, 2001(reprint), pp. 86-87.
- ⁸ Vogel, J. PH., 1947-48, Prakrit Inscriptions From Ghantasal, *Epigraphia Indica*, vol.XXVII pp. 3-4.
- ⁹ McCrindle, *op.cit.*, p, 66.
- ¹⁰ Casson, *op.cit.*, pp. 89 and 232.
- ¹¹ Vogel, *op.cit.*, pp. 3-4. Also Suchandra Ghosh, 'A Mahanavika

In An Inscription From Coastal Andhra And Related Archaeological Issues,' in *South Asian Archaeology*, 2001, Volume II, Paris:Editions Recherche sur les Civilisations, 2005, pp. 491-495.

- ¹² Suchandra Ghosh, 'Coastal Andhra and the Bay of Bengal Trade Network', *South Asian Studies*, London, 2006, pp. 65-68.
- ¹³ Tharapong, Srisuchat., 'Geological and Archaeological Expeditions in Thailand Related to the Maritime Silk Route,' in Amara Srisuchat ed. *Ancient Trades and Cultural Contacts in South-east Asia*, Bangkok : The Office of the National Cultural Commission, Bangkok, 1996, p, 222.
- ¹⁴ B. Bronson, Glass and Beads at Khuan Lukpad, Southern Thailand, in *Southeast Asian Archaeology* 1986, in I.C. &E.A. Glover (eds.), Oxford, *BAR S-561*, 1990, pp, 213-30.
- ¹⁵ Noboru Karashima, 'Tamil Inscriptions in Southeast Asia and China', in Noboru Karashima ed. *Ancient and Medieval Commercial Activities in the Indian Ocean: Testimony of Inscriptions and Ceramic Sherds*, Chennai : Taisho University, 2002, p.9.
- ¹⁶ Berenice Bellina et al, 'The Development of Coastal Polities in the Upper-Thai-Malay Peninsula', in Nicolas Revire & Stephen A.Murphy eds. *Before Siam, Essays in Art and Archaeology*, Bangkok: River Books and The Siam Society, 2014, p. 84.
- ¹⁷ Bellina, *ibid.* 84.
- ¹⁸ Boonyarit Chaisuwan, Early Contacts Between India and the Andaman Coast in Thailand from the Second Century BCE to the Eleven Century CE in P.Y.Manguin, A. Mani and G. Wade eds. *Early Interactions between South and Southeast Asia. Reflections Cross Cultural Exchange*, Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, pp. 84-111.
- ¹⁹ Berenice, *op.cit.*, pp. 84-85.
- ²⁰ Brigitte Borell, Berenice Bellina and Boonyarit Chaisuwan, 'Contacts Between Upper Thai-Malay Peninsula and the Mediterranean world', in in Nicolas Revire & Stephen A.Murphy eds. *Before Siam, Essays in Art and Archaeology*, Bangkok: River Books and The Siam Society, 2014, pp.99-117.
- ²¹ Patrick Olivelle, (Annotated text and translation), *Dharmasutras, The Law Codes of Apastamba, Gautama, Baudhayana, and Vasistha*, New Delhi: Motilal Banarsidass, pp. 244-245.
- ²² Buhler, *op.cit.* III.151, p. 17.
- ²³ Olivelle, *op.cit.* pp.58-59.
- ²⁴ Sircar, D.C., 1942, *Select Inscriptions Bearing on Indian History and Civilization*, vol.I, Calcutta, p, 497.
- ²⁵ J.F.Fleet, 'Sanskrit and Old Kanarese Inscriptions', no. CXLVII, *IA XIII*, New Delhi, 1884, Reprint, 1984, pp. 185-87. Also see Sabarni Pramanik Nayak
- ²⁶ Karashma, *op.cit.*, 2002, pp.11 and 12.

**Sailing to Suvarṇabhūmi:
Maritime Routes and Cultural
Landscapes by Himanshu
Prabha Ray**

In-text citation

¹ Himanshu Prabha Ray, *The Winds of Change: Buddhism and the Maritime Links of Early South Asia*, New Delhi: Oxford University Press, 1994.

² Lionel Casson (ed.), *Periplus of the Erythraean Sea*, Princeton: Princeton University Press, 1989, p.91.

³ Lincoln Paine, *The Sea and Civilization: A Maritime History of the World*, London: Atlantic Books, 2014. Also see Himanshu Prabha Ray, Narratives of Travel and Shipwreck, Peter Skilling and Justin McDaniel edited, *Buddhist Narrative in Asia and Beyond*, Bangkok: Institute of Thai Studies, 2012: 47-66.

⁴ Dorian Q. Fuller and N. Boivin, 'Crops, Cattle and Commensals across the Indian Ocean: Current and Potential Archaeobiological Evidence', in G. Lefevre (ed.) *Plantes et sociétés (Études Ocean Indien 42-43)*: Paris: Institut National des Langues et Civilisations Orientales, 2009, pp.13-46.

⁵ Dorian Q Fuller, Nicole Boivin, Tom Hoogervorst and Robin Allaby, 'Across the Indian Ocean: The Prehistoric Movement of Plants and Animals', *Antiquity*, 2011, 8, p.549.

⁶ Tom Hoogervorst, If Only Plants Could Talk : Reconstructing Pre-Modern Biological Translocations in the Indian Ocean, Satish Chandra and Himanshu Prabha Ray edited, *The Sea, Identity and History: From the Bay of Bengal to the South China Sea*, New Delhi: Manohar, 2013, pp.69-71.

⁷ E. Asouti and Dorian Q.Fuller , *Trees and Woodlands of South India: Archaeological Perspectives*, Walnut Creek (CA): Left Coast Press, 2007, p.135.

⁸ Himanshu Prabha Ray, *Colonial Archaeology in South Asia: The Legacy of Sir Mortimer Wheeler*, New Delhi: Oxford University Press, 2008: 191-4; 199-201.

⁹ Heidrun Schenk, Tissamaharama Pottery sequence and the Early Historic Maritime Silk Route across the Indian Ocean, *Zeitschrift für Archäologieausereuropäischer Kulturen*, Band 6, 2014: 95 - 118.

¹⁰ Heidrun Schenk and Hans-Joachim Weisshaar, The Citadel of Tissamaharama: Urban Habitat and Commercial Interrelations, Marie-Françoise Boussac, Jean-François Salles and Jean-Baptiste Yon edited, *Ports of the Ancient Indian Ocean*, New Delhi: Primus, 2016, pp.459 - 479.

¹¹ Heidrun Schenk, Tissamaharama Pottery sequence and the Early Historic maritime Silk Route across the Indian Ocean, *Zeitschrift für Archäologie Ausereuropäischer Kulturen*, Band 6,

Wiesbaden: Reichert Verlag, 2014: 95-118.

¹² Heidrun Schenk, The Dating and Historical Value of Rouletted Ware, *Zeitschrift für Archäologie Außereuropäischer Kulturen* 1, 2006: 123-152.

¹³ Heidrun Schenk, Role of Ceramics in the Indian Ocean maritime trade during the Early Historical Period, Sila Tripathi edited, *Maritime Contacts of the Past: Deciphering Connections Amongst Communities*, New Delhi: Delta Bookworld, 2015.

¹⁴ Berenice Bellina edited, *Khao Sam Kaeo: An Early Port-City between the Indian Ocean and the South China Sea*, Paris: EFEO, 2017, pp. 284; 305-6

¹⁵ Peter Skilling, Writing and Representation: Inscribed Objects in the *Nalanda Trail* Exhibition, Gauri Parimoo Krishnan edited, *Nalanda, Srivijaya and Beyond: Re-exploring Buddhist Art*, Singapore: Asian Civilization Museum, 2016: 51-100.

¹⁶ Himanshu Prabha Ray, Multi-religious Maritime Linkages across the Bay of Bengal during the First Millennium CE, Nicolas Revire and Stephen Murphy edited, *Before Siam: Essays in Art and Archaeology*, River Books & The Siam Society, Bangkok, 2014: 132-51.

¹⁷ Bellina edited, *Khao Sam Kaeo*: 592 - 613.

¹⁸ Anna Bennett, Suvarṇabhūmi 'Land of Gold', Paper delivered at Conference of the Association of Southeast Asian Archaeologists in Western Europe, Poznan Poland, 4th-7th July 2017 (I am thankful to Anna Bennett for sharing her paper).

¹⁹ Anna T. N. Bennett, Gold in Early Southeast Asia, *Archaeo Sciences*, 33, 2009: 99-107.

²⁰ Ray, *The Winds of Change*: 109, 114.

²¹ B. Sasisekaran, S. Sundararajan, D. Venkata Rao, B. Raghunatha Rao, S. Badrinarayanan, S. Rajavel, Adichanallur: A Prehistoric Mining Site, *Indian Journal of History of Science*, 45.3, 2010: 369-394.

²² B. Arunachalam, B. Sukumar and Ahalya Sukumar, Reconstruction of the ancient Port, Korkai in Tutukkudi District of Tamil Nadu, *Current Science*, Vol. 91, No. 3, 10 August 2006: 278-280.

²³ M. Casal, *Site Urbain et Sites Funéraires des environs de Pondicherry*, Paris: Presse Universitaires de France, 1956: 86-90.

²⁴ A. Rea, *A Catalogue of Prehistoric Antiquities from Adichanallur and Perumbair*, Madras, 1915.

²⁵ J.-M. Casal, *Site Urbain et Sites Funéraires des Environs de Pondicherry*, Paris: Imprimerie Nationale, 1956: 30-8.

²⁶ Boonyarit Chaisuwan, Early Contacts between India and the Andaman Coast in Thailand from the second century BCE to eleventh century CE, Pierre-Yves Manguin, A. Mani and Geoff Wade edited, *Early Interaction between South and Southeast Asia*, Singapore - New Delhi: Institute of Southeast Asian Studies - Manohar, 2011: 83-112.

²⁷ Pierre-Yves Manguin and Agustijanto Indradjaja, The Batujaya Site: New Evidence of Early Indian Influence in West Java, Pierre-Yves Manguin, A. Mani and Geoff Wade edited,

Early Interaction between South and Southeast Asia, Singapore – New Delhi: Institute of Southeast Asian Studies – Manohar, 2011: 113 – 136.

²⁸ Lam Thi My Dzung, Central Vietnam during the Period from 500 BCE to CE 500, Pierre-Yves Manguin, A. Mani and Geoff Wade edited, *Early Interaction between South and Southeast Asia*, Singapore – New Delhi: Institute of Southeast Asian Studies – Manohar, 2011: 3-15.

²⁹ Akira Shimada and Michael Willis edited, *Amaravati: The Art of an Early Buddhist Monument in Context*, London: The British Museum, 2016: vii.

³⁰ T. V. G. Sastri, *Excavations at Vaddamanu and Exploration in the Krishna Valley*, Hyderabad: Birla Archaeological & Cultural Research Institute, 1992, pp. 3, 6.

³¹ *Epigraphia Indica* XXXV, 1962, pp. 40-3.

³² A. Ghosh & H. Sarkar 1964 & 1965: 175. A subsequent publication suggests a somewhat different reading as “*Dhanakada Vandana Mago Ca*” translated as “and the pathway to worship Dhanakada” (Roy, 1994: 193).

³³ Ghosh and Sarkar 1964-5.

³⁴ Alexander Rea, *South Indian Buddhist Antiquities*, Calcutta: Government Press, 1894: 7-17.

³⁵ Akira Shimada, *Early Buddhist Architecture in Context: The Great Stupa at Amaravati (ca 300 BCE to 300 CE)*, Leiden: Brill, 2012, p. 137.

³⁶ Himanshu Prabha Ray, *The Archaeology of Seafaring in Ancient South Asia*, Cambridge: Cambridge University Press, 2003, pp. 255 – 274.

³⁷ E. Senart, The Inscriptions in the Cave at Nasik, *Epigraphia Indica*, 8, New Delhi: Archaeological Survey of India, 1905-6, pp. 59 – 65.

³⁸ Peter Magee, Revisiting Indian Rouletted Ware and the Impact of Indian Ocean Trade in Early Historic South Asia, *Antiquity* 84, 2010: 1043-1054.

โครงการวิจัยภูมิฐานชายฝั่งทะเล
โบราณ เมืองท่า เส้นทางการค้า และ
ความเชื่อมโยงกับการตั้งถิ่นฐานแรก
เริ่มในประเทศไทยในบริบทของภูมิ

อารยธรรมสุวรรณภูมิ โดยผู้ช่วยศาสตราจารย์ชวลิต
ขาวเขียวและคณะ แห่งคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัย
ศิลปากร

เอกสารอ้างอิง

ทิวา ศุภจรรยา และผ่องศรี วนาสิน. ๒๕๒๓. ที่ราบเจ้าพระยาตอน
ล่างฝั่งทะเลในสมัยทวารวดี. วารสารภูมิศาสตร์.ปีที่ ๕. ฉบับที่
๓ พฤศจิกายน ๒๕๒๓. หน้า ๓๙-๕๙.

สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การ
มหาชน). ๒๕๖๐. มรดกไทยจากภาพถ่ายดาวเทียม, หนังสือ
เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาส
พระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม
๒๕๕๔. กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์.

A Roman gold coin found in Peninsular Thailand.

By Dr. Brigitte Borrell

References

- Bellina, Bérénice 2017a. *Khao Sam Kaeo. An Early Port-City between the Indian Ocean and the South China Sea*. Paris: École française d'Extrême-Orient.
- Bellina, Bérénice 2017b. "Was there a Late Prehistoric Integrated Southeast Asian Maritime Spcae?" In: A. Acri / R. Blench / A. Landmann (eds.), *Spirits and Ships. Cultural Transfers in Early Monsoon Asia*, 239-272. Singapore: ISEAS - Yusof Ishak Institute.
- Bennett, Anna 2017. *The Ancient History of U Thong: City of Gold*. Bangkok: River Books.
- Berghaus, Peter 1993. "Indian Imitations of Roman Coins." In: T. Hackens (ed.), *Proceedings of the XIth International Numismatic Congress, Brussels, 8-13 September 1991*, vol. 2, 305-310. Louvain-la-Neuve: Séminaire de Numismatique Marcel Hoc.
- Berghaus, Peter 2000. "Gestopfte Löcher auf römischen Goldmünzen aus indischen Funden." In: Kluge, B. / Weisser, B. (eds.), *Akten-Proceedings-Actes, XII. Internationaler Numismatischer Kongress, Berlin 1997*, 499-502. Berlin: Staatliche Museen zu Berlin.
- Borell, Brigitte 2014. "The Power of Images: Coin Portraits of Roman Emperors on Jewellery Pendants in Early Southeast Asia." *Zeitschrift für Archäologie Außereuropäischer Kulturen* 6: 7-43.
- Borell, Brigitte / Bellina, Bérénice / Chaisuwan, Boonyarit 2014. "Contacts between the Upper Thai-Malay Peninsula and the Mediterranean World." In: N. Revire / S. A. Murphy (eds.), *Before Siam. Essays in Art and Archaeology*, 98-117. Bangkok: River Books.
- Borell, Brigitte 2016. "Isthmus von Kra: Im Schnittpunkt maritimer Routen." In: M. L. Tjoa-Bonatz und A. Reinecke (eds.), *Im Schatten von Angkor: Archäologie und Geschichte Südostasiens*, 45-53. Darmstadt: Philipp von Zabern.
- Borell, Brigitte 2017a. *รอยโรมันที่อุทองและภาคใต้ของประเทศไทย (Roi Roman tee U Thong lae park tai khong prathate Thai) / Traces of the Roman World in U Thong and Southern Thailand*. Bangkok: Designated Areas for Sustainable Tourism Administration (Public Organization) (DASTA) and Buddhadasa Indapanno Archives (BIA) [in Thai and English].
- Borell, Brigitte 2017b. "Gold Coins from Khlong Thom." *Journal of the Siam Society* 105: 151-177.
- Carradice, Ian A., / Buttrey, Theodore V. 2007. *The Roman Imperial Coinage vol. II – part 1, second fully revised edition: From AD 69-96 Vespasian to Domitian*. London: Spink.
- Casson, Lionel 1989. *The Periplus Maris Erythraei*. Princeton: Princeton University Press.
- Christiansen, Erik 2004. *Coinage in Roman Egypt. The Hoard Evidence*. Aarhus: Aarhus University Press.
- De Romanis, Federico 2006. "Aurei after the Trade: Western Taxes and Eastern Gifts." In: F. De Romanis and S. Sorda (eds.), *Dal denarius al dinar. L'oriente e la moneta romana. Atti dell'incontro di Studio, Roma 16-18 settembre 2004*, 55-82. Rome: Istituto Italiano di Numismatica.
- Deutsches Hydrographisches Institut 1960. *Monatskarten für den Indischen Ozean*. Hamburg: Deutsches Hydrographisches Institut.
- Kanitkar, Anand 2017. "Indo-Roman Trade, Periplus of the Erythraen Sea and Early Buddhist Rock Cut Caves in Maharashtra." Paper presented at the International Workshop on "U Thong – The Ancient Transcontinental Entrepot?", 10th & 13th March 2017 at Buddhadasa Indapanno Archives, Bangkok.
- Krishnamurthy, Ramasubbu 1998. "Imitation Roman Gold Coins from Tirukoilur Hoard, Tamil Nadu." In: A. K. Jha (ed.), *Ex Moneta. Essays on Numismatics, History and Archaeology in Honour of Dr. David W. Mac Dowall*, vol. 1, 145-149. New Delhi: Harman Paublishing House.
- Lal, Braj B. 1949. "Sisupalgarh 1948: an Early Historical Fort in Eastern India." *Ancient India* 5: 62-105.
- Nappo, Dario / Zerbini, Andrea 2011. "On the Fringe: Trade and Taxation in the Egyptian Desert." In: T. Kaizer / O. Hekster (eds.), *Frontiers in the Roman World. Proceedings of the Ninth Workshop of the International Network Impact of Empire (Durham, 16-19 April 2009)*, 61-77. Leiden / Boston: Brill.
- Pulleyblank, Edwin G. 1999. "The Roman Empire as Known to Han China." *Journal of the American Oriental Society* 119,1: 71-79.

- Rathbone, Dominic 2007. "Roman Egypt." In: W. Scheidel (ed.), *The Cambridge Economic History of the Greco-Roman World*, 698-719. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ray, Himanshu Prabha 1985. "Trade in the Western Deccan under the Satavahanas." *Studies in History* 1,1: 15-35.
- Ray, Himanshu Prabha 1991. "In Search of Suvarnabhumi: Early Sailing Networks in the Bay of Bengal." *Bulletin of the Indo-Pacific Prehistory Association* 10: 357-365.
- Ray, Himanshu Prabha 1994. *Winds of Change. Buddhism and the Maritime Links of Early South Asia*. Delhi: Oxford University Press.
- Ray, Himanshu Prabha 2003. *The Archaeology of Seafaring in Ancient South Asia*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Stückelberger, Alfred / Graßhoff, Gerd 2006. *Klaudios Ptolemaios: Handbuch der Geographie*. Basel: Schwabe.
- Tomaschek, Wilhelm 1899. "Chrysoanas." In: G. Wissowa (ed.), *Paulys Real-Encyclopädie der Classischen Altertumswissenschaft* vol 3, 2511-2512. Stuttgart: J. B. Metzlerscher Verlag.
- Tomber, Roberta 2008. *Indo-Roman Trade: From Pots to Pepper*. London: Duckworth
- Turner, Paula J. 1989. *Roman Coins from India*. London: Royal Numismatic Society.
- West, Louis C. / Johnson, Allan Chester 1967. *Currency in Roman and Byzantine Egypt*. Amsterdam: Hakkert.
- Wheatley, Paul 1961. *The Golden Khersonese*. Kuala Lumpur: University of Malaya Press.
- Leusch, H. Schenk, R. Wood, R.A. Bawono, I.D. Kompiang Gede, N.L.K. Citha Yuliaty, J. Fenner, C. Reepmeyer, C. Castillo and A. Carter 2015. Sembiran and Pacung on the north coast of Bali: a strategic crossroads for early trans-Asiatic exchange, *Antiquity* 89 (344), 378-396.
- Carter, A. 2010. Trade and exchange networks in Iron Age Cambodia: Preliminary results from a compositional analysis of glass beads, *Bulletin of the Indo-Pacific Prehistory Association* 30, 2010, 178-188.
- Carter, A. and J. Lankton 2012. Analysis and comparison of glass beads from Ban Non Wat and Noen U-Loke, in C.F.W. Higham and A. Kijngam (eds) *The Origins of Angkor, Volume 6: The Iron Age: Summary and Conclusions*, Bangkok, Fine Arts Department of Thailand, 91-114.
- Casson, L. 1989. *The Periplus Maris Erythraei. Text with Introduction, Translation, and Commentary*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey.
- Cherian, P.J. with J. Menon 2014. *Unearthing Pattanam. Histories, Cultures, Crossings*, National Museum, New Delhi.
- Dikshit, M.G. 1969. *History of Indian Glass*, University of Bombay, Bombay.
- Dussubieux, L. 2001. L'apport de l'ablation laser couplée à l'ICP-MS à la caractérisation des verres: application à l'étude du verre de l'océan Indien, thèse de doctorat, Université d'Orléans.
- Dussubieux, L., J.W. Lankton, B. Bellina-Pryce and B. Chaisuwan 2012. Early glass trade in South and Southeast Asia: New insights from two coastal sites, Phu Khao Thong in Thailand and Arikamedu in South India, in M.L. Tjoa-Bonatz, A. Reinecke and D. Bonatz (eds) *Crossing Borders. Selected Papers from the 13th International Conference of the European Association of Southeast Asian Archaeologists, Volume I*, National University of Singapore Press, Singapore, 307-328.
- Dussubieux, L. and B. Bellina 2017. Glass from an early Southeast Asian producing and trading centre, in B. Bellina (ed.) *Khao Sam Kaeo: A Late Prehistoric Early Port-city Between the Indian Ocean and the South China Sea*. École française d'Extrême-Orient, Paris, 549-585.
- Dussubieux, L. and B. Bellina 2018. Glass ornament production and trade politics in the Upper-Thai Peninsula during the Early Iron Age. *Archaeological Research in Asia*, article in press.
- Freestone, I. forthcoming. Glass production in the

Suvarnabhumi in the 1st century CE: The glass evidence.
By James W. Lankton and Bernard Gratuze

References

- Brill, R.H. 1987. Chemical analyses of some early Indian glasses, in H.C. Bhardwaj (ed.) *Archaeometry of Glass: Proceedings of the Archaeometry Session of the XIV International Congress on Glass, 1986*, Indian Ceramic Society, Calcutta, 1-25.
- Calo, A., B. Prasetyo, P. Bellwood and J.W. Lankton, B. Gratuze, T.O. Pryce, A. Reinecke, V.

- first millennium CE: a compositional perspective, in F. Klimscha, H.J. Karlsen, S. Hansen, J. Renn (eds) *Glas und Glasproduktion in Ur- und Frühgeschichtlicher Zeit*. Edition TOPOI (forthcoming).
- Gratuze, B. 2016. Glass characterization using laser ablation-inductively coupled plasma-mass spectrometry methods, in L. Dussubieux, M. Goltko and B. Gratuze (eds) *Recent Advances in Laser Ablation ICP-MS for Archaeology*, Springer-Verlag, Berlin Heidelberg, 179-196.
- Pyiet Phy Kyaw, J.W. Lankton, San Win, B. Gratuze 2015. Early glass bead production at Mupon in southern Myanmar, oral presentation at the 15th International Conference of the European Association of Southeast Asian Archaeologists, Paris, 6-10 July.
- Lankton, J., L. Dussubieux and B. Gratuze 2008. Glass from Khao Sam Kaeo: Transferred technology for an early Southeast Asia exchange network, *Bulletin de l'École française d'Extrême-Orient* 93-2006 (2008), 317-351.
- Rahman, S.A., M.S. Hamzah, A.K. Wood, M.S. Elias and K. Zakaria 2008. INAA of ancient glass beads from Sungai Mas archaeological site, Bujang Valley, Malaysia, *Journal of Radioanalytical and Nuclear Chemistry* 278 (2), 271-276.
- Saitowitz, S. and D.L. Reid 2001. Physical and chemical analysis of glass beads and glassy slag from Iron Age sites in northeast Thailand: preliminary findings, in M. Jones and P. Sheppard (eds), *Australasian connections and new directions. Proceedings of the 7th Australasian Archaeometry Conference*, Auckland, University of Auckland, 307-327.
- Seland, E.H. 2016. *The Periplus of the Erythraean Sea: a network approach*. *Asian Review of World Histories* 4 (2), 191-205.
- Nationaux and Musée Guimet.
- Bellina, Bérénice, Praon Silapanth, Boonyarit Chaisuwan Cholawit Thongcharoenchaikit, Jane Allan, Vincent Bernard, Brigitte Borell, Phaedra Bouvet, Cristina Castillo, Laure Dussubieux, Julie Malakie LaClair, Sachipan Srikanlaya, Sophie Peronnet, Oliver Pryce 2014. The Early Development of Coastal Polities in the Upper Thai-Malay in *Before Siam: Essays in Art and Archaeology*, Eds. Nicolas Revire and Stephen A. Murphy, River Books & The Siam Society, Bangkok: 69-89.
- Bellina, Bérénice Ed., 2017. *Khao Sam Kaeo, An Early Port-City between the Indian Ocean and the South China Sea* EFEO Paris.
- Bennett, Anna 1989. *The analysis of six ringstone fragments belonging to S. Eilenberg*, unpublished report, Department of Archaeological Conservation and Materials Science, Institute of Archaeology, London University, report no. 89084.
- Bennett, Anna 2010. *Trading Gold in Early Asia*. In *A Passage to Asia*, BOZAR, Centre for Fine Arts, Brussels: 63-70.
- Bennett, Anna 2015. *Ancient Gold and Modern Fakes in Southeast Asia*. In *Gold in Early Southeast Asia*, Eds. Barnes R, Stein E.N. and Diebold B. Selected papers from the symposium *Gold in Southeast Asia*, Yale University Art Gallery 13-14 May 2011. Monograph 64. New Haven: Yale Southeast Asia Studies: 183-236.
- Bennett, Anna 2017. *The Ancient History of U-Thong, City of Gold* River Books, Bangkok.
- Bennett, Anna forthcoming. Paper delivered at Conference of the Association of Southeast Asian Archaeologists in Western Europe, Poznan Poland, 4th-7th July 2017
- Bloch, 1904 excavations at Basarh, Annual Report of the Archaeological Survey of India for the year 1904-04.
- Borell, Brigitte 2017. Gold Coins from Klong Thom *Journal of the Siam Society*, vol. 105: 151-77
- Bronson, Bennet 1986. *Glass and Beads at Khuan Lukpad*. In *Southeast Asian Archaeology, 1986: Proceedings of the First Conference of the Association of Southeast Asian Archaeologists in Western Europe*, Institute of Archaeology, University College London, 8-10th September 1986, Eds. Ian Glover and Emily Glover Oxford: British Archaeological Series

Suvarnabhumi: Land of Gold.
By Dr. Anna T Bennet

References

- Baptiste, Pierre, and Thierry Zéphir Eds. 2009. *Dvavartati: aux sources du Bouddhisme en Thaïlande*. Exhibition catalogue. Paris: Réunion des Musées

- [BAR] 561:139–83.
- Casson, L. 1989. *The Periplus Maris Erythraei*. Text with Introduction, Translation, and Commentary, Princeton University Press, Princeton, New Jersey.
- Chandra, M 1973. *Bull. Prince of Wales Mus.* 12, pp. 1-47 figs 1, 2, & 10
- Chakrabarti, Shakti 2013. *Settlements, resource use and patterns of communication in early India C. 200 B.C. -750 A.D.* PhD Thesis.
- Coomaraswamy, Ananda, 1927. *A History of Indian and Indonesian Art* reprinted Dover publications 1965.
- Cunningham, Alexander 1880. *Archaeological Survey Reports-1862-87*, Vol.XI (pl.IX, fig.3 reproduced in Coomaraswamy, 1927, fig.134.
- Dube, R.K 2003. Suvarnabhumi, and Suvarnadvipa; origin, identity, and its richness in gold in ancient and medieval Times. *Bulletin of the Metals Museum* 36: 3–23.
- Glover, Ian and Anna Bennett 2012. The High-Tin Bronzes of Thailand. In *Scientific Research on Ancient Asian Metallurgy: Proceedings of the Fifth Forbes Symposium at the Freer Gallery of Art*, Eds. Paul Jett, Blythe McCarthy and Janet G. Douglas, London, Archetype Publications: 101–14.
- Glover, Ian and Shahnaj Husne Jahan 2014. An Early Northwest Indian-Decorated Bronze Bowl From Khao Sam Kaeo, In *Before Siam, Essays in Art and Archaeology*, Eds. Nicolas Revire and Stephen Murphy, Bangkok. River Books & The Siam Society: 9–14.
- Glover, Ian 2015. Ancient Collectors and archaeologists with special reference to Southeast Asia. In *Gold in Early Southeast Asia*, Eds. Barnes R, Stein E.N. Diebold B, selected papers from the symposium Gold in Southeast Asia. Yale University Art Gallery 13–14th May 2011: 237–251.
- Gupta, SP 1980. *The Roots of Indian Art* (A Detailed Study of the Formative Period of Indian Art and Architecture: Third and Second centuries B.C.-Mauryan and Late Mauryan)
- Guy, John 2014. *Lost Kingdoms: Hindu Buddhist Sculpture of Early Southeast Asia*, The Metropolitan Museum of Art, Yale University Press.
- Howard, Kathleen Ed. 1994 *The Metropolitan Museum of Art Guide*, The Metropolitan Museum of Art, New York
- Indrawooth, Phasook 2004. *The Archaeology of the Early Buddhist Kingdoms of Thailand. In Southeast Asia from Prehistory to History*, Eds. Glover, Ian and Bellwood, P. London Routledge/Curzon: 120–148.
- Jacq-Hergoualc'h 2002 *The Malay Peninsula: Crossroads of the Maritime Silk-Road* (100 Bc-1300 AD) Leiden: Brill
- Kossak, Steven & Martin Lerner 1994 *The Arts of South and Southeast Asia : The Metropolitan Museum of Art Bulletin*, v. 51, no. 4
- Krishan, Y and Bhavan, Bharatiya Vidya 1996 *The Buddha Image: Its Origin and Development*, Marshall Bhir mound, *Annual Report of the Archaeological Survey* 1920-21. Marshall 1951 *Taxila* (Vol.2, pp. 503-4, 147, b, c, d and g).
- Lerner, Martin and Steven Kossak 1991. *The Lotus Transcendent: Indian and Southeast Asian Art from the Samuel Eilenberg Collection*. Exh. cat. New York: The Metropolitan Museum of Art
- Marshall, John 1951 *Taxila: An Illustrated Account of Archaeological Excavations 1913–1934*, vols. 1–3. Cambridge: Cambridge University Press.
- Pal, Pratapaditya 1986 *Indian Sculpture*, vol.1. Los Angeles: Los Angeles County Museum of Art; University of California Press, :127.
- Pongpanich, Bunchar 2009. *Beyond Beads*, Bangkok: Matichon Publishing House.
- Pongpanich, Bunchar and Phuthorn Bhumadhorn 2015. *The Beads of and Archaeology of U Thong*. In Thai, Bangkok.
- Pongpanich, Bunchar 2015 *The Ancient Stone Beads of South East Asia and Indian Connection*, Paper presented at the workshop on History, Science & Technology of STONE BEADS at the Indian Institute of Technology (IIT), Gandhinagar, India in collaboration with the Archaeological Survey of India (ASI) on 11 August, 2015
- Postel, M 1989. *Ear Ornaments of Ancient India*, Franco-Indian Pharmaceuticals, India.
- Pryce, Oliver, Bellina Bérénice and Anna Bennett 2008. The Development of Metal Technologies in the Upper Thai-Malay Peninsula: Initial Interpretation of the Archaeometallurgical Evidence from Khao Sam Kaeo. *BEFEO* 93:295–315.
- Ray, Himanshu Prabha 1994. *Winds of Change: Buddhism and the Maritime Links of Early South Asia*. New Delhi, Oxford University Press.
- Revire Nicholas, 2011. Facts and Fiction. The Myth of Suvarnabhūmi through the Thai and Burmese Looking Glass, *Mahachulalongkorn Journal of Buddhist Studies*, Vol. 4, pp. 79-114.

- Ruchi P. 2014 *Evolution and developement of mother goddess*. PhD thesis Kumaun University
- Sharma Y, D 1955 Broken ringstone from Ropar, *Lalit Kala* 1-2: 125 pl xlv, 12
- Shere S.A 1951 Stone discs found at Murtaziganj *Journal of the Bihar Research Society* Vol XXXVII Catalogue of the Patna Museum
- Skilling, Peter 2011. Buddhism and the Circulation of Ritual in Early Peninsula Southeast Asia, In *Early Interactions between South and Southeast Asia: Reflections on Cross-Cultural Exchange*, Eds. Pierre-Yves Manguin, A. Mani, and Geoff Wade, Nalanda-Sriwijaya Series 2. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies. New Delhi: Manohar India: 371–84.
- Skilling, Peter 2015. The Circulation of Artefacts Engraved with ‘Apramāda’ and Other Mottos in Southeast Asia and India: A Preliminary Report. In *Annual Report of The International Research Institute for Advanced Buddhology at Soka University for the Academic Year 2014*, V(XVIII). Soka University, Tokyo: 63–77.
- Siudmak, John 2014, *Indian and Himalayan Sculpture* 5, no. 2
- Siudmak, John 2016 *Siudmak Indian and Himalayan Sculpture*
- Siudmak, John 2017 *Siudmak Indian and Himalayan Sculpture*, no.1
- Untracht, Oppi 1997 *Traditional Jewellery of India* Thames and Hudson, London.
- Vallard, Annabel, Bérénice-Pryce, B & Evrard Olivier 2017. *Cristalliser l’histoire. La seconde vie des perles préhistoriques en Thaïlande péninsulaire, Artefact hors-série n° 1*, 2015
- with *Introduction, Text, Translation, and Commentary*, Oxford 2014. J.P. Murphy, *Ora maritima or Description of the seacoast*, Chicago, 1977.
- ³ The voyage plausibly covered a transpeninsular route somewhere near the Isthmus of Kra and the final destination may well have been Kanchi (puram)/Conjeevaram, the Pallava captial in southern India. Geoff Wade, “Beyond the Southern Borders: Southeast Asia in Chinese Texts to the Ninth Century,” in John Guy et. al, *Lost Kingdoms. Hindu-Buddhist Sculpture of Early Southeast Asia*, New York and Bangkok, 2014; Xiong Zhaoming, *Archaeological Discovery: The Hepu Port on the Maritime Silk Road of the Han Dynasty*, Beijing, 2015; The Hepu Han tombs and the maritime Silk Road of the Han dynasty”, in *ANTIQUITY*, V.88, December 2014, 1229-1243.
- ^{4,5} The Hepu Han tombs are scattered over a total area of 68 Km²: on the earth surface the remains of 1056 grave mounds can be seen and it is estimated that almost 10,000 tombs still survive underground. From the 1950s to the present day, over 1200 tombs have been excavated. Most of them date to the two Han dynasties (206 BCE to 20 CE.)
- ⁶ Xiong Zhaoming 2015, p. 104; Anna Bennett, *The Ancient History of U Thong City of Gold*, Bangkok, 2016.
- ⁷ Fan Ye, *Hou Han shu*, juan 88. see Lin Ying,” The Roman Empire on the Silk Road from the First to the Fifth Century: Centered on Chinese Sources”, in: *Eurasian Studies* (Center for Eurasian Studies, Chinese Academy of Social Science) 4 (2016) 158-179
- ⁸ Feng Hanyong, “Ge Hong ceng qu yinzhi kao” (Remarks on Ge Hong’s travel in Indochina) in *Wenshi*, vol. 39, 1994, 59-69; Ding Hongwu, “Ge Hong Funan zhi xing buzheng” (a supplementary evidence for Ge Hong’s travel in Funan), in *Zongjiaoxue yanjiu*, issue 4, 2005, 125-132; Henri Maspero, “Un Texte Taoiste Sur L’ Orient Roman”, in *Melanges Posthumes Sur Les Religions et L’ Histoire de la Chine*, vol. III, Paris: Civilisations du Sud, S. A. E. P., 1950, pp. 93-108.
- ⁹ Translation taken after P. Wheatley, 1961, p.16.
- ¹⁰ Wang Bangwei, *Yi Jing’s Datang xiyu qiufa gaoseng zhuan. With Introduction, Text, and Annotations*, Beijing, 1984.
- ¹¹ Wang Rongzu, *Yuan Kai’s Tang dasheshang dongzheng zhuan. With Introduction, Text and Annotations*, Beijing, 1979.
- ¹² Yi Jing, “chonggui nanhai zhuan”, in *Datang xiyu qiufa gaoseng zhuan*, edited and annotated by Wang Bangwei, Beijing, 1984, p. 216, 240.
- ¹³ Edward H. Schafer, *The Vermillion Bird: Tang Images of the South*, University of California Press , 1967.

Chinese Knowledge on Suvarnabhumi before the 10th century by Xiong Zhaoming and Lin Ying

In-text citation

¹ Lionel Casson, *The Periplus Maris Erythraei. Text with Introduction, Translation, and Commentary*, Princeton, New Jersey, 1989.

² J.L. Lightfoot, *Dionysius Periegetes. Description of the Known World*

Khao Sam Kaeo: An Early Port-City between the Indian Ocean and the South China Sea.
By Dr. Berenice Bellina

References

- ALBRECHT, Gerd, HAIDLE, Miriam et al.
1999 “Circular Earthworks Krek 62/52. Recent Research on the Prehistory of Cambodia” in *Circular Earthworks in Cambodia*, Phnom Penh, Cambodia, November 14-19, 1999, RUFA.
- ALLCHIN, F. Raymond
1995 *Archaeology of Early Historic South Asia*, Cambridge, Cambridge University Press.
- ALLEN, Jane
1998 “History, archaeology, and the question of foreign control in early historic-period peninsular Malaysia,” *International Journal of Historical Archaeology* 2/4, pp. 261-90.
- ALLEN, Jane, HOLDAWAY, S. et al.
1997 “Identifying specialisation, production and exchange in the archaeological record: the case of shell bead manufacture on Motopure Island, Papua.” *Archaeology in Oceania* 32, pp. 13-38.
- AUNG Thaw
1968 *Excavations at Beikthano*, Rangoon, Ministry of Union Culture.
- BACUS, Elisabeth A.
2004 “The archaeology of the Philippine archipelago,” in *Southeast Asia: From Prehistory to History*, Ian C. GLOVER & Peter BELLWOOD (eds.), New York, Routledge, pp. 257-81.
- BELLINA, Bérénice, SILAPANTH, Praon, et al.
2014 “The Development of Coastal Polities in the Upper Thai-Malay Peninsula in the Late First Millennium BCE,” in *Before Siam was Born: New Insights on the Art and Archaeology of PreModern Thailand and its Neighbouring Regions*, Nicolas REVIRE & Stephen MURPHY (eds.), Bangkok, River Books, pp. 68-89.
- BOISSELIER, Jean
1965 “U T’ong et son importance pour l’histoire de Thaïlande,” *Silpakorn Journal* 9/1.
- BORELL, Brigitte, BELLINA, Bérénice, et al.
2014 “Contacts with the Mediterranean World in the Early Centuries CE. The Evidence from Greaco Roman Intaglios and Pendants” in *Before Siam was Born: New Insights on the Art and Archaeology of Pre-Modern Thailand and its Neighbouring Regions*, Nicolas REVIRE & Stephen MURPHY (eds.), Bangkok River Books.
- BOURDONNEAU, Eric
2003 “The Ancient Canals System of the Mekong Delta. Preliminary Report,” in *Fishbones and Glittering Emblems. Southeast Asian Archaeology 2002*, Anna KARLSTROM & Anna KALLEN (eds.) Stockholm, Museum of Far Eastern Antiquities, pp.257-70.
2010 Rehabilitier le Funan. Óc Eo ou la première Angkor.” *Bulletin de l’Ecole française d’Extrême-Orient* 94 [2007]. pp. 111-58.
- BOYD, W. E, HIGHAM, Charles F. W., et al.
1999 “The geoarchaeology of the Iron Age ditched sites of the Upper Mae Nam Valley, N.E. Thailand I: palacodrainage, site lanscape relationships and the origins of the moats,” *Geoarchaeology: an International Journal* 14, pp. 675-716.
- BRONSON, Bennett
1976 *Excavations at Chansen and the cultural dronology of protohistoric Central Thailand*, Philadelphia, University of Pennsylvania.
1985 “Review Nagara and Commandery: Origins of the Southeast Asian Urban Tradition’ by Paul Wheatley, Chicago 1983, *SEAS* 20, pp. 14.
1990 “Glass and beads at Khuan Lukpad, Southern Thailand,” *Southeast Asian Archaeology 1986*, Ian C. GLOVER & Emily GLOVER, Oxford, BAR, pp. 213-29.
- CHAISUWAN, Boonyarit
2011 “Early contacts between India and the Andaman coast in Thailand from the second century BCE to the eleventh century AD, in *Early interactions between South and southeast Asia. Reflections on cross-cultural exchange*, Pierre-Yves MANGUIN, A. MANI & Geoffrey WADE, Singapore & New Delhi, ISEAS Publishing & Manohar, pp. 83-111.
- COWGILL, George L.
2004 “Origins and development of urbanism: Archaeological perspectives.” *Annual Review of Anthropology* 33, pp. 525-49.
- DAGENS, Bruno
1970-76 *Mayamata: traité sanskrit d’architecture. Edition critique, traduction et notes par Bruno Dagens*, Pondichery, Publications de l’Institut français

- d'Indologie.
- DEGA, Michael F.
1999 "Circular Settlements within Eastern Cambodia, *Bulletin of the Indo-Pacific Prehistory Association* 18, pp. 181-90.
- DELOCHE, Jean
1992 "Étude sur les fortifications de l'Inde. I. Les fortifications de l'Inde ancienne," *Bulletin de l'École française d'Extrême-Orient* 79/1, pp. 89-131.
- DUPONT, Pierre
1959 *L'Archéologie Mone de Dvaravati*, Paris, École française d'Extrême-Orient.
- DUSSUBIEUX, Laur e, LANKTON, James, *et al.*
2012 "Early Glass Trade in South and Southeast Asia: New insights from two coastal sites, Phu Khao Thong in Thailand and Arikamedu in South India," in *Crossing Borders: Selected Papers from the 13th International Conference of the European Association of Southeast Asian Archaeologists*, Mai Lin TJOA-BONATZ, Andreas REINECKE & Dominik BONATZ (eds.), Berlin, Singapore University Press.
- ERDOSY, George
1995 "States of North India and Pakistan at the Time of the Buddha," in *The archaeology of Early Historic South Asia: The Emergence of Cities and States*, F. Raymond ALLCHIN (ed.), Cambridge, Cambridge University Press.
- EVANS, Ivor H. N.
1932 "Excavations at Tanjong Rawa, Kuala Selinsing, Perak, *Journal of the Federated Malay States Museums* 15/23, pp. 79-134.
- Glover, Ian C. & YAMAGATA, Mariko
1995 "The origins of Cham Civilization: indigenous, Chinese and Indian influences in Central Vietnam as revealed by excavations at Tra Kieu, Vietnam 1990 and 1993," in *Archaeology in Southeast Asia*, C. T. YEUNG & W.L. Li (eds.), Hong Kong, Hong Kong University Museum & Art Gallery, pp. 145-70.
- GOSH, Amalananda
1973 *The City in early Historical India*, Simla, Indian Institute of Advanced studies.
- GROSLIER, Bernard Philippe
1966 "Découvertes archéologiques récentes au Cambodge, *Kambuja* 16, pp. 76-81.
- GUTMAN, Pamela & Hudson, Bob
2004 "The archaeology of Burma (Myanmar) from the Neolithic to Pagan" in *Southeast Asia. From Prehistory to History*, Ian C. GLOVER & Peter BELLWOOD (eds.), London/New York, Routledge & Curzon, pp. 147-76.
- HIGHAM, Charles
2004 "Mainland Southeast Asia from the Neolithic to the Iron Age," in *Southeast Asia. From Prehistory to History*, Ian C. GLOVER & Peter BELLWOOD (eds.), London/New York, Routledge & Curzon, pp. 41-67.
- HUDSON, Bob
2004 "The Origins of Bagan. The Archaeological Landscape of Upper Burma to AD 1300" URL: <http://hdl.handle.net/2123/638>, University of Sydney.
- INDRAWOOTH, Phasook
2004 "The archaeology of the early Buddhist kingdoms of Thailand" in *Southeast Asia: from Prehistory to History*, Ian C. GLOVER & Peter BELLWOOD (eds.), London, Routledge/Curzon, pp. 120-48.
- JACQ-Hergoual c'h, Michel
2002 *The Malay Peninsula. Cross-roads of the Maritime Silk-Road (100 BC – 1300 AD)*, Leiden, Brill.
- JUNKER, Laura Lee
2006 "Population dynamics and urbanism in pre-modern island Southeast Asia," in *Urbanism in the Preindustrial world*, Glenn R. STOREY (ed.), Tuscaloosa, University of Alabama, pp. 203-30.
- KANGLE, R. P. (ed.)
1963 *The Arthasastra of Kautilya*, Bombay, University of Bombay.
- KIM, Nam Chul
2013 "Lasting Monuments and Durable Institutions: Labor, Urbanism, and Statehood in Northern Vietnam and Beyond," *Journal of Archaeological Research* 21, pp. 217-67.
- KIM, Nam Chul, Tor, Lan Van *et al.*
2010 "Walls, Warfare, and Political Centralization: Recent Excavations at Vietnam's Ancient Capital of Co Loa, *Antiquity* 84, pp. 1011-1027.
- KOJO, Yasushi & PHENG, Sitha
1998 "A Preliminary Investigation of a Circular Earthwork at Krek, southEastern Cambodia, *Anthropological Science* 106/3, pp. 229-44.
- KUMAR, Dilip
1986 *Archaeology of Vaishali*, New Delhi, Ramanand Vidya Bhawan.
- LAL, B. B.
1948 "Sisulpalgargh 1948, an early historical fort

- in Eastern India.” *Ancient India* 5, pp. 62-105.
- LEONG, Sau Heng
1990 “Collecting centres, feeder points and entrepôts in the Malay peninsula, 1000 BC-AD 1400, in *The Southeast Asian Port and Polity*, J. KATHIMBRY-WELLS & John VILLIERS (eds.), Singapore, Singapore University Press.
- LIEBERMAN, Victor
2003 *Strange Parallels: Southeast Asia in Global Context, c. 800-1830. Integration on the Mainland*, New York, Cambridge University Press.
- LITVINSKY, Boris Abramovich
1994 “Cities and urban life in the Kushan kingdom” in *History of Civilizations of Central Asia, Vol II, The development of sedentary and nomadic civilizations: 700BC to AD250*, Janos HARMATTA (ed.), Unesco II, pp. 291-312.
- LOMBARD, Denys
1970 “Pour une histoire des villes du Sud-Est asiatique.” *Annales, Économies, Sociétés, Civilisations* 24/4, pp. 842-56.
1988 “Le sultanat malais comme modèle socio-économique,” in *Marchands et hommes d'affaires asiatiques dans l'Océan Indien et la Mer de Chine XIII-XX° siècles*, Denys LOMBARD & Jean AUBIN (eds.), Paris, École des hautes études en sciences sociales, pp. 117-24.
- MALLERET, Louis
1959a *L'Archéologie du Delta du Mékong, Part 1. L'Exploration Archéologique et Les Fouilles d'Oc-Èo*, Paris, École française d'Extrême-Orient.
1959b “Ouvrages circulaires en terre dans l'Indochine méridionale,” *Bulletin de l'École française d'Extrême-Orient* 59/2, pp. 409-34.
1960 *L'Archéologie du Delta du Mékong, Part 2. La Civilisation Matérielle d'Occèo*, Paris, École française d'Extrême-Orient.
1962 *L'Archéologie du Delta du Mékong, Part 3. La culture du Founan*, Paris, École française d'Extrême-Orient.
1963 *L'Archéologie du Delta du Mékong, Part 4. Le Cisbassac*, Paris, École française d'Extrême-Orient.
- MANGUIN, Pierre-Yves
1987 “Études sumatranaises, I: Palembang et Sriwijaya. Anciennes hypothèses, recherches nouvelles,” *Bulletin de l'École française d'Extrême-Orient* 76, pp. 337-402.
1992 “Le programme de fouilles sur les sites de Sriwijaya (Province de Sumatra-sud, Indonésie),” *Bulletin de l'École française d'Extrême-Orient* 79/1, pp. 272-77.
2000 “City-States and City-State cultures in pre-15th Century Southeast Asia,” in *A Comparatives of Thirty City-State Cultures. An investigation conducted by the Copenbag Polis Centre*, Mogens Herman HANSEN (ed.), Copenhagen, C. A. Reitzels Forlag, pp. 409-16.
2004 “The archacology of early maritime polities of Southeast Asia,” in *Southeast Asia. From prehistory to history*, Ian C. GLOVER & Peter BELLWOOD (eds.), London/New York, Routledge/Curzon, pp. 282-313.
2011 “Introduction,” in *Early Interactions Between South and Southeast Asia. Reflections on Cross-Cultural Exchange*, Pierre-Yves MANGUIN, A. MANI & Geoffrey WADE (eds.), Singapore, New Delhi, Institute of Southeast Asian Studies Manohar, pp. xiii-xxxi.
- MANGUIN, Pierre-Yves & AGUSTIJANTO, Indrajaya 2006 “The archaeology of Batujaya (West Java, Indonesia): an interim report,” in *Uncovering Southeast Asia's Past: selected papers from the 10th International Conference of the European association of southeast Asian archaeologists*, Elisabeth A. Bacus, Ian C. GLOVER & Vincent C. PIGOTT (eds.). Singapore, National University of Singapore Press, pp. 245-57.
2011 “The Batujaya Site: New evidence of Early Indian Influence in West Java” in *Early Interactions between South and Southeast Asian. Reflections on Cross-Cultural Exchange*, Pierre-Yves MANGUIN, A. MANI & Geoffrey WADE (eds.), Singapore, ISEAS & Manohar, pp. 113-36.
- MANGUIN, Pierre-Yves & KHAI, Vo Si
2000 “Excavations at the Ba The Oc-Eo complex (Vietnam): a preliminary report on the 1998 campaign,” in *Southeast Asian Archaeology 1998*, Wibke LOBO & Stefanie REIMANN (eds.), Hull, Centre of Southeast Asian Archaeology.
- MANGUIN, Pierre-Yves, KOESTORO, Lucas P. & SOEROSO M. P.
1998 “Kota Kapur (Kangka, Indonesia): A Pre-sriwijayan Site reascertained” in *Southeast Asian Archaeology 1994: proceedings of the 5th International Conference of the European Association of Southeast Asian Archaeologists, Paris, October 1994*, Pierre-Yves MANGUIN (ed.), Hull. II, pp. 61-81.
- MARET, Pierre (de)

- 2000 "Urban origins in central Africa: The case of Kongo," in *The Development of Urbanism from a global Perspective*, Paul J. J. SINCLAIR (ed.), Department of Archaeology and Ancient History, Uppsala, University of Uppsala.
- MARSHALL, John
1951 *Taxila: an illustrated account of the archaeological excavations*, Cambridge, Cambridge University Press.
- MCNIELL, JUDITH R. & WELCH, David J.
1991 "Regional and interregional exchange on the Khorat Plateau," *Bulletin of the Indo-Pacific Prehistory Association* 10, pp. 327-41.
- MIKSIC, John
2000 "Heterogenic cities in premodern Southeast Asia," *World Archaeology* 32/1, pp. 106-20.
- MOORE, Elizabeth
1988 *Moated Sites in Early North East Thailand*, Oxford, BAR - S-400,
1993 "Water-enclosed sites: links between Ban Takhong, Northeast Thailand and Cambodia," in *The Gift of Water*, Jonathan RIGG (ed.), London, SOAS, pp. 26-46.
- MOORE, Elizabeth & WIN, San
2007 "The Gold Coast: Suvannabhumi? Lower Myanmar Walled Sites of the First Millennium AD." *Asian Perspectives* 46/1, pp. 202-32.
- MYINT AUNG, U.
1970 "The excavation at Halin," *Journal of Burma Research Society* 53/2, pp. 55-63.
- NGUYEN KIM DUNG, GLOVER, Ian C. & YAMAGATA, Mariko
2006 "Excavations at Tra Kieu and Go cam, Quang Nam Province, Central Viet Nam" in *Uncovering Southeast Asia's Past*, Elisabeth A. BACUS, Ian C. GLOVER & Vincent C. PIGOTT (eds.), Singapore, National University Press, pp. 216-31.
- NOONSUK, Wannasarn
2009 *The Isthmian Civilizations: The Significance of Peninsular Siam in the Southeast Asian Maritime World*, Lambert Academic Publishing.
- O'CONNOR, Stanley J. (ed.)
1986 *The Archaeology of Peninsular Siam: collected articles from the Journal of the Siam Society 1905-1983*, Bangkok, The Siam Society.
- PELLIOT, Paul
1903 "Le Founan," *Bulletin de l'École française d'Extrême-Orient* 2, pp. 248-333.
- PERRET, Daniel
2004 "Réflexions sur l'émergence du sultanat de Patani," in *Études sur l'histoire du sultanat de Patani*, Daniel PERRET, Amara SRISUCHAT & Sombun THANASUK (eds.), Paris, École française d'Extrême-Orient, pp. 17-36.
- PERRET, Daniel, SOMBATYANUCHIT, Amnat et al.
2004 "Sites fortifiés du cours inférieur du fleuve Pattani, in *Études sur l'histoire du sultanat de Patani*, Daniel PERRET, Amara SRISUCHAT & Sombun THANASUK (eds.), Paris, École française d'Extrême-Orient, pp. 79-106.
- PERRET, Daniel, SRISUCHAT, Amara & THANASUK, Sombun (eds.)
2004 *Études sur l'histoire du sultanat de Patani*, Paris, École française d'Extrême-Orient.
- REID, Anthony
1993 *Southeast Asia in the Age of Commerce 1450-1680. Volume Two: Expansion and Crisis*, New Haven/London/Chiang Mai, Yale University/Silkworm Books, 390 p.
- SALLES, Jean-François (ed.)
2007 *Mahasthan I, Pundranagara, cité antique du Bengale [Texte imprimé]: rapport préliminaire 1993-1999*, Indicopeustoi, Archaeologies of the Indian Ocean, Turnhout, Brepols.
- SARAYA, Dhida
1999 (Sri) *Dvaravati: The Initial Phase of Siam's History*, Bangkok, Muang Boran Publishing House.
- SHARMA, G. R.
1960 *The excavation of Kausambi (1949-50): The defences and the Syenaciti of the Purusamedha*, Allahabad.
- SHUHAIMI, Nik Hassan
1991 "Recent research at Kuala Selinsing, Perak," *Bulletin of the Indo-Pacific Prehistory Association* 11, pp. 141-52.
- SHUHAIMI Nik Hassan Bin Nik Abd. Rahman & KAMARUDDIN Bin Zakaria
1994 "Recent archaeological discoveries in Sungei Mas, Kuala Muda, Kedah," *Journal of the Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society* 66, pp. 73-80.
- SIEVEKING, Gale de G.
1956 "The Iron Age collections of Malaya," *Journal of the Malayan Branch of the Royal Asiatic Society* 29/2, pp. 9-138.
- SKILLING, Peter
2003 "Dvaravati: recent revelations and research," in *Dedications - to H.R.H. Princess Galyani Vadhana Krom*

- Luang Naradhiwas Rajagarindra on her 80th Birthday, C. BAKER (ed.), Bangkok Siam Society, pp 87-112
- SMITH, Michael E.
2007 "Form and meaning in the earliest cities: A new approach to ancient urban planning." *Journal of Planning History* 6, pp. 3-47.
- SMITH, Monica L.
2003 "Early Walled Cities of the Indian Subcontinent as 'Small Worlds,'" in *The Social Construction of Ancient Cities*, Washington DC, Smithsonian Institution Press.
- SOUTHWORTH, William A.
2004 "The coastal States of Champa," in *Southeast Asia, from the Prehistory to History*, Ian C. GLOVER & Peter BELLWOOD (eds.), London/New York, Routledge/Curzon Press.
- SRISUCHAT, Amara
1987 "Ancient beads in the Southern part of Thailand" in *Encyclopaedia of Southern Culture*, P. SUTHIWONGSA (ed.), Songkhla, Institute of Southern Studies, Sri Nakaraintaravivot University, pp. 3212-3243 [in Thai].
1996 "Merchants, merchandise and markets: archaeological evidence in Thailand concerning maritime trade interaction between Thailand and other countries before the 16th century AD," in *Ancient Trades and Cultural Contacts in Southeast Asia*, Amara SRISUCHAT (ed.) Bangkok, Office of the National Cultural Commission, pp. 237-66.
- SPISUCHAT, Tarapong
1989 "Beads reflecting foreign influence from archaeological sites in Thailand." *Silpakorn Journal* 28/1, pp. 4-19.
- STARK, Miriam
1998 "The Transition to History in the Mekong Delta: a View from Cambodia," *International Journal of Historic Archaeology* 2/3, pp. 175-204.
2006a "Early Mainland Southeast Asian Landscapes in the First Millennium AD," *Annual Review of Anthropology* 35, pp. 407-32.
2006b "Pre-Angkorian Settlement Trends in Cambodia's Mekong Delta and the Lower Mekong Archaeological Project." *Bulletin of the Indo-Pacific Prehistory Association* 26, pp. 98-109.
- STARK, Miriam & BONG, Sovath
2001 "Recent research on the emergence of early historic states in Cambodia's lower Mekong," *Bulletin of the Indo-Pacific Prehistory Association* 19, pp. 85-98.
- STARK, Miriam, SANDERSON, David C. W., et al.
2006 "Monumentality in the Mekong Delta: Luminescence Dating and Implications," *Bulletin of the Indo-Pacific Prehistory Association* 26, pp. 110-20.
- STARK, Miriam T., BISHOP, Ronald L. & MIKSA, Elizabeth
2000 "Ceramic Technology and Social Boundaries: Cultural Practices in Kalinga Clay Selection and Use." *Journal of Archaeological Method and Theory* 7/4, pp. 295-331.
- STARK, Miriam T., GRIFFIN, P. Bion, et al.
1999 "Results of the 1995-1996 field investigations at Angkor Borei, Cambodia" *Asian Perspectives* 38/1, pp. 7-36.
- UESUGI, Akinori
1997 *Brief report of excavations at maheth-Saheth, Indian*, 1986-96, Osaka.
- VERAPRASERT, Mayuri
1992 "Khlong Thom: an ancient bead manufacturing locations and an ancient entrepôt," in *Early metallurgy, Trade and Urban Centres in Thailand and Southeast Asia*, Ian C. GLOVER, Pornchai SUCHITTA & John VILLIERS (eds.), Bangkok, White Lotus, pp. 149-61.
- WALES, H. G. Quaritch
1969 *Dvaravati: the earliest Kingdom of Siam*, London, Bernard Quaritch.
- WELCH, David
1989 "Late Prehistoric and Early Historic Exchange Patterns in the Phimai region, Thailand" *Journal of Southeast Asian Studies* 10/1, pp. 11-26.
- WELCH, David & J. McNeill
1989 "Archaeological excavations at Ban Tamyae and Non Ban Kham, Phimai Region, Northeast Thailand." *Asian Perspectives* 28/2, pp. 99-123.
- WHEATLEY, Paul
1983 *Nagara and Commandery: Origins of Southeast Asian Urban Traditions*, Chicago, Department of Geography.
- WILLIAMS-Hunt, Peter
1950 "Irregular earthworks in Eastern Siam: an air survey" *Antiquity* 24, pp. 30-6.
- WISSEMAN CHRISTIE, Jan
1990 "Trade and State Formation in the Malay Peninsula and Sumatra, 300 BC - AD 700," in *The Southeast Asian Port and Polity: Rise and Demise*, Jelamayar KATHIRITHAMBY-WELLS & John VIL-

- LIERS (eds.), Singapore, Singapore University Press, pp. 39-60.
- 1995 "State formation in Early Maritime Southeast Asia: a consideration of the theories and the data," *Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde* 151/2, pp. 235-88.
- YAMAGATA, Mariko
- 2006 "Inland Sa Huynh culture along the Thu Bon River Valley in Central Vietnam," in *Uncovering Southeast Asia's Past*, Elisabeth A. BACUS, Ian C. GLOVER & Vincent C. PIGOTT (eds.), Singapore, National University Press, pp. 168-83.
- 2007 "The early history of Lin-i viewed from archaeology," *Acta Asiatica* 92, pp. 1-30.
- ALLEN, Jane
- 2009 "Soil profiles and interpretive summaries, Test Pits 128, 130-132, 135, 136, Khao Sam Kaeo" in *La campagne 2009 de la mission franco-thai en Péninsule thai-malaise*, Bérénice BELLINA (ed) Paris, UMR 7528 "Mondes iranien et indien, pp. 20-45 (Unpublished report for the ministère des Affaires étrangères).
- BEGLEY, Vimala
- 1996 *The Ancient Port of Arikamedu: new excavations and researches, 1989-92*, Pondichery/Paris, Ecole française d'Extrême-Orient.
- BELLINA, Bérénice
- 2001 "Témoignages archéologiques d'échanges entre l'Inde et l'Asie du Sud-Est: morphologie, morphométrie et techniques de fabrication des perles en agate et en cornaline," Paris, Université Paris III [Ph.D. Thesis].
- 2003 "Beads, social change and interaction between India and Southeast Asia," *Antiquity* 77 (296), pp. 285-97.
- 2007 *Cultural exchange between India and Southeast Asia: Production and distribution of hard stone ornaments, VIth century BC-VIth century AD*, Paris, éditions de la Maison des sciences de l'Homme.
- BELLINA, Bérénice & SILAPANTH, Praon
- 2008 "Weaving cultural identities on trans-asiatic networks: Upper Thai-Malay peninsula early sociopolitical landscape", *Bulletin de l'Ecole française d'Extrême-Orient* 93 (2006), pp. 257-83.
- DATINA, Bérénice, ÉPINAL, Guillaume & FAVEREAU, Aude
2012. "Caractérisation préliminaire des poteries marqueurs d'échanges en Mer de Chine Méridionale à la fin de la préhistoire." *Archipel* 84, pp. 7-33.
- BIGGS, Lynn, MARTINÓN-TORRES, Marcos, BELLINA, Bérénice & PRYCE, Thomas Oliver
- 2013 "Prehistoric iron production technologies in the Upper Thai-Malay Peninsula: metallography and slag-inclusion analyses of iron artefacts from Khao Sam Kaeo and Phu Khao Thong" *Archaeological and Anthropological Sciences* 5, pp. 311-29.
- BOUVET, Phaedra
- 2008 "Études préliminaires de céramiques indiennes et 'indianisantes' du site de Khao Sam Kaeo, IV-IIe s. av. J.-C., *Bulletin de l'école française d'Extrême-Orient* 93 [2006], pp. 353-90.
- 2012 *Interactions culturelles entre l'Asie du Sud-Est et l'Inde aux IVe -11e s. av. J.-C. : étude technologique des céramiques de Khao Sam Kaeo (Thaïlande péninsulaire, province de Chumphon)* [Unpublished Ph.D. Thesis].
- CHERIAN, P. J., V. SELVAKUMAR, et al.
- 2007 "The Muziris Heritage Project: Excavations at Pattanam - 2007." *Journal of Indian Ocean Archaeology* 4, pp. 1-10.
- DUSSUBIEUX, Laure & KANUNGO, Al ok
- 2010 *Glass from Kopia*, The Field Museum, Chicago [Unpublished report].
- GLOVER, Ian C. & BELLINA, Bérénice
- 2011 "Ban Don Ta Phet and Khao Sam Kaeo: The Earliest Indian Contacts Re-assessed," in *Early Interactions between South and Southeast Asia: Reflections on Cross-Cultural Exchange*, Pierre Yves MANGUIN, A. MANI & Geoffrey WADE (eds.), Singapore, New Delhi, SEAS, Manohar.
- HANSEN, Mogens Herman
- 2000 *A Comparative Study of Thirty City-State Cultures. An investigation conducted by the Copenhagen Polis Centre*, Copenhagen, C. A. Reitzels Forlag.
- HUNG, Hsiao-Chun, Iizuka, Yoshiyuki, BELLWOOD, Peter, et al.
- 2007 "Ancient jades map: 3,000 years of prehistoric exchange in Southeast Asia," *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States* 104/50, pp. 19745-50.
- Hung, Hsiao-Chun, Yoshiyuki, BELLWOOD, Peter
- 2010 "Movement of raw materials and manufactured goods across the South China sea after 500 BCE: From Taiwan to Thailand, and back," *50 Years of Archaeology in Southeast Asia. Essays in Honour of Ian Glover*, Bérénice BELLINA, Elizabeth A. BACUS, Thomas Oliver PRYCE & Jan WISSEMAN CHRISTIE

- (eds). Bangkok, River Books, pp. 234-45,
- INDRAWOOTH, Phasook
2004 "The archaeology of the early Buddhist kingdoms of Thailand," in *Southeast Asia: from Prehistory to History*, Ian C. GLOVER & Peter BELLWOOD (eds.), London, Routledge/Curzon, pp. 120-48
- KIM, Nam Chul
2013 "Lasting Monuments and Durable Institutions: Labor, Urbanism, and Statehood in Northern Vietnam and Beyond," *Journal of Archaeological Research* 21, pp. 217-67.
- KIM, Nam Chul, Tor, Lan Van *et al.*
2010 "Walls, Warfare, and Political Centralization: Recent Excavations at Vietnam's Ancient Capital of Co Loa," *Antiquity* 84, pp. 1011-1027.
- LANKTON, James W., DUSSUBIEUX, Laure & GRATUZE, Bernard
2008 "Glass from Khao Sam Kaeo: Transferred technology for an early Southeast Asian exchange network," *Bulletin de l'École française d'Extrême-Orient* 93 [2006], pp. 317-51.
- MAGEE, Peter
2010 "Revisiting Indian Rouletted Ware and the impact of Indian ocean trade in Early Historic South Asia." *Antiquity* 84, pp. 1043-54.
- MALAKIE, Julie
2008 *Identifying Patterns between the Looting Pits: Spatial Analysis at Khao Sam Kaeo* (Unpublished MSc degree Dissertation, University of London).
- MANGUIN, Pierre-Yves
1987 "Études sumatranaises, I: Palembang et Sriwijaya. Anciennes hypothèses, recherches nouvelles" *Bulletin de l'École française d'Extrême-Orient* 76, pp. 337-402.
1992 "Le programme de fouilles sur les sites de Sriwijaya (Province de Sumatra-sud, Indonésie)." *Bulletin de l'École française d'Extrême-Orient* 79/1, pp. 272-77.
2000 "City-States and City-State cultures in pre-15th Century Southeast Asia," in *A Comparative Study of Thirty City-State Cultures. An investigation conducted by the Copenhag Polis Centre*, Mogens Herman HANSEN (ed.), Copenhagen, C. A. Reitzels Forlag, pp. 409-16.
2004 "The archaeology of early maritime polities of Southeast Asia." in *Southeast Asia. From prehistory to history*, Ian C. GLOVER & Peter BELLWOOD (eds.), London/New York, Routledge/Curzon, pp. 282-313.
- MOORE, Elizabeth & WIN, San
2007 "The Gold Coast: Suvannabhumi? Lower Myanmar Walled Sites of the First Millennium AD," *Asian Perspectives* 46/1, pp. 202-32.
- MURILLO-BARROSSO, Mercedes, PRYCE, Thomas Oliver, BELLINA, Bérénice & MARTINÓN-TORRES, Marcos
2010 "Khao Sam Kaeo – an archaeometallurgical crossroads for trans-asiatic technological traditions," *Journal of Archaeological Science* 37/7, pp. 1761-72.
- O'CONNOR, Richard A.
2000 "A Regional Explanation of the Tai Müang as a City-State," in *A Comparative Study of Thirty City-State Cultures. An investigation conducted by the Copenhag Polis Centre*, Mogens Herman HANSEN (ed.), Copenhagen, C. A. Reitzels Forlag, pp. 431-44.
- PELLIOT, Paul
1903 "Le Founan," *Bulletin de l'École française d'Extrême-Orient* 2, pp. 248-333.
- REID, Anthony
2000 "The culture of Malay-speaking City-States of the Fifteenth and Sixteenth centuries," in *A Comparative Study of Thirty City-State Cultures. An investigation conducted by the Copenhag Polis Centre*, Mogens Herman Hansen (ed.), Copenhagen, C. A. Reitzels Forlag, pp. 417-29.
- Roux, Valentine (ed.)
2000 *Cornaline de l'Inde: des pratiques techniques de Cambay aux techno-systèmes de l'Indus*, Paris, éditions de la Maison des sciences de l'Homme,
- SMITH, Michael E.
2007 "Form and meaning in the earliest cities : A new approach to ancient urban planning," of *Planning History* 6, pp. 3-47.
2010 "The archaeological study of neighborhoods and districts in ancient cities," *Journal of Anthropological Archaeology* 29, pp. 137-54.
- SMITH, Monica L.
2003 "Early Walled Cities of the Indian Subcontinent as 'Small Worlds,'" in *The Social Construction of Ancient Cities*, Washington DC, Smithsonian Institution Press.
- THEUNISSEN, Robert
2007 "The agate and carnelian ornaments, in *The Excavations of Noen U-Loke and Non Muang Kao*," Charles Higham, Ampham Kijngam & Sara Tal-

bot (eds.), Bangkok, The Thai Fine Arts Department, pp. 359-77.

YASUYUKI, Marukami

2009 “Iron production in Han and Pre-Han periods in Sichuan Cheng Du Plain China” Unpublished Poster Presentation at World of Iron Conference, London (February, 2009).

YAMAGATA, Mariko

2008 *Archaeological research on the Prehistoric Interrelations beyond the South China Sea, Report of Grant-in-Aid for Scientific research (2006-2007, n°18520593)*, Hanoi, Institute of Social Sciences in Vietnam, Waseda University.

BOURDONNEAU, Éric

2010 “Réhabiliter le Funan. Óc Eo ou la première Angkor,” *Bulletin de l'École française d'Extrême-Orient* 94 [2007], pp. 111-58.

MANGUIN, Pierre-Yves

2000 “City-States and City-State cultures in pre-15th Century Southeast Asia” in *A Comparative Study of Thirty City-State Cultures. An investigation conducted by the Copenhagen Polis Centre*, Mogens Herman HANSEN (ed.), Copenhagen, C. A. Reitzels Forlag, pp. 409-16.

WHEATLEY, Paul

1983 *Nagara and Commandery: Origins of Southeast Asian Urban Traditions*, Chicago, Department of Geography.

สุวรรณภูมิคือดินแดนตามเส้นทาง
ข้ามคาบสมุทรระหว่างอ่าวเมาะตะ
มาสู่อ่าวตังเกี๋ย โดย ภูธร ภูมะธน

References

- Interview with Thip Bootdeeken, a villager of Ban Dongmarum, Kok Samrong district, Lop Buri.
- Phasuk Intharawut, Dvaravati, Bangkok: Aksornsamai Printing, 1999, p. 32-34.
- Brigitte Borell, Bérénice Bellina and Booyarit Chaisuwana, “Contacts between the Upper Thai-Malay and the Mediterranean World”, Before Siam, Bangkok : River Book and the Siam Society, 2014, p.109.
- Sir Mortier Wheeler, Early India and Pakistan, Great Britain : Thames and Hudson, 1959, pp.171-172.
- Phasuk Intharawut, Ibid, p. 64-65
- S.P. Gupta and Shashi Prabha Asthana, Element of Indian Art, New Delhi : Indraprastha Museum of Art and Archaeology, 2002, p. 63.
- Phasuk Intharawut, Ibid, p. 64-65
- Sir Mortier Wheeler, Ibid, p.175.
- S.P. Gupta and Shashi Prabha Asthana, Ibid, p. 69.

Many Lands of Gold

by Peter Skilling (Bhadra Rujirathat กัทร รุจิรทรรศน์)

In-text citation

¹ To paraphrase William Hazlitt, ‘On the Ignorance of the Learned’, from W.E. Williams, *A Book of English Essays*, Penguin Books, London, [1951] 1987, p. 151.

² A classic inventory of literary and epigraphic sources is that given by R.C. Majumdar in his *Suvarṇadvīpa: Ancient Indian Colonies in the Far East* (2 vols., first published at Calcutta, 1937–38; repr. Gian Publishing House, Delhi, 1986), especially Book I, Chap. IV. Kernial Singh Sandhu, in his *Early Malaysia: Some observations on the nature of Indian contacts with pre-British Malaya* (University Education Press, Singapore, 1973), pp. 76–86, gives a useful Appendix on ‘Indian Records relating to Malaya and the rest of Southeast Asia prior to AD 1500’. For a more recent study of this question, with analysis of earlier research, see Prapod Assavavirulhakarn, *The Ascendancy of Theravāda Buddhism in Southeast Asia*, Silkworm Books, Chiang Mai, 2010, especially Chap. 3. The bibliography of Suvarṇabhūmi is vast and it is not my intention to attempt regurgitate it here.

³ Sanskrit is an inflected language, and the case ending is not clear in the photo (blown up on the computer from the newspaper photograph).

⁴ My own earlier contributions are Peter Skilling, ‘Two Ports of Suvarṇabhūmi: A brief Note’, *Journal of the Siam Society* 80.1 (1992), p. 131, and ‘Dharmakīrti’s *Durbodhāloka* and the Literature of Śrīvijaya’, *Journal of the Siam Society* 85 (1997), pp. 187–194.

⁵ I will give more examples below.

⁶ Somadeva, *Océan des rivières de contes*, édition publiée sous la direction de Nalini Balbir avec la collaboration de Mildrède Besnard, Lucien Billoux, Sylvain Brocquet, Colette Caillat, Christine Chojnacki, Jean Fezas et Jean-Pierre Osier, Bibliothèque de la Pléiade, Gallimard, Paris, 1997, p. 600 (*araṅga* 54, vv. 97 seq.).

⁷ P. Skilling, ‘The Geography of Pali and Ānanda Ācariya’, paper presented at the conference ‘From Vijayapurī to Śrīkṣetra? The beginnings of Buddhist exchange across the Bay of Bengal’, Pondichery, 31 July–4 August, 2017. It is included as Kalaśavarapura among the holy sites in the illuminated *Perfection of Wisdom* manuscripts discussed below.

⁸ Peter Skilling, ‘An Untraced Buddhist Verse Inscription from (Pen)insular Southeast Asia,’ in D. Christian Lammerts (ed.), *Buddhist Dynamics in Premodern and Early Modern Southeast Asia*, Institute of Southeast Asian Studies, Singapore, 2015, pp. 18–79.

⁹ Peter Skilling, ‘Sāgaramati-paripṛcchā Inscriptions from Kedah, Malaysia’, in *Reading Slowly: A Festschrift for Jens E. Braarvig*, edited by Lutz Edzard, Jens. W. Borgland, and Ute Hüsken,

Harrassowitz Verlag, Wiesbaden, 2018, pp. 433–460.

¹⁰ Peter Khoroché (tr.), *Once the Buddha Was a Monkey: Ārya Śūra’s Jātakamālā*, The University of Chicago Press, 1989, p. 99 and p. 263, n. 6, *suvarṇabhūmipattanadvayaṃ laṅkāśobhaḥ kaṭāhadvīpaṃ ca*. Khoroché suggest that ‘the two ports in question are perhaps the port of departure, Bhārukaccha, and the port of destination in Suvarṇabhūmi’. Even if this is the poet’s intent, the *Ṭīkā* shows the commentator’s knowledge of two peninsular ports linking up to a trans-shipment route. For a note on the *Ṭīkā*, see Peter Khoroché, ‘Jātakamālāṭīkā’, *South Asian Studies* Vol. 1 (1985), pp. 63–66. See further Skilling ‘Two Ports of Suvarṇabhūmi: A brief note’.

¹¹ *Deśavarṇana (Nāgarakṛtāgama)* by Mpu Prapañca, translated by Stuart Robson, KITLV Press, Leiden, 1995, Canto 15.1, p. 34.

¹² *Deśavarṇana* Canto 14.2, p. 34.

¹³ N.A. Jayawickrama, tr., *The Sheaf of Garlands of the Epochs of the Conqueror, being a translation of Jīnakālamālipakaraṇaṃ of Ratana-pañña Thera of Thailand*, The Pali Text Society, London, [1968] 1978, p. 121; *Jīnakālamālī*, transcribed from a Siamese text and edited by Aggamahāpaṇḍita A.P. Buddhadatta, The Pali Text Society, London, 1962, p. 87.15, *jambudīpe pubba-dakkhīna-disantarāle syāmadese eko rocarājā nāma sukhodayapure rajjaṃ kāresi*. I follow the tradition that the title is *Jīnakālamālīnī*.

¹⁴ The meaning and extent of Jambudvīpa can be ambiguous. It can be South and Southeast Asia writ large, as in the *Jīnakālamālīnī*, or it can be the continent of India—for example in the Pali chronicles of Sri Lanka, in which the island of Lanka is presented as outside of Jambudvīpa (the Pali form), which is the Indian subcontinent properly speaking: people can come from Jambudvīpa to the island or go from the island to Jambudvīpa.

¹⁵ See the classic Prasert Na Nagara and A.B. Griswold, *Epigraphic and Historical Studies*, Bangkok, The Historical Society under the Royal Patronage of H.R.H. Princess Maha Chakri Sirindhorn, 1992, ‘The Inscription of King Rāma Gaṃhèn of Sukhodaya (1292 A.D.) (Epigraphic and Historical Studies No. 9), pp. 241–290 and figures; text p. 264, line 20–21; translation pp. 280–281, and, more recently, Barend Jan Terwiel, *The Ram Khamhaeng Inscription: The fake that did not come true*, Ostasien Verlag, Gossenberg (Reihe Gelbe Erder 5), 2010, pp. 94 and 101.

¹⁶ Face 4, lines 20–21.

¹⁷ See Terwiel, pp. 50–53 on the geopolitics of the cities mentioned.

¹⁸ It is number ChaN 13 (จณ 13), published as Inscription no. 48 in *Prachum Silachareuk Part 3* (ประชุมศิลาจารึก ภาค 3), no. 44/2499; *Chareuk nai prathet Thai*, Vol.5, National Libiary, The Fine Arts Department, Bangkok, 2529 [1986], pp. 77–84, read by Cham Thongkhamwan (จารึกในประเทศไทย เล่ม 5); ‘Charuek lanthong Wat Song Khob 1’ (จารึกลานทองวัดสองคม 1); in Santi Pakdeekham, *Prawatisat Ayuthaya chak chareuk: Chareuk samai Ayuthaya*, Bangkok, Samakhom Prawatisat nai Phra Ratchupatham, 2561 [2018] (สถานศึกษาอักษรอยุธยาจารึก: จารึกสมัยอยุธยา, กรุงเทพฯ: สมาคมประวัติศาสตร์ในพระราชูปถัมภ์, 2561), pp. 111–120. For the publication history, see p. 113.

¹⁹ Side 1, line 6.

²⁰ Side 2, line 3.

²¹ *Jinakālamālī* (Pali, ed. Buddhadatta), p. 87 foll.; *Epochs of the Conqueror* (English tr.), pp. 123 foll. For references, see Hans Pentz, *Jinakālamālī Index*, The Pali Text Society, Oxford/Silkworm Books, Chiang Mai, 1994, pp. 189–190.

²² *Epigraphic and Historical Studies*, p. 281, n. 130.

²³ See Jason A. Carbine, ‘Sāsanasuddhi:Sīmāsammuti: Comments on a Spatial Basis of the Buddha’s Religion’, in *How Theravāda Is Theravāda? Exploring Buddhist Identities*, Edited by Peter Skilling, Jason A. Carbine, Claudio Cicuzza, and Santi Pakdeekham, Chiang Mai, Silkworm Books, 2012, pp. 241–273; *ibid.*, ‘How King Rāmādhipati Handled His Boundary Case: *Sīmā*, *Sāsana*, and Buddhist Law’, *Buddhism, Law & Society*, vol. 1 (2015–2016), pp. 105–164.

²⁴ Taw Sein Ko, tr., *The Kalyāṇī Inscriptions Erected by King Dharmaceti at Pegu in 1476 A.D.*, Bangkok, Bangkok Times Press Limited, 1925, especially pp. 1–6.

²⁵ This is the implication of Michael A. Aung-Twin, *The Mists of Rāmañña: The Legend That Was Lower Burma*, University of Hawai’i Press, Honolulu, 2005, pp. 67–78 et passim.

²⁶ For Suphanburi, see *The Tale of Khun Chang Khun Phaen, Siam’s Great Folk Epic of Love and War*, translated and edited by Chris Baker and Pasuk Phongpaichit, illustrated by Muangsing Janchai, Silkworm Books, Chiang Mai, 2010, pp. 915–920.

²⁷ *The Memoirs and Memorials of Jacques de Coutre: Security, Trade and Society in 16th- and 17th-century Southeast Asia*, edited with an Introduction by Peter Borschberg, translated by Roopanjali Roy, NUS Press Singapore, 2014, pp. 121–122 (see also p. 379).

²⁸ *Phra ratchahathalekha ruang sadetpraphat lam-nam makhām tao mua pho. so. 2451*, third printing, The Fine Arts Department, Bangkok, 2561, p. 31. I thank Santi Pakdeekham for pointing the passages out to me.

²⁹ This section draws on my earlier ‘Geographies of Intertextuality: Buddhist Literature in Pre-modern Siam’, *Aséanie - Sciences humaines en Asie du Sud-est* 19 (June 2007), pp. 91–112.

Note that the name Dharmakīrti was not uncommon, and there were several figures with the name among South and Southeast Asian intellectuals. The author of the *Durbodhāloka* is centuries later than the ‘profound and rigorous philosopher of Indian Buddhism’ (circa sixth-century, for whom see Tom Tillemans, ‘Dharmakīrti’, *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Spring 2017 Edition), Edward N. Zalta (ed.), URL = <<https://plato.stanford.edu/archives/spr2017/entries/dharmakīrti/>>. The two should not be conflated.

³⁰ The full Sanskrit title of the work is *Abhisamayālaṃkāra-nāma-prajñāpāramitopadeśasāstra-vṛtti-durbodhāloka-nāma-tīkā*.

³¹ The name of the city is made up of *śrī*, glorious + *vijaya*, victory. It can be interpreted, here and below, as a single unit, *śrīvijaya*, or with *śrī* as an adjective, qualifying the city of Vijaya. Vijaya as the name of a city (Vijayapura, for example) is well attested in Indian history. The question of the relationship between the

‘glorious city’ here and the famed ‘empire of Śrīvijaya’ cannot be easily solved. Taking account of the difficulties arising if the two names are taken to mean the same place, I interpret the city’s name as Vijaya,

³² For an earlier study of the colophon, see Skilling, ‘Dharmakīrti’s *Durbodhāloka* and the Literature of Śrīvijaya’.

³³ For convenience see Coedès *Indianized States of Southeast Asia*, pp. 141–144. I do not necessarily accept all of Coedès’ interpretations.

³⁴ See Giuseppe Tucci, *Rin-chen-bzari-po and the Renaissance of Buddhism in Tibet around the Millennium*, New Delhi, Aditya Prakashan, 1988 (*Śata-piṭaka Series, Indo-Asian Literatures*, Vol. 348) (first published in Italian, Roma: Reale Accademia d’Italia, Nov. 1932; English translation by Nancy Kipp Smith under the direction of Thomas J. Pritzker, edited by Lokesh Chandra).

³⁵ *tshig don rtogs par dka’ ba yi || de nyid snang ba zhes bya ba || bdag gis sbyar ‘di byas gyur pas || ma ‘tshal dam pas bzod par mdzod || bsod nams ‘di yis ‘gro ba kum || shes rab pha rol phyin dngos shog || bdag kyang nam mkha’i dbyings ‘dra bar || sems can don ni byed gyur cig || dpal ldan rnam rgyal nyams dga’i gnas || rgyal po dpal ldan gtsug nor bu || go chas chos kyi grags dpal la || gsol ba tibab pas snang bar byas ||*.

³⁶ *gser gling gi dpal rnam par rgyal ba’i grong du lha dpal gtsug gi nor bu’i go cha rgyal po’i ring lo tshigs bcu pa las dpyid zla ra ba’i tshes bcu gcig la mdzad pa | rtogs par dka’ ba’i snang ba zhes bya ba rdzogs so ||*.

³⁷ *rgya gar gyi mkhan po dī paṃ ka ra shrī dznyā na dang | sgra bsgyur gyi lo tsā ba chen po dge slong rin chen bzang pos bgyur cing zhus te gnam la phab pa’o ||* Narthang and Peking editions only add *‘dis kyang bstan pa rin po che rgyas par byed nus par gyur cig | shubham |*.

³⁸ For a transcription see L.-C. Damais, ‘Études d’épigraphie indonésienne.- IV. Discussion de la date des inscriptions’, *Bulletin de l’Ecole française d’Extrême-Orient*, 47 (1) (1955), pp. 99–101. Also N.J. Krom, ‘Een Sumatraansche inscriptie van koning Kṛtanagara’ *Verslagen en Mededeelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen, afd. Letterkunde*, 5de reeks, 2, 1917, pp. 306–339 (not seen). For the image see, *Sumatra: Crossroads of Cultures*, edited by Francine Brinkgreve and Retno Sulistianingsih, KITLV Press, Leiden, 2009, pp. 89–90 and figs. 6.3, 6.4; Natasha Reichle, *Violence and Serenity: Late Buddhist Sculpture from Indonesia*, University of Hawai’i Press, Honolulu, 2007, pp. 120–132.

³⁹ Hiranand Sastri, ‘The Nalanda Copper-plate of Devapaladeva’, *Epigraphia Indica* XVII (1923–24), pp. 310–327; Hiranand Sastri, *Nālandā and Its Epigraphic Material* (Memoirs of the Archaeological Survey of India no. 66), Delhi, 1942, pp. 92–102.

⁴⁰ See A. Foucher, *Étude sur l’iconographie bouddhique de l’Inde d’après des documents nouveaux*, Ernest Leroux, Paris, 1900, ‘Catalogue’, pp. 189–214, and Jinah Kim, ‘Painted palm-leaf manuscripts and the Art of the Book in medieval South Asia’, *Archives of Asian Art* 65.2 (2015), pp. 57–86. The Sanskrit names given in the following are taken from the manuscript.

⁴¹ The meaning of *āriṣasthāna*, which occurs with variants in the ‘captions’ of many of the miniatures, has not been satisfactorily

explained.

⁴² That the authors may be drawing on a common source (and this is a complex question that needs further research) does not lessen the significance of the lists insofar as they point to a consciously shared geographical vision.

⁴³ E. Obermiller, tr., *History of Buddhism (Chos-hbyung)* by Buxton, II. Part, *The History of Buddhism in India and Tibet*, Heidelberg, 1932, p. 171. See also Lisa Stein and Ngawang Zangpo, tr., *Butön's History of Buddhism in India and Its Spread to Tibet: A Treasury of Priceless Scripture*, Boston & London, Snow Lion, 2013, p. 266. I follow the Tibetan text in Rdo rje rgyal po, ed., *Bu ston chos 'byung*, Krung go bod kyi shes rig dpe skrun khang, 1988, p. 172.19 foll. *rug ma dang | ram ma dang | zangs gling dang | singa la'i gling dang | phri yang ku'i gling dang | ya mu na'i gling dang | gser gling dang | zla ba'i gling dang | ma kha dang | kha sha dang |*. The identification of all of the places is not clear: Priyaṅgudvīpa may be the same as Pa yi gu, that is, the Mon center of Pegu in lower Burma.

⁴⁴ Tibetan after Antonius Schiefner, ed., *Tāranāthae de doctrinae buddhicae in india propagatione narratio. Contextum tibeticum e codicibus petropolitanis*, p. 200.16. *singa la'i gling dang nas gling dang | zangs gling dang | gser gling dang | dhanaśrī gling dang | pa yi gu zhes bya ba'i gling phran de dag rnam*s. Translations in Debiprasad Chattopadhyaya, ed., *Tāranātha's History of Buddhism in India*, translated from the Tibetan by Lama Chimpa and Alaka Chattopadhyaya, KP Bagchi and Company, Calcutta, 1980, p. 332; Anton Schiefner, *Tāranātha's Geschichte des Buddhismus in Indien aus dem tibetischen uebersetzt*, St. Petersburg, 1869, pp. 263–264. See further commentary and identifications in Nihar-Ranjan Ray, *Sanskrit Buddhism in Burma*, H.J. Paris, Amsterdam, 1936, pp. 72–87.

⁴⁵ Sheldon Pollock, *The Language of the Gods in the World of Men: Sanskrit, Culture, and Power in Premodern India*, Berkeley, University of California Press, 2006, p. 16.

⁴⁶ Romila Thapar, *The Past as Present: Forging Contemporary Identities Through History*, Aleph, New Delhi, 2014, pp. 234, 237.

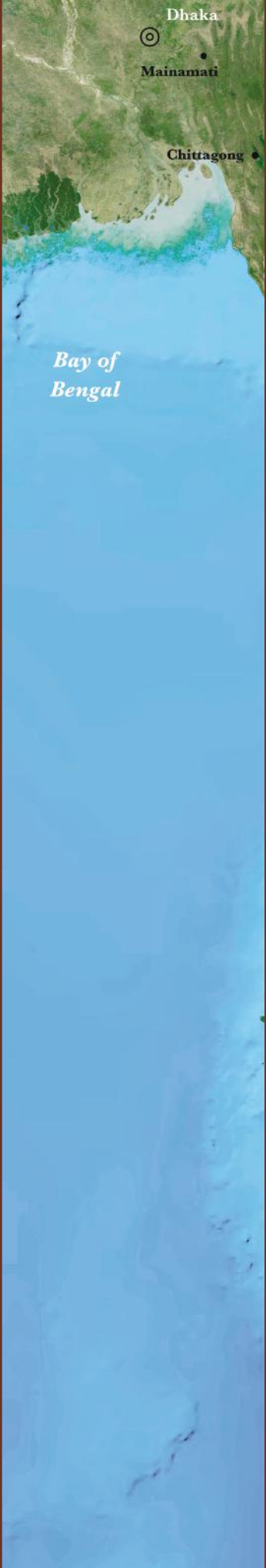
⁴⁷ For Mt. Malaya, see Malalasekera, *Dictionary of Pali Proper Names*, vol. II, pp. 448–449.

⁴⁸ Derge Tanjur, Cat. no. 4199, *Spring yig, nge*, translated circa 800 CE by Jinamitra and Ye shes sde. I follow the *Dpe bsdur ma* edition, vol. 96, p. 1014.2–9: *ka ling ga dang | barba dang | ya ba na'i gling (var. nas gling) dang | sing ga la'i gling dang | ka la sa'i grong khyer dang | gser gyi sa dang | ha ri ke la (var. ha ri ke ra) dang | ba ro sha ka ta ha dang | na ri ke la dang | pa na sa'i gling dang | su sa ra dang | nimba'i grong khyer dang | dpal gyi zhing dang | dngul chu'i gnas la sogs pa yul dang | cha byad dang | skad dang | gnas pa dang | cho ga dang | rigs dang | rus dang | tshul khrims dang | tshul khrims can du du ma'i yul | mi gnas pa'i yul gzhan dag na bzhus pa rnam*s dang |... See the translation as given in F.W. Thomas, *Tibetan Literary Texts and Documents concerning Chinese Turkestan*, Part I: *Literary Texts*, The Royal Asiatic Society, London, 1935, p. 262.

⁴⁹ See for example Hubert Decler, 'Atisha's Journey to Sumatra', in Donald S. Lopez, Jr., ed., *Buddhism in Practice*, Princeton. New Jersey: Princeton University Press, 1995, pp. 532–540. For

the Tibetan, I have consulted *rgyal ba'i 'byung gnas. 'jo bo gser gling du byon pa'i rnam thar/. 'jo bo rje dpal ldan a ti sha'i rnam thar bka' gdams pha chos*. TBRC W00KG09688. zi ling /: mtsho sngon mi rigs dpe skrun khang /, 1994 : 37–51, retrieved from <http://tbrc.org/link?RID=O2DB96991> |.

⁵⁰ Wheatley, *Nāgara and Commandery*, p. 267 (cited in Skilling, 'Dharmakīrti's Durbodhāloka', p. 188).

Bay of Bengal

“หนังสือขนาดกะทัดรัดเล่มนี้...เป็นงานของนักวิชาการนานาชาติทั้งที่เป็นชาวตะวันตกและชาวตะวันออก ที่เป็นชาวไทยก็มีอยู่บ้าง...นายแพทย์บัญชา พงษ์พานิช เป็นผู้เรียบเรียง ซึ่งเป็นผู้อำนวยการสถาบันสุวรรณภูมิศึกษาของรัชชา...เป็นการยืนยันจากการศึกษาค้นคว้าโบราณสถานและโบราณวัตถุที่เหลืออยู่ในประเทศไทยและในประเทศเพื่อนบ้านทุกวันนี้ ทำให้เราได้ตระหนักว่าอดีตของประเทศเรานั้น ย้อนกลับไปได้อจนถึง 2,000 ถึง 3,000 ปี”

ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.เอนก เหล่าธรรมทัศน์

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

“สั้นเกล้าฯ รัชกาลที่ 9 ที่ทรงตระหนักถึงความเป็นสุวรรณภูมิ และใช้ชื่อสุวรรณภูมิในฐานะที่เป็นแผ่นดินทองในภูมิภาคนี้ ถือเป็นจุดสำคัญยิ่งที่จะทำให้สุวรรณภูมิฟื้นขึ้นมาอีกครั้ง นับเป็นแรงบันดาลใจและกำลังใจให้แก่คนไทยรู้จักและเข้าใจความเป็นอารยะและความอุดมสมบูรณ์ของสุวรรณภูมิที่เป็นแผ่นดินทองของโลก

...สถาบันโลกคดีศึกษามีความภาคภูมิใจที่มีส่วนส่งเสริมการเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับสุวรรณภูมิซึ่งเชื่อว่า เป็นอารยธรรมหนึ่งบนพื้นที่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สู่ประชาคมโลก”

สมปอง สงวนบรรพ์

ผู้อำนวยการสถาบันโลกคดีศึกษา

“...ผลสรุปว่าปรากฏหลักฐานเป็นที่ยอมรับจากนักวิชาการทั้งในระดับภูมิภาคและสากล สอดคล้องกันว่ามีสุวรรณภูมิอยู่ในอาณาบริเวณที่เป็นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทุกวันนี้ก่อนที่จะเข้าสู่ยุคสมัยประวัติศาสตร์ที่เริ่มปรากฏรัฐและชาติต่าง ๆ ตามลำดับ ที่สำคัญคือมีคุณค่า 5 ประการ ประกอบด้วย (1) อยู่บนสะพานเชื่อมโลกที่เต็มไปด้วยของดีมีค่า, (2) เป็นย่านผ่านไปมา ตั้งถิ่นฐาน ทำการค้า ก่อตั้งนานาเมือง นคร รัฐ และอาณาจักร, (3) เป็นดินแดนแลกเปลี่ยนและสั่งสมวิทยาการ เทคโนโลยีและการผลิตสำคัญของโลก, (4) เป็นชุมทางและสถานีการค้าสำคัญของโลก และ (5) เป็นแหล่งศิลปะและอารยธรรมที่ยิ่งใหญ่”

นายแพทย์บัญชา พงษ์พานิช

ผู้อำนวยการสถาบันสุวรรณภูมิศึกษา (พ.ศ.2564 - 2566)

Sinus Gange ticus

Locus unde solent in
Christi nauigantes

Bazarata, cuius incolae vocantur
Aginatse, qui nudi semper de-
gere feruntur, in hac concha
sunt multe.

Terrae fluminis
Sambas vocantur

(Bona f
insula

Equinoctialis circulus.

ศึกษา
ทบวงศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ

TASSHA
Institute of World Studies

SUVARNABHUMI
STUDIES CENTER

วัฒนธรรม
กระทรวงวัฒนธรรม

Sambas civitas

Aurea regio

INDIA